

magyar változat

AZ INTERLINGUA

EGY NYELVTANA

**Az Interlingua egy nyelvtana
(magyar változat)**

Alexander Gode – Hugh Blair

**Az Interlingua egy nyelvtana
(magyar változat)**

2015

Szerkesztette: GAJÁRSZKI LÁSZLÓ

interlingua.nyelv.info

A fordítás az *Alexander Gode & Hugh Blair: An Interlingua Grammar* (IALA, 1951) című mű
valamint az *Interlingua-English Dictionary* (IALA, 1951) című mű alapján készült.

Ötödik kiadás (verziószám: 1.3.2), 2015

A magyar fordítás magát a fordítást tekintve közkincs (*public domain*) jellegű. Egyebekben az eredeti jogtulajdonosok szerzői jogai
élnek.

A magyar kiadáshoz

A magyar változat nem egyszerűen az eredeti angol nyelvű dokumentum (*Alexander Gode, Hugh Blair: A Grammar of Interlingua, IALA 1951 – Második kiadás, második levonat, 1971*) fordítása, hanem annak a magyar nyelvű adaptációja, számos kiegészítéssel, bővítéssel.

Didaktikai okok miatt ahol csak lehetett, az angol és a magyar nyelv eltérései miatt szükséges változtatásokat a szövegbe ágyazva, külön megjelölés nélkül illesztettük be, mintha az eredeti szöveghez tartozna. Ahol az eltérés mértéke ezt nem tette lehetővé, vagy bizonytalanok voltunk a magyarítás miatt szükséges változtatások validitásában, esetleg a fordításon és adaptáláson túlmenően értelmezni kellett az eredeti szöveget, ott a törzsszövegtől elkülönülő, kiemelt megjegyzést alkalmaztunk.

Ez úton szeretnék köszönetet mondani a magyar fordítás anonimitást kérő szerzőjének munkájáért, valamint *Jeszenszky Ferenc*nek segítségéért, hibajavításaiért.

a Szerkesztő

Előszó

Copyright, MCMLI, by International Auxiliary Language Association, Inc.
Copyright, MCMLV, by Science Service, Inc.

Második kiadás

E nyelvtan első kiadásának előszavát helybenhagyólag elolvasták olyan személyek, akik az interlingvisztikai kutatásairól ismertek. Egyben felhatalmazást adtak nevük e helyen történő feltüntetésére, mivel a szerzőkhöz hasonlóan hisznek abban, hogy a segédnyelvi mozgalom egysége leginkább a modern nemzetközi nyelv alapelveiről való egyetértésben rejlik, mivel ezek az alapok elég erősek ahhoz, hogy a gyakorlati műveleteknél lehető legnagyobb választási szabadságot biztosítva inkább előnyösek, semmit károsak legyenek a közös ügy szempontjából. Az aláírók nem olvasták a nyelvtan kéziratát magát, és a nevük feltüntetéséhez való hozzájárulás nem is vonatkozik másra, csak az előszóban kifejtett vezéreszmékre. Az is kihangsúlyozandó, hogy az aláírók egyénként és nem valamely csoport tagjaiként lettek felkérve. Pontosabban szólva jobbnak véltük lemondani nemcsak bármely szervezetnek a listán való feltüntetéséről, de még az ezekben való tagságáról is, nehogy az a vélekedés ébredhessen, hogy az aláírás az illetők személyes álláspontjánál többet fejez ki.

Henk Bijlsma   Aldo Lavagnini   Henrik Molenaar

A. De Belie   Campos Lima   Engelbert Pigal

Walter Hinde   Paul Mitrovich   André Schild

Second Printing [második levonat], 1971

ISBN 0-8044-0186-1

Library of Congress Catalog Card Number: 75-154059

Előszó a második kiadáshoz

Amikor ez a könyv 1951-ben először megjelent, a nyelv, amit leírt, még csak tervezet volt. Most, valamivel több, mint három évvel később azonban már működő valóság.

1953-ban a Nemzetközi Segédnyelvi Szervezet (*International Auxiliary Language Association*) – amelynek a védnöksége alatt került sor az interlingua létrehozásához szükséges kutatásokra és kísérleti munkákra – átadta az új nyelv gyakorlatban történő elterjesztésének a feladatát a *Science Service*-nek, egy tudományos népszerűsítő társaságnak. Két év működés nyomán a *Science Service* interlinguával foglalkozó osztályának sikerült bebizonyítania az interlingua gyakorlati értékét a nemzetközi kommunikációban, különösen tudományos, és ezen belül is orvostudományi téren. Számos újság fogadta el az interlinguát a kivonatok és összefoglalók második nyelveként, és több nemzetközi kongresszus – kiemelten a Washingtonban 1954-ben megtartott második Kardiológiai Világkongresszus – alkalmazta haszonnal a programjában a többszörös fordítás kiváltására.

Az interlingua rendkívüli előmenetele az alkalmazott alapelvek helytállóságának bizonyítéka, ugyanakkor egy személy – Watson Davis úr, a *Science Service* igazgatója – bölcs tanácsai és magával ragadó lendülete nélkül nem lettünk volna képesek eljutni idáig.

Az interlingua nyelvtan ezen második kiadása az első kiadás gondosan javított új lenyomata. Elkészítésekor hálásan felhasználtuk sok interlinguául tanuló megjegyzését, különösen a New York City-beli Erich Bergerét, a caracasi Woodruff W. Bryne-ét és a bécsi Eugen Wüsterét.

Előszó az első kiadáshoz

Ez a nyelvtan a nemzetközi nyelv szókincsét tartalmazó Interlingua–angol szótárral (*Interlingua–English Dictionary*, IED)* való együtt használatra készült.

A fenti szótár bőséges, 27 000 nemzetközi szóból álló szókincset tartalmaz, valamint egy bevezető részt, amely részletesen ismerteti a szókincs gyűjtésének és normalizálásának módszertanát. Az összeállítás során ezt a szókincset tartalmazó különféle nemzeti nyelveket úgy tekintettük, mintha egy létező köznyelv változatai, illetve nyelvjárásai lennének.

Manapság más nem képzelhető el a gyakorlatban olyan segédnyelv, amelyik nem használja fel így vagy úgy a létező nemzetközi szókincset. Ez magában foglalja azt, hogy az interlingua–angol szótár – amelyik a nemzetközi szókincset gyűjtötte fel – várhatóan hasznos lehet a legtöbb – ha nem az összes – olyan most létező segédnyelvi rendszer szempontjából, amelyek a szavak nemzetköziségének elvén alapulnak, illetve erre építenek.

Amennyiben már segédnyelvi rendszerek is használni fogják az interlingua–angol szótár szóanyagát akár annak jelenlegi formájában, akár kisebb-nagyobb módosításokkal és korlátozásokkal, akkor az eredmény a különböző rendszerek és tervezetek várva várt újraközeledése lehet. Ez a folyamat így segíthet annak felismerésében, hogy valójában nem különálló segédnyelvekről, hanem egyazon nemzetközi nyelv változatairól, illetve nyelvjárásairól van szó.

A nemzetközi nyelv jelen nyelvtanát az interlingua–angol szótár szókincséhez tervezett, annak megfelelő nyelvi rendszerként javasoljuk. Ez egy praktikus és egyszerű rendszer, de minden előnye ellenére nem szabad elfeledkeznünk arról, hogy ez a segédnyelvtervezet is csak egy változata, illetve nyelvjárása a fent említett alapnyelvnek. Ez a megállapítás igen hangsúlyos, mivel nagy gyakorlati fontossággal bír az, hogy az olvasó megértse, nem egy kisszámú lelkes úttörő által gyakorolt vadonatúj nyelvbe kívánjuk bevezetni, hanem e nyelvtan használatával a világ összes szegletét felölelő, szépszámmú, segédnyelveket támogató közösség tagjává lesz, akik mind ugyanazon a nyelven beszélnek, illetve írnak, ha kisebb vagy nagyobb eltérésekkel is. E nyelv természetéhez tartozik, hogy jókora, egyik vagy másik rokon nyelvtani rendszert felölelni képes rugalmassággal rendelkezik; csakúgy mint, ahogy a természetes nyelvek természetéhez tartozik az, hogy területi, réteg-, illetve egyéni nyelvváltozatokban használjuk[†].

Fontos, hogy folyton növekvő számú ember tanuljon meg a világban más nemzetbeliekkel kommunikálni a közös nemzetközi nyelven. Reméljük, hogy sokan e nyelvtan alapján fogják ezt tenni, de nem véletlenül neveztük művünket a nemzetközi nyelv *egy* nyelvtanának. Ez ugyanis nemcsak azt foglalja magában, hogy ugyanennek a nyelvnek más nyelvtanai és változatai is lehetségesek, hanem azt is, hogy ezek a miénktől eltérő változatok is felettébb üdvözlendők.

A. G.¹

H. E. B.²

---

* *Interlingua–English, a Dictionary of the International Language*, készült a Nemzetközi Segédnyelvi Szervezet (*International Auxiliary Language Association*, IALA 1951, ISBN 0-8044-0188-8) kutatói által, Alexander Gode PhD. irányítása alatt. 480 oldal, *Frederick Ungar Publishing Co.* – Itt és a továbbiakban az „interlingua szótár” ezt a szótárt jelöli, illetve minden más olyan elérhető szótárt, amely ezzel ekvivalens jelölést alkalmaz. A fordítás időpontjában az online kereshető IED elérhető volt a <http://www.interlingua.com/ied/> címen.

† Az itt részletezett nyelvtan – annak ellenére, hogy az egyedi szabályait tekintve teljesen egyértelmű – ténylegesen is gondoskodik legalább egy kollaterális nyelvvariánsról, amint az a 15. § megjegyzése, az 57. § megjegyzése, a 79. § megjegyzése, a 97. §, a 116. § megjegyzése, a 134. § bevezető megjegyzésének vége, illetve a 148. § megjegyzése ismerteti. [Eredeti megjegyzés. Kollaterális = alternatív, vö. 5. lábjegyzet.]

1 Alexander Gottfried Gode von Aesch (1907–1970), germanista, az IALA vezetője az Interlingua nyelvtan publikálásakor

2 Hugh E. Blair

Mi az interlingva³?

Egyszerre nyelvközi nyelv és modern latin!

Az emberiség a határok nélküli világ felé halad. Gondoljunk az *Egyesült Nemzetekre* és az *Európai Unióra*. Azonban ebben az új világban a nemzetek közötti kommunikáció igen nehézkes, hiszen a politikai és gazdasági határok eltűnése nem jelenti a földön beszélt 2800 nyelv és 8000 dialektus közötti határok eltűnését. Ezeknek az eltűnését senki sem akarja, sőt mindnyájan a nyelvi sokszínűség fennmaradását szeretnék.

A nyelvi Bábel a nemzetközi kapcsolatokban előbb-utóbb egy közös közvetítő nyelvnek az elfogadását fogja kikényszeríteni, miközben a nemzeti nyelvek és dialektusok tovább fognak virágozni. Sokak szerint ez a közös nyelv már létezik, mégpedig az *angol* formájában. Csakhogy az angolnak mint nemzetközi nyelvnek a szerepe sok szempontból vitatható. Európában sokan nosztalgiával gondolnak arra az időre, amikor a kontinens közös nyelve a *latin* volt, és szeretnék visszaállítani ennek a gyönyörű nyelvnek a régi szerepét. Sajnos azonban a latin már a 18. században alkalmatlannak bizonyult a nemzetközi összekötő nyelv szerepére, és ez a helyzet azóta sem változott meg.

De a latin örökség mégsem tűnt el. A 20. század első felében egy európai és amerikai nyelvészekből álló csoport, az *International Auxiliary Language Association* [Nemzetközi Segédnyelv Egyesület] a nemzetközi segédnyelv-tervezetek alapos elemzése után arra a következtetésre jutott, hogy a latin szókincs minden európai nyelv közös öröksége, és a görög eredetű tudományos terminológiával együtt a modern globális technikai civilizáció kommunikációjának általános hordozója.

Ezt a szókincset gyűjtötték össze a 27 000 nemzetközi szót tartalmazó *Interlingua-English Dictionary*-be [Interlingva–angol szótár]. Hogy ez a gazdag szókincs koherens nyelvként használható legyen, kialakítottak egy egyszerű nyelvtant, amelyet az *Interlingua Grammar* [Interlingva nyelvtan] című kiadványban tettek közzé. Az így létrejött nyelvet interlingvának, vagyis nyelvközi nyelvnek nevezték el. Az interlingva két alapműve 1951-ben jelent meg.

A szótár elkészítésének módszere az volt, hogy kiválasztottak hat úgynevezett forrásnyelvet. Ezek a következők voltak: angol, francia, spanyol/portugál, német és orosz. A szótárba azokat a szavakat vették fel (mégpedig egységesített alakban), amelyek e hat nyelv közül legalább három nyelv szókincséhez tartoznak. A nyelvtant lényegében a forrásnyelvek közös elemei határozták meg. Alapvető elve, hogy a nyelvtan az a legegyszerűbb nyelvtan legyen, amely lehetővé teszi a szókincs koherens nyelvként való használatát. (Ez azt jelenti, hogy ki vannak zárva a forrásnyelvek sajátosságai és különleges formái, tehát nincsenek nyelvtani nemek, nincs főnévragozás, és nincs rendhagyó igeragozás.)

Ennek az eljárásnak a következtében az *interlingva egyrészt az európai nyelvek nyelvközi nyelve, másrészt viszont a latin nyelv modern változatának is tekinthető*, amely megőrizte a latin valamennyi előnyös vonását, de kiküszöbölte annak hátrányos vonásait.

Mi az interlingva haszna?

1. Mivel nincsenek egyedi sajátosságai, tanulása közben csak egy idegen nyelv lényegi elemeit kell megtanulnunk, *kiváló eszköz ahhoz, hogy segítségével megtanuljunk idegen nyelvet tanulni*.
2. Mivel a latin eredetű szavak leginkább a neolatin nyelvekben maradtak fenn, *kulcsot ad valamennyi neolatin nyelvhez* (olasz, spanyol, francia stb.) – sőt még az angolhoz is.
3. *Közelebb hozza a latint*, hozzásegít ahhoz, hogy megértsük a gyakran használt latin szavakat.
4. Mivel anyanyelvünk tele van nyelvközi szavakkal, *anyanyelvi műveltségünket is emeli*.
5. *Nagyon jó használható nemzetközi összekötő nyelvként*.

---

3 *Jeszenszki Ferenc* rövid ismertetője – 2007. 02. 27. – Aktuális verzió itt található: <http://www.interlingua.com/hu/miaz> – Az írásban következetesen „interlingva” alakban írja a nyelv nevét. Ebben a rövid bemutatóban megtartottuk ezt a formát, de a könyv többi részében továbbra is az „interlingua” alakot használjuk.

Bevezetés

Általános elvek

A „szókincs” és a „nyelvtan” nem hermetikusan elzárt kategóriák. A nyelvtan ugyan leírja a nyelv szerkezetét, de magától értetődik, hogy ez lehetetlen anélkül, hogy a különböző szerkezeti jellegzetességek illusztrálására ne fordulnánk újra és újra a szóanyaghoz. De az is igaz, hogy nem lehet meg szótár csak egy amorf szóanyaggal. A szójegyzékeknek is szükségképpen szerkezetük van, és a szavak, kifejezések struktúrája már nyelvtani kérdés.

Ezekből az észrevételekből nem következik az, hogy a szókincs és a nyelvtan közti különbségtevést el kellene vetni, sem azt, hogy külön tárgyként való kezelésük csupán csak gyakorlati célokat szolgálna. Egyedül azt szeretnénk újra kihangsúlyozni, hogy egy adott nyelv szókincse és nyelvtana egymással összefüggenek mint egy és ugyanazon jelenség természetszerűen és szükségszerűen egymáshoz kapcsolódó aspektusai. Ezen túlmenően felvetődik a kérdés, hogy milyen sajátos jellemzői vannak a szókincs és a nyelvtan kapcsolatának egy tervezett nemzetközi nyelv esetén.

Bármely nyelv alapjellegét nagymértékben a strukturális, azaz nyelvtani természetű jellemzők határozzák meg. Legyen bár egy nyelv szókincse temérdek idegen szóval elárasztva, ameddig a szószerkezet és a mondatok struktúrája sértetlen marad, addig az idegen elemek meg fognak honosodni, és a nyelv alapjellege lényegében változatlanul fennmarad.

Ez az elv, amely minden nyelvre alkalmazható, különösen jól illusztrálható az angol nyelvvel, amelyben egy nagyon jelentékeny újlatin szókincs hasonult a germán alaphoz.

Nincs különösebb ok arra, hogy a tervezett segédnyelvek alapvetően más szabályokon alapuljanak. Mégis felületesen nézve a segédnyelvek helyzete fordítottnak látszik. Bőséges lehetőségünk volt megfigyelni, hogy míg a segédnyelvek számára lehető legjobb szókincsről konszenzus jött létre, addig a nyelvtani kérdésekkel kapcsolatos véleménykülönbségek nem vezetnek semmi másra, mint egy egyetemes nyelv párhuzamos változatainak felállítására. De ez így nem teljesen igaz, minthogy a tervezett nyelvek nyelvtani szerkezete kevésbé meghatározó, mint a természetes nyelveké. Ugyanakkor igaz is annyiban, hogy a megállapított szókincs magában foglalja olyan sok strukturális, azaz nyelvtani kérdés megoldását, hogy a maradék nyelvtani jellegzetességek szükségszerűen alárendelt, függő szerepet játszanak.

Ez tehát egy látszólagos megfordítása a nyelvtan elsődlegességéről szóló elvnek annyiban, hogy a tervezett segédnyelv szókincsenek meghatározása után mindazt, ami nyelvtan címén hátramaradt, teljesen alá kell rendelnünk a szókincs strukturális jellemzőinek. A tervezett nyelvek nyelvtani szerkezete is ugyanolyan pontosan meghatározza az alapjellegüket, mint ahogyan természetes nyelvek szerkezete is teszi. Azonban a szókincs megállapítása csak kevés nyelvtani kérdést hagy teljesen eldöntetlenül.

A nemzetközi nyelv IALA szerinti változatának szókincse került az interlingua–angol szótárba. Az ennek megfelelő nyelvtan alapelve az, hogy olyan minimális, illetve lehető legegyszerűbb rendszer legyen, ami elegendő ahhoz, hogy összefüggő beszédben lehetővé tegye a kiválasztott szókincs használatát.

Az IALA arra való törekvése, hogy egy általánosan nemzetközi szavakból álló szótárt szerkesszen, egy alapvetően újlatin alapú szókincs összeállításának szükségességéhez vezetett. A forrásnyelvek köre, amelyekre a keresés és kutatás biztonsággal szűkíthető volt, az alábbi: a spanyol és a portugál, az olasz, a francia, valamint az angol, illetve a német és az orosz, mint lehetséges pótnyelvek*.

Ennélfogva az IALA nyelvtani rendszerének kialakításakor alkalmazott világos munkaelv az volt, hogy a „minimális nyelvtan” követelménye nem engedi meg, hogy elhagyjunk olyan nyelvtani jellemzőket, amelyek a forrásnyelvek tanúsága szerint nélkülözhetetlenek a szókincsük használatához, ilyenformán a nemzetközi nyelv interlingua–angol szótárba felvett szókincséhez is. Más szóval, minden olyan nyelvtani jellemzőnek, amely minden forrásnyelvben megtalálható, szerepelnie kell az interlingua nyelvtanában, illetve ellenkezőleg, a csak egy nyelvből is hiányzó jellemző nem kerülhet a nyelvtanba. Így például a főnevek külön többes számú alakja megtartandó, hiszen ilyen minden forrásnyelvben létezik, míg a nyelvtani nem kategóriája elhagyandó, mivel hiányzik a forrásnyelvek egyikéből, az angoltól.

---

* A további részleteket l. az interlingua–angol szótár bevezetőjében [Eredeti megjegyzés. A bevezető fordítását l. a 133. oldaltól; az angol változatot illetően l. a 13. lábjegyzetet.]

Az interlinguában megtartandó nyelvtani jellemzők meghatározása nyitva hagyja annak kérdését, hogy milyen forma jelenítse meg az adott jellemzőt. A nyelvtani jellemzők formájának meghatározásakor amennyire lehetséges volt, az interlingua–angol szótár bevezetőjében leírt, szavak normalizálására szolgáló módszertant követtük.

Ha úgy tűnik, hogy az alább következő nyelvtan anyaga a konvencionálistól némileg eltérő módon lett beosztva, akkor ennek csak az az oka, hogy néhány, a hagyományos nyelvtanokban szokványos fejezet kihagyható volt, mivel az adott tárgyat az interlingua szótár teljesen felöleli. Így például a nyelvtanban – egy, a szóalkotással foglalkozó fejezeten belüli szakaszt leszámítva – nincs külön előjárószavakkal, illetve kötőszavakkal foglalkozó rész. Az is megjegyzendő, hogy a mondattani kérdésekkel foglalkozó külön fejezet sincs. Bár ilyen kérdések az interlinguában is felmerülnek, célszerűnek látszott a különböző szófajokkal együtt tárgyalni ezeket, és az adott szófajok mondatbeli szerepének tárgyalását kiegészíteni a gyakorlati jelentőséggel bíró mondattani vonatkozásokkal. Az interlingua szótár technikai apparátusa (rövidítések jegyzéke stb.) használandó ezen nyelvtan esetén is, így az alábbiakban ezt nem adjuk meg újra.

A jelen fordításban az alábbi rövidítések fordulnak elő (ezek egy része a fordítás sajátja). Az interlingua szótár technikai apparátusának többi része értelemszerű, vagy az adott helyen kifejtésre kerül.

①	1. összetéti tag	②	2. összetéti tag
*	előtte a kiejtést megőrző helyesírási változás lép fel (<i>c</i> > <i>ci</i> v. <i>ch</i>)		
/	vagy, választható (választhatóság)	=	azaz (magyarázat)
□	az utána álló mássalhangzó megismétlése	...	elhagyott rész
<i>Áll.</i>	állattan(i)	<i>Anat.</i>	anatómia(i)
<i>angol</i>	angol (jövevény)szó	<i>Biokém.</i>	biokémia(i)
<i>Biol.</i>	biológia(i)	<i>ej</i>	előjárószó
<i>Ép.</i>	építészet(i)	<i>Fiz.</i>	fizika(i)
<i>Fiziol.</i>	fiziológia(i)	<i>fn</i>	főnév, főnévi használatú
<i>hn</i>	hímnem(ű)	<i>hsz</i>	határozószó
<i>ige</i>	ige	<i>ill.</i>	illetve
<i>isz</i>	indulatszó	<i>k.</i>	(és) következő(k)
<i>kb.</i>	körülbelül, közelítőleg	<i>ksz</i>	kötőszó
<i>l.</i>	lásd	<i>lat.</i>	latin szó
<i>Mat.</i>	matematika(i)	<i>Meteor.</i>	meteorológia(i)
<i>mlatin</i>	modern latin (jövevény)szó	<i>mn</i>	melléknév, melléknévi használatú
<i>német</i>	német (jövevény)szó	<i>névm</i>	névmás
<i>nn</i>	nőnem(ű)	<i>Növ.</i>	növénytan(i)
<i>ógör.</i>	ógörög szó	<i>olasz</i>	olasz (jövevény)szó
<i>Orv.</i>	orvosi szaknyelv(i)	<i>pl.</i>	például
<i>rh</i>	rendhagyó másodlagos tő	<i>röv</i>	rövidítés, rövidítve
<i>s í. t.</i>	és így tovább	<i>sic!</i>	az eredeti szövegből betű szerint hűen átvéve
<i>sn</i>	semlegesnem(ű)	<i>tkp.</i>	tulajdonképpen, szó szerint
<i>ua.</i>	ugyanaz	<i>uo.</i>	ugyanott
<i>v.</i>	vagy	<i>v...</i>	vala...
<i>Vegy.</i>	vegytan(i)	<i>vö.</i>	vesd össze
<i>Zene</i>	zene(i)		

Helyesírás

Helyesírás és kiejtés

1. §

A latin ÁBÉCÉ 26 alapbetűje használatos. Nincsenek ékezetek és egyéb jelek, amelyek a hangsúlyt, illetve a kiejtés további sajátosságait jelölnék.

2. §

A KIEJTÉS újlatin jellegű. Az egyes hangoknak a rájuk jellemző határokon belül eltérő hangértéke lehet. A kiejtést befolyásolhatják a környező hangok, de a beszélő saját anyanyelvi szokásai is. Például az *u* betű ejthető úgy, mint a magyar rövid *u* vagy a hosszú *ú*, de ejthető nyíltabban is az angol *plural* szóban lévőhöz hasonlóan, azonban nem ejthető *ü*-nek (mint a francia *lune*-ben) vagy olyan *á*-szerű hangnak, mint az angol *stutter* szóban.

3. §

Bár e szabály a magyaroknak nem okoz gondot, de meg kell említeni, hogy minden magánhangzó tisztán ejtendő még akkor is, ha hangsúlytalan. Ez fokozottan érvényes a szóvégi *e*-kre is, amelyet több nyelv beszélői is hajlamosak lennének elmosódottan ejteni.

4. §

A *b, d, f, g, k, l, m, n, p, r, v* és *z* betűk kiejtése megfelel a normál magyar kiejtésnek. A többire az alábbi szabályok érvényesek⁴:

- a* lehetőség szerint rövid magyar ajakréses (azaz palócos) *á*-ként ejtendő (törekedjünk arra, hogy ne magyar ajakkerekítéses *a*-nak ejtsük, mert ez más anyanyelvű beszélők számára esetleg téveszthető lenne a nyílt *o* hanggal);
- c* *e, i* és *y* előtt magyarosan *c*-nek ejtjük (de ugyanúgy ejthető *sz*-nek is!); más betűk előtt ejtése *k*; a *ch* betűkapcsolat a főszabály szerint *k* hangértékű; egyes képzők előtt a „lágy” *c* (*sz*) ejtése *c* írása *ci*-vé változik, pl. *nuce* + *-*ada* > *nuciada*, vö. 137. § 3. bekezdés. Ekkor az *i*-t a *gi* betűkapcsolathoz (vö. 7. §) hasonlóan nem ejtjük, egyébként az *i* ejtendő, pl. *social*.;
- e* lehetőség szerint rövid magyar *é*-ként ejtendő (de ha ez nehéz, ejthetjük nyílt *e*-ként is);
- h* mint a magyarban (de ejtése el is maradhat!); sosem ejtjük *r* és *t* után;
- i* mint a magyarban; azonban ha hangsúlytalan és egy másik magánhangzó követi, akkor röviden, szinte *j*-szerűen ejtendő; pl. *bile, biliose, varie*;
- j* *zs*-nek ejtendő (de ejthető *dzs*-nek vagy magyaros *j*-nek is);
- o* ejtése nyílt, a magyar *a* felé hajló *o*, de ejthetjük magyar *o*-ként is;
- ph* *f*-nek ejtendő;
- qu* ejtése *k* + egy rövid, *v*-be hajló *u* hang, vagyis, mintha *kw* lenne írva (probléma esetén helyettesíthetjük magyaros *kv* hangkapcsolattal);
- s* ejtése *sz*; magánhangzók között is ugyanez (bár ekkor *z*-vel is helyettesíthető); pl. *sparse, abstruse, accusativo*;
- sh* ejtése mint a magyar *s*, ritka; pl. *geisha, gulash, hashish, shah, sheik*;
- t* mint a magyarban; a *ti* betűkapcsolat ejtése magánhangzó előtt – kivéve ha hangsúlyos, vagy *s* előzi meg – *ci* (vagy opcionálisan *szi*, ill. *ti*), ahol az *i* szinte *j*-szerűen röviden ejtendő; pl. *actor, garantia, question*, de *action, reverentia*, valamint a humanista latin ejtésnek megfelelően a magánhangzó előtti *ti* hangkapcsolatban *t* marad az ejtés továbbá *t* (*guttiera*) és *x* (*mixture*) betűk után is, valamint a görög eredetű szavakban (*Miltiades, tiara*);
- tch* ejtése mint a magyar *cs*, nagyon ritka; pl. *tsarevitch*;
- u* mint a magyarban; ha hangsúlytalan és egy másik magánhangzó követi, akkor röviden, szinte *v*-szerűen

⁴ A specifikáció megenged ejtésvariánsokat, de lehetőség szerint ne éljünk velük. Ezek célja inkább az, hogy felismerjük mások anyanyelv befolyásolta ejtémódját.

w en ejtendő, mintha *w*-vel lenne írva; pl. *plural, persuader, superflue*;
 mint az angolban: nagyon rövid *u* (esetleg mindkét ajakkal ejtett *v*);
x ejtése *ksz*; magánhangzók között is ugyanez (bár ekkor *gz*-vel is helyettesíthető);
y magánhangzók előtt hangsúlytalan pozícióban, mint a magyar *j*; egyébként *i*; pl. *Yugoslavia, typo*.

RENDAHAGYÓ KIEJTÉSŰ SZAVAK (képzett formáik is megtartják az alapszó kiejtését!):

-age [age] *anthropophage, multivage, naufrage, noctivage, rhizophage, vage*
ai [e] *affaire* [afer], *defaitismo, saison*
ch [sh] *approche, attachar, brecha, brochar, cartucha, chacal, chaco, chal, chalupa, charlatan, charme, charpa, chassa, chauffeur* [shoför], *chef, choc, chocolate, cochi, cochinita, detachar, ducha, flecha, galocha, hacha, lancha, marcha, marechal, nonchalance* [nonshalans], *percha, reproche, torcha, trenchar, trenchea, trencho*
ch [tsh] *Checoslovachia* [tshekoslovakia], *rancho*
eu [ö] *pasteurisar, saboteur*
g [j] *gage, girafa, orange, passagero, rage, regime, sage, sergente*
gi [j] *agio, avantagiose, coragiose, forgia, frangia, garagista, legier, logia, mangia, orangiada, plagia, rangiar, sagio, vengiar, viagiar, viaggiator*
gu [g] *guerrilla, guillotina, guirlanda, guitarra*
ou [u] *ressource* [resurs], *tourismo*
qu [k] *benque, coquette* [koket], *etiquetta, maquerello, mosquito, porque, proque, quelque, que, qui, ubiqu*
z, zz [ts] *influenza, pizzicato, quarz, scherzo, schizzo, stanza, zeppelin*
zz [dz] *intermezzo, mezzosoprano, muezzin*
 egyéb *budget* [büdje], *club* [klab], *handicap* [hendikep], *nuance* [nüans]

5. §

A KETTŐSHANGZÓK ejtésekor a magánhangzók eredeti hangszíne megmarad, csak az *i* és *u* elem ejtendő egész röviden. Az *ai* tehát kb. úgy ejtendő, mint az *ajtó* szó eleje, az *au* pedig, mint az *augusztusé*. A hangsúlyos *e* és *i* nem alkotnak kettőshangzót a követő *a*, *e*, *o* magánhangzókkal, hanem külön szótagba esnek; pl. *mie, io, spondeo, via, bastardia*. A hangsúlytalan *i* és *u* magánhangzó előtt nagyon megrövidül, félhangzóvá válik; pl. *Bulgaria, filatorio, persuader*.

6. §

A HOSSZÚ MÁSSALHANGZÓK röviden ejtendők. E megállapítás mögöttes tartalma az, hogy az interlinguában nem létezik a rövid és a hosszú mássalhangzók szembenállása. Emiatt azok, akiknek az anyanyelvében léteznek gemináták (pl. magyarok, olaszok) a félreértés veszélye nélkül ejthetik az interlinguában is hosszan a hosszan írt mássalhangzókat. A kettőzött *ss* mindig zöngétlen *sz*-nek ejtendő, sosem lehet belőle zöngés *z*. A *k* és *g* betűk előtti *n* a magyarhoz hasonlóan a szájpaddlás hátsó részén ejtendő. Fontos: A kettőzött *cc* mássalhangzó a szó végén egyszerű *c*-nek írandó (*siccar*, de *sic*).

7. §

Egyes szavaknak a fentiekől eltérő, szabálytalan kiejtése lehet, ami az interlingua szótárban interlingua szerinti fonetikus írásmóddal meg van adva. Így a *ch* betűkapcsolat gyakran *s*-nek olvasandó, melyet a szótár *sh*-val jelöl; pl. *choc* (*sh*-). A *gi* betűkapcsolat viszont nemritkán *zs* értékű, melyet *j* jelöl; pl. *avantagiose* (*-ajo*-). Ugyanilyen ejtése lehet az egyszerű *g*-nek az *-age* végződésben; pl. *avantage* (*-aje*).

8. §

A szóképzéskor történő helyesírási változásokról a 137. § tájékoztat.

9. §

A nem „honosított” JÖVEVÉNYSZAVAK, vagyis az interlinguában idegen, illetve alkalmilag kölcsönzött szavak megtartják eredeti helyesírásukat. Ezeket az interlingua szótár a forrásnyelvük feltüntetésével jelöli meg. Az éke-

zetek és mellékjelek azonban ezeknél a szavaknál is elmaradnak, ha az ilyen egyszerűbb helyesírás tükrözi az eredeti ejtést; pl. *defaute* a francia *défaite* ‘megfutamodás’, de *kümmel* ‘kömény(mag)’ mint a németben.

10. §

A HANGSÚLY főszabályként az utolsó mássalhangzót megelőző magánhangzóra esik. A többes szám jele a hangsúly helyét nem változtatja meg. Hátulról a harmadik szótagra esik azonban a hangsúly azon mellékneveknél és főneveknél, melyek *-le*, *-ne*, *-re* végűek, és ezeket a végződéseket magánhangzók előzik meg; pl. *fragile*, *ordine*, *tempore*, de: *hygiene*, *miserere* (szabályosan, utolsó előtti szótagon). Szintén hátulról a harmadik szótag hangsúlyos a *-cipite*, *-licite*, *-posite*, *-merite* végződésű szavaknál; pl. *bicipite*, *illicite*, *composite*. Az *-ic*, *-ica*, *-ico*, *-ide*, *-ida*, *-ido*, *-ime*, *-ima*, *-imo*, *-ule*, *-ula*, *-ulo* és *-uple*, valamint a görög eredetű *-ade* és *-grade* végű szavaknál a végződés előtti szótag hangsúlyos; pl. *energic*, *clinica*, *publico*, *rapide*, *consolida*, *frigido*, *proxime*, *victima*, *maximo*, *ridicule*, *formula*, *articulo*, *quadruple*, *decade*, *myriade*, *nomade*, *le Orcades*, *centigrade*, *retrograde*, de a *-cida* végződés szabályos hangsúlyozású; pl. *fratricida*. Az *-ific* és *-ifico* toldalékok az első *i*-jükön hangsúlyozottak. A latin és görög eredetű, *-m* és *-s* mássalhangzóra végződő szavak is az utolsó előtti szótagjukon hangsúlyosak; pl. *album*, *etiam*, *idem*, *nunquam*, *radium*, *bronchitis*, *minus*, *pathos*, *prognosis*, *satis*.

A főszabálytól eltérő hangsúlyozású szavaknál a hangsúly az interlingua szótár kiejtési részében éles ékezzel jelölve lett; pl. *pianissimo* (*-issimo*). Ezen eltérések jelentős része további segédszabályok bevezetésével szabályossá tehető. Például: az *-iac*, *-iaca*, *-iaco*, *-issim-*, *-esim-*, *-ifer-* és *-olog-* képzők az első magánhangzója hangsúlyos. Az *-ia* és *-*eria* toldalékok – amennyiben az angolban *-y*-ra, ill. *-ery*-ra végződnének – az *i*-n hangsúlyozódnak, stb.

N. B. Az első szótag hangsúlyos azon szavak esetén, melyekben nincs egyáltalán mássalhangzó, vagy az utolsó mássalhangzó előtt nem áll magánhangzó; pl. *io*, *via*, ill. bizonyos jelen idejű alakok, mint *strue*, *crea*. Azonban a *construe*, *procrea* stb., illetve a *diminue*, *substitue* stb. alakok a főszabályt követik, és az utolsó mássalhangzót megelőző magánhangzójuk hangsúlyos.

RENDRAGYÓ HANGSÚLYOZÁSÚ SZAVAK:

-ea, *-ee*, *-eo* végződésűek, ahol a hangsúly az utolsó *-e*-n van: *armea*, *assemblea*, *chorea*, *diarrhea*, *galea*, *gelea* [jel-], *idea*, *livrea*, *marea*, *moschea*, *panacea*, *polea*, *theodicea*, *trachea*, *vallea*, *adeo*, *apogeo*, *cameo*, *empleo*, *epicureo*, *jubileo*, *lyceo*, *maneo*, *mausoleo*, *museo*, *perigeo*, *peritoneo*, *phariseo*, *saccheo*, *semideo*, *torneo*, *tropheo*, *volteo*; hasonlóan az *Egeo*, *européo*, *judeo*, *Pyreneos* tulajdonnevek, és képzett formáik: *egée*, *europée*, *judee*, *pyrenée*.

-ia végződésűek, ahol a hangsúly az utolsó *-i*-n van: *abbatia*, *acieria*, *agonia*, *algesia*, *allegoria*, *amnestia*, *anatomia*, *anomalía*, *artilleria*, *autonomia*, *bastardia*, *batteria*, *bibliomania*, *bigamia*, *bizarria*, *caloria*, *capitania*, *cappellania*, *cartomania*, *categoria*, *coardia*, *compania*, *cortesia*, *defia*, *democratia*, *diplomatia*, *elegia*, *embolia*, *energia*, *epidemia*, *factoria*, *flatteria*, *folia*, *galeria*, *galliardia*, *garantia*, *geographia*, *gluttonia*, *harmonia*, *hegemonia*, *heresia*, *hierarchia*, *Hungaria*, *idiotia*, *idolatria*, *infanteria*, *ironia*, *jelosia*, *libreria*, *litanía*, *Lombardia*, *maestria*, *magia*, *majoria*, *maladia*, *mania*, *melodia*, *metallurgia*, *meteorologia*, *misanthropia*, *parodia*, *pedagogia*, *pharmacia*, *Picardia*, *pischeria*, *poesia*, *policia*, *prelatia*, *primatia*, *psychotherapia*, *rhapsodia*, *sacristia*, *senioria*, *simonia*, *sodomia*, *spectroscopia*, *strategia*, *suprematia*, *symmetria*, *taxidermia*, *telephonia*, *Turchia*, *tutoria*, *usura*, *ventriloquia*, *villania*, *zelosia* (Figyelem! Ilyenkor a *-ti*- csoport kiejtése [ti] marad!).

-ic, *-ica*, *-ico*, *-ide*, *-ida*, *-ido*, *-ime*, *-ima*, *-imo*, *-ule*, *-ula*, *-ulo* és *-uple* végű szavak, de a végződés első szótagja hangsúlyos: *amic*, *amica*, *inimic*, *inimica*, *mendic*, *mendica*, *barrica*, *rubrica*, *urtica*, *vesica*, *lumbrico*, *umbilico*, *oblido*, *sublime*, *estima*, *pantomima*.

mássalhangzóra végződő szavak, amelyek az utolsó előtti szótagjukon hangsúlyosak: *apud*, *argon*, *bismuth*, *borax*, *character*, *cobalt*, *condor*, *crater*, *equivoc*, *extrinsec*, *forsan*, *geyser*, *insimul*, *inter*, *intrinsec*, *ion*, *micron*, *multivoc*, *natron*, *neon*, *nickel*, *nihil*, *plancton*, *preter*, *reciproc*, *semper*, *super*, *tamen*, *univoc*.

két magánhangzóra végződő szavak, amelyek az utolsó előtti szótagjukon hangsúlyosak: *benzoe*, *cacao*, *canoa*, *convio*, *invio*, *heroe*, *mediedie*.

szavak, amelyek hátulról a harmadik szótagon hangsúlyosak: *acrobata*, *adultera*, *adultero*, *agricola*, *alacre*, *alicubi*, *alique*, *amita*, *analyse*, *anate*, *ancora* (de *naves*), *anecdota*, *angelo*, *anonyme*, *apostolo*, *aquila*, *arbitro*, *archipelago*, *asino*, *atavo*, *atomo*, *aureola*, *automate*, *autonome*, *barytono*, *bibita*, *bibliophilo*, *biologo*, *bulgaro*, *butyro*, *camera*, *capite*, *catastrophe*, *cathedra*, *celebre*, *celibe*, *codice*, *cognite*, *commode*, *complice*, *conjugue*, *crucifero*, *cubito*, *cupola*, *cymbalo*, *dactylo*, *debite*, *democrate*, *de-*

*spota, diablo, digito, domino, dubita, duplice, economo, ecstase, emphase, episcopo, epistola, epocha, evangelo, exito, exodo, extero, fascino, femina, fortune, fremito, funebre, gemino, gemito, gratuite, gurgite, habito, hepate, heterogene, hospite, idolo, igitur, impeto, indice, indigena, insectivoro, integre, interea, interim, interprete, isobaro, itero, iudice, kilometro, lamina, limite, littera, lugubre, machina, mascara, methodo, microphono, monacha, monacho, monotone, multiple, numero, oceano, opera, orbita, organo, orphano, oxygeno, pagina, palpebra, perdita, periodo, phenomeno, preterite, prodige, prologo, puera, puero, pulpito, pyromano, remora, requiem, reverbero, sabbato, saccharo, salice, satellite, satira, scandalo, seismographo, sibilo, simplice, skeleto, solite, spirito, stomacho, strepito, subito, syllaba, symbolo, synthese, tacite, tenebras, termino, thermometro, tonitro, transito, unisono, utero, vandalo, vendita, vertebra, vertice, vespera, visita; nemváltás esetén a hangsúly nem változik, pl. *asina, diabola, orphana*.*

11. §

A hangsúlyozási szabályok fontosságát nem kell eltúlozni. Egy más nyelvből egyébként ismerős szó szokatlan hangsúlyának elsajátítása gyakran túlzott igénynek tűnhet. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy az interlingua szavak véletlenszerűen hangsúlyozhatók, csak annyit, hogy az olyan szavak, mint a *kilometro*, nemzetközileg még felismerhetők maradnak attól, hogy egyes beszélők az anyanyelvük hatása alatt az utolsó előtti, mások pedig az azt megelőző szótagot ejtik hangsúlyosan.

Mivel a vázolt hangsúlyszabályok jelentősen eltérnek a magyarétól, ezért a magyar beszélőknek valószínűleg törekedniük kell a pontos hangsúlyozásra és a saját anyanyelvük hatásának kiküszöbölésére.

12. §

Az anyanyelvi megszokások megjelenése megengedhető a HANGLEJTÉS, a MAGÁNHANGZÓK HANGHOSSZÚSÁGA területén, illetve egyéb hasonló vonások tekintetében. Ajánlott azonban, hogy a hangsúlytalan szóvégi és szóeleji magánhangzók, amennyiben nem esik közéjük beszédsszünet, úgy ejtődjenek, mintha egy szóban helyezkednének el; pl. *le alte Ural* szótagolva *le-ál-teu-rál* (az ékezet itt a hangsúlyt jelöli).

13. §

AZ ELVÁLASZTÁS a kiejtésen alapul. A két magánhangzó közt álló egyedüli mássalhangzók, az *x* kivételével, a következő szótagba esnek. A több mássalhangzóból álló hangcsoport elválasztódik, de az *l* és az *r* mindig a következő megelőző *b, c, ch, d, f, g, p, ph, t, th*, ill. *v* betűkkel egy szótagba kerül. A *qu, gu, su* betűkapcsolatok egy mássalhangzóként viselkednek.

14. §

A NAGY KEZDŐBETŰK használatának egyik alapszabálya, hogy a magyarhoz hasonlóan csak maguk a tulajdonnevek írandók nagy kezdőbetűvel, a belőlük képzett szavak – pl. népnevek – nem.

In Francia le franceses parla francese ab le initio de lor vita
'Franciaországban a franciák életük kezdetétől franciául beszélnek'

Le piscatores del Mar Morte cape haringos salate
'A Holt-tenger halászhajói sózott heringet fognak'

Le ver stilo shakespearian se trova solmente in Shakespeare
'Az igazi shakespeare-i stílus csak Shakespeare-nél található meg'

A vallási fogalmak, ünnepnapok, mozgalmak, korok, tanok stb. elnevezései az interlinguában – a magyartól eltérően – tulajdonneveknek és közneveknek is tekinthetők, így a kívánt értelmezés függvényében nagy vagy kis kezdőbetűvel is írhatók.

Le romanticismo de Hollywood es subinde insipide
'Hollywood romantizmusa gyakran sekélyes'

Le philosophia del Romanticismo cerca le reunion de scientia e religion
'A romantizmus filozófiája a tudomány és a vallás egyesülését keresi'

Kollaterális⁵ helyesírás

15. §

KOLLATERÁLIS HELYESÍRÁS⁶ – Az interlingua szótár fenti szakaszokban vázolt helyesírásával szemben lehetőségünk van egy, az alábbi szabályokkal nyerhető egyszerűsített írásmód használatára is. Az itt szereplő pontokban nem említett sajátosságokra a normál helyesírás elvei érvényesek; így például az idegen szavak írásmódjának az interlingua szótár szerintinek kell maradnia.

- A röviden ejtendő kettőzött mássalhangzók az *ss* kivételével egybetűsre egyszerűsödnek. Fontos, hogy a *cc* csoport *e*, *i* és *y* előtt *kc* (*ksz*) hangkapcsolatként ejtendő, így változatlan marad; pl. *eclesia*, *aliterar*, *aducer*, *interogar* (*ecclesia*, *alliterar*, *adducer*, *interrogar* helyett), de marad *massa*, *transubstantiation*, *accidente*.
- A magánhangzóként használt *y* betű *i*-re cserélődik; pl. *tirano* (*tyranno* helyett). A mássalhangzó-értékű *y* nem változik; pl. *yak*.
- A *ph* betűkapcsolat *f*-ként írandó; pl. *fonetic*, *emfatic* (*phonetic*, *emphatic* helyett).
- A *k*-nak ejtett *ch* betűkapcsolat *e* és *i* előtt változatlan marad, egyébként *c*-vé lesz; pl. *cloric*, *Cristo* (*chloric*, *Christo* helyett), de marad *chimeric*.
- Az *r*-et és *t*-t követő néma *h* elmarad; pl. *retoric*, *patetic* (*rhetoric*, *pathetic* helyett).
- A *zs*-nek ejtett *g*, ill. *gi* helyett *j* írandó; pl. *sajo* (*sagio* helyett).
- Az *-age* képző (valamint az összes szóvégi *-age* betűcsoport is, még ha nem is képző) *-aje* írásmóddal helyettesítendő; pl. *saje*, *coraje* (*sage*, *corage* helyett). Az *-isar* képző helyett *-izar* írandó, és *z* betű használandó a származékszavakban is; pl. *civilizar*, *civilization* (*civilisar*, *civilisation* helyett).
- A szóvégi *-e* elmarad, ha ez az *-e* egy magánhangzót követő *t* betű után áll, kivéve, ha a hangsúly a hátulról számított harmadik szótagra esik; pl. *animat*, *brevitat* (*animate*, *brevitate* helyett), de marad *composite*. Hasonló szabály érvényes az *n*, *l* és *r* betűket követő szóvégi *-e*-re is, ha azok kettőzött *nn*, *ll*, ill. *rr* betűk helyett álló egyszerűsítések; pl. *peren*, *bel*, *mel*, *il*, *bizar* (*perenne*, *belle*, *melle*, *ille*, *bizarre* helyett). N. B. A jelen idejű és felszólító módú igealakokra ez a szabály nem vonatkozik, ezek megtartják a szóvégi *-e*-jüket; pl. *pote*, *permite*.

Központozás

16. §

A KÖZPONTÓZÁS a hangzó mondat ritmusát követi, és abszolút szabályok nem vonatkoznak rá. Általánosságban az angol nyelv gyakorlatának elvei érvényesülnek, melynek főbb eltérései a magyartól az alábbiak:

Az angol nem használ vesszőt az alárendelő tagmondatok előtt, ha azok tartalmilag szorosan kapcsolódnak a főmondatokhoz, különösen pl. az alanyi, tárgyi, függő kérdő, időhatározó, feltételes mellékmondatok esetén. Vessző áll viszont ilyen esetben, ha az alárendelt mellékmondat a főmondat elé kerül, illetve vesszővel választunk el minden, az összefüggésből a mondat élére kiemelt mondatrészt. A közbevetett kifejezések, értelmező, jelzői (vonatkozó) mellékmondatok esetén az angol vesszőhasználatot az alább részletezendő interlingua szabály felülírja. Nincs vessző a *mint* szónak megfelelő kötőszóval bevezetett a hasonlító szerkezet előtt. Ugyanakkor vessző áll felkiáltó jel helyett az angolban a levelet bevezető megszólítás után.

A fenti eltéréseken kívül nincs felkiáltójel a felszólító mondatok végén, hacsak az nem parancsoló, felkiáltó jellegű.

Az angolban a kezdő idézőjel felső helyzetű és 66-os alakú: "...".

A közbevetett kifejezések, az értelmező, a jelzői (vonatkozó) mellékmondatok rendszerint vesszőkkel határolódnak, azonban ha a beszédzúnet hiányát akarjuk jelezni, a vessző elmaradhat. Kettőnél több tagot számláló felsorolásokban az utolsó tag előtt álló *e* 'és', illetve *o* 'vagy' elé is vesszőt kell tenni.

Le homine que vos vide es mi patre
'Az ember, akit látsz, az apám'

⁵ Az interlinguában a *kollaterális* szóval utalnak az alternatív, ugyanakkor kevésbé preferált normavariánsra.

⁶ A mai gyakorlatban a kollaterális helyesírást nem használják, kivéve, hogy néhány amerikai az *-isar* képző helyett *-izar* alakot ír (ez valószínűleg az amerikai angol nyelvváltozatból való átvétel).

Le homine, que se considera como le corona del creation, pare plus tosto facite de metallo blanc que de auro

‘Az embert, aki a teremtés koronájának tekinti magát, úgy tűnik, sokkal inkább csapágyfémből, semmit aranyból készítették’

Le asino, le can, e le catto formava un pedestallo pro le gallo

‘A szamár, a kutya és a macska talapzatot alkottak a kakasnak’

Es isto le canto del asino, del can, del catto, o del gallo?

‘Ez a szamár, a kutya, a macska vagy a kakas éneke?’

Le Statos Unite, Anglaterra e su imperio, e Russia es tres del grande potentias

‘Az Egyesült Államok, Anglia és a birodalma, valamint Oroszország alkotja a három nagyhatalmat’

Ille es, pro exprimer lo corteseamente, pauco intelligente

‘Ő hn, hogy udvariasan fogalmazzunk, nem nagyon intelligens’

Szófajok

Névelők

17. §

A HATÁROZOTT NÉVELŐ alakja: *le* ‘a, az’. Formája változatlan, nem egyeztetjük az utána álló főnévvel. Azonban a megelőző *a* és *de* elöljárószókkal *al*, ill. *del* szócskává olvad össze.

le patre ‘az apa’
le matre ‘az anya’
le infante ‘a gyerek’
le patres ‘az apák’
del patre al matre ‘az apától az anyáig’
le matre del infantes ‘a gyerekek anyja’

18. §

A határozott névelőt nagyjából a magyar nyelv szabályainak megfelelően használjuk. Fontos különbség az, hogy nem használunk névelőt, ha többes számban általánosságban utalunk személyek, dolgok csoportjára:

‘Szeretem a gyerekeket (általánosságban)’ *Io ama infantes*
‘Szeretem a gyerekeket (az előbb említetteket)’ *Io ama le infantes*
‘Hol talállok virágokat?’ *Ubi pote io trovar flores?*
‘Hol találom a virágokat?’ *Ubi pote io trovar le flores?*

A megszólítás kivételével határozott névelő áll a titulussal használt személynevek előtt. Szintén használatos elvont fogalmak, valamint személyek, dolgok csoportját, fajtáját jelölő szavak előtt, ha azok egyes számban állnak és az általuk jelentett dologról általánosságban vagy megszemélyesítve beszélünk:

‘X professzor és felesége’
le professor e le senora Alicuno
‘Szabadságot adj vagy halált’
Da me le libertate o le morte
‘Örülök, hogy találkoztunk, dr. X’
Io es felice de vider vos, doctor Alicuno
‘Ő nn rajong a férfiakért és az állatokért’
Ille adora le homine e le animal

A magyartól eltérően – de az angollal egyezően – nem használunk határozott névelőt mutató, kérdő és vonatkozó névmás mellett, sem előttük, sem utánuk. Nincs határozott névelő általában a birtokos névmás előtt sem, vö. 64. §.

19. §

A HATÁROZATLAN NÉVELŐ alakja: *un* ‘egy’. A határozott névelőhöz hasonlóan változatlan, nem egyeztetjük az utána álló főnévvel. A magyarral egyezően a határozatlan névelő alakilag nem különbözik az *un* ‘egy’ számnévtől.

un patre ‘egy apa’
un matre ‘egy anya’
un infante ‘egy gyerek’
un vacca ‘egy tehén’

20. §

A határozatlan névelőt az angolhoz hasonlóan használjuk.

Az angol a magyartól eltérően határozatlan névelőt használ az állítmány értelmét kiegészítő szavak, különösen a foglalkozást, állást, rangot, vallást, nemzetiséget, társadalmi pozíciót jelentő főnevek vagy főnévként használt melléknevek előtt, vö. magyar ‘*a testvérem [egy] festő*’, ‘*[egy] derék embernek tartalak*’ mondatok. Ugyanígy határozatlan névelő áll az egyes számú közös főnevek előtt, ha nem egy-egy, vagy egy bizonyos élőlényről vagy dologról van szó, hanem az egész csoportról, fajról: ilyenkor a magyar határozott névelőt használ; vö. ‘*az [egy] asztal [egy] bútor*’ típusú mondat. Határozatlan névelő van az elvont fogalmak előtt, ha azoknak valamilyen különös, fajtájáról, esetéről van szó, valamint anyagnevek előtt, ha az anyagnak egy darabjáról részletéről van szó, különösen, ha a résznek kiemelt (különös, meghatározott stb.) jelentést tulajdonítunk, vö. ‘*[egy] olyan nemeslelkűséggel viselkedett, amit nem fogadhattam el*’, ‘*[egy] nagy mértékben*’.

21. §

Mind a HATÁROZOTT, mind a HATÁROZATLAN NÉVELŐ a melléknevekhez hasonlóan használható önálló főnévként (pontosabban főnévi névmásként) is, vö. 38. §–41. §. A magyarban ilyenkor legtöbbször az -é birtokjel, illetve az egyik névmás felel meg nekik:

mi amico e le de mi fratre

‘az én barátom és a testvéremé’

mi fratre e un de mi amicos

‘a fivérem és a barátaim egyike’

Io parla duo linguas; un al domo, un altere al officina; le un es francese, le altere anglese

‘Két nyelvet beszélek: egyet otthon, egy másikat a műhelyben; az egyik a francia, a másik az angol.’

Io parla duo linguas; le de mi familia e le de mi ambiente

‘Két nyelvet beszélek: a családomét és a környezetemét’

Ha főnévi névmásként használjuk őket, a névelők többes számba tehetők: *les*, illetve *unes*. Az előbbinek leggyakoribb magyar megfelelője -*éi* többes birtokjel, az utóbbié a *néhány* szó:

le opinioniones de mi patre e les de mi matre

‘apám és anyám nézetei (*tkp.* apám nézetei és anyáméi)’

Nostre amicos veni: les de mi fratre, un de mi soror, e unes del amicos de nostre parentes

‘A barátaink érkeznek: a fivéreméi, a lánytestvéremé és néhányan a szüleinkéi közül’

Főnévi névmási használatban a névelőknek van külön hím- és nőnemű formájuk: *le* és *la*, ill. *uno* és *una*, melyek mindegyike többes számba tehető. A nemre utaló formák használata azonban nem szükséges, ha a szövegkörnyezet e nélkül is világos.

Mi fratre e mi soror invita lor melior amicos; le de mi fratre ama la de mi soror

‘A fivérem és a lánytestvérem meghívják a legjobb barátaikat; a fivéremé *hn* szereti a lánytestvéremét *nn*’

Mi fratre e mi soror ha multe amicos. Uno de mi fratre ama una de mi soror

‘A fivéremnek és a lánytestvéremnek sok barátja van. A fivérem egyik [fiú] barátja szereti a lánytestvérem egyik barátnőjét.’

mi amicos, unos de mi fratre, e las de mi soror

‘a barátaim, fivérem néhány [fiú] barátja és a lánytestvérem barátnői’

Fontos, hogy a főnévi funkciójú névmási határozott névelő hím- és nőnemű *le* és *la* formájának végződése bizonyos névmások végződésével mutat hasonlóságot (vö. 54. §, 58. §, 78. §), míg az *uno–una* névmási határozatlan névelőpár nemtől függő végződése a főnevekével azonos (vö. 24. §)

A határozott névelőnek van egy semlegesnemű *lo* névmási alakja is, amely csak a *lo que* ‘(az,) ami(t); (az[t]), hogy mi(t)’ kifejezésben⁷ fordul elő. Ennek is van többes száma: *los*, bár ritkán használt.

lo que io pensa

‘(az,) amit gondolok’

⁷ A *lo que* kifejezést a tárgymutató határozatlan vonatkozó névmásnak hívja.

Io non sape lo que ille pensa

‘Nem tudom (azt), hogy mit gondol (ő *hn*)’

Főnevek

22. §

A magyarhoz hasonlóan a főneveknek az interlinguában sincs állandó és általános, csak rájuk jellemző formai jelzése. A főnevek többsége az *a, o, e* magánhangzók vagy az *l, n, r* mássalhangzók egyikére végződik. De ezen végzések más szófajokon is előfordulnak. Az egyszerű végzések túlmenően, szintén a magyarhoz hasonlóan, vannak csak főnevekre jellemző képzők. Egyebekben a főnevek a mondatban betöltött funkciójuk alapján azonosíthatók.

23. §

Az interlinguában nincs NYELVTANI NEM. A főnevek végződése esetleges, és nincs semmiféle nyelvtani funkciója.

tabula ‘asztal’

pagina ‘oldal’

homine ‘ember’

tempore ‘idő’

uso ‘használat’

fructo ‘gyümölcs’

uxor ‘feleség’

fun ‘kötél’

galon ‘zsinór, paszomány, szegély’

libertate ‘szabadság’

generation ‘generáció, nemzedék’

gas ‘gáz’

roc ‘bástya (sakkban)’

24. §

Ha egy *-o* végű főnév természetes neme szerint HÍMNEMŰ élőlényt jelöl, amely gyakori eset, a NŐNEMŰ megfelelő kifejezhető úgy, hogy a végződést *-a*-ra cseréljük. Ez a szabály fordított irányban is működik.

asino ‘szamár’; ebből: *asina* ‘szamárfemke’

missionario ‘misszionárius’; ebből: *missionaria* ‘női misszionárius’

americano ‘amerikai’; ebből: *americana* ‘amerikai (lány vagy nő)’

oca ‘liba, lúd’; ebből: *oco* ‘gúnár’

ciconia ‘gólya’; ebből: *ciconio* ‘(hím) gólya’

N. B. Az a következmény, hogy a fenti szabállyal olyan jellegű szavakhoz, mint a *musca* ‘légy’, is képezhetünk hím *musco* párt, egyaránt lehet megengedhető, de el nem fogadható is, éppen úgy, ahogyan a magyar ‘hím légy’ kifejezést is értelmeznénk. A nőneműt jelentő főnevek *-*essa* és *-trice* képzőkkel való képzését illetően l. a 138. § és 152. §.

25. §

A TÖBBES SZÁM *-s* vagy – mássalhangzó után – *-es* jellel képződik. A szóvégi *-c* betű *-ch*-vá változik *-es* előtt.

tabulas, paginas, homines, tempores, usos, fructos, uxores, aeres, funes, galones, libertates, generationes, gases, roches

Szabálytalan többes száma csak a „jövevénytörzseknek” van, amelyik megtartották idegenségüket.

le test: le tests [*angol*]

le lied: le lieder [*német*]

le addendum: le addenda [latin]
le Abruzzi [olasz]

Az *-is* végű szakszavak a többes számukat úgy képzik, mintha az egyes számuk *-e*-re végződne: *genesis* (vagy *genese*) > *geneses*; *hepatitis* > *hepatites*.

Azon egyes számú összetett szavaknak nincs külön többes számú alakja, amelyeknek második tagja formailag többes számban áll.

un guardacostas: duo guardacostas ‘parti őrség’
un rumpenuces: duo rumpenuces ‘diótörő’
un paracolpos: duo paracolpos ‘ütköző, lökhárító’

26. §

Nincsenek ESETEK. A magyar esetragok szerepét az előjárósók látják el.

de Deo ‘Istennek a(z) ... , Istené’
a Deo ‘Istennek, Isten számára’
Ille invia flores a su matre ‘(Ő *hn*) Virágot küld az anyjának’
Ilia recipe le flores de su filio ‘(Ő *nn*) Megkapja a fia virágait’
Nos paga taxas al governmento ‘Adót fizetünk a kormánynak’
le debitas del governmento ‘a kormány adósságai’

27. §

A főnévképzést és a főnevekből alkotható származékokat illetően l. 138. §, 139. §, 140. §, 141. §, 152. §, 154. §.

28. §

A főnevek mondatbeli használata nem különbözik lényegesen a magyar szabályoktól. Azonban a magyar minőségjelzős szerkezeteknek és jelöletlen összetételeknek általában külön írt ELŐJÁRÓSZAVAS vagy melléknévi jelzős KIFEJEZÉSEK felelnek meg. (De l. 30. § is.)

‘téli idő’ *tempore hibernal, tempore de hiberno*
‘kutatólaboratórium’ *laboratorio de recerca*
‘őszikabát’ *mantello de autumnno, mantello pro autumnno*
‘éjjeliőr’ *guarda de nocte*
‘tejesüveg’ *bottilia de lacte, bottilia a lacte*
‘éjjeli dal’ *canto de nocte, canto nocturne*

29. §

A TULAJDONNEVEKKEL alkotott összetételek – pl. ‘Geiger-számláló’ – interlingua megfelelőiben elől áll a köznévi tag, melyet – mintegy jelzőként – különírva követ a tulajdonnév. A magyarban az ilyen tulajdonnevek gyakran már köznevesültek. A többes szám jelét csak a köznévi tag kapja meg.

‘Geiger-számláló(k)’ *contator Geiger, contatores Geiger*
‘dízelmotor(ok)’ *motor Diesel, motores Diesel*
‘röntgensugarak’ *radios Röntgen*
‘Heaviside-réteg’ *strato Heaviside*

30. §

Igen szabadon használhatunk főnévi ÉRTELMEZŐ jelzőt összetett magyar szavak, illetve jelzős kifejezések helyett.

foresta virgine ‘őserdő’ (=erdő, amely szűz, érintetlen)
arbore nano ‘törpefa’ (=fa, amely törpe)
wagon restaurante ‘étkezőkocsi’ (=vagon, amely étterem)

nave domo 'lakóhajó' (=hajó, amely egy ház, lakás)
homine machina 'élő gép, gépember' (=ember, amely gép)

Az értelmező jelzők használata nagyon gyakori cselekvők, erők stb. nevei esetén, ezért az ilyen szavak szinte melléknévként viselkednek.

mi amico mazdaista 'mazdaista barátom'
apparato generator 'áramfejlesztő berendezés'
uxor puera 'gyermek feleség'

Többes számban az értelmező jelző is felveheti az *-s* jelet. A többes szám jele nélkül az értelmező még inkább melléknévszerű. Így mondható: *uxores pueras*, ugyanakkor *apparatos generator*, *forestas virgine* stb.

Ha az értelmezőnek külön hímnemű és nőnemű alakja van, a természetes nemnek megfelelő forma használható.

mi amico cantator e mi amica cantatrice
'az én énekes barátom *hn* és az én énekes barátnőm'

Melléeknevek

31. §

A melléeknevek végződhetnek magánhangzóra és mássalhangzóra is. Az előző csoportot szinte kizárólag az *-e* végűek alkotják, még az utóbbi az *l*, *n*, *r*, *c* mássalhangzók egyike lehet. Minthogy más szófajú szavaknak is lehet ugyanez a végződése, ezek nem azonosítják a melléekneveket. Így a melléeknevek csak mondatbeli funkciójukról, esetleg valamely erre a szófajra jellemző képzőről ismerhetők fel.

delicate 'finom, ízletes'
american 'amerikai'
parve 'kis, kicsi'
dan 'dán'
blau 'kék'
par 'páros'
equal 'egyenlő, azonos'
cyclic 'körkörös, ciklikus'

32. §

RAGOZÁS ÉS EGYEZTETÉS. A melléeknevek változatlanok, sem jelzőként, sem állítmányként nem ragozódnak, és nem is egyeztetődnek a jelzett szóval.

Le parve femina es belle 'A kis nő szép'
(Le) parve feminas es belle '(A) kis nők szépek'
(Le) parve homines es belle '(A) kis férfiak jóképűek'
Le parve libro es belle 'A kis könyv szép'

33. §

A melléeknevek egyaránt állhatnak a jelzett szó ELŐTT ÉS UTÁN. Az utóbbi eset, vagyis a jelzett szó utáni helyzet a gyakoribb, ez mondható a szokásosnak. A jelzőnek a szó elé való helyezése inkább arra utal, hogy a megadott tulajdonság a jelzett szó által kifejezett fogalom el nem választható jellegzetessége, és nem arra szolgál, hogy az adott fogalom megnevezett példányát a többi példánytól megkülönböztesse.

le lingua international e le linguas national
'a nemzetközi nyelv és a nemzeti nyelvek'
Su integre vita esseva ric in viages longe e breve
'Az egész élete gazdag volt hosszú és rövid utazásokban'

A hosszú melléknevek ritkán előzhetik meg a főnevet. A rövidek, mint a *bon, alte, parve, grande, belle, breve, longe* stb., a jelzett szó előtt állhatnak akár a jobb ritmus kedvéért, akár a beszélő megszokásához alkalmazkodva. A két lehetséges sorrend között a fentiekén túlmenően nincs értelmi különbség, tehát nem létezik a francia *un homme grand* ‘nagy (= nagytermetű) ember’ ~ *un grand homme* ‘nagy (= kiváló, bámulatra méltó) ember’ párhoz hasonló jelentésbeli eltérés. A számnévi jelzők (mind a tőszámnevek, mind a sorszámszavak) a jelzett szó előtt állnak.

34. §

A FOKOZÁS a *plus*, illetve a *minus* határozószókkal történik.

bon: plus bon: le plus bon ‘jó: jobb: legjobb’

bon: minus bon: le minus bon ‘jó: kevésbé jó: legkevesbé jó’

interessante: plus interessante: le plus interessante ‘érdekes: érdekesebb: legérdekesebb’

interessante: minus interessante: le minus interessante ‘érdekes: kevésbé érdekes: legkevesbé érdekes’

Ha a középfokú alakok elé határozott névelő kerül, akkor alakilag egybeesik a felsőfokokkal. Az alábbi (35. §) példák mutatják, hogy ez az egybeesés nem okoz zavart.

35. §

Az alapfokú hasonlítást a *tanto ... como* vagy a *si ... como* ‘(ugyan)olyan ..., mint’ szerkezettel fejezzük ki. A középfokú hasonlítás a *que* ‘mint’ kötőszóval történik.

A jelzett szó után álló közép- és felsőfokú melléknevek előtt meg kell ismételni a határozott névelőt. (Ha a jelzett szónak nincs határozott névelője, akkor természetesen nem.)

Un homine es tanto bon como un altere e frequentemente etiam un grande portion plus bon

‘Az egyik ember ugyanolyan jó, mint a másik; sőt gyakran sokkal jobb’

Iste historia es le minus interessante que io ha legite

‘Ez a történet a legunalmasabb (azok közül), amit elolvastam’

Iste historia es le minus interessante del duo

‘Ez a történet a kettő közül a (leg)kevesbé érdekes’

Del duo summas paga le plus parve

‘A két összeg közül fizess ki a kisebb(ik)et’

Chesterlucks es plus blande

‘A Chesterlucks enyhébb/gyengébb’

Le presidente del committee ajorna omne le questiones le plus urgente

‘A bizottság elnöke elnapolja az összes legsürgősebb kérdést’

Illa ha le plus dulce temperamento e le ideas le plus naive

‘Neki *nn* van a legkedvesebb jelleme, és (neki *nn* vannak) a legnaivabb elképzelései’

36. §

Az ún. ABSZOLÚT FELSŐFOK a magyarban többféleképp fejezhető ki: ‘legérdekesebb, igen érdekes, nagyon érdekes, rendkívül érdekes, hallatlanul érdekes stb.’. Az interlinguában az abszolút felsőfokot a fenti eszközökön kívül az *-*issime* képzővel is képezhetjük. **N. B.** Az *-*issime* előtt a tővégi *-c* írása *-ch*-ra változik, hogy a kiejtés megmaradjon, vö. 137. §, 3. bekezdés.

Su replica eseva un “non” multo emphatic

‘A válasza egy nagyon határozott „nem” volt’

Su replica eseva un emphaticissime “non”

‘A válasza a leghatározottabb „nem” volt’

Ille parla in un maniera terribilmente interessante
‘Ő hn hallatlanul érdekesen beszél’

37. §

A fokozásnál használt *plus* és *minus* határozószók maguk is szabálytalan középfokú alakok (vö. 44. § alább). Hasonlóképp az interlingua szókincs részét képezi néhány közép- és felsőfokú melléknév szabálytalan szinonimája is.

parve : *plus parve* vagy *minor* : *le plus parve* vagy *le minor* vagy *minime*
‘kis : kisebb : legkisebb’

magne : *plus magne* vagy *major* : *le plus magne* vagy *le major* vagy *maxime*
‘nagy : nagyobb : legnagyobb’

bon : *plus bon* vagy *melior* : *le plus bon* vagy *le melior* vagy *optime*
‘jó : jobb : legjobb’

mal : *plus mal* vagy *pejor* : *le plus mal* vagy *le pejor* vagy *pessime*
‘rossz : rosszabb : legrosszabb’

38. §

A magyarhoz hasonlóan MINDEN MELLÉKNÉV HASZNÁLHATÓ ÖNÁLLÓAN FŐNÉVKÉNT. Ilyenkor vagy a megelőző szövegrészletben szereplő főnevet, vagy a beszélő tudatában többé vagy kevésbé pontosan meghatározott fogalmat értjük oda.

Le puero ha un conilio mascule e duo conilias. Le mascule pare assatis grasse pro esser edite
‘A fiúnak egy hím és két nőtény nyula van. A hím elég kövérnek tűnik ahhoz, hogy megegyék.’

A causa de su eterne mal humor nos appella le “le acre”
‘Az örökös rosszkedve miatt „fanyar”-nak hívtuk őt hn’

Az első példa második mondatában a *mascule* ‘hím’ melléknév a *conilio mascule* ‘hím nyúl’ kifejezés helyett áll, tehát mintegy névmási szerepű. A másik példában az *acre* ‘fanyar’ önmagában is egy hímnemű személyre utal, és nem egészítendő ki olyan specifikus főnevekkel, mint ‘férfi, fiú, tanár stb.’ Ez utóbbi használat tehát tisztán főnévi. Az ‘a jó, az igaz, a szép’ típusú főnevesedett melléknevek jelentése elvont ‘jóság, igazság, szépség’ is lehet.

39. §

A főnévként használt melléknevek nyelvtanilag főnévként viselkednek, így többes számba is tehetők.

Le puero ha quatro conilios, duo masculos e duo feminines
‘A fiúnak négy nyula van, két hím és két nőtény’

A causa de lor eterne mal humor nos appella les “le acres”
‘Az örökös rosszkedvük miatt „fanyarok”-nak hívtuk őket’

40. §

Sok interlingua szótárbeli melléknév rendelkezik külön főnévi párral. Néhány példa:

Melléknevek	Főnevek
<i>bon</i> ‘jó’	<i>bono</i> ‘jóság, jó (ember); bon, nyugta’
<i>auguste</i> ‘fenséges; dicső, fennkölt’	<i>augusto</i> ‘fenség (személy), dicső, fennkölt (személy); augusztus (hónap)’
	<i>Augusto</i> ‘Auguszt’
	<i>Augusta</i> ‘Augusztá’
<i>characteristic</i> ‘jellemző, jellegzetes’	<i>characteristica</i> ‘jellemvonás, jellegzetesség, saját(os)ság’
<i>chromatic</i> ‘kromatikus’	<i>chromatica</i> ‘kromatika, a színek fénytana’

Melléknevek	Főnevek
<i>indonesian</i> 'indonéz, indonéziai'	<i>indonesiano</i> 'indonéz, indonéziai'
<i>natural</i> 'természetes'	<i>natural</i> 'jellem, természet, vérmérséklet'
<i>provincial</i> 'tartományi'	<i>provincial</i> 'tartományfőnök'
<i>technic</i> 'műszaki, technikai; szakmai'	<i>technico</i> 'technikus, (műszaki) szakember'
<i>automobile</i> 'önjáró'	<i>technica</i> 'technika, technológia'
<i>ambiente</i> 'környező'	<i>automobile</i> 'autó'
<i>alte</i> 'magas, felső'	<i>ambiente</i> 'környezet'
<i>belligerente</i> 'hadviselő, hadban álló'	<i>alto</i> 'tető, csúcs, magaslat; alt'
<i>comestibile</i> 'ehető'	<i>belligerente</i> 'hadviselő, harcoló fél'
<i>combustibile</i> 'gyúlékony, éghető'	<i>comestibiles</i> 'étel'
<i>composite</i> 'összetett'	<i>combustibile</i> 'üzemanyag, fűtőanyag, tüzelőanyag'
	<i>composito</i> 'összetétel; keverék; vegyület'

Így a melléknevek főnevesedésének nem szab más határt, csak a józan ész. Hacsak a nyelvhasználat másként nem alakította ki, a főnevesedett melléknevek (amelyek tisztán főnéviek, nem pedig a korábban említett jelzős főneveket helyettesítő névmási használatúak) egyrészt a melléknév által kifejezett átvitt tulajdonságot fejezik ki – pl. 'a jó [mint jóság, jó dolgok], a szép [mint szépség, szép dolgok]' –, másrészt a melléknév által kifejezett tulajdonsággal bíró tárgyat vagy személyt – pl. 'a kedves, a szeretett, az előbbi, a sebesült'. Amikor a főnevesedett melléknevek absztrakt dolgot, tárgyat vagy hímnemű élőlényt fejeznek ki, *-o* végződést vesznek fel, vagy változatlanok maradnak. Nőnemű élőlényt jelentő használat esetén pedig *-a* végződést vesznek fel, vagy változatlanok maradnak.

A főnevesedett melléknevek a szabály szerint felveszik a nemre jellemző *-o* vagy *-a* végződést. Azonban bizonyos melléknevek változatlanok maradnak, ezeket a 41. § részletezi. Meg kell jegyezni azonban, hogy (a) az alábbi kivételi lista nagyon aprólékos, így olyan tételeket is tartalmaz szép számmal, ahol a nemi megkülönböztetésnek nincs jelentősége; illetve (b) a lista meglehetősen „purista, nyelvvédő” jellegű, így az itt szereplő tételek *-o*, *-a* végződéssel való „hibás” toldalékolását nem lehet komoly vétségnek tekinteni. Ennek ellenére a gyakorlatban elfogadott a *juvena* 'fiatal nő, lány' szónak, illetve az *-ese* képző nőnemű *-esa* (pl. *francesa* 'francia nő', *anglesa* 'angol nő') alakjának a használata. Ennek ellenére a gyakorlatban elfogadott a *juvena* 'fiatal nő, lány' szónak, illetve az *-ese* képző nőnemű *-esa* (pl. *francesa* 'francia nő', *anglesa* 'angol nő') alakjának a használata.

41. §

Az alábbiakban található azon melléknevek listája, amelyek főnévként használva is egyalakúak, és nincs *-o* és *-a* végű formájuk⁸. Ezek a melléknevek is felvehetik főnevesedve a többes szám jelét, ha a jelentésük megengedi.

- minden *-ce* és *-u* végű melléknév; pl. *rapace*, *precoce*, *dulce*, *hindu*, *manchu*, *blau* stb.;
- minden *-e(n)se*, *-il(e)*, *-ior*, *-nte* végű melléknév, függetlenül attól, hogy a végződés valódi képző-e, avagy sem; pl. *futile*, *junior*, *consciente*, *clemente*, *francese* stb.;
- minden *-al*, *-ar*, *-bile*, *-oide*, *-plice* képzőre végződő melléknév; pl. *natural*, *linear*, *amabile*, *negroide*, *duplice* stb.;
- az alábbi melléknevek:
  - agreste* 'mezei, falusi'
  - alacre* 'buzgó, lelkes'
  - breve* 'rövid'
  - celebre* 'híres'
  - celere* 'gyors'
  - celibe* 'nőtlen, hajadon'
  - cruel* 'kegyetlen'
  - fidel* 'hű(séges)'
  - folle* 'bolond, örült; botor'
  - forte* 'erős'
  - grande* 'nagy'
  - grave* 'nehéz (súlyos)'

⁸ A lista azon mellékneveket tartalmazza, amelyek a latin nyelv egy- (*-x*, *-es*, *-or*, *-ps*, *-ns* stb.) és kétalakú (*-is* / *-e*) mellékneveinek, illetve más nyelvekből átvett, újlatin szempontból „ragozhatatlan” (pl. *-u*-ra végződő) mellékneveknek felelnek meg.

juvene 'fiatal'
leve 'könnyű'
mediocre 'középszerű'
memore 'figyelmes, gondos'
minor 'kisebb'
molle 'puha'
necesse 'szükséges'
omne 'minden, összes'
par 'páros'
plure 'több, számos, különféle'
prode 'bátor, vitéz, derék; kiváló'
pubere 'serdülő, pubertáskorú'
qual 'amilyen'
quite 'mentes(ült), megszabadult'
solemne 'ünnepélyes, fennkölt'
suave 'sima; kellemes, lágy, gyengéd'
tal 'olyan, ilyen'
tenue 'vékony'
triste 'szomorú'
ubere 'termékeny'
verde 'zöld'
vetere 'öreg, idős'

e) minden, a fentiekből összetételi előtaggal (előképzővel) képzett melléknév; pl. *supernatural*, *infidel* stb.;

f) földrajzi, nép- és etnikai nevekből képzett melléknevek:

caribe
ethiope
ligure
macedone
mongol
moslem
nomade
saxone
turcoman

g) ragozhatatlan, nyelvtani funkcióval bíró melléknevek, mint *cata*, *que*, illetve a *-cunque* taggal képzett összetételek;

h) bizonyos, az alábbi főnevekből előtaggal, de képző nélkül (l. 164. §) alkotott melléknevek:

anno (pl. *bienne*, *trienne*)
caput (pl. *bicipite*, *precipite*)
color (pl. *incolor*, *tricolor*)
corde (pl. *concorde*, *discorde*)
corno (pl. *bicorne*, *unicorne*)
cuspid (pl. *bicuspid*, *multicuspid*)
fin (pl. *affin*, *confin*)
flor (pl. *multiflor*, *uniflor*)
forma (pl. *multiforme*, *uniforme*)
lingua (pl. *bilingue*, *crassilingue*)
remo (pl. *bireme*, *trireme*)

- i) az alábbi, a (h) pont alatti típusú, de izolált vagy nehezen felismerhető összetételek:

commun
enorme
exsangue
illustre
imbecille
immun
impun
indemne
inerte
infame
inope
insigne
insomne, semi-somne
isoscele, macroscele
multicaule
myope
participe

42. §

A melléknevek képzését és a belőlük alkotható származékokat illetően l. 139. §, 140. §, 141. §, 142. §, 45. §–47., 152. §–153. §.

Határozók

43. §

A magyarhoz hasonlóan léteznek elemi és képzett határozószavak, valamint határozós szerkezetek.

44. §

AZ ELEMİ HATÁROZÓSZAVAK önálló szótári egységek, és nyelvtani megjegyzést nem igényelnek. Példák: *nunc* ‘most’, *minus* ‘kevésbé’, *plus* ‘jobban, inkább, többé’, *hic* ‘itt’, *ibi* ‘ott’, *aliquanto* ‘némiképp’, *semper* ‘mindig’ stb.

45. §

A HATÁROZÓSZAVAK KÉPZÉSE melléknevekből szabály szerint a *-mente* képzővel történik; *-c*-re végződő szavak esetén a képző elé *-a-* magánhangzó szűrődik be.

natural: naturalmente
evidente: evidentemente
remarcabile: remarcabilemente
auxiliar: auxiliarmente
clar: clarmente
photographic: photographicamente
austriac: austriacamente
vorace: voracemente

46. §

Képzett határozószókból álló felsorolás esetén a *-mente* képzőt csak az utolsó tagon kell kitenni.

clar e franc: clar- e francamente
voluntari e frequente: voluntari- e frequentemente

47. §

Az interlingua szótárban szereplő határozószók egy része szabálytalanul képződik a megfelelő melléknévből. Például: *bon* ‘jó’: *ben* ‘jól’; *melior* ‘jobb’: *melio* ‘jobban’; *pejor* ‘rosszabb’: *pejo* ‘rosszabbul’; *mal* ‘rossz’: *mal* ‘rosszul’; stb. Az ilyen típusú képzéseket legjobb elemi határozószavaknak tekinteni, mivel nem szolgálhatnak további képzések modelljeként. A két legtöbb tagot számláló ilyen határozószói csoport az *-e* végűeké (amelyeknél a melléknévi és határozói alak azonos) és az *-o* végűeké.

- a) *bastante* ‘elég, elegendő’: *bastante* ‘elég(gé), meglehetősen’
forte ‘erős’: *forte* ‘erősen’
longe ‘hosszú’: *longe* ‘messze, távol’
tarde ‘lassú, lusta’: *tarde* ‘későn’
- b) *certe* ‘bizonyos’: *certo* ‘bizonyosan’
expresse ‘világos, részletes; kifejezett’: *expresse* ‘szándékosan; kifejezetten’
juste ‘igazságos, jogos; becsületes’: *justo* ‘igazságosan, jogosan; becsületesen’
mesme ‘ugyanolyan’: *mesmo* ‘ugyanúgy’
multe ‘sok’: *multo* ‘nagyon’
preste ‘fürgé, gyors, ügyes’: *presto* ‘fürgén, gyorsan; hamar(osan), rögtön’
quante ‘ahány, amennyi’: *quanto* ‘amennyire’
subite ‘hirtelen, váratlan’: *subito* ‘hirtelenül, váratlanul’
tante ‘ennyi, annyi; valamennyi (bizonyos mennyiségű)’: *tanto* ‘annyit, annyira’
tote ‘mindegyik, minden; egész’: *toto* ‘egészen, teljesen’

Az *-issime* képzős melléktörzsek mindegyikéből képezhető *-o*-ra végződő határozószó, pl. *bellissime* ‘igen szép’: *bellissimo* ‘igen szépen’. Az *-issimo* végződés használható alapfokú határozószókból abszolút felsőfokú forma képződésére, pl. *ben* ‘jól’: *benissimo* ‘igen jól’. A *primo*, *secundo*, *tertio* ‘elsősorban, először; másodszor, másodszor; harmadszorban, harmadszor’ határozói sorszámneveket illetően l. 130. §.

N. B. Önálló használatban (pl. felkiáltásokban és hasonló szerkezetekben) *-o*-ra végződő határozószó képezhető minden olyan melléknévből, amely *-o* / *-a* végződéssel főnevesíthető, vö. 40. §–41. § fentebb.

Vos crede illo? – Claro! ‘Ön(ök) ezt elhiszi(k)?’ – ‘Nyilvánvalóan!’
Exacto, illo es mi opinion! ‘Pontosan, ez a véleményem!’

48. §

Sok HATÁROZÓS SZERKEZET rögzült kifejezés, és megtalálható az interlingua szótárban.

in summa ‘egy szóval, összefoglalva’
de nove ‘újból, megint’
de tempore in tempore ‘időről időre’
 stb.

A határozói funkciójú kifejezések ugyanolyan természetes módon, végtelen számban alkothatók, mint a magyarban. A ‘három órákor’, a ‘kishúgommal’ és a ‘fogásznál’ kifejezéseknek határozói funkciója van a ‘Három órákor találkozom van a kishúgommal a fogásznál’ mondatban, csakúgy mint a megfelelőiknek a következő interlingua mondatban:

A tres horas io es citate con mi parve soror a presso del dentista.

Megjegyzendő, hogy a magyar és az interlingua hasonlít abban is, hogy az önálló főnevek is használhatók határozóként távolság és időtartam kifejezésére (az ilyen főnevek a magyarban tárgyesetben állnak).

‘Sétáltam egy mérföldet egy pipára való dohányért’
Io irea a pede un millia pro un pipa de tabaco
 ‘Hadd várjon (ő hn) egy percet’
Que ille attende un minuta

Valamint:

‘Kardját kirántva (ő hn) berohant a konyhába’
Su spada tirate, ille se precipitava in le cocina

‘Könnyekkel a szemében (ő *nn*) elmesélte nekem szomorú történetét’
(*Con*) *Lacrimas in su oculos, illa me relatava su triste historia*

49. §

A szabálytalan határozószavak léte nem zárja ki a szabályos szinonimáik képzését.

ben vagy *bonmente* ‘jól’
melio vagy *plus ben* vagy *plus bonmente* ‘jobban’
primo vagy *primemente* ‘elsősorban, először (is)’

50. §

A HATÁROZÓSZÓK FOKOZÁSA nem tér el a melléknevek fokozásától. L. 34. §–37. § fentebb.

interessantemente: plus interessantemente: le plus interessantemente (‘érdekesen’)
interessantemente: minus interessantemente: le minus interessantemente
Illa scribe plus interessantemente que ille sed illa parla minus interessantemente
‘A nő jobban ír, mint a férfi, de a nő kevésbé érdekesen beszél’
Iste chocolate es attractivissimamente impacchettate
‘Ez a csokoládé van a legvonzóbban bemutatva’

51. §

A HATÁROZÓK HASZNÁLATA nem tér el nagyon a magyarétól. Azonban az interlinguában az angolhoz hasonlóan – jórészt értelmezőként, illetve kapcsolóigékként – a melléknevek és a melléknévi igenevek is használhatók ott, ahol a magyar határozószóval, határozói igenévvel élne.

Le rivo curre murmurante per le foresta
‘A patak csobogva fut keresztül az erdőn’
Le sol brilla clar e belle
‘A nap tisztán és szépen ragyog’
Post le tertie cocktail ille vide duple
‘A harmadik koktél után (ő *hn*) duplán lát’
Il debe esser possibile exprimer illo plus breve
‘Muszáj, hogy rövidebben legyen kifejezve’

Azonban a magyar használatnak megfelelően *murmurantemente* stb. is mondható az interlinguában, valamint az *-o*-ra és *-e*-re végződő határozószavak is alkalmazhatók itt.

52. §

A HATÁROZÓK HELYZETE nagyjából megegyezik a magyaréval. A határozók rendszerint megelőzik az általuk módosított kifejezést (ez igaz az *etiam* ‘is’ jellegű szavakra is, amelyek a magyarban a vonatkozó szó után állnak). Ha a határozók a mondat egészét módosítják, akkor a mondat élére vagy végére kerülnek, illetve közbevetett használat esetén vesszővel választódnak el a mondat többi részétől.

Ille es estremamente felice
‘Ő *hn* rendkívül boldog’
Quando le tempesta arrivava, illes esseva felicemente reunite circa le foco
‘Amikor a vihar megérkezett, boldogan gyűltek össze a tűz körül’
Felicemente illes esseva al domo quando le tempesta arrivava
‘Szerencsére otthon voltak, amikor a vihar megérkezett’
Etiam tu!
‘Te is!’

53. §

Ha egy igéhez egyszerre járulna egy határozószó (különösen a *non* ‘nem’) és egy (nem alanyi szerepű) névmás, akkor az igéhez közelebbi helyzetet a névmás fogja elfoglalni.

Io non lo crede

‘Nem hiszem’

Ille non me lo dice

‘Ő *hn* nem mondta nekem’

N. B. A *non* ‘nem’ határozószó mindig közvetlenül a tagadott igealak előtt áll.

Io non pote supportar su profumo

‘Ki nem állhatom az (ő *nn*) parfümét’

Io non pote visitar le

‘Nem tudom őt *hn* meglátogatni’

Io pote non visitar le

‘Tudom őt *hn* meg nem látogatni (vagyis dönthetek ebben, vagy lehetséges őt meg nem látogatnom)’

Névmások

54. §

A SZEMÉLYES, VISSZAHATÓ ÉS BIRTOKOS NÉVMÁSOKNAK az alábbi táblázat szerinti alakjaik vannak:

Szám	Személy	Nem	Személyes névmás		Visszaható névmás	Birtokos névmás	
			alapalak	függő alak*		rövid†	hosszú‡
Egyes	1.	–	<i>io</i>	<i>me</i>	<i>me</i>	<i>mi</i>	<i>mie</i>
Egyes	2.	–	<i>tu</i>	<i>te</i>	<i>te</i>	<i>tu</i>	<i>tue</i>
Többes	1.	–	<i>nos</i>	<i>nos</i>	<i>nos</i>	<i>nostre</i>	<i>nostre</i>
Többes	2. #	–	<i>vos</i>	<i>vos</i>	<i>vos</i>	<i>vostre</i>	<i>vostre</i>
Egyes	3.	hím	<i>ille</i>	<i>le</i>	<i>se</i>	<i>su</i>	<i>sue</i>
Egyes	3.	nő	<i>illa</i>	<i>la</i>	<i>se</i>	<i>su</i>	<i>sue</i>
Egyes	3.	semleges	<i>illo</i>	<i>lo</i>	<i>se</i>	<i>su</i>	<i>sue</i>
Többes	3.	hím	<i>illes</i>	<i>les</i>	<i>se</i>	<i>lor</i>	<i>lore</i>
Többes	3.	nő	<i>illas</i>	<i>las</i>	<i>se</i>	<i>lor</i>	<i>lore</i>
Többes	3.	semleges	<i>illos</i>	<i>los</i>	<i>se</i>	<i>lor</i>	<i>lore</i>

* A függő alakok tárgy- és részeshatározót fejeznek ki, l. 72. §.

Magázásra mind egyes, mind többes számban a többes szám 2. személy használatos, l. 57. §.

† A birtokos névmás rövid alakja áll főnév előtt, ha nincs névelő, l. 64. §.

‡ A birtokos névmás hosszú alakja áll főnév után, ill. névelővel, l. 64. §.

55. §

A fenti névmások HASZNÁLATA megegyezik az angoléval az alábbi szakaszokban részletezendő eltérésekkel. Ennek kapcsán magyar szemmel elsősorban az említendő, hogy a személyes névmásoknak, a főnevekkel ellentétben, vannak az alanyesettől eltérő függő alakjuk, amely a tárgy- és részeshatározót is kifejezi. Fontos még, hogy az interlinguában birtokos személyragok helyett jelzői birtokos névmásokat használunk.

56. §

Az egyes számú SZEMÉLYES NÉVMÁSOK az alábbiak: *io* ‘én’, *tu* ‘te’, *ille* ‘ő, az hn’, *illa* ‘ő, az nn’, *illo* ‘az, ő sn’.

57. §

Az egyes szám második személyű tegező *tu* forma használata a magyaréval megegyező.

Magázásra a *vos* ‘ti; ön, önök; maga, maguk’ névmás használatos, melynek eredeti funkciója a tegező többes szám második személy kifejezése. Az interlingua nyelvtan eredeti specifikációja megengedi, hogy az angol nyelvhasználatnak megfelelően a magázó alakokat bizalmas stílusban is használjuk.

Tu es mi amico ‘A barátom vagy’

Vos es mi amico ‘Ön a barátom’

Fontos, hogy a fenti mondatban különbség van egyes számú és többes számú magázás között, ugyanis az egyes számú *amico* állítmány egyes számú alanyt feltételez. A többes számú ‘Önök a barátaim’ mondatnak *Vos es mi amicos* felel meg.

N. B. Az *ella* névmás az *illa* ‘ő, az nn’ kollaterális formája. Egy szövegben a két alakot ne keverjük.

58. §

Az egyes szám harmadik személyben – a magyartól eltérően – megkülönböztetünk hím-, nő- és semlegesnemi alakokat. A különbséget a természetes nem határozza meg, minthogy az interlinguában nincs nyelvtani nem.

... *le femina... Illa es belle*
 ‘... a nő... (Ő *nn*) Szép’

... *le capro... Ille es belle*
 ‘... a bakkecske... (Ő *hn*) Jól néz ki’;

illetve állatokra utalhatunk semlegesnemenben is:

... *le capro... Illo es belle*
 ‘... a bakkecske... (Ő *sn*) Jól néz ki’

... *le libro... Illo es interessante*
 ‘... a könyv... (Az *sn*) Érdekes’

59. §

Az egyes szám harmadik személyű névmásnak van egy hangsúlytalan *il* formája. Ez a forma az ún. alaki alany szerepét látja el, vagyis annak az esetnek, amikor a magyarban nem tennénk ki az alanyt, vagy a nem hangsúlyos ‘az, ez’ névmásokat használnánk.

Il niva ‘Havazik’
Il face frigido ‘Hideg van’
Il es ver que callos es penose ‘(Az) igaz, hogy a tyúkszem fájdalmas’

Az utóbbi példában az értelmi alany a *que callos es penose* tagmondat, és ehelyett áll a főmondatban az *il* alaki alany. Lehetőség van azonban az alaki alany nélküli szerkesztésre is alábbi módokon: *Que callos es penose es ver*, vagy *Ver es que callos es penose*, vagy *Es ver que callos es penose*. Ennek analógiájára az *il* névmás a személytelen szerkezetekből is elhagyható: *non importa* ‘nem számít’, *face frigido* ‘hideg van’ stb.

60. §

Az ÁLTALÁNOS ALANY szerepében az *on* névmás áll. Ilyen névmás a magyarban nincs, helyette ‘az ember(ek), valaki’ fordulatot, vagy többes (néha egyes) számú személyes névmást használunk. Az *on* névmás csak a mondat alanyaként használható, más esetekben helyette az *uno* névmás áll.

On crede lo que on spera
 ‘Az emberek hisznek abban, amit remélnék’
Quando on se promena in iste parco, altere promenatores collide frequentemente con uno
 ‘Amikor sétálunk ebben a parkban, más sétálók gyakran belénk botlanak’

Az *uno* tulajdonképpen a határozatlan névelő főnévi névmási formája. A fentiekén kívül alanyként is használhatjuk az *on* szócska helyett. Vö. 21. §.

61. §

A többes szám első és második személyű személyes névmások: *nos* ‘mi’, *vos* ‘ti; önök, maguk’. A harmadik személyű *illes*, *illas*, *illos* ‘ők, azok’ formák tulajdonképpen az egyes számú *ille*, *illa*, *illo* ‘ő, az’ névmások szabályos többes számú alakjai. A hímnemű, nő- és semlegesnem megkülönböztetése fakultatív: a magyarhoz hasonlóan a (formailag hímnemű) *illes* alak utalhat az összes nemre. A hímnemű forma használatos kevert nem esetén is: *Illes – non solamente ille sed etiam illa – es illac* ‘Ott vannak ők – nemcsak a férfi, de a nő is.’

62. §

A többi szófajtól eltérően – a többes szám első és második személy kivételével – a személyes névmás megkülönböztet ESETEKET: az alanyesetű formák mellett vannak tárgy- és részeshatározót kifejező függő alakok is. Egyes szám első és második személyben a függő alakok: *me* ‘engem, nekem’, *te* ‘téged, neked’. A harmadik személyű *le*, *la*, *lo* ‘őt, azt; neki, annak’, *les*, *las*, *los* ‘őket, azokat; nekik, azoknak’ függő alakok nem mások, mint a megfelelő alanyesetű formák második szótagjai.

63. §

Ami a személyes névmási esetalakok HASZNÁLATÁT illeti, különbséget kell tenni, hogy (a) alanyról, (b) tárgy-, ill. részeshatározóról, vagy (c) elöljárószó utáni használatról van-e szó. Az alapalak használatos, ha a névmás alany vagy – a harmadik személy esetén – elöljárószóval áll. Független alakba kerül a névmás, ha tárgy- vagy részeshatározóként használatos, illetve – első és második személy esetén – elöljáró áll előtte. A szabályok megjegyzésében hasznos lehet, ha olyan modellmondatokat alkotunk minden személyben és mindkét számban, mint *Io tenta impressionar te con ille* ‘Megpróbállak téged lenyűgözni vele *hn*’.

1. *io ... te ... ille*
2. *tu ... le ... illa*
3. *ille ... la ... illo*
4. *illa ... lo ... nos*
5. *illo ... nos ... vos*
6. *nos ... vos ... illes*
7. *vos ... les ... illas*
8. *illes ... las ... illos*
9. *illas ... los ... me*
10. *illos ... me ... te*

A fentiek a teljesség kedvéért lettek megadva, azonban a belőlük megalkotott példamondatok esetenként meglehetősen mesterkéltnek. Mégis lehetséges állításokat tartalmaznak, ha az alábbiak szerint értelmezzük őket.

1. ‘Megpróbállak téged lenyűgözni vele *hn*’
(Pl. Megpróbállak lenyűgözni azzal, amit a bátyámról mondok neked.)
2. ‘Megpróbálsz őt *hn* lenyűgözni vele *nn*’
(Pl. Megpróbálsz lenyűgözni a bátyádat a csinos menyasszonyoddal.)
3. ‘Ő *hn* megpróbálja őt *nn* lenyűgözni azzal *sn*’
(Pl. A bátyám megpróbálja lenyűgözni a lányt az új autójával.)
4. ‘Ő *nn* megpróbál azzal *sn* lenyűgözni minket’
(Pl. A menyasszonyod meghívott minket a koncertjére, mivel a közönségét le akarta nyűgözni a barátai számával.)
5. ‘[Az *sn*] Megpróbál minket lenyűgözni veletek/önökkel’
(Pl. A kormány megpróbál lenyűgözni minket, állampolgárokat, azzal, hogy összehívta a parlamentet, vagyis benneteket/önöket, képviselőket.)
6. ‘Megpróbálunk benneteket/önöket lenyűgözni velük *hn*’
(Pl. Megpróbálunk lenyűgözni benneteket/önöket, szegény barátokat, a tehetős apáinkkal.)
7. ‘Ti/önök megpróbáljátok őket *hn* lenyűgözni velük *nn*’
(Pl. Ti megpróbáljátok / önök megpróbálják lenyűgözni a fiúkat azzal, amit a barátnőitökről mondtok / mondanak.)
8. ‘Ők *hn* megpróbálják őket *nn* lenyűgözni azokkal *sn*’
(Pl. A fiúk megpróbálják lenyűgözni a lányokat szép autóikkal.)
9. ‘Ők *nn* megpróbálják azokat *sn* lenyűgözni velem’
(Pl. A lányok megpróbálják lenyűgözni a lelkiismeretüket azzal, hogy segítettek nekem.)
10. ‘(Azok *sn*) Megpróbálnak engem lenyűgözni veled’
(Pl. A sötétség erői megpróbálnak lenyűgözni engem veled, mindenható Mefisztóval.)

64. §

A BIRTOKOS NÉVMÁSOK melléknevek, és mint ilyenek állhatnak a jelzett szó előtt és után is. L. 33. §, 38. §–40. §. A jelzett szó előtt állva általában nem teszünk névelőt eléjük. Ilyen helyzetben – tehát főnév előtt és névelő nélkül – a birtokos névmások szóvégi *-e* nélkül, rövid alakjukban állnak (a *nostre* és a *vostre* kivételével, ahol a rövidülést a mássalhangzó-torlódás megakadályozza).

Mi fratre e tu soror celebra lor nuptias

‘A fivérem és a lánytestvéred ünneplik a házasságukat’

Mi fratre e le fratre tue es bon amicos

‘Az én fivérem és a te fivéred jó barátok’

Mi fratre e le tue es bon amicos
'Az én fivérem és a tied jó barátok'

Patre nostre, qui es ...
'Mi Atyánk, ki vagy ...'

mi matre vagy *le matre mie* vagy (ritkán) *le mie matre* 'az anyám'

Ille labora nocte e die pro le suos
'Ő *hn* éjjel és nappal dolgozik az övéiért'

65. §

Harmadik személyben mindhárom nemnek egy közös birtokos névmási alakja van egyes és többes számban is. Ha mégis szükség lenne a nemek megkülönböztetése, az alábbiak szerint járhatunk el:

Ille e illa velia tote le nocte al lecto de su (vagy *del*) *moriente patre de illa*
'A fiú és a lány egész éjjel a lány haldokló apjának ágya mellett ültek'

Mi patre e le suo (vagy *le*) *de ille es amicos*
'Apám és az övé *hn* barátok'

66. §

A VISSZAHATÓ NÉVMÁS a harmadik személyben mindkét számban *se* 'magát, magukat'. Az első és második személyben a személyes névmás függő alakjai használatosak visszaható névmásként.

Io me marita con te, e tu te marita con me
'Én megházasodtam (= kiházasítottam magam) veled és te megházasodtál (= kiházasítottad magad) velem'

Ille se marita con illa, e illa se marita con ille
Illes se marita con illas, e illas se marita con illes

67. §

A visszaható szerkezetek olyan kifejezések, ahol az ige tárgya ugyanaz, mint az alany. A magyarban ezeket gyakran nem visszaható névmással, hanem képzett visszaható igével fejezzük ki, pl. 'mosakszom', azaz 'mosom magam'.

Ille se face indispensable
'Ő *nn* nélkülözhetetlenné teszi magát'

Io me vide como alteros me vide
'Úgy látom magam, ahogy mások látnak engem'

68. §

A visszaható szerkezeteket lehet szenvedő értelemben használni, ha nincs aktív cselekvő (azaz ágens).

Iste libros se vende al magazin de Bloomingdale
'Ezek a könyveket a Bloomingdale-nél árusítják' (= 'Ezek a könyvek árulják magukat a B. boltban')

Iste libro se vende multo ben
'Ezek a könyvek nagyon jól kelnek (= árulják magukat)'

Tal cappellos se vide frequentemente
'Ilyen kalapokat gyakran látni', *illette* 'Ilyen kalapok gyakran láthatók'

69. §

A SZEMÉLYES NÉVMÁS FÜGGŐ ALAKJAI ÉS A VISSZAHATÓ NÉVMÁSOK – az előljárós szerkezeteket kivéve – az egyszerű igealakok előtt állnak. Az igenevek és a felszólító módú igealakok esetén a sorrend fordított.

Io les sorprendeva

‘Megleptem őket’

Pro sorprendere les io debeva currere

‘Hogy meglepjem őket, futnom kellett’

Dirigente se verso le sol, illa precava

‘A nap felé fordulva imádkozott’

Io collabora con illes

‘Együtt dolgozom velük’

Monstra lo a ille

‘Mutasd meg neki’

70. §

Összetett igelakok esetén – melyek egy segédigéből és egy (főnévi vagy befejezett melléknévi) igenévből állnak – a nem alanyesetű személyes, illetve visszaható névmások egyaránt állhatnak a segédige előtt vagy az igenév után.

Io ha sorprendite les vagy *Io les ha sorprendite*

‘Megleptem őket’

Io va sorprendere les vagy *Io les va sorprendere*

‘Meg fogom lepni őket’

A *facere* műveltető segédige esetén a névmások két lehetséges szórendje logikailag két külön jelentést sugall (vö. 88. §).

Io le face batter le

‘Megüttettem vele *hn* őt *hn*’

Io le face batter

‘Üttettem vele *hn* [egyet], illetve Ütésre bírtam őt *hn*’

Io face batter le

‘Megüttettem [valakivel] őt *hn*’

71. §

Ha egy függő személyes névmás és egy visszaható névmás kerül egymás mellé, a visszaható névmás áll elől.

Illa se nos monstra

‘(Ő *nn*) Megmutatja nekünk magát’

Io me lo dice

‘Azt mondom magamnak’

Amennyiben két nem alanyesetű személyes névmás találkozik, a tárgy – illetve az igével szorosabb jelentéstani kapcsolatban álló névmás – áll hátrébb.

Illa me lo dice

‘Azt mondja nekem’

Illa me lo ha dicite vagy *Illa ha dicite me lo*

‘Elmondta nekem’

Pro dicer me lo illa debeva telefonare

‘Hogy ezt elmondja nekem, telefonálnia kellett’

Amikor egy egyszerű függő személyes vagy visszaható névmás kerül egy elöljárós névmás vagy más elöljárós névszó mellé, az egyszerű névmás lesz az első.

Illa ha le tempore pro intertiner se con illes

‘(Neki *nn*) Van ideje, hogy velük *hn* szórakozzon’

Illa ha le tempore pro intertener se con su canes
'(Neki nn) Van ideje, hogy a kutyáival szórakozzon'

Illa ha intertenite se con illes vagy *Illa se ha intertenite con illes*
'(Ő nn) Szórakozott velük hn'

72. §

N. B. Az interlinguában más nyelvektől eltérően nincs különbség a névmások tárgy- és részeshatározós alakja között. Ha mégis meg kell különböztetnünk a részeshatározót, vagy hangsúly esik rá, akkor az *a* előljárószót használjuk.

Io inviava un telegramma a mi granpatre
'Küldtem egy táviratot a nagyapámnak'

Io lo inviava a mi granpatre
'Elküldtem a nagyapámnak'

Io le inviava un telegramma
'Küldtem neki egy táviratot'

Io le lo inviava vagy *Io lo inviava a ille*
'Elküldtem neki'

73. §

A névmások megelőző szakaszokban leírt szórendi szabályaitól el lehet térni, ha azt a ritmus vagy a hangsúly megkívánja.

Ille ama arachides e illa ama se
'A fiú szereti a földimogyorót és a lány szereti magát'

Io vos crede si vos crede me
'Hiszek neked, ha te hiszel nekem'

74. §

A VONATKOZÓ NÉVMÁSOK: *que* és *qual*. A kettő közül a *que* önálló (főnévi), a *qual* jelzői (melléknévi) használatú.

Le ultime traino que pote portar me ibi a tempore parti in cinque minutas
'Az utolsó vonat, amely időben elvihet engem oda, öt percen belül indul'

Ille fuma opium, qual vitio ille ha acquirite durante le guerra
'(Ő hn) Ópiumot szív, amely káros szenvedélyre a háború alatt szokott rá'

75. §

A *le* határozott névelővel megelőzve a *qual* szó is lehet önálló (főnévi) használatú, és ekkor többes számba is tehető.

Le cavallo e le asino le qual non esseva sellate curreva a velocitate equal
'A ló és a szamár, amely (utóbbi) nem volt felnyergelve, egyforma sebességgel futottak'

Le cavallo e le asino le quales non esseva sellate...
'A ló és a szamár, amelyek nem voltak felnyergelve...'

76. §

A *que* és *qual* ragozása előljárószókkal történik: *de* (birtokos eset), *a* (részeshatározós eset). Van ezeken kívül egy speciális jelzői *cuje* 'akié, amié, amelyiké' birtokos vonatkozó névmás, valamint egy *qui* 'aki' alak, amely csak személyekkel kapcsolatban használható alanyesetben, illetve előljárószóval.

Le documentos que le spia portava con se esseva multo importante

‘A dokumentumok, amelyeket a kém magával vitt, nagyon fontosak voltak’

Le documentos con que le spia escappava esseva multo importante

‘A dokumentumok, amelyekkel a kém megszökött, nagyon fontosak voltak’

Le documentos de que le spia habeva copias esseva multo importante

‘A dokumentumok, amelyeknek a másolatai a kémnél vannak, nagyon fontosak voltak’

Le documentos cuje importantia esseva dubitose incriminava le spia

‘A dokumentumok, amelyeknek a fontossága kérdéses volt, gyanúba keverték a kémet’

Le documentos del quales le spia habeva copias...

‘A dokumentumok, amelyeknek a másolatai a kémnél vannak...’

Le documentos, le importantia del quales esseva dubitose...

‘A dokumentumok, amelyeknek a fontossága kérdéses volt...’

Le spia qui portava le documentos esseva habile

‘A kém, aki elvitte a dokumentumokat, ügyes volt’

Le spia que le agente de policia habeva vidite portava con se le plus importante documentos

‘A kém, akit a rendőr meglátott, magával vitte a legfontosabb dokumentumokat’

Le spia de qui le policia habeva establite le identitate...

‘A kém, akinek a személyazonosságát a rendőrség megállapította...’

Le spia cuje identitate le policia habeva establite...

‘A kém, akinek a személyazonosságát a rendőrség megállapította...’

N. B. Az interlinguában – az angollal ellentétben – nem maradhat el a vonatkozó névmás a tagmondatok előtt.

The tobacco you smoke is abominable

Le tabaco que vos fuma es abominabile

‘A dohány, amit szívtok (ön szív, önök szívnak), undorító’

The onions you ate smell to high heaven

Le cibollas que tu ha mangiate odora al alte celo

‘A hagyma, amit eszel, éktelenül bűdös’

A gyakorlatban azonban mégis használatos a *qui* névmás alanyesetben a *que* helyett nem személyekkel kapcsolatban is, ha azok „aktívak” (mint pl. állatok, csoportok, szervezetek), hogy elkerülhessük a tárgyaset jelöltségéből eredő olyan félreérthető mondatokat, mint *nos ha un can que nos ama* ‘van egy kutyánk, amelyet szeretünk’ v. ‘van egy kutyánk, amely szeret minket’. Ez utóbbit emiatt kifejezhetjük úgy is: *nos ha un can qui nos ama*.

77. §

A *lo que* ‘(az,) ami(t); (az[t]), hogy mi(t)’ vonatkozó névmást illetően l. a 21. § fentebb.

78. §

A MUTATÓ NÉVMÁSOK alakilag önállóan használt melléknevek. Melléknévi jellegüknél fogva önálló (főnévi) használatban képesek utalni a természetes nemre és a számra. Végződésük nem a főnevesült melléknevekének (-*e*: általános, -*o*: hím- vagy semleges, -*a*: nőnem), hanem a harmadik személyű személyes névmásának (-*e*: hím-vagy általános, -*a*: nőnem, -*o*: semleges) felel meg.

79. §

A közelre mutató névmás az *iste* ‘ez’, a távolra mutató az *ille* ‘az’.

iste homine e ille femina

‘ez az férfi és az a nő’

ille homine e iste femina

‘az a férfi és az a nő’

iste tabula e ille libro

‘ez az asztal és az a könyv’

ille tabula e iste libro

‘az az asztal és ez a könyv’

Iste pais es libere

‘Ez az ország szabad’

Isto es un libere pais

‘Ez *sn* egy szabad ország’

Iste puera odia illa

‘Ez a lány utálja azt (*nn* a másik lányt)’

Que es isto? Que es illo?

‘Mi ez *sn*? Mi az *sn*?’

Ille idiota!

‘Az *hn* az idióta!’

Istes es mi studentes

‘Ezek *hn* az én tanítványaim’

Istas es mi filias

‘Ezek *nn* a lányaim’

Da me ille libros. Illos es le mies

‘Add ide nekem azokat a könyveket! Azok *sn* az enyéme’

Iste edition es plus complete que ille [sic!] *duo*

‘Ez a kiadás teljesebb, mint az a kettő’

Iste edition es plus complete que illos

‘Ez a kiadás teljesebb, mint azok *sn*’

(Nő mondja)

Io es una de illas qui crede que le matrimonio es sancte

‘Azok *nn* egyike *nn* vagyok, aki hisz abban, hogy a házasság szent’

(Férfi mondja)

Io es uno de illes qui crede...

‘Azok *hn* egyike *hn* vagyok, aki hisz abban...’

N. B. A *celle* névmás az *ille* ‘az’ kollaterális formája. Egy szövegben a két alakot ne keverjük.

Igék

80. §

Az igének a következő alakjai vannak: főnévi igenév, két melléknévi igenév (folyamatos, ill. befejezett), felszólitó és négy egyszerű ragozott⁹ forma (jelen, múlt, jövő, feltételes). Segédigékkel további, összetett igeidők és szenvedő igealakok képezhetők. Az interlinguában nincsenek személyragok és kötőmód (de vö. 111. §). A befejezett igeidőkkel szemben nincs rögzült módja a folyamatos szemlélet visszaadásának (de vö. 94. §).

81. §

A FŐNÉVI IGENÉV mindig *-r*-re végződik, melyet az *a*, *e*, *i* tőmagánhangzók egyike előz meg. (Az *-e* tőmagánhangzó utáni *-r*, illetve *-re* végű főnévi igeneveket megkülönböztető kollaterális igerendszert illetően l. a 148. §, valamint a 97. § melléknévi igenevek kapcsán.

⁹ A „ragozott forma” kifejezést itt a *véges* (*finit*) igealak szakkifejezés helyett használjuk, vö. 98. §.

crear ‘alkotni’
vider ‘látni’
audir ‘hallani’

82. §

A főnévi igenévképzését és a belőle alkotható származékokat illetően l. 140. §, 145. §–150. §, 153. §–154. §, 155. §, 157. §.

83. §

A főnévi igenevek használhatók főnévként, ekkor megfelelnek a magyar -ás, -és képzős igei főneveknek.

le venir del estate
‘a nyár eljövetele’

Vider es credere
‘Hiszem, ha látom (*tkp.* A látás [azaz a tapasztalás] a hit [alapja])’

le susurrar del motor
‘a motor zúgása’

Iste viagiare de un pais al altere es fatigante
‘Fárasztó ez az utazás az egyik országból a másikba’

le ir e venir del clientes
‘az ügyfelek jövése és menése’

Le faceres del formicas es interessante a observar
‘A hangyák tevékenységét érdekes figyelni’

N. B. A határozóként használt előjárós főnévi igenév magyar megfelelője általában mellékmondat vagy határozói igenév, jelzőként alkalmazva pedig ‘valamire való, alkalmas’ jelentésű folyamatos melléknévi igenév.

Illes le condemnava sin audir su defensa
‘Elítélték őt *hn* anélkül, hogy meghallgatták volna’

Per rumper le osso on potera forsan rectificar su gamba
‘Eltörve (= ha eltörjük) a csontot talán kiegyenesíthető lesz az (ő *hn*) lábszára’

Post haber passate le suburbios on pote avantiar plus rapidemente
‘Elhagyva (= miután elhagytuk) a külvárosokat, gyorsíthatunk’

Io vole ben humiliar me ante ille usque corrigere su grammatica sed non usque pagar su debitas
‘Kész vagyok megalázkodni előtte *hn* addig, hogy kijavítsam a nyelvtani hibáit, de addig nem, hogy kifizessem az adósságait’

Le sala a attender deberea esser equipate de un machina a scriber
‘A várótermet fel kell szerelni egy írógéppel’

Comencia tu studios per arder omne libros
‘Kezd a tanulmányaidat azzal, hogy minden könyvet elégetsz’

Illa es capace de perder le traino
‘(Ő *nn*) Képes lekésni a vonatot *vagy* (Ő *nn*) Képes arra, hogy lekésse a vonatot’

Nos pensa ir al teatro
‘Gondolunk arra, hogy színházba menjünk’

Az főnévi igenév előtti előjárószo elmaradásáról ez utóbbi esetben l. 87. § lentebb.

84. §

A magyarban a főnévi igenév más igékkel közvetlenül csatlakozik, míg az interlinguában a főnévi igeneves szerkezetekben ezen kívül *de*, *a*, ill. *pro* előjárósó is használatos a következő szakaszokban kifejtettek szerint.

85. §

A főnévi igenév *a* előjárósóval áll melléknévi, illetve igei szerkezetekben, ha célt jelöl.

Nos aspira a realisar nostre ideales
‘Törekszünk elképzeléseink megvalósítására’

Iste porta non es facile a aperir
‘Ezt az ajtót nem könnyű kinyitni’

86. §

A főnévi igenév *pro* előjárósóval áll melléknévi, illetve igei szerkezetekben, ha szándékot, akaratot jelöl. Ezt a magyarban sokszor célhatározói mellékmondatokkal fordítjuk.

Ille veniva pro reparar le fenestra
‘(Ő hn) Jött megjavítani az ablakot *vagy* (Ő hn) Azért jött, hogy megjavítsa az ablakot’

Io mangia pro viver, sed quando nos ha globos de patata io vive pro mangiar
‘Azért eszem, hogy éljek, de amikor burgonyagombóc van, azért élek, hogy egyek’

87. §

Nem használatos előjáró a főnévi igenévvvel, ha az főnévként értelmezhető, vagy egy főnév szerepében áll. (a) Az olyan példákban, mint ‘Nehéz a homokban járni’, a főnévi igenév az értelmi alany, így tehát főnévvvel egyenértékű. Ennek megfelelően átalakítható igei főneves mondat: ‘A homokban való járás nehéz’, és az interlinguában sem áll előjárósó: *Il es difficile vader in le arena*, ill. *Vader in le arena es difficile*. Vö. 83. § fentebb. (b) Amennyiben a főnévi igenév egy tárgyas ige bővítménye, mint pl. ‘Tervezek vidékre menni’, a ki-jelentés többé-kevésbé szabatosan főnévvvel is mondható, vö. ‘Tervezem a vidékre való menést’ *Io plana vader al campania*. Emiatt tárgyas ige bővítményeként a főnévi igenév nem kap előjárót.

In van io ha tentate convincer le
‘Hiábavalóan próbáltam meggyőzni őt hn’

Il es facile rider con le ridentes e difficile plorar con le plorantes
‘Könnyű [együtt] nevetni azokkal, akik nevetnek, de nehéz [együtt] sírni azokkal, akik sírnak’

Il es un grande privilegio esser inter vos iste vespere
‘Nagy megtiszteltetés ma éjjel veletek / önnel / önökkel lenni’

Nos intende ameliorar nostre methodos de agricultura
‘Tervezzük javítani a mezőgazdasági eljárásainkat’

Ille diceva que su soror sperava revider nos
‘(Ő hn) Azt mondta, a nővére reméli, hogy újráláthat minket’

Illa time esser sol con le patiente
‘(Ő nn) Fél egyedül lenni a beteggel’

88. §

Előjárósó nélkül áll a főnévi igenév (a) a *volere*, *poter*, *deber*, *soler* igékkel, (b) a *lassar*, *facer*, valamint *vider*, *audir* igékkel, illetve más érzékeléssel kapcsolatos igékkel használva, ha azok tárgya egyben a főnévi igenév alanya is, mint pl. a ‘Látom őt jönni’ mondatban.

Io volerea dormir sed illa debe dansar
‘Szeretnék (tkp. akarnék) aludni, de neki nn táncolnia kell’

Illa crede que illa pote cantar

‘(Ő *nn*) Azt gondolja, hogy tud énekelni’

Le matre faceva le doctor venir vagy *Le matre faceva venir le doctor*

‘Az anya kihívta az orvost (*tkp.* rábírta, hogy jöjjön)’

Io senti le nausea montar

‘Érzem, hogy a hányingerem erősödik’

Io audi le venir vagy *Io le audi venir*

‘Hallom őt *hn* jönni’

N. B. Az olyan mondatokban, mint *Io face le studente acceptar mi consilio* ‘Elfogadtatom a diákkal a tanácsomat’, a főnevek névmásokra cserélhetők, pl. *Io le face acceptar lo* ‘Elfogadtatom (azt *sn*) vele *hn*’. Logikailag ez utóbbi kijelentésben két állítás foglaltatik: *Io le face acceptar* ‘elfogadásra bírom őt (*tkp.* vele elfogadtatok)’, illetve *Io face acceptar lo* ‘elfogadtatom (azt)’. Az interlinguában mindkét kifejezése helyes, azonban a magyarban, mint látható, az első esetben gyakran kerülő fordulattal kell élni, vö. 70. § 2. bekezdés. Hasonló példák:

Illa me faceva vender le can

‘(Ő *nn*) Eladatta velem a kutyát’

Illa faceva vender le can

‘Eladatta a kutyát’

Io videva le infantes occider le ave

‘Láttam a gyerekeket a madarat megölni (... amikor megölték a madarat)’

Io les videva occider lo

‘Láttam őket megölni (... amikor megölték)’

Io videva occider lo

‘Láttam megölni (... amikor megölték)’

89. §

Alapesetben (vagyis a fenti szakaszok hatálya alá nem eső kifejezésekben) a főnévi igenevet *de* előljárószóval kapcsoljuk.

Io es felice de revider vos

‘Boldog vagyok, hogy újra láthatom’

Le necessitate de ganiar plus es clar

‘A nagyobb kereset szükségessége vitathatatlan’

Ille se effortia de mitter le motor in motion

‘Erőlködik a motor beindításával (Erősen próbálja a motort beindítani)’

90. §

N. B. Az *Io vole que ille veni* ‘Akarom, hogy (ő *hn*) jöjjön’ típusú kifejezések nem alakíthatók át főnévi igeneves szerkezetekké; vö. 111. §.

91. §

A FŐNÉVI IGENÉV HASZNÁLATOS általános parancs, tiltás stb. kifejezésére.

Non fumar! ‘Tilos a dohányzás!’

Non sputar super le solo! ‘A padlóra köpni tilos!’

Tener se al dextra! ‘Jobbra tarts!’

92. §

Kérdő névmások után a ‘nem tudom, hogy mit kell(ene) tenni; ... hogy mit tegyek’ jellegű kifejezésekben főnévi igenév áll önmagában segédige nélkül.

Io non sape que facer

‘Nem tudom, hogy mit kell tenni (Nem tudom, hogy mi a teendő)’

Il es difficile decider se ubi vader

‘Nehéz dönteni, hogy merre menjek / menjünk / stb.’

Que creder nunc?

‘Mit higgyek / higgyünk / stb. most?’

Nos non sapeva qual pisce prender primo

‘Nem tudtuk, hogy melyik halat fogjuk meg elsőnek’

93. §

A FOLYAMATOS MELLÉKNÉVI IGENÉV *-nte* toldalékkal képződik, amely a főnévi igenév *-r* nélküli tövéhez járul. A képző előtti *-i-* tőhangzó *-ie*-vé változik.

crear: creante ‘alkotni: alkotó’

vider: vidente ‘látni: látó’

audir: audiente ‘hallani: halló’

N. B. Az alábbi folyamatos igenevek elsődlegesen *-iente* végűek, annak ellenére, hogy a főnévi igenevük *-er-* re végződik: *capiente* és az összes *-cipiente* alakú összetétele (*incipiente* stb.); *faciente* és az összes *-ficiente* alakú összetétele (*deficiente* stb.); az összes *-jiciente* végű összetétel (*injiciente* stb.); a *sapiente*; valamint az összes *-spiciente* végű összetétel (*inspiciente* stb.). Minthogy az *-antia* képző és *-entia*, *-ientia* változatai (vö. 152. §) tulajdonképpen *-ia* toldalékos folyamatos melléknévi igenevek, a fentiek erre a képzőre is érvényesek. Azaz, minden ige, melynek folyamatos melléknévi igeneve *-iente*-re végződik, *-ientia* képzőt kap és így tovább

94. §

A folyamatos melléknévi igenév valódi melléknév, így tulajdonságai megegyeznek a normál melléknemeknél elmondottakkal, l. 32. §–39. §, 41. § és 152. §. Önállóan használva határozói igenévi szerepű. **N. B.** A folyamatos melléknévi igenévvel az interlinguában nem képzünk összetett igealakokat, így nem léteznek az angol *I am buying, hoping* ‘(éppen) vásárlók, reménykedem’ típushoz hasonló folyamatos igeidők is. Az ehhez hasonló szerkezetekben a melléknévi igenév a magyarhoz hasonlóan egyszerű állítmánykiegészítő: ‘vásárló, reménykedő vagyok’.

Un can morte non pote esser vivente

‘Egy halott kutya nem lehet élő’

Le climate de Alaska va deveniente plus benigne

‘Alaszkai klímája egyre enyhébbé válik’

Minnehaha significa “aqua ridente”

‘A Minnehaha „nevető vizet” jelent’

Transversante le oceano, io haveva un placente aventura

‘Az óceánon átkelve kellemes kalandom volt’

Duo passantes videva le accidente

‘Két járókelő látta a balesetet’

Essente surveiliate per le policia, ille non osava mover se

‘A rendőrségi megfigyelés miatt (tkp. lévén a rendőrség által megfigyelve) nem mert mozdulni’

95. §

A BEFEJEZETT MELLÉKNÉVI IGENÉV *-te* toldalékkal képződik, amely a főnévi igenév *-r* nélküli tövéhez járul. A képző előtti *-e-* tőhangzó *-i*-vé változik.

crear: create ‘alkotni: alkotott’
vider: vidite ‘látni: látott’
audir: audite ‘hallani: hallott’

N. B. A befejezett melléknévi igenevek szabályosan, az utolsó mássalhangzó előtti magánhangzón hangsúlyozódnak. A kollaterális hangsúlyozásrendszert illetően vö. a 148. §-hoz fűzött megjegyzést.

96. §

A befejezett melléknévi igeneveket összetett, befejezett igeidők és a szenvedő szerkezet képzésére használjuk, l. 105. §–106. §, 112. §–113. §. Ezenkívül melléknévi funkciójuk is van, és ilyen használatban tulajdonságaik megegyeznek a normál mellékneveknel elmondottakkal. Végezetül önállóan használva határozói igenevek is lehetnek.

Le pluvia impellite per le vento entra trans le fenestra rumpite
 ‘A szél fújta eső bever a törött ablakon’

Io es fatigate
 ‘Fáradt vagyok’

Le inviata de Valhalla clama le animas del occiditos
 ‘A Valhalla küldötte *nn* hívja a meggyilkoltak *hn* lelkeit’

Impellite per le vento, le pluvia entra in le fenestra
 ‘A szél által fújva az eső bever a törött ablakon’

97. §

N. B. Számos igei melléknév tartozik a *finder, docer, benedicer* stb. igékhez képezhető speciális *fisse* ‘hasadt, osztott’, *docte* ‘tanult’, *benedicte* ‘áldott’ stb. típusba. Jelentésük és használatuk megegyezik a normál *findite, docite, benedicite* stb. befejezett melléknévi igenevekével. Ez nemcsak a melléknévi, határozói igenévi szerepet illeti, de azt is, hogy összetett igealakok is alkothatók velük. Az erre vonatkozó szabály az alábbi: Minden olyan igéhez, amelynek az interlingua szótárban van feltüntetve másodlagos, rövid (azaz szabálytalan) töve is, képezhetünk kollaterális befejezett melléknévi igenevet úgy, hogy *-e* végződést teszünk a másodlagos tőhöz. L. 152. § utolsó bekezdés.

Ille es absorbite in su labor vagy *Ille es absorpte in su labor*
 ‘(Ő *hn*) El van mélyedve a munkájában’

Ille ha assumite le nomine de su femina vagy *Ille ha assumpte le nomine de su femina*
 ‘(Ő *hn*) Felvette a felesége nevét’

In le campania on non se senti subjicite al haste del vita moderne vagy *In le campania on non se senti subjecte al haste del vita moderne*
 ‘Vidéken az ember nem érzi magát alávetve a modern élet rohanásának’

98. §

A RAGOZOTT IGEALAKOKHOZ nem járulnak személyragok, ezért az alanyt általában ki kell tenni.

A közérthetőség kedvéért élünk itt a *ragozott igealak* kifejezéssel annak ellenére, hogy ténylegesen nem ragozódnak. A szabatosabb *véges (finit) igealak* terminus viszont valószínűleg túl szokatlanul csengene. Az interlinguában ragozott igealak alatt a kijelentő és feltételes módú formákat értjük, azaz azokat, melyekhez alanyként személyes névmás járulhat.

99. §

A JELEN IDŐ a főnévi igenévből képződik a szóvégi *-r* elhagyásával. A hangsúlyozás a 10. §-beli szabályok szerint történik.

io, tu etc. crea; io, tu etc. vide; io, tu etc. audi
 ‘én teremtek, te teremtesz stb.; én látok, te látsz stb.; én hallok, te hallasz stb.’

100. §

Az interlingua jelen ideje tartalmilag „ÁLTALÁNOS JELEN”. A magyarhoz hasonlóan jövő időt is kifejezhet, különösen, ha a mondatban erre egyértelmű időhatározó utal.

Deo ama le homines

‘Az Isten szereti az embereket’

Io non sape lo que es le nomine de iste animal

‘Nem tudom (azt), hogy mi ennek az állatnak a neve’

Iste vespere io recipe mi canetto

‘Ma éjjel megkapom a kiskutyámat’

101. §

A *haber* ‘van neki, bír’, *esser* ‘van’ és *vader* ‘megy’ igéknek egyszerűbb jelen idejű alakja van¹⁰, amely a főnévi igenévük első szótagjából áll: *ha, es, va*.

Proque io ha un terribile mal de capite il es necessari que io va al doctor

‘Mivel szörnyű fejfájásom van, kénytelen vagyok elmenni az orvoshoz’

Az *esser* ige esetében van egy *son* ‘vagyunk, vagytok, vannak’ alakú külön fakultatív többes számú forma is.

102. §

Az egyszerű MÚLT IDŐ a főnévi igenévből képződik a szóvégi *-r* elhagyásával és a *-va* múltidő-jel hozzáadásával.

io, tu etc. creava; io, tu etc. videva; io, tu etc. audiva

‘én teremtettem, te teremtetél stb.; én láttam, te láttál stb.; én hallottam, te hallottál stb.’

103. §

Az egyszerű múlt idő használata ugyanolyan, mint az angolban. Ez vonatkozik a feltételes mellékmondatokra is, ahol a magyarban feltételes jelen állna, pl. *If he was (were) here...* ‘Ha (ő hn) itt lenne...’

Egyszerű múlt időt használ az angol, ha a határozott múltbeli cselekvés le van zárva és a jelennel – sem a beszélő tudatában, sem időhatározóval kifejezve – nincs kapcsolatban; egyébként befejezett jelen áll helyette. A cselekvés lezárt voltát a múlt egy-egy időpontját közelebből meghatározó szó még jobban kifejezi, pl. *tegnap, egyszer, múlt éjjel, tavaly*. Múlt idő használatos, ha a múltnak határozott időpontját vagy időszakát akarjuk jelölni, illetve magát a cselekvés tényét, lezajlását, nem pedig az eredményét.

A fentiekén túlmenően egyszerű múlt áll a magyar feltételes jelen helyett a *ha* feltételes kötőszóval (‘ha a helyemben lennél’), *bárcsak* határozószóval (‘bárcsak itt lennél’) bevezetett tagmondatokban, valamint a jelen idő helyett az elképzelt, kívánt stb. cselekvésre utaló kifejezésekben (‘képzeld el, hogy a helyemben *vagy*’).

Heri nos voleva vider le Mercator de Venetia sed nos non poteva obtener billetes e tunc nos videva le Princessa del Czardas. Si vos cognosceva iste operetta vos comprenderea que io prefere Kalman a Shakespeare.

‘Tegnap meg akartuk nézni a Velencei kalmárt, de nem tudtunk jegyeket szerezni, és így a Csárdáskirálynőt láttuk. Ha ismernéd ezt az operettet, megértenéd azt, hogy jobban kedvelem Kálmánt Shakespeare-nél.’

104. §

Az *esser* ‘van’ ige esetében létezik egy *era* ‘voltam, voltál, volt stb.’ alakú külön fakultatív múlt idejű forma is.

¹⁰ A példaszövegekben szerepel a teljes *vade* alak (Visita al mercato, 123. oldal), az *Interlingua–English Dictionary haber* címszavában pedig az *il habe* ‘there is, there are’ és *ille habe 20 annos* ‘he is 20 years old’ kifejezések fordulnak elő. Így a szabály nem azt jelenti, hogy a *haber, esser, vader* igéknek ne lehetne szabályos jelen idejű alakjuk; bár a gyakorlatban nem élnek velük. Összetételekben, pl. *invader*, a teljes alak használatos.

105. §

AZ ÖSSZETETT MÚLT IDŐK (befejezett jelen, illetve befejezett múlt) a *haber* segédige jelen, illetve múlt idejű alakjainak és a befejezett melléknévi igenévnek a kapcsolatával képződnek.

io, tu etc. ha create; io etc. ha vidite; io etc. ha audite

‘én megteremtettem, te megteremtettél stb.; én megláttam stb.; én meghallottam stb.’

io, tu etc. habeva create; io etc. habeva vidite; io etc. habeva audite

‘én korábban megteremtettem, te korábban megteremtettél stb.; én korábban megláttam stb.; én korábban meghallottam stb.’

106. §

Az összetett múlt idő használata ugyanolyan, mint az angolban, de a befejezett jelen idő alkalmazása nem olyan korlátozott és szinonim az egyszerű múlttal.

Befejezett jelen az angolban olyan határozatlan múlt idejű cselekvést jelöl, amely valamilyen módon a jelenrel kapcsolatban van, vagyis: a jelen szempontjából tekintjük; kapcsolatban van a jelennel a beszélő tudatában vagy határozóval (pl. *ma, még*) kifejezve; a múltban kezdődött, de most is tart, vagy éppen mostanig tartott (különösen megerősítve olyan határozókkal, mint pl. *ezen a héten, hosszú ideje, mostanában, mióta csak*); az *amióta* kötőszóval bevezetett tagmondatokban.

Befejezett múlt használatos olyan cselekvés esetén, amely a múlt egy időpontja előtt történt (ún. régmúlt); ez lehet a valós időben közeli esemény is, ha a beszélő tudatában távoli. Leggyakrabban két múlt idejű cselekvés közül azt jelöli, amely már befejeződött akkor, amikor egy másik elkezdődött (ha a különidejűséget a kötőszó kifejezi, akkor egyszerű múlt is állhat helyette).

A fentiekén túlmenően befejezett múlt áll a magyar feltételes múlt helyett a *ha* feltételes kötőszóval (‘ha a helyemben lettél volna’), *bárcsak* határozószóval (‘bárcsak itt lettél volna’) bevezetett tagmondatokban, valamint a valóra nem vált elképzelt, kívánt stb. cselekvésre utaló kifejezésekben (‘képzeld el, hogy a helyemben lettél volna’).

Su Majestate ha perditte su capite

‘Ófelsége *hn* elvesztette a fejét’

Ludovico Dece-Sex ha perditte su capite

‘XVI. Lajos elvesztette a fejét’

107. §

A JÖVŐ IDŐ a főnévi igenévhez tett hangsúlyos *-a* jellel képződik. A főszabálytól eltérő hangsúlyt nem jelöli ékezet.

io, tu etc. creara; io etc. videra; io etc. audira

‘én teremteni fogok, te teremteni fogsz stb.; én látni fogok stb.; én hallani fogok stb.’

A FELTÉTELES MÓD a főnévi igenévhez tett *-ea* módjellel képződik. A módjel *-e* magánhangzója hangsúlyos, de ezt nem jelöli ékezet.

io, tu etc. crearea; io etc. viderea; io etc. audirea

‘én teremtenék, te teremtenél stb.; én látnék stb.; én hallanék stb.’

108. §

A jövő idő és a feltételes mód használata nem különbözik jelentősen a magyarétól azon kívül, ami a korábbi szakaszokban – elsősorban a 103. §, 106. § fordítói megjegyzéseiben – kifejtésre került.

Si ille attende assatis longe, ille habera un barba

‘Ha (ő *hn*) elég sokáig vár, szakálla lesz’

Si illa habeva quatro rotas, illa esserea un omnibus

‘Ha (neki *nn*) négy kereke lenne, ő *nn* lenne az omnibusz’

Si io esseva un avetto, io volarea a te
'Ha kismadár lennék, hozzád szállnék'

N. B. Mind a jövő időnek, mind a feltételes módnak van kollaterális formája, amely a főnévi igenévből és a *va*, illetve *velle* segédigéből áll.

Si ille attende assatis longe, ille va haber un barba
Si illa haveva quatro rotas, illa velle esser un omnibus
Si io esseva un avetto, io velle volar a te

109. §

A fentebb részletezett eszközökkel további összetett igei szerkezetek képezhetők az esetlegesen hiányzó ige-idők (pl. feltételes múlt vagy [a jövőbeli előidejűséget kifejező] befejezett jövő) pótlására.

Nos haberea potite venir
'Tudtunk volna jönni'

Ille habera finite scriber
'Majd (ő *hn*) befejezte az írást' vagy 'Miután (ő *hn*) befejezte / be fogja fejezni az írást'

110. §

A FELSZÓLÍTÓ MÓD alakilag megegyezik a jelen idővel, de rendszerint nem áll vele személyes névmás.

Ama tu vicino como te mesme!
'Szeresd szomszédodat, mint tenmagadat!'

Aperi le porta!
'Nyisd ki az ajtót!'

Reguarda hic!
'Ide nézz!'

Néha azonban személyes névmás is megjelenik a felszólító mód mellett (de az ige után helyezve).

Face tu lo que io commanda
'(Te) Tedd (azt), amit parancsoltam'

111. §

A felszólító mód szerepét átveheti a nyomatékos jelen idő.

Tu veni hic immediatamente!
'Idejössz rögtön!'

A felszólító mód helyett használt főnévi igenévről l. 91. §. A *que...* '(azt kívánom), hogy...' kihagyásos szerkezet minden személyben állhat, így alkalmas a hiányzó felszólító módú alakok pótlására, különösen többes szám első személyben. Erre a formára a tárgymutató *ohajtó mód*ként (*optativus*) hivatkozik. Vö. még 90. §.

Que ille veni!
'Hadd jöjjön (ő *hn*)!'

Que nos parti!
'Menjünk!'

Az interlingua szótár *sia* 'legyen' szava értelmezhető kötőszóként, de az *esser* ige kivételes kötőmódú alakjaként is. Az utóbbi értelemben felszólító módú funkciója van.

Io ama lilios del valles, sia in le campo, sia in un vaso
'Szeretem a gyöngyvirágot, legyen bár a szabadban vagy a vázában'

Le juvene maritos sia felice!
'Legyen boldog az ifjú pár!'

Sia gentil e face me ille favor

‘Légy kedves és tedd meg nekem azt a szívességet’

112. §

A SZENVEDŐ alakokat az *esser* segédigével képezzük. A segédige ragozása az előzőekben tárgyaltak szerint történik. Az alábbi táblázat összefoglalja a vonatkozó igealakokat:

Jelen idő	Jövő idő
<i>io etc. es</i>	<i>io essera</i> vagy <i>io va esser</i>
Múlt idő	Feltételes mód
<i>io esseva</i> vagy <i>io era</i>	<i>io esserea</i> vagy <i>io velle esser</i>
Befejezett jelen	Befejezett jövő
<i>io ha essite</i>	<i>io habera essite</i> vagy <i>io va haber essite</i>
Befejezett múlt	Feltételes múlt
<i>io haveva essite</i>	<i>io haberea essite</i> vagy <i>io velle haber essite</i>

A szenvedő alakok a fenti ragozott segédigéből és az azt követő befejezett melléknévi igenévből állnak.

Ille es surveiliate per le policia. ‘Őt *hn* megfigyeli a rendőrség (*tkp.* Ő meg van figyelve a rendőrség által)’

Ille esseva surveiliate per le policia.

Ille ha essite surveiliate per le policia.

Ille haveva essite surveiliate per le policia.

Ille essera surveiliate per le policia.

Ille va esser surveiliate per le policia.

Ille esserea surveiliate per le policia.

Ille velle esser surveiliate per le policia.

Ille habera essite surveiliate per le policia.

Ille va haber essite surveiliate per le policia.

Ille haberea essite surveiliate per le policia.

Ille velle haber essite surveiliate per le policia.

113. §

A szenvedő főnévi, illetve melléknévi igenevek a ragozott igealakokhoz hasonlóan képződnek: az *esser* segédige megfelelő igenevét követi a főige befejezett melléknévi igenévi alakja.

esser surveiliate ‘megfigyelve lenni’

essente surveiliate ‘megfigyelve (megfigyelés alatt) lévő’

essite surveiliate ‘megfigyelés alá került’

Fontos, hogy a szenvedő szerkezetet nem lehet megkülönböztetni attól az esettől, amikor az *esser* ‘van’ létige mellett befejezett melléknévi igenévi állítmánykiegészítő áll. Így pl. a *Io es maritate* egyaránt jelentheti azt, hogy ‘házasodom’, de azt is, hogy ‘házas vagyok’.

114. §

A szenvedő alakok helyett visszaható szerkezetet is használhatunk a 68. §-ban leírtak szerint. Ezen kívül a magyarhoz hasonlóan személytelen kifejezésekkel is élhetünk az *on* névmás segítségével, pl. *On non nos ama hic* ‘Itt nem szeretnek minket’.

115. §

Az igeragozás összefoglaló táblázata

Főnévi igenév	<i>crear</i> <i>vider</i> <i>audir</i>	teremteni látni hallani
Folyamatos melléknévi igenév	<i>creante</i> <i>vidente</i> <i>audiente</i>	teremtő látó halló
Befejezett melléknévi igenév	<i>create</i> <i>vidite</i> <i>audite</i>	teremtett látott hallott
Felszólító mód	<i>crea!</i> <i>vide!</i> <i>audi!</i>	teremts! láss! hallj!
Cselekvő	Jelen	<i>io crea</i> <i>io vide</i> <i>io audi</i> teremtek látok hallok
	Múlt	<i>io creava</i> <i>io videva</i> <i>io audiva</i> teremtettem láttam hallottam
	Befejezett jelen	<i>io ha create</i> <i>io ha vidite</i> <i>io ha audite</i> <i>kb.</i> megteremtettem <i>kb.</i> megláttam <i>kb.</i> meghallottam
	Befejezett múlt	<i>io habeva create</i> <i>io habeva vidite</i> <i>io habeva audite</i> <i>kb.</i> (miután) megteremtettem <i>kb.</i> (miután) megláttam <i>kb.</i> (miután) meghallottam
	Jövő	<i>io creara</i> <i>io videra</i> <i>io audira</i> teremteni fogok látni fogok hallani fogok
	Befejezett jövő	<i>io habera create</i> <i>io habera vidite</i> <i>io habera audite</i> <i>kb.</i> majd teremtettem <i>kb.</i> majd láttam <i>kb.</i> majd hallottam
	Feltételes mód (jelen)	<i>io crearea</i> <i>io viderea</i> <i>io audirea</i> teremtenék látnék hallanék
	Feltételes múlt	<i>io haberea create</i> <i>io haberea vidite</i> <i>io haberea audite</i> teremtettem volna láttam volna hallottam volna
	Jelen	<i>io es create</i> <i>io es vidite</i> <i>io es audite</i> teremtve vagyok látva vagyok hallva vagyok
	Befejezett jelen	<i>io ha essite create</i> <i>io ha essite vidite</i> <i>io ha essite audite</i> teremtve voltam látva voltam hallva voltam
Szenvedő	Múlt	<i>io esseva create</i> <i>io esseva vidite</i> <i>io esseva audite</i> <i>kb.</i> meg voltam teremtve <i>kb.</i> meg voltam látva <i>kb.</i> meg voltam hallva
	Befejezett múlt	<i>io habeva essite create</i> <i>io habeva essite vidite</i> <i>io habeva essite audite</i> <i>kb.</i> (miután) meg voltam teremtve <i>kb.</i> (miután) meg voltam látva <i>kb.</i> (miután) meg voltam hallva
	Jövő	<i>io essera create</i> <i>io essera vidite</i> <i>io essera audite</i> teremtve leszek látva leszek hallva leszek
	Befejezett jövő	<i>io habera essite create</i> <i>io habera essite vidite</i> <i>io habera essite audite</i> <i>kb.</i> majd teremtve voltam <i>kb.</i> majd látva voltam <i>kb.</i> majd hallva voltam

Az igeragozás összefoglaló táblázata

Feltételes mód (je- len)	<i>io esserea create</i>	teremtve lennék
	<i>io esserea vidite</i>	látva lennék
	<i>io esserea audite</i>	hallva lennék
Feltételes múlt	<i>io haberea essite create</i>	teremtve lettem volna
	<i>io haberea essite vidite</i>	látva lettem volna
	<i>io haberea essite audite</i>	hallva lettem volna

116. §

Az eldöntendő KÉRDŐ MONDAT rendszerint fordított szórendű: az alany és a ragozott igealak felcserélődik.

Ha ille venite?

‘(Ő hn) Megjött?’

Veni ille?

‘(Ő hn) Jön?’

Desira vos salsicias con o sin allio?

‘Fokhagymás vagy nem fokhagymás kolbászt kértek / kér (ön) / kérnek (önök)?’

Transversava le rege svede le Mar Baltic o non?

‘A svéd király átkelt a Balti-tengeren, vagy nem?’

Ha a kérdő névmás az alany, akkor egyenes szórend használatos.

Qui es ille homine con le barba rubie?

‘Ki az a vörös szakállas ember?’

Que batte a mi fenestra?

‘Mi zörgeti az ablakomat?’

Que ha tu facite con tu moneta?

‘Mit csináltál a pénzeddel?’

Quando arriva le traino?

‘Mikor érkezik be a vonat?’

Ubi es tu melior medietate?

‘Hol van a jobbik éned (a jobbik feled)?’

A magyarhoz hasonlóan a kijelentések szórendi változtatás nélkül, pusztán hanglejtéssel, illetve a kérdőjellel is kérdéssé alakíthatók.

Le precio de ille cosalia esseva tres dollares?

‘Ennek az anyagnak az ára három dollár volt?’

Vos vole dicer me que vos non lo faceva?

‘Azt akarjátok / akarja ön / akarják önök mondani, hogy nem csináltatok / csinálta / csinálták meg?’

A fentiek mellett a magyar megfelelővel nem rendelkező *an* kérdőszócskával is kérdéssé változtathatjuk a kijelentéseket. Ezt a kérdőszócskát mindig a mondat élére kell tenni.

An le precio de illo esseva tres dollars?

An vos vole dicer me que vos non lo ha facite?

An vos e vostre amica es reconciliate?

‘Így hát ön és a barátja kibékültek?’

N. B. Az *esque* névmás az *an* kérdőszócska kollaterális formája. Egy szövegben a két alakot ne keverjük.

117. §

A FÜGGŐ BESZÉD az angol használatnak megfelelően kezelhető.

Az angolban a függő idézetben nemcsak a névmások és az időhatározók változnak meg, hanem az igeidők is. Ennek szabályai az alábbiak: Ha a főmondat jelen vagy jövő időben van, a függő idézet ideje nem változik (N. B. a befejezett jelen nem minősül múltnak még akkor sem, ha magyarra múlt idővel fordítanánk!). Ha a főmondat állítmánya múlt időben (egyszerű vagy befejezett múlt időben) van, akkor a függő idézetben időegyeztetés lép fel. Az időegyeztetés során a kijelentő módú igeidők „eggyel múltabbá” válnak, azaz: jelen idő → múlt idő, múlt idő → befejezett múlt, befejezett jelen → befejezett múlt, jövő → feltételes jelen, befejezett jövő → feltételes múlt; a befejezett múlt nem változik. A feltételes tagmondatokban csak akkor van időegyeztetés, ha a tagmondat állítmánya eredetileg jelen vagy jövő idejű volt. A feltételes mód változatlan marad. A felszólító módú igelakok helyett főnévi igenév áll. Fontos, hogy az időegyeztetés nem hat az igenevekre.

A függő beszédhez hasonló időegyeztetés történik egyéb mellékmondatokban is, ha a főmondat észrevételt, kijelentést, vélekedést, remélést, várást, félést jelent.

A szabály megengedő igével („kezelhető”) lett megfogalmazva. Ennek alapján ugyan elképzelhető lenne, hogy a magyarhoz hasonlóan ne alkalmazzunk időegyeztetést, de minthogy a szakasz nem definiál kollaterális megoldást, valószínűleg mégsem tekinthetünk el az idők egyeztetésétől.

Ille diceva: “Io es fatigate.” ‘(Ő hn) Azt mondta: »Fáradt vagyok.«’ →
Ille diceva que ille esseva fatigate ‘(Ő hn) Azt mondta, hogy fáradt’

A fenti használattól eltérés lehet, ha ezt logikai megfontolások indokolják (pl. időtől független általános igazság esetén).

Io non crede que un decimetro de lana pesa tanto como un decimetro de ferro.

– *Nemo diceva que tu debeva credere tal nonsenso* vagy *Nemo diceva que tu debe credere tal nonsenso*

‘Nem hiszem, hogy egy deciméternyi gyapjú annyit nyom, mint egy deciméternyi vas.

– Senki nem mondta, hogy hinned kell ilyen képtelenségben’

Számnevek

118. §

Az egyszerű TŐSZÁMNEVEK az alábbiak:

0	<i>zero</i>	
1	<i>un</i>	10 <i>dece</i>
2	<i>duo</i>	20 <i>vinti</i>
3	<i>tres</i>	30 <i>trenta</i>
4	<i>quatro</i>	40 <i>quaranta</i>
5	<i>cinque</i>	50 <i>cinquanta</i>
6	<i>sex</i>	60 <i>sexanta</i>
7	<i>septe</i>	70 <i>septanta</i>
8	<i>octo</i>	80 <i>octanta</i>
9	<i>nove</i>	90 <i>novanta</i>

N. B. A *cinquanta* ‘50’ számnévtől kezdődően a tízesek szabályosan állnak elő az *-anta* képzővel.

A gyakorlatban a ‘9’ számnévre a *nove* helyett inkább a *novem* alak használatos, mivel az előbbi azonos alakú az ‘új’ jelentésű melléknévvvel, és ez félreértésre adhat okot az olyan mondatokban, mint *in le strata il ha nove casas* ‘az utcában új házak vannak’ vagy ‘az utcában kilenc ház van’.

100	<i>cento</i>
1000	<i>mille</i>
1 000 000	<i>million</i>
1 000 000 000	<i>milliardo</i>
1 000 000 000 000	<i>billion</i>
1 000 000 000 000 000	<i>billiardo</i>
1 000 000 000 000 000 000	<i>trillion</i>
1 000 000 000 000 000 000 000	<i>trilliardo</i>
1 000 000 000 000 000 000 000 000	<i>quatrillion</i>
1 000 000 000 000 000 000 000 000 000	<i>quatrilliardo</i>

1 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 *quintillion*
 1 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 *quintilliardo*

N. B. A *quintillion* '1 000 000⁵' számnévtől kezdődően a millió hatványai szabályosan képződnek a kitevőnek megfelelő szorzószámnévhez tett *-illion* toldalékkal. A szorzószámnéveket illetően l. 127. § alább. A millió megfelelő hatványának ezerszeresét úgy kapjuk, hogy a számnév *-ion* végződését az *-iardo* képzőre cseréljük.

A többi számnév összetett, és logikai összeadással, illetve szorzással képezzük.

119. §

Logikai összeadással kapcsolódnak a tízesek az egyesekkel; a százaskok a tízesekkel és az egyesekkel; az ezresek a százaskokkal, tízesekkel és egyesekkel; a milliók az ezresekkel, a százaskokkal, tízesekkel és egyesekkel; stb. Az összeadandó elemeket egyszerűen egymás mellé írjuk úgy, hogy a nagyobb helyi értékűek állnak elől. Például 1120 *mille cento vinti*. Száz alatt az egymás melletti számokat kötőjellel kapcsoljuk, pl. 72 *septanta-duo*; 11 *dece-un*; 12 *dece-duo*. Az elemek közé bármikor beszűrhető a fakultatív *e* 'és' kötőszó. Száznál kisebb számoknál ez a kötőszó helyettesíti a kötőjelet, pl. *mille cento e vinti*; *septanta e duo*.

120. §

Logikai szorzással fejezzük ki a *cento* '100', *mille* '1000' számok többszöröseit, valamint a *mille* magasabb hatványait, mint pl. a *million* 'millió', *milliardo* 'milliárd'. A szorzószám tartalmilag melléknév (alakilag tőszámnév), amely mindig megelőzi a szorzandót. A szorzandó a számnévi egyeztetés szabályai szerint felveszi a többes szám jelét. Például: 3 000 000 *tres milliones*; 200 *duo centos*.

N. B. A *cento* és *mille* számnévek előtt az *un* 'egy' szorzószám elmaradhat. Az 1000 magasabb hatványai – mint pl. a *million*, *milliardo*, *billion* stb. – a megszámlolt dolgokhoz a *de* előjárószóval kapcsolódnak, pl. *un billion de dollares*.

121. §

Nincs különbség a számnévek jelzői (melléknévi) és önálló (névmási) formái között, az *un* 'egy' kivételével. Ez utóbbi önálló alakjai megegyeznek a határozatlan névelővel (l. 21. §).

122. §

Példák a tőszámnévekre:

13 *dece-tres*
 8347 *octo milles tres centos quaranta-septe*
 10 987 654 321 *dece milliardos nove centos octanta-septe milliones sex centos cinquanta-quatro milles tres centos vinti-un*

Le mille-pedes ha perditte quatro centos novanta-nove pedes; illo totevia ha cinque centos un
 'A százlábú (tkp. ezerlábú) elvesztette négyszázkilencvenkilenc lábát; még mindig van neki ötszázegy'

In bon tempores ille emplea plus que cento filanderas in su filanda; nunc ille ha travaglio pro exactemente quaranta-una
 'Jó időkben (ő hn) több mint száz lányt alkalmaz a fonodájában; most pontosan negyvenegy számára van munkája'

123. §

A TÍZEDES TÖRTEKben a magyarhoz hasonlóan tizedes vessző használatos, de kiolvasásukkor egész helyett *comma* 'vessző' szót mondunk.

34,798 (harmincnégy egész hétszázkilencvennyolc [ezred])
 34,798 (*trenta-quatro comma septe nove octo*).

N. B. Az ezresek azonban a magyartól eltérően nem szóközzel, hanem ponttal választjuk el (pl. 1.234.567.890).

124. §

Példák az alapműveletekre:

$14 + 3,4 = 17,4$ (*dece-quatro plus tres comma quatro es dece-septe comma quatro*)

$20 - 102 = -82$ (*vinti minus cento duo es minus octanta duo*)

$20 \times 17 = 340$ (*vinti vices dece-septe es tres centos quaranta*)

$100 \div 3 = 33,3333$ (*cento dividite per tres es trenta-tres comma tres tres tres tres*)

125. §

A SORSZÁMNEVEK melléknevek, és osztják a rendes melléknevek minden sajátosságát, így főnevesedhetnek is. Az alapsorszámnevek az alábbiak:

1. *prime*
2. *secunde*
3. *tertie*
4. *quarte*
5. *quinte*
6. *septe*
7. *septime*
8. *octave*
9. *none*
10. *decime*
- utolsó *ultime*

A többi egyszerű sorszámnév a megfelelő tőszámnévből képződik az *-esime* képzővel.

20. *vintesime*
30. *trentesime*
100. *centesime*
1000. *millesime*
- 1 000 000. *millionesime*
- 1 000 000 000. *milliardesime*

Az összetett számneveknél csak az utolsó tag vesz fel sorszámnévi alakot.

11. *dece-prime*
102. *cento secunde*
99. *novanta-none*
300. *tres centesime*

Le duo cento cinquantesime anniversario

‘A kétszázötvenedik évforduló’

Isto es mi tertie

‘Ez nekem a harmadik (véltetően: koktél)’

A tőszámszámneveket az alábbiak szerint írjuk számjegyekkel (a szám után az utolsó magánhangzót és az azt megelőző teljes mássalhangzócsoporthoz kiírjuk):

1me, 2nde, 3tie, 4te, 5te, 6te, 7me, 8ve, 9ne, 10me, 20me, 100me

126. §

A TÖRTSZÁMNEVEK közül a ‘fél’ jelzői (melléknévi) formája *medie*, a főnévi alak pedig *medietate*, illetve összetételei előtagként *medie-*.

un medie hora

‘egy fél óra’

duo medie horas

‘két fél óra’

le duo medietates

‘a két fél (fél rész)’

duo e medie horas, duo horas e medie

‘két és fél óra, két óra és egy fél’

le medietate del membros

‘a tagok fele’

le medie membros

‘a „feles” tagok (nem ‘teljes tagok’)

mediedie

‘dél (tkp. napfél)’

medienocte

‘éjfél’

Az összes többi törtszámnév az alábbi minta szerint képződik: a ‘negyedrés, kétötöd rész, egyhatod rész stb.’ típusú kifejezésekben sorszámnevek használatosak: *un quarte parte, duo quinte partes, un sexte parte* stb. A legtöbb esetben azonban a fenti példától eltérően a ‘rész’ (*parte*) szó hiányzik. Ilyenkor, mint a magyarban, a törtszámnév főnevesedik (-o végződést vesz fel). Fontos, hogy a magyarhoz hasonlóan a ‘negyed’ szó szabályosan képződik, nincs rendhagyó alakja.

Tres quartos plus tres octavos es un e un octavo

‘Három negyed és három nyolcad az egy egész egy nyolcad’

Un medie hora e un quarto de hora es tres quartos de hora

‘Fél óra és negyed óra az háromnegyed óra’

Ha több fajtájú jelzői számnevet használunk, akkor a törtszám állhat a főnév után.

un pan e tres quartos

‘egy és háromnegyed kenyér’

duo millones e tres quintos de prisioneros

‘két és háromötöd millió fogoly’

127. §

A jelzői (melléknévi) SZORZÓSZÁMNEVEK az alábbiak:

simple vagy *simplice* ‘egyszeres, szimpla’

duple vagy *duplice* ‘kétszeres, dupla’

triple vagy *triplice* ‘háromszoros, tripla’

quadruple ‘négyyszeres’

quintuple ‘ötszörös’

sextuple ‘hatszoros’

septuple ‘hétszeres’

octuple ‘nyolcszoros’

nonuple ‘kilencszeres’

decuple ‘tízszeres’

centuple ‘százszeres’

128. §

A SZÁMNEVI ÖSSZETÉTELEK (‘félévente’, ‘háromfedélzetű’ stb.) szabadon képezhetők az alábbi minták szerint. Ezekben a számnévi elem összetételi előtagként szerepel. Fontos, hogy az ilyen összetételek gyakran továbbképzett alakjukban állnak (ahogy pl. a magyarban a ‘háromszög(let)ű’ nem a ‘három’ és a ‘szögletű’ szavak összetétele, hanem a ‘három’ + ‘szög(let)’ összetétel ‘-ú/ű’ képzős származéka). Vö. még 155. §, 163. §–164. §. A bemutatott összetételi lehetőségek egyaránt használhatók – az új képzésekre való gyakorlati szükség követelte haterő között – főnevek, melléknévek és igék esetén.

Fél:

semi- + *deo* 'isten' > *semideo* 'félisten'

semi- + *official* 'hivatalos' > *semiofficial* 'félhivatalos'

semi- + *somno* 'álom, alvás' + *-e* melléknévi végződés > *semisomne* 'félig alvó, félálomban lévő'

új képzések:

semi- + *professor* '(egyetemi/főiskolai) tanár' > *semiprofessor* 'félig tanár (még nem végzett)'

semi- + *occider* '(meg)öl' > *semioccider* 'félig megöl'

semi- + *interessante* 'érdekes' > *semiinteressante* 'mérsékeltén, részben érdekes'

N. B. A *hemi-* előtag a *semi-* ritka, elsősorban szaknyelvi szavakban használt szinonimája.

Egy:

uni- + *trinitate* > *unitrinitate* 'háromszemélyű egy Isten, szentháromság'

uni- + *corno* 'szarv' + *-e* melléknévi végződés > *unicorne* 'egyszarvú'

uni- + *latere* 'oldal' + *-al* > *unilateral* 'egyoldalú'

új képzések:

uni- + *monte* 'hegy' > *unimonte* 'különálló hegy'

uni- + *anulo* 'gyűrű' + *-ate* > *unianulate* 'egygyűrűs, egy gyűrűből álló'

N. B. A *mono-*, illetve magánhangzó előtt *mon-* előtag az *uni-* szinonimájaként használható, elsősorban szaknyelvi szavakban.

Másfél:

sesqui- + *plano* > *sesquiplano* 'másfél szárnyú repülőgép'

sesqui- + *pede* 'láb' + *-al* > *sesquipedal* 'másfél lábnyi'

új képzések:

sesqui- + *torno* 'fordulat' > *sesquitorno* 'másfél fordulat'

sesqui- + *uncia* 'hüvelyk (hosszmérték)' + *-al* > *sesquiuncial* 'másfél hüvelykes'

Kettő:

bi- + *cyclo* > *bicyclo* 'kerékpár'

bi- + *metallo* + *-ismo* > *bimetallismo* 'bimetallizmus (arany- és ezüstalapú pénzrendszer)'

bi- + *furcar* > *bifurcar* 'kettéválaszt, kettéoszt'

bi- + *lingua* 'nyelv' + *-e* melléknévi végződés > *bilingue* 'kétnyelvű'

új képzések:

bi- + *vita* + *-ate* > *bivitate* 'kétéletű'

bi- + *digito* 'ujj' + *-e* melléknévi végződés > *bidigite* 'kétujjú'

bi- + *franger* 'tör' > *bifranger* 'kétszer(esen) tör'

N. B. A *di-* előtag a *bi-* szinonimájaként használható, elsősorban szaknyelvi szavakban.

Három:

tri- + *folio* 'levél' > *trifolio* '(háromlevelű) lóhere'

tri- + *secar* 'vág' > *trisecar* 'háromfelé vág, oszt'

tri- + *dimension* + *-al* > *tridimensional* 'háromdimenziós'

tri- + *angulo* + *-e* melléknévi végződés > *triangule* 'háromszög(let)ű'

Négy:

quadri- + *syllabo* 'szótag' + *-e* melléknévi végződés > *quadrisyllabe* 'négy szótagos'

quadri- + *anno* 'év' + *-al* > *quadriennal* 'négyéves, négyévenkénti'

N. B. A *tetra-*, illetve magánhangzó előtt *tetr-* előtag az *quadri-* szinonimájaként használható, elsősorban szaknyelvi szavakban.

Öt, hat, hét, nyolc, tizenkettő:

penta- + *metro* > *pentametro* ‘pentameter, ötlábú vers’
hexa- + *chordo* > *hexachordo* ‘hexachord, hathangú skála’
hepta- + *-archia* > *heptarchia* ‘heptarchia, hetek uralma, hét állam szövetsége/közössége’
octa- + *metro* > *octametro* ‘nyolclábú vers’
dodeca- + *syllabo* + *-e* melléknévi végződés > *dodecasyllabe* ‘tizenkét szótagos’

N. B. A *penta-*, *hexa-*, *hepta-*, *octa-* és *dodeca-* előtagok a *mono-*, *di-* és *tetra-* előtagokhoz hasonlóan használatosak, vagyis elsősorban szakszavakat képzünk velük, és magánhangzó előtt az *-a* véghangzó kiesik.

Tíz, száz, ezer:

A 10, 100 és 1000 tagot tartalmazó szorzószámneves összetételek fontosak, mert sok mértékegységnevében használatosak. A 10-zel, 100-zal, 1000-rel, valamint 10 000-rel való szorzást a *deca-*, *hecto-*, *kilo-*, illetve *myria-* előtagok jelzik. A 1/10-szeres, 1/100-szoros és 1/1000-szeres mennyiségeket a *deci-*, *centi-* és *milli-* előtagok fejezik ki. A *deca-*, *myria-* és *hecto-* elemek *-a*, illetve *-o* tőhangzója magánhangzóval kezdődő összetételek előtt kiesik. A már meglévő nemzetközi összetételeken kívül új, analógiás képzések lehetségesek, ha ezt erre szaknyelvi, illetve egyéb igény van. A *myria-* előtag a köznap (nem szaknyelvi) használatban ‘nagyon sok’ értelemben használható. Példák a tradicionális használatra: *litro* ‘liter’, *decalitro* ‘tíz liter’, *decilitro* ‘deciliter, tized liter’, *hectolitro* ‘hektoliter, száz liter’, *centilitro* ‘centiliter, század liter’, *kilolitro* ‘ezer liter’, *millilitro* ‘milliliter, ezred liter’, *myrialitro* ‘tízezer liter’. Ennek analógiájára képezhetők: *unitate* ‘egység’, *decunitate* ‘tíz egység’, *decunitate* ‘tized egység’, *hectunitate* ‘száz egység’, *centiunitate* ‘század egység’, *kilounitate* ‘ezer egység’, *milliunitate* ‘ezred egység’, *myriunitate* ‘tízezer egység’.

Sok:

multi- + *million* + *-ario* > *multimillionario* ‘multimilliomos’
multi- + *polo* ‘pólus’ + *-ar* > *multipolar* ‘sokpólusú, többpólusú’
multi- + *lobo* ‘lebeny’ + *-e* melléknévi végződés > *multilobe* ‘soklebenyes, sokkaréjú’

új képzések:

multi- + *cyclo* > *multicyclo* ‘kerékpár háromnál több kerékkel’
multi- + *linea* ‘vonal’ + *-ate* > *multilineate* ‘sokvonalas’

N. B. A *poly-* előtag a *multi-* szinonimájaként használható, elsősorban szaknyelvi szavakban. Ha a kifejezendő jelentés nem ‘sok’, hanem ‘számos’, inkább a *pluri-* előtaggal élünk.

A fenti minták által le nem fedett esetekben kerülő kifejezésekkel, előjárószóval kapcsolt szerkezetekkel, esetleg határozói számnevekkel (vö. 130. § alább) stb. célszerű élnünk, ahogy az az újlatin nyelvekben szokásos, pl. *[barril] de cento vinti litros* ‘százhusz literes [hordó]’, *franger nonemente, al nonuple* ‘kilencszeresen tör’

129. §

A GYŰJTŐSZÁMNEVEK a *dozena* ‘tucat’ mintájára az tőszámnevekhez tett *-ena* végződéssel képződnek.

Illes arrivava in centenas
 ‘Százásával érkeztek’

Illos se vende in decenas
 ‘Tízesevel árulják őket’

N. B. Az első két gyűjtőszámnévnek szabálytalan *bina* ‘két darab, egy pár’, *trina* ‘három darab’ alakjai is vannak.

130. §

A HATÁROZÓI SZÁMNEVEK a sorszámnevekből képezhetők a szabályos határozói *-mente* képzővel vagy a melléknévi *-e* végződés *-o*-ra cserélésével: *tertio* ‘harmadszor, harmadsorban’, *ultimo* ‘utoljára, végül’ stb.

Post toto, ille es primemente mi fratre e secundemente mi adversario politic
 ‘Végére is ő egyrészt a fivérem, másrészt a politikai ellenfelem’

Ecce tres possibilitates: Primo, mi opinion es absurde; secundo, mi opinion es theoricamente correcte sed impractic; e tertio, mi opinion es tanto correcte como practic.

‘Három lehetőség van: Először a nézetem lehetetlen; másodszor a nézetem elméletileg helyes, de kivihetetlen; illetve harmadszor a nézetem egyaránt helyes és célszerű.’

A határozói számneveket ugyanúgy írjuk le számjegyekkel, mint a sorszámneveket, csak *-o* végződéssel: *1mo*, *2ndo*, *3tio* stb. L. bővebben 125. §.

131. §

A SORSZÁMNEVEK HASZNÁLATA némileg eltér a magyartól. A sorszámnevek helyett használhatunk a főnév után tett tőszámnévet, különösen, ha magyarul is élhetünk ‘-s számú’ fordulattal, pl. *capitulo tres* ‘harmadik fejezet, hármas számú fejezet’ vagy *le tertie capitulo* ‘a harmadik fejezet’. Az uralkodói sorszámneveket is így fejezzük ki, kivéve az elsőt, ahol főnevesedett sorszámnév áll.

Napoleon III (Napoleon Tres)

‘III. Napóleon’

Henrico LXVII de Reuss (Henrico Sexanta-Sept)

‘LXVII. Reussi Henrik’

Frederico I (Frederico Primo)

‘I. Frigyes’

Catharina I (Catharina Prima)

‘I. Katalin’

132. §

A DÁTUMOK estén a hónap napja határozott névelős tőszámnévi alakban áll. Az első nap esetén főnevesedett sorszámnév is használható.

le 1 de januario (le un de januario)

‘január elseje’

le 12 de novembre (le dece-duo de novembre)

‘november tizenkettedike’

Heri esseva le vinti-octo de februario e hodie es le vinti-nove. – No, hodie es le prime de martio

‘Tegnap volt február huszonnyolcadika és ma huszonkilencedike van. – Nem, ma március elseje van.’

133. §

AZ IDŐPONTOK kifejezése az alábbi minták szerint lehetséges:

il es un (hora); a un (hora)

‘egy óra (van); egykor (egy órákor)’

il es tres (horas); a tres (horas)

‘három óra (van); háromkor (három órákor)’

dece (horas) e quarte

‘negyed tizenegy vagy tíz (óra) tizenöt (perc)’

dece (horas) minus quarte

‘háromnegyed tíz’ vagy ‘kilenc (óra) negyvenöt (perc)’ vagy ‘tizenöt perc múlva tíz (óra)’

dece (horas) e medie

‘fél tizenegy vagy tíz (óra) harminc (perc)’

dece (horas) e vinti (minutas)

‘tíz (óra) húsz (perc)’

dece (horas) minus vinti (minutas)

‘húsz perc múlva tíz (óra)’

Funkciósavak

134. §

N. B. A nyelvtan és a szótár határterületén állnak azok a „segédszavak”, amelyek ahhoz szükségesek, hogy a szavak és a kifejezések közti kapcsolatokat jelölve mondatot építhessünk. Ezek a szavak tehát egyaránt nyelvtani funkciót viselnek (ezért funkciósavaknak hívjuk őket), és csak kevésbé rendelhető hozzájuk konkrét értelem; ennek ellenére általában nem foglalják őket egy közös csoportba, hanem külön szófajokba – előjárószó, kötőszó, névmás, határozószó stb. – sorolódnak.

Az interlingua szempontjából azonban ezek a funkciósavak különös fontosságú csoportot alkotnak, mivel a nemzetköziségük eléggé korlátozott a többi interlingua szóhoz képest. Az interlingua beszélőinek többsége számára a funkciósavak jelentik szinte kizárólagosan a tanulási nehézséget.

A funkciósavak korlátozott nemzetközisége annak az eredménye, hogy a nemzeti nyelvekben lévő megfelelőik annyira szorosan kötődnek az alapvető nyelvtani szerkezetekhez, hogy nem nagyon kölcsönzik őket a nyelvek egymás között. Így például míg a német *Zigarette* szó könnyedén meghonosodott a magyarban, mint *cigaretta*, addig az *ohne* 'nélkül' előjárószó csak szlengkifejezésekben található meg.

Gyakorlati példával élve, francia tudás birtokában nem értjük meg még írásban sem az „*Our guests started coming in right after we got back from town*” angol mondatot. Ugyanennek „*Our visitors began to arrive right after we returned from town*” változata egy fokkal felismerhetőbb. Végezetül nagyjából francia ajkúak számára is érthető változatot kapunk az alábbi megfogalmazással: „*Our visitors commenced to arrive immediately after we returned from the city*” 'Látogatóink közvetlenül azután kezdtek megérkezni, hogy megjöttünk a városból'.

Az első változatban az angol specifikus szóképletét használtuk. Az utolsó mondatban pedig, ahol csak lehetséges volt, nemzetközi szavak angol alakjai szerepeltek, amelyeket egy franciául tudó is megérthet, lévén ezek – ha kissé eltérő, sajátos formában is, de – előfordulnak a francia nyelvben is.

Több vagy kevesebb találatkonysággal el lehet érni, hogy bármely nyugati nyelven majdnem kizárólag a nemzetközi szóképlet nemzeti változatát használva beszéljünk vagy írjunk. De minden esetben marad egy lényeges szótömeg, amely „ellenáll” ennek a nemzetköziesítésnek, mint a fenti utolsó angol példában szereplő *our* 'miénk', *to* főnévi igenévi partikula, *after* 'után', *we* 'mi', *from* '-ból/ből' és *the* 'a(z)'. Ezek mindegyike funkciósó, ámbár néhányuk, mint az *after* és *we*, egyaránt rendelkezik nyelvtani funkcióval és kézzelfogható jelentéssel.

Az interlingua szótárban nagyvonalú módon állították össze a funkciósavak állományát. Azokon a szavakon felül is, amelyek a szótár összeállításának rendező elve szerint is nemzetközinek minősülnek, felvételre került számos olyan szó, amely nemzetközi jellegűnek tekinthető. Ez utóbbiak növelhetik az interlingua szótár vonzerejét és használhatóságát.

Az alábbiakban megadjuk a funkciósavak minimális szójegyzékét. A jegyzékre csak azok a tételek kerültek fel, amelyek nélkülözhetetlenek a nyelv működéséhez, de a lista kiegészíthető további, az interlingua szótárból vett elemekkel, elsősorban nyelvtani szerepet betöltő kifejezésekkel. Azon szavak esetén, melyeknek az interlingua szótárban két egyenértékű formája van, a szójegyzék csak egy alakot hoz. De ez nem jelenti azt, hogy a kihagyott változat kevésbé szerencsésnek minősülne. A kérdéses szópárok az alábbiak: *alicun* – *alcun*; *aliquando* – *alquando*; *aliquanto* – *alquanto*; *alique* – *alco*; *a pena* – *apena*; *depost* – *depois*; *haber* – *haber*; *hic* – *ci*; *illac* – *la*; *illa* – *ella*; *ille* – *celle*; *jam* – *ja*; *pauc* – *poc*; *secundo* – *secun*; *semper* – *sempre*; *si non* – *sinon*; *subinde* – *sovente*; *tanto* – *tan*; *vice* – *vece*.

A funkciósavak jegyzéke

<i>a</i>	-nak/nek; -ba/be, -ra/re, -hoz/hez/höz; -ban/ben, -on/en/ön, -nál/nél; -kor, -n; múlva, után
<i>ab</i>	-tól/től (fogva/kezdve), -ról/ról, -ból/ből, óta
<i>alias</i>	másként, más módon; más néven; máskor
<i>alibi</i>	máshol; máshová
<i>ali(c)-</i>	vala-

<i>alicubi</i>	valahol; valahová
<i>alicun</i>	valamilyen, valami; néhány, egy kevés
<i>alicun cosa</i>	valami
<i>alicuno</i>	valaki
<i>aliquando</i>	valamikor; bármikor
<i>aliquanto</i>	némileg, némiképp, valamilyen mértékben
<i>alique (névm)</i>	valami
<i>alique (hsz)</i>	némileg, némiképp
<i>alora</i>	akkor, abban a pillanatban; abban az esetben, ennél fogva
<i>alto</i>	tető, csúcs, felső rész
<i>in alto</i>	föl; felfelé; fent; felül, a tetején
<i>ambe</i>	mindkét, mindkettő
<i>ambes</i>	mindketten
<i>an</i>	<eldöntendő kérdő névmás>; <i>ksz</i> vajon
<i>an il habe le libro?</i>	nála <i>hn</i> van a könyv?
<i>ancora</i>	<i>hsz</i> még; <i>isz</i> hogy volt! még egyszer!
<i>anque</i>	is, szintén
<i>anque io</i>	én is
<i>non solo ... ma anque</i>	nemcsak ..., hanem ... is
<i>ante (ej)</i>	<idő és hely> előtt; elé; felett; fölé
<i>ante (hsz)</i>	<hely> előtt, előre; <idő> előbb, (az)előtt, megelőzőleg
<i>ante que</i>	mielőtt/inkább (mint)hogy
<i>ante-heri</i>	tegnapelőtt
<i>a pena</i>	alig; aligha, bajosan
<i>apud</i>	-nál/nél, -hoz/hez/höz közel
<i>assatis</i>	elég(gé), meglehetősen
<i>assi</i>	így, úgy; ilyen, olyan
<i>assi ... como</i>	olyan ..., mint
<i>avante</i>	előtt, előre, elől
<i>basso</i>	alsó rész, <i>umi</i> alja
<i>a basso</i>	le(felé)
<i>in basso</i>	lent, lenn; le(felé)
<i>bastante (mn)</i>	elég, elegendő, elégséges
<i>bastante (hsz)</i>	elég(gé)
<i>ben que</i>	bár, habár; ámbár
<i>bis</i>	kétszer; <i>isz</i> hogy volt! még egyszer!
<i>cata</i>	mindegyik, minden egyes
<i>cata uno</i>	ki-ki, mindenki (külön-külön), minden egyes személy
<i>causa</i>	ok
<i>a causa de</i>	miatt, -nak/nek következtében
<i>certo</i>	bizonyosan
<i>circa</i>	körül; <időben> közel, táján; körülbelül
<i>como</i>	hogy(an), milyen; ahogy(an); mint
<i>como si</i>	mintha
<i>comocunque</i>	bárhogy(an) (is), akárhogy(an) (is); bármennyire, akármennyire
<i>con</i>	-val/vel (együtt); által, révén, segítségével
<i>concernente</i>	-ra/re vonatkozólag, -t illetőleg, ami ...-t illeti
<i>contra (ej)</i>	-val/vel szemben/szemközt/átellenben; ellen, ellenére, ellenében
<i>contra (hsz)</i>	szemben, szemközt, átellenben; ellenkezőleg, ezzel szemben
<i>cuje</i>	ki(k)é, melyiké, mi(k)é; aki(k)nek a(z), ami(k)nek a(z), amely(ek)nek a(z)
<i>-cunque</i>	akár-, bár-
<i>de</i>	-ból/ből, -tól/től, -ról/ról; körül; -tól/től kezdve, óta; -nak/nek a(z); által, miatt
<i>deman</i>	holnap
<i>deman matino</i>	holnap reggel
<i>deman vespere</i>	holnap éjszaka
<i>depost (hsz)</i>	azután, később, utólag, azt követően, attól fogva

<i>depost (ej)</i>	után, -tól/től kezdve/fogva, óta
<i>depost que</i>	amióta, azóta hogy, mióta csak; mivel; minthogy
<i>desde</i>	óta, -tól/től (kezdve), -ból/ből
<i>dum</i>	(a)míg, mialatt, ameddig; feltéve hogy; hacsak, már csak ... is
<i>dunque</i>	ezért/azért (hát), tehát, következésképpen
<i>durante</i>	<idő> alatt
<i>durante que</i>	(a)míg, mialatt, miközben
<i>e</i>	és
<i>e ... e</i>	mind ... mind, is ... is, egyrészt ... másrészt
<i>ecce</i>	íme!; tessék, itt van(nak)
<i>ergo</i>	tehát, ezért, ennél fogva, következésképpen, akkor
<i>esque</i>	<elöntendő kérdés névmás>
<i>esque ille ha le libro?</i>	nála <i>hn</i> van a könyv?
<i>et cetera, (röv) etc.</i>	és a többi, <i>röv</i> stb.
<i>etiam</i>	is, szintén, hasonlóképpen; (sőt) még ... (is)
<i>non solmente ... sed</i>	nemcsak ..., hanem ... is
<i>etiam</i>	
<i>ex</i>	-n kívül; -ból/ből, közül
<i>excepte</i>	-t kivéve, kivételével, -n kívül
<i>extra (hsz)</i>	kívül, kint, kinn; ráadásul, azonkívül, azonfelül; külön
<i>extra (ej)</i>	-n kívül, -n felül, -n túl; -t kivéve; -t beszámítva
<i>foras (hsz)</i>	szabadban, kívül, kint; házon kívül; kívülről
<i>foras (ej)</i>	-n kívül, -t kivéve
<i>foras de</i>	-n kívül, -n felül, -n túl
<i>foras de se</i>	magánkívül
<i>forsan</i>	talán, esetleg, lehet hogy
<i>gratis</i>	ingyen, díjtalanul
<i>haber</i>	van <i>vkinek vmije, vmit</i> birtokol, <i>vmit</i> bír
<i>il ha</i>	van(nak) ...; létez(nek) ...
<i>heri</i>	tegnap
<i>hic</i>	itt, ide
<i>de hic a (un hora)</i>	mostantól (egy óra) hosszát
<i>usque (a) hic</i>	eddig, idáig; mostanáig, ez idáig
<i>hic juncte</i>	ezzel, ezennel, ezúttal; mellékelve
<i>hodie</i>	ma
<i>ibi</i>	ott, oda
<i>ibidem, (röv) ibid., ib.</i>	ugyanott, <i>röv</i> uo.
<i>idem, (röv) id.</i>	ugyanaz, <i>röv</i> ua.; ugyanúgy, dettó
<i>igitur</i>	<i>hsz/ksz</i> tehát, ezért, azért; akkor, azonnal
<i>il</i>	<alaki alany, személytelen névmás> (az)
<i>illa</i>	ő, az <i>nn</i> <nőnemű élőlény>
<i>illac</i>	ott, oda
<i>ille</i>	ő, az <i>hn</i> <élettelen és hímnemű élőlény>; az, az előbbi
<i>illes</i>	ők, azok
<i>illo</i>	az, ő <i>sn</i> <elvont, élettelen, ill. semlegesnemű (vagy annak tekintett) élő- lény>
<i>in</i>	-ban/ben, -ba/be
<i>infra (hsz)</i>	lent, alul, alatt; alatt(a); alá(ja)
<i>infra (ej)</i>	alatt, -n alul, -nál/nél lejjebb; alá
<i>insimul</i>	együtt
<i>inter</i>	között, közt; közé
<i>interim</i>	(idő)közben, ezalatt
<i>intertanto</i>	(idő)közben, ezalatt
<i>intra</i>	<i>ej</i> -n belül <idő és hely>, belsejében; <i>hsz</i> benn, bent, belül, otthon
<i>intro</i>	befelé, belsőleg, bent, belül, belsejében, belülről
<i>io</i>	én
<i>ipse</i>	<i>nyomósító nm</i> magam, magad, maga, magunk, magatok, maguk; éppen
<i>hodie ipse</i>	éppen ma, még ma
<i>iste</i>	ez; az utóbbi

<i>ita</i>	így, úgy; pontosan így/úgy, igen; következésképpen, eszerint/aszerint, tehát; ennek/annak megfelelően
<i>jam</i>	már, azonnal, rögtön; épp most, pár perce; valóban, igazán, tényleg, csakugyan
<i>non ... jam</i>	soha többé, már/többé/tovább nem
<i>jammais</i>	mindig, bármikor, akármikor; valamikor, egyszer
<i>non ... jammais</i>	soha(sem)
<i>jammais!</i>	soha!
<i>justo</i>	épp(en), egészen, pontosan, pont(ban)
<i>justo nunc, justo ora</i>	éppen most, éppen ebben a pillanatban
<i>juxta (hsz)</i>	közel, a (közvetlen) közelben, mellette
<i>juxta (ej)</i>	-hoz/hez/höz közel, a (közvetlen) közelében, (közvetlenül) mellett
<i>la</i>	őt, azt; neki, annak <i>nn</i> <nőnemű élőlény>
<i>le (határozott névelő)</i>	a(z)
<i>le (személyes névm)</i>	őt, azt; neki, annak <i>hn</i> <élettelen és hímnemű élőlény>
<i>les</i>	őket, azokat
<i>lo</i>	azt, őt; annak, neki <i>sn</i> <elvont, élettelen, semlegesn. (vagy annak tekintett) élőlény>
<i>lo que</i>	(az,) ami(t); (az[t]), hogy mi(t)
<i>loco</i>	hely
<i>in loco de</i>	helyett
<i>in su loco</i>	helyette, inkább
<i>longe</i>	messze, távol
<i>de longe</i>	messziről, távolról, távolból
<i>lontant</i>	távoli, messzi, távol fekvő, messze eső
<i>lor</i>	a(z) ő ...-(j)uk/(j)ük
<i>lore</i>	övék, a(z) ő ...-(j)uk/(j)ük
<i>ma</i>	de
<i>non solo ... ma anque</i>	nemcsak ..., hanem ... is
<i>malgrado</i>	ellenére, dacára
<i>maniera</i>	mód
<i>de manera que</i>	(azért / avégett / a célból) hogy
<i>me</i>	engem, nekem; magam(at)
<i>melio</i>	jobban, különbül
<i>tanto melio</i>	annál/annyival jobb
<i>melior</i>	jobb, különb
<i>le melior</i>	a legjobb
<i>mesme</i>	ugyanaz, -ez; ugyanolyan, -ilyen; azonos, egyforma; saját; maga <pl. a király maga>
<i>mesmo</i>	ugyancsak, szintén, hasonlóképpen; még, is; éppen
<i>hodie mesmo</i>	éppen ma, még ma
<i>ora mesmo</i>	éppen most, máris, rögtön
<i>mi</i>	a(z) én ...-m
<i>mie</i>	enyém, a(z) én ...-m
<i>minus</i>	kevésbé; -n nélkül, -t kivéve, mínusz
<i>a minus que</i>	ha(csak) nem, kivéve hogyha
<i>al minus</i>	legalább
<i>le minus</i>	a legkevésbé
<i>totos minus ille</i>	mindenki rajta kívül
<i>multo</i>	nagyon, igen
<i>nam</i>	mert, mivel, minthogy, ugyanis
<i>nemo</i>	senki
<i>ni</i>	sem
<i>nihil, nil</i>	semmi
<i>nimie</i>	túl sok, igen sok
<i>nimis</i>	túl(ságosan), nagyon (is)
<i>no</i>	<i>hsz</i> nem <önálló tagadószócska>

<i>non</i>	nem <mondatrészt tagadó szócska>
<i>si non</i>	mert/vagy különben; mert ellenkező esetben; ha(csak) nem; kivéve ha/hogy
<i>nondum</i>	még nem
<i>nonne</i>	ugye
<i>il es ver, nonne?</i>	ugye ez igaz?
<i>nonobstante (ej)</i>	ellenére, dacára
<i>nonobstante (hsz)</i>	ennek ellenére, mindamellett, mindazonáltal, de azért mégis
<i>nos</i>	mi; minket; nekünk; magunkat
<i>noste</i>	a(z) mi ...-nk; miénk
<i>nulle</i>	semmi, semmiféle, semennyi; semmis, értéktelen
<i>nullemente</i>	semmiképpen, sehogy, a legkevésbé sem, egyáltalán(n) nem
<i>nunc</i>	most
<i>nunquam</i>	soha
<i>nusquam</i>	sehol; sehová
<i>o</i>	vagy
<i>o ... o</i>	vagy ... vagy, akár ... akár
<i>olim</i>	egykor, valamikor, régebben; majd egyszer, valamikor (a jövőben)
<i>omne</i>	minden, minden egyes; összes
<i>de omne mano</i>	minden kézből
<i>de omne latere</i>	minden oldalról, minden irányból
<i>in omne caso</i>	minden esetben
<i>omne cosa</i>	minden
<i>omnes</i>	valamennyien
<i>on</i>	<általános alany> az ember(ek), valaki, te, mi, ők
<i>ora</i>	most
<i>parte</i>	rész
<i>a parte</i>	széjjel, szét; félre, oldalra
<i>in parte</i>	részben
<i>del parte de</i>	részéről
<i>de parte a parte</i>	keresztül-kasul
<i>in nulle parte</i>	sehol
<i>passato</i>	-val/vel ezelőtt, -(j)a/(j)e <idő>
<i>pauc</i>	kevés, nem sok
<i>un pauc (de)</i>	egy kicsi(t), egy kevés, egy keveset
<i>pauc a pauc</i>	lassanként, lassacskán, apránként
<i>in pauc</i>	rövidesen, nemsokára
<i>pauco</i>	kevésbé, egy kissé, kis mértékben, nem nagyon
<i>per</i>	át, keresztül; folyamán, alatt, -szerte; által, révén, segítségével; per, -n- ként
<i>perque</i>	miért, mi okból/célból; amiért, ami miatt; mert; mivel
<i>plus</i>	jobban, inkább, többé; plusz
<i>le plus</i>	a leginkább
<i>de plus</i>	azonkívül, továbbá; azonfelül, ráadásul
<i>de plus in plus</i>	egyre inkább, mindinkább, jobban és inkább
<i>in plus</i>	ráadásul, azonkívül/ezenkívül, szintúgy
<i>al plus</i>	(a) legjobb esetben, legfeljebb
<i>pois</i>	hsz azután, később, utóbb, utólag; azontúl, attól kezdve; ksz mert, mivel
<i>pois que</i>	miután, mivel, minthogy, mert
<i>post (hsz)</i>	mögött, mögé, hátul; hátra(felé), vissza(felé); azután
<i>post (ej)</i>	után, mögött, mögé
<i>post que</i>	miután, mivel, minthogy, mert
<i>postea</i>	azután, később, utóbb, utólag; azontúl, attól kezdve
<i>postquam</i>	miután, azután hogy; (rögtön) amint (hogy), mihelyt
<i>potius</i>	inkább, lehetőleg, előbb
<i>presso</i>	közel, közel(é)ben; -hoz/hez/höz közel(re), (közvetlen) közelébe(n), mellett, mellé
<i>a presso de</i>	otthonában, címén; -nál/nél, között
<i>presto</i>	gyorsan, szempillantás alatt

<i>preter</i> (hsz)	mellette el, túl, felette, kívül
<i>preter</i> (ej)	-n túl, -n felül; -n kívül, -t kivéve; mellett el, mentén, hosszában
<i>pridem</i>	régen(te), hajdan, egykor
<i>pro</i>	-ért, számára, részére; -ért (cserébe); helyett
<i>pro + fn-igenév</i>	azért hogy
<i>proque</i>	miért, mi okból/célból; amiért, ami miatt; mert; mivel
<i>qual</i>	milyen; amilyen, amely; amint, ahogy
<i>le qual</i>	aki, ami, amely
<i>qualcunque</i>	akármilyen, bármilyen
<i>quando</i>	mikor; amikor
<i>quandocunque</i>	akármikor, bármikor
<i>quante</i>	mennyi, hány; amennyi, ahány
<i>quanto</i>	amennyire, annyira mint
<i>quanto ... tanto</i>	minél ... annál
<i>quanto a</i>	ami ...-t illeti
<i>quare</i>	miért, mi okból/célból; azért, annak okáért, minélfogva; amiért
<i>quasi</i>	szinte, majdnem, csaknem; bizonyos értelemben, ha úgy vesszük
<i>quasi que</i>	mintha
<i>que</i> (kérdő névm)	mi
<i>que</i> (vonatkozó névm)	aki(t), akik(et), ami(t), amik(et), amely(et), amelyek(et)
<i>que</i> (ksz)	hogy
<i>qui</i>	ki(t), kik(et); aki(t), akik(et)
<i>de qui</i>	(a)ki(k)nek a(z), (a)ki(k)é
<i>quia</i>	mert, mivel, minthogy
<i>quicunque</i>	akárki(t), bárki(t), aki(t) csak
<i>quo</i> (hsz)	hova, hová; ahova, ahová; ezáltal, ezért
<i>quo</i> (ksz)	azért / avégett / a célból hogy
<i>re</i>	-ról/ről, felől, -re vonatkozóan, -t illetőleg
<i>retro</i>	hátra(felé), vissza(felé); azelőtt, ezelőtt
<i>a retro</i>	hátrafelé, visszafelé
<i>salvo</i>	-n kívül; -t leszámítva, ha nem volna ...
<i>salvo que</i>	hacsak / hogy / mintha nem; anélkül, ha az/ez nem volna
<i>satis</i>	elég; meglehetősen
<i>satis de (tempore etc.)</i>	elég (idő stb.)
<i>esser satis</i>	umi elég
<i>haber satis</i>	elege van
<i>se</i>	<i>visszaható nm</i> magam, magad, maga, magunk, magatok, maguk
<i>secundo</i>	szerint, mentén
<i>secundo que</i>	aszerint hogy; amennyiben; úgy ... mint
<i>sed</i>	de
<i>semper</i>	mindig
<i>si</i> (hsz)	így, úgy; ilyen, olyan; <önálló igenlőszócska> igen
<i>si ... como</i>	olyan ..., mint
<i>si</i> (ksz)	ha, vajon
<i>si non</i>	mert/vagy különben; mert ellenkező esetben; ha(csak) nem; kivéve
<i>sia</i>	ha/hogy
<i>sia ... sia</i>	legyen
<i>qual que sia</i>	legyen (ez) ... vagy legyen (az), legyen bár ... vagy, akár ... akár
<i>sin</i>	akármilyen, bármilyen
<i>sol</i>	nélkül, híján
<i>viver sol</i>	egyedüli, egyetlen
<i>sentir se sol</i>	egyedül él
<i>su</i>	egyedül érzi magát
<i>sub</i>	a(z) ő ...-(j)a/(j)e
<i>subinde</i>	alatt, alá, alól; -nál/nél lejjebb, -n alul
	rögtön/követlenül utána, azonnal, haladéktalanul; ismételten, többször,
	gyakran, időről időre, újra meg újra
<i>subito</i>	hirtelenül, váratlanul
<i>subtus</i>	lent, alul, alant; alatt(a); alá(ja)

<i>sue</i>	övé, a(z) ő ...-(j)a/(j)e
<i>super</i> (ej)	fölött, a tetején, -on/en/ön; fölé, a tetejére, -ra/re; -n fölül/túl; -ról/ról (szólva), felől
<i>super</i> (hsz)	fent, felül, felette, a tetején
<i>super toto</i>	mindenekfelett, mindenekelőtt, legfőképp
<i>supra</i> (ej)	fölött, -n fölül, -n túl
<i>supra</i> (hsz)	a tetején, fent, felül, felette
<i>sur</i>	-on/en/ön, a tetején; -ra/re, a tetejére
<i>tal</i>	<i>mn</i> ilyen, olyan; ilyenfajta, olyanfajta
<i>tal e tal</i>	ilyen és ilyen, ez és ez
<i>talmente</i>	<i>hsz</i> ilyen, olyan; ennyire, annyira
<i>un libro talmente belle</i>	egy ilyen szép könyv
<i>tamen</i>	azonban, mégis, mindamellet, annak ellenére, jöllehet, habár
<i>tante</i>	ennyi, annyi; valamennyi (= bizonyos mennyiségű), ennyi meg ennyi
<i>tante ... como</i>	annyi ... mint
<i>tante per cento</i>	ennyi meg ennyi százalék
<i>tanto</i>	ennyire, annyira; így, úgy; ennyit, annyit
<i>tanto ... como</i>	úgy/annyira ... mint
<i>in tanto que</i>	mivel, minthogy
<i>tanto plus ... que</i>	annál (is) inkább, hogy
<i>quanto ... tanto</i>	minél ... annál
<i>tarde</i>	<i>mn</i> késő, kései; lassú, nehézkes; <i>hsz</i> későn
<i>plus tarde</i>	későbbi, azt követő; később; azután, utóbb
<i>al plus tarde</i>	legkésőbb(en)
<i>te</i>	téged, neked; magad(at)
<i>tosto</i>	nemsokára, rövidesen, hamar; mindjárt, azonnal, rögtön
<i>plus tosto</i>	inkább
<i>si tosto que</i>	mihelyt, (rögtön) amint, amikor
<i>tote</i>	mindegyik, minden; egész
<i>tote le (homines)</i>	minden (ember)
<i>totos</i>	mindnyájan, mindenki
<i>tote (le) duo</i>	mindkét
<i>de tote (le) corde</i>	teljes szívből, meggyőződéssel, öröme, készséggel
<i>totevia</i>	mégis, de azért, ennek ellenére
<i>toto</i> (fn)	minden
<i>le toto</i>	az egész
<i>super toto</i>	mindenekfölött
<i>ante toto</i>	mindenekelőtt
<i>post toto</i>	végül is, végtére is, mindennek ellenére
<i>del toto</i>	egyáltalá(ba)n
<i>in toto</i>	teljes egészében; teljesen, egészen
<i>toto</i> (hsz)	teljesen, egészen
<i>trans</i>	-n át, -n keresztül; -n felül, -n túl; túlsó oldalán/oldalára
<i>troppo</i>	túl, túl sok
<i>troppo</i> (de) (libros ...)	túl sok (könyv ...) <megszámlálható főnevekkel>
<i>troppo</i> (de) (aqua ...)	túl sok (víz ...) <megszámlálhatatlan főnevekkel>
<i>de troppo</i>	főlöské, fölös számú, több (mint amennyi kellene)
<i>tu</i>	te; a(z) te ...-d
<i>tue</i>	tiéd, a(z) te ...-d
<i>tunc</i>	akkor
<i>ubi</i> (nm)	hol, hová, merre; ahol, ahová, amerre
<i>ubi</i> (ksz)	ahol, ahová, amerre; (abban) amiben; amint (hogy), mihelyt, amikor; amire, ami után
<i>a ubi</i>	ahová, amerre
<i>de ubi</i>	ahonnan, ahonnet
<i>ubicunque</i>	akárhhol, bárhol; akárhová, bárhová
<i>ubique</i>	mindenütt, mindenhol; mindenüvé, mindenhová; ahol/ahová csak, bárhol/bárhová (is)
<i>ultra</i> (hsz)	a túloldalon, túloldalra; messzebb(re), távolabb(ra)

<i>ultra</i> (ej)	túlsó oldalán/oldalára; -n túl, -n felül, felett, után; -n kívül, -t beszámít- va
<i>ultra illo</i>	azonkívül, ezenkívül; azonfelül, ezenfelül
<i>ultra que</i>	eltekintve attól hogy, nem számítva azt hogy
<i>un</i>	egy; egyik
<i>le un le altere</i>	egyik a másikat, egymást
<i>le unes les alteres</i>	néhányan a többbit/másokat, egymást
<i>uno</i>	<általános alany> az ember(ek), valaki, te, mi, ők; egyik
<i>unquam</i>	valaha, valamikor, egyszer, egykor; bármikor
<i>usquam</i>	valahol, valamikor
<i>usque</i>	(egészen) -ig
<i>usque nunc</i>	(egészen) mostanáig, eddig, ez ideig
<i>verso</i>	felé, irányába(n); felé, tájban, körül
<i>via</i> (hsz)	el(felé), ki(felé)
<i>via!</i>	ki innen! takarodj(on/atok/anak)!
<i>via</i> (ej)	-ként, útján; -n keresztül, -n át (haladva)
<i>vice</i>	alkalom, sor; alkalommal, ízben, -szor/szer/ször
<i>alicun vices</i>	néha, némelykor, olykor
<i>un vice</i>	egyszer, egy alkalommal; egykor, valamikor
<i>un vice que</i>	egyszer hogy
<i>in vice de</i>	helyett
<i>a vices</i>	néha, időnként, olykor
<i>altere vice</i>	(egy) másik alkalommal
<i>plure vices</i>	többször, számos alkalommal, több ízben, újra meg újra
<i>viste</i>	-ra tekintettel; -hoz képest
<i>viste que</i>	tekintve hogy
<i>voluntarie</i>	szívesen, örömmel, szíves örömet, készségesen
<i>vos</i>	ti, ön(ök); benneteket, ön(öke)t; nektek, ön(ök)nek; magatokat, magát, magukat
<i>vostre</i>	a(z) mi ...-nk; miénk; a(z) ön(ök) ...-(j)a/(j)e; ön(ök)é
<i>ya</i>	már, azonnal, rögtön; épp most, pár perce; valóban, igazán, tényleg, csakugyan
<i>ya</i> (io lo crede)	meghiszem azt

Szóalkotás

135. §

A szóalkotás alapelvei kifejtésre kerültek az Interlingua-angol szótár (*Interlingua-English Dictionary*, IED), „Bevezetés” c. fejezetében a xlv–xlix. oldalakon.

Az interlingua szóalkotás alapvető megfontolásai az alábbiak szerint vázolhatók. A nyelvtanok igerendszerről szóló része tárgyalja az olyan igealakokat, mint pl. a *megfigyelek*, amelyik a *megfigyel* ige jelen idejű kijelentő módú egyes szám harmadik személyű igealakja. Ugyanígy a *megfigyel* ige alakjai közt szokták tárgyalni a *megfigyelő* és *megfigyelt* igeneveket, jóllehet önálló melléknévként, sőt főnévként is használatosak. Mint-hogy a *megfigyelő* és a *megfigyelt* esetén melléknevek és főnevek is lehetnek igeszármazékok, nincs okunk arra, hogy pl. az *ad* ige esetén csak az *adó* és *adott* szavakat tartsuk ilyennek, de az *adás*, *adat*, *adag*, *adalék*, *adomány* stb. szavakat ne.

Nagyon hasznos ezt a magyarban bevett megközelítést átültetni a nemzetközi kisegítő nyelvekbe, mivel lehetővé teszi a szabad és önálló szóalkotást. Nem kell megbizonyosodni arról egy magyar szótárban, hogy létezik-e a *mér* ige *mérek* alakja, mert ez minden esetben képezhető. Azonban ha a magyar kisegítő nyelv lenne, azt sem kellene senkinek sem leellenőrizni, hogy létezik-e az *állásos szó* (a *folytatásos* analógiájára), vagy a *rosszaságos* (a *jóságos* mintájára).

A fenteből látható, hogy még a magyarban is a nyelvhasználat gátolja a szabad szóalkotást, és ez sokkal inkább így van a germán, újlatin stb. nyelvekben. De nem az interlinguában. Itt a szóalkotást csak a hasznosság és az érthetőség követelményei korlátozzák.

Az első alapelv, a *hasznosság* nem igényel bővebb magyarázatot. Az interlinguában – miként a hagyományos nyelvekben is – nagy számban képezhetők olyan származékszavak, amelyekre nincs szükség. A *fagyász*, hogy magyar példával éljünk, olyan ‘ember, aki a faggal foglalkozik’, de sokak számára meglepő lenne, ha ezzel a szóval egy szótárban találkozónának.

Az *érthetőség* alapelvéből következően a kisegítő nyelvben csak azok az eszközök engedhetők meg szabad és önálló szóalkotásokban, amelyek egymással kapcsolódva világosan értelmezhető jelentéssel bíró származékot adnak. Amiért a magyar **lábság* származékszó nem lehetséges az nem az, hogy az elemei, a *láb* szó, illetve a *-ság* képző nem léteznének. Hiszen léteznek. Az ok az, hogy a *-ság* képző nem járulhat a *láb* főnévhez, mivel ebben az esetben nem kapunk világosan értelmezhető jelentést, ellentétben pl. a *szépség*, *képesség* alakulatokkal.

A szabad szóalkotásoknak tehát olyan érthetőnek kell lenniük, mintha nem is képzett, hanem ragozott származékai lennének az alapszavuknak.

A GYAKORLATI SZÓALKOTÁS ALAPELVE az interlinguában a fentiekkel analóg. Minden új származtatásnak a bevett szó-készletben meghatározott mintát kell követnie. A bevett szókészlet leggyakoribb szóalkotási mintáinak a leírása megegyezik az új szóalkotásokra vonatkozó előírásokkal.

A következő szakaszokban példákkal és új képzések¹¹ bemutatásával ismertetjük a legfontosabb szóalkotási típusokat az alábbi bontásban:

I. Szóképzés

A) Főnevekből

- a) Főnevekké
- b) Melléknevekké
- c) Igékké

B) Melléknevekből

- a) Főnevekké
- b) Melléknevekké
- c) Határozószavakká

¹¹ Itt és másutt itt az „új képzés” fogalom az interlingua szókinccs alapjául szolgáló – elsősorban újlatin – nyelvekben nem szokásos, nem ismert képzésekre vonatkozik. Magyar szempontból ennek megkülönböztetése nem lenne indokolt, de mivel támpontot jelenthet az újlatin nyelvekkel való szókészleti, szóképzési összevetésre, ezért mégis meghagytuk.

- d) Igékké
C) Igékből

II. Szóösszetétel

- A) Előtagokkal, melyek lehetnek
a) Köznyelviek
b) Szaknyelviek
B) Valódi szóösszetétellel

III. Vegyes (összetétel képzéssel)

136. §

A SZÓKÉPZÉS kifejezés alatt itt csak az utóképzőkkel történő szóalkotást értjük. A szóképzés során a képzett szó szófaját a képző határozza meg. Azok a főnevek és mellénevek, amelyek szótőre és végződésre bonthatók, a szóképzés során elvesztik a végződésüket. A képzett szó végződése a képző részét alkotja. A főnevek és mellénevek esetében végződésnek tekintjük a szóvégi *-a*, *-e*, *-o* magánhangzókat, valamint az olyan idegen szóvégeket, mint a latin *-us*, *-um*, vagy a görög *-os*, *-is* stb. Az igék esetén l. 146. §.

137. §

A legtöbb esetben a szótő és a képző változatlanul kapcsolódnak egymáshoz.

Ha a tő *-i*-re végződik, és a képző is ugyanazzal a hanggal kezdődik, a származékszóban csak egy *-i*-t írunk: *rubie* 'vörös, piros' + *-ificar* > *redificar* 'vörösít, pirosít'.

Fontos, hogy ha magánhangzóval kezdődő képző járul *-c* betűre végző tőhöz, akkor a tővéghangzó kiejtése megváltozhat. Amikor egy eredetileg „kemény” *c* (azaz *k*-nak hangzó, pl. *franc* 'szabad, frank') után a képzés során *i* vagy *e* kerül, akkor a kiejtése szabály szerint „lágy” lesz (azaz *c*-nek vagy *sz*-nek hangzik, pl. *Francia* 'Franciaország'). Ugyanez fordítva is igaz: ha egy eredetileg „lágy” *c*-hez (pl. *cortice* 'kéreg, hánccs') a képzés-kor *a* vagy *o* járul, akkor a *c* „megkeményedik” (pl. *cortical* 'kérge, hánccs-, kéreggel/hánccsal kapcsolatos, kortikális'). Azonban a „lágy” *c* lágy megmarad az *-*ada*, *-*ato*, *-*ata*, *-*age*, *-*alia*, *-*astro*, *-*astra* képzők előtt, ezért *-ci*-ként kell írni: *nuce* 'dió, mogyoró' + *-*ada* > *nuciada* 'mogyorókrém'. Hasonlóképpen a „kemény” *c* kemény marad az *-*eria*, *-*ero*, *-*esc*, *-*ese*, *-*essa*, *-*etta*, *-*ette*, *-*etto*, *-*iera*, *-*iero*, *-*issime*, *-*issimo* képzők előtt, így *-ch*-val kell írni: *porco* 'disznó' + *-*eria* > *porcheria* '(sertéshúst árusító) hentesüzlet'.

Megjegyzendő, hogy a *ricchezza* 'gazdagság' ~ *ric* 'gazdag' példához hasonló látszólagos szabálytalanság magyarázata az, hogy a dupla *cc*-t a szavak végén szimpla *c*-nek írjuk (vö. 6. §).

Az *-*age* végű szavak (függetlenül attól, hogy ez az *-*age* képző-e avagy sem) megtartják „lágy” zs ejtésüket származékaikban is. Emiatt, ha egy képző *a*-val vagy *o*-val kezdődik, a *g* betű *gi*-re változik: *orange* 'narancs' + *-*ada* > *orangiada* 'narancslé', de *orange* + *-*eria* > *orangeria* 'narancsház, narancskert'.

Főnév képzése főnévből

138. §

FŐNEVEK FŐNEVEKBŐL az alább felsorolt képzők segítségével képezetők. Az *-o* végű, hímnemű élőlényt jelentő szavak nőnemű alakjához l. 24. §.

N. B. A csillaggal megjelölt képzők előtt tővégi *-c* írása megváltozhat – *a* és *o* előtt *-ci*-re, illetve *e* és *i* előtt *-ch*-ra –, hogy a kiejtés megmaradjon, vö. 137. §, 3. bekezdés.

-*ada

1. '...-ból készült termék', pl.
limon 'citrom' > *limonada* 'limonádé, citromlé';
Új képzés: *persica* 'őszibarack' > *persicada* 'őszibaracklé'.
2. '...-ból álló sorozat, ...-sor', pl.
columna 'oszlop' > *columnada* 'oszlopsor';
Új képzés: *fenestra* 'ablak' > *fenestrada* 'ablaksor'.

Megjegyzés: Igei alapú képzéseit l. 152. §.

-*age

(ejtsd: *-aje*)

‘...-ból álló gyűjtemény, ...-k <mint gyűjtőfogalom>’, pl.

folio ‘levél’ > *foliage* ‘levélzet, lomb’;

Új képzés: *fructo* ‘gyümölcs’ > *fructage* ‘gyümölcs(termés)’.

Megjegyzés: További, *a*-val vagy *o*-val kezdődő képzők előtt *-agi-* alakúvá válik. Igei alapú képzéseit l. 152. §.

-*alia

‘...-ból álló értéktelen gyűjtemény, értéktelen ...-k <mint gyűjtőfogalom>’, pl.

ferro ‘vas’ > *ferralia* ‘őcskavas, vashulladék’;

Új képzés: *papiro* ‘papír’ > *papiralia* ‘papírhulladék’, ill. ‘használt papírok, jegyzetpapír-halmok’.

-ano (-iano; -ana, -iana)

1. ‘...-beli lakos, polgár, szülött’, pl.

Africa ‘Afrika’ > *africano* ‘afrikai (férfi)’;

Új képzés: *Atlanta* > *atlantano* ‘atlantai lakos’.

2. ‘... nyelve’, pl.

Italia ‘Olaszország’ > *italiano* ‘olasz (nyelv)’;

Új képzés: *Samoa* ‘Szamoa’ > *samoano* ‘szamoai (nyelv)’.

3. ‘... követője vagy támogatója, ...-án(us)’, pl.

Mohammed ‘Mohamed’ > *mohammedano* ‘mohamedán, muszlim (hívó)’;

Új képzés: *Wesley* > *wesleyano* ‘wesleyánus’.

Megjegyzés: Hely- és személynevekkel használatos. Személynevek, valamint nem *-a*-ra vagy *-o*-ra végződő helynevek esetén a jobb hangzást biztosító *-iano* változatot részesítsük előnyben, pl. *Marte* ‘Mars’ > *martiano* ‘marslakó’. E képző melléknévi alakja *-an* (*-ian*). Az 1. és 3. jelentések nőnemű formája: *-ana* (*-iana*). Az 1. és 2. jelentés szinonim képzője *-*ese*. Az 1. és 3. jelentésben szinonim képző az *-ita*.

-ario (-aria)

1. ‘...-val kapcsolatos vagy ...-val jellemezhető személy’, pl.

mission ‘misszió, küldetés’ > *missionario* ‘misszionárius, hittérítő’;

Új képzés: *ferrovia* ‘vasút’ > *ferroviario* ‘vasutas’.

Megjegyzés: Szinonimái az *-*ero* és *-ista*, azonban az *-*ero* hangsúlyozottabban utal a foglalkozásra, míg az *-ista* magában foglalja a (szakmai vagy hobbijellegű) elmélyedést egy adott rendszerben, tudományban, művészetben stb. Gyakran lehetséges azonban párhuzamos alak *-*ero* és *-ista* képzőkkel is. Melléknévi formája az *-ari*, nőnemű megfelelője az *-aria*.

2. ‘...-ból álló gyűjtemény, ...-k (mint gyűjtőfogalom)’, pl.

vocabulo ‘szó’ > *vocabulario* ‘szótár’; *herba* ‘lágyszárú növény, fű’ > *herbario* ‘növénygyűjtemény’;

Új képzés: *proverbio* ‘közmondás’ > *proverbiario* ‘közmondás-gyűjtemény’, *insecto* ‘rovar’ > *insectario* ‘rovargyűjtemény’.

3. ‘...-t tartalmazó hely’, pl.

grano ‘(gabona)szem, mag’ > *granario* ‘magtár’;

Új képzés: *feno* ‘széna’ > *fenario* ‘szénapajta, csűr’.

-*astro (-*astra)

1. ‘gyatra, silány, értéktelen ...’, pl.

poeta ‘költő’ > *poetastro* ‘fűzfapoéta’;

Új képzés: *judice* ‘bíró’ > *judiciastro* ‘tévesen ítélő bíró’.

2. ‘a szülő újránősülésével rokonná vált személy, mostoha-...’, pl.

patre ‘apa’ > *patrastro* ‘mostohaapa’.

Megjegyzés: Hímnemű élőlényeket jelentő szavakkal használatos. Nőnemű megfelelője az *-*astra*.

-*ata

‘a(z) ... tartalma’, vagy ‘egy ...-ban található mennyiség’, pl.

coclear ‘kanál’ > *coclearata* ‘(egy) kanál(nyi mennyiség)’;

Új képzés: *calice* ‘kehely, serleg’ > *caliciata* ‘(egy) kehely(nyi)/serleg(nyi) (mennyiség)’.

-*ato

‘a(z) ... funkciója, helyzete, rangja, fennhatósága, hivatali ideje vagy területe’, pl.

duce ‘herceg’ > *ducato* ‘hercegség’, *novicio* ‘novícius; kezdő’ > *noviciato* ‘noviciátus, próbaidő’.

Új képzés: *capitano* ‘kapitány, százados’ > *capitanato* ‘kapitányi/századosi rang’, *discipulo* ‘tanítvány, követő’ > *discipulato* ‘időszak, amikor valaki tanítvány, követő’.

-*eria

(ejtsd: *-ería*)

1. ‘a hely, ahol a ...-t készítik, megmunkálják, tartják vagy árusítják’, pl.

lacte ‘tej’ > *lacteria* ‘tejgazdaság, tejüzem, tejcsernok’;

Új képzés: *instrumento* ‘szerszám’ > *instrumenteria* ‘szerszámüzlet’.

2. ‘a ... művészete, előállítás, kereskedelme, a vele való munka gyakorlása; valamint ezek eredménye’, pl.

drappo ‘szövet, anyag’ > *drapperia* ‘szövetkereskedelem’;

Új képzés: *arco* ‘íj’ > *archeria* ‘íjászat’.

3. ‘...(-hoz hasonló)-ként való viselkedés’, pl.

diabolo ‘ördög’ > *diaboleria* ‘ördögösség’;

Új képzés: *clown* ‘bohóc, pojáca’ > *clowneria* ‘bohócszerep; bohóckodás, pojácaszkodás’.

Megjegyzés: Az 1. és 2. értelemhez tartozó személynévképző az *-*ero*. Egybeesik az *-*ero* + *-ia* képző-összetétellel. Igei alapú képzéseit l. 152. §.

-*ero (-*era)

‘az, aki ...-val dolgozik vagy kereskedik’, pl.

barba ‘szakáll’ > *barbero* ‘borbély, fodrász’, *banca* ‘bank’ > *banchero* ‘bankár’;

Új képzés: *ambulantia* ‘mentőautó, tábori kórház’ > *ambulantiero* ‘mentősofőr’.

Megjegyzés: Az *-ia* képzős származékai egybeesnek az **eria*-val képzett szavakkal. A hozzátartozó melléknevek képzője gyakran *-ari*. A nőnemű megfelelője az *-era*. Szinonimája az *-ario* és az *-ista*.

-*ese

1. ‘...-beli lakos, polgár, szülött’, pl.

Geneva ‘Genf’ > *genevese* ‘genfi (lakos)’;

Új képzés: *Salamanca* > *salamanchese* ‘salamancai (lakos)’.

2. ‘... nyelve’, pl.

Japan ‘japán’ > *japanese* ‘japán (nyelv)’;

Új képzés: *Brooklyn* > *brooklynese* ‘brooklyni nyelvjárás’.

Megjegyzés: Nincs külön nőnemű formája (ennek ellenére a nyelvhasználatban előfordul az *-ese* képző nőnemű *-esa* párja, pl. *francesa* ‘francia nő’, *anglesa* ‘angol nő’), ellentétben a rokon értelmű *-ano/-iano*-val. Az 1. jelentésben további *-ita* szinonimája van. Melléknévi megfelelője az azonos alakú *-*ese* (l. 139. § lentebb).

-*essa

1. ‘nőnemű ...; ...-nő’, pl.

tigre ‘tigris’ > *tigressa* ‘nőstény tigris’, *abbate* ‘apát’ > *abbatessa* ‘apátnő’;

Új képzés: *vulpe* ‘róka’ > *vulpessa* ‘nőstény róka’.

2. ‘... felesége; ...-né’, pl.

conte ‘gróf’ > *contessa* ‘grófné’;

Új képzés: *mayor* ‘polgármester’ > *mayoressa* ‘polgármesterné’, *inca* ‘inka’ > *inchessa* ‘az inka felesége’.

Megjegyzés: A rokon értelmű *-a* végződés használandó inkább helyette, ha a hímnemű alak *-o* végű. L. 24. §.

-eto

‘... fákból álló erdő, liget’, pl.

pino ‘fenyő(fa)’ > *pineto* ‘fenyőerdő, fenyőliget’;

Új képzés: *orangiero* ‘narancsfa’ > *orangiereto* ‘narancs(fa)liget’.

-*etto, -*etta

‘kis, kicsi, kisebb ...’, kicsinyítő képző, pl.

hacha ‘fejsze, balta’ > *hachetta* ‘kis balta’, *pacco* ‘csomag, göngyöleg’ > *pacchetto* ‘kisebb csomag’.

Új képzés: *boteca* ‘bolt, üzlet’ > *botechetta* ‘boltocska, kis üzlet’, *uxor* ‘feleség’ > *uxoretta* ‘kis feleség’, *poeta* ‘költő’ > *poetetto*, *poetetta* ‘költőcske, kis költő (hn és nn)’.

Megjegyzés: Az *-o* és *-a* végződés hím-, ill. nőnemet fejez ki. Ha nincs természetes nem, akkor az *-a* végű szavakhoz a *-*etta* forma járul, a többihez az *-*etto*.

-ia

(ejtsd: ‘-ia)

‘a(z) ...-khoz tartozó (vagy ...-ról elnevezett) ország, tartomány vagy terület’, pl.

arabe ‘arab’ > *Arabia* ‘Arábia’;

Új képzés: *Tocharo* ‘tokhár (férfi)’ > *Tocharia* ‘Tokharisztán’, *Wilson* > *Wilsonia*.

Megjegyzés: Népek és személyek neveivel használatos. Melléknévi alapú képzéseit l. 141. §.

-ia

(ejtsd: -ia)

1. ‘a(z) ... állapota, minősége, helyzete vagy fennhatósága’, pl.

abbate ‘apát’ > *abbatia* ‘apáti rang, méltóság’;

Új képzés: *capitano* ‘kapitány, százados’ > *capitania* ‘kapitányi, századosi rang’.

2. ‘a(z) ... művészete, tudománya vagy gyakorlása, ill. az ezzel kapcsolatos hivatás, intézmény’, pl.

geologo ‘geológus’ > *geologia* ‘geológia’, *idiolatra* ‘önimádó’ > *idiolatria* ‘önimádat’.

Új képzés: *radiotoxicologo* ‘radiotoxikológus’ > *radiotoxicologia* ‘radiotoxikológia’, *heliolatra* ‘napimádó’ > *heliolatria* ‘napimádat’, *bottinero* ‘cipész’ > *bottineria* ‘cipésmesterség, cipésműhely’.

Megjegyzés: Általában összetett szavakkal használatos. Egybeesik az *-*eria* képzővel, ha *-*ero* képzős szóhoz járul. Melléknévi alapú képzéseit l. 141. §.

-ica

‘a(z) ...-val kapcsolatos tudomány, vagy a(z) ... tanulmányozása’, pl.

electron ‘elektron’ > *electronica* ‘elektronika’;

Új képzés: *phonema* ‘fonéma’ > *phonemica* ‘fonemika’.

Megjegyzés: Elsősorban az *-ic* képzős melléknemekkel (vö. 139. §) és az *-ico* képzős főnevekkel párban használatos.

-ico

‘a(z) ...-val kapcsolatos tudományban vagy művészetben járatos’, pl.

Historia ‘történelem’ > *historico* ‘történész’;

Új képzés: *theoria* ‘elmélet, teória’ > *theorico* ‘elméleti szakember, teoretikus’.

Megjegyzés: Elsősorban az *-ic* képzős melléknemekkel (vö. 139. § lentebb) párban használatos.

-*iera

1. ‘ami ... tárolására, tartására, fedésére vagy védelmére használatos’, pl.

sucro ‘cukor’ > *sucriera* ‘cukortartó’;

Új képzés: *bira* ‘sör’ > *biriera* ‘sörösüveg, sörösdoboz, söröskorsó’.

2. ‘mező, föld, bánya stb., ahol ... nő vagy található’, pl.

ris ‘rizs’ > *risiera* ‘rizsföld’;

Új képzés: *baca* ‘bogyó’ > *bachiera* ‘bogyós gyümölcsös(kert)’.

-*iero

‘...-t adó vagy termő fa, cserje, növény stb.’, pl.

almandola ‘mandula’ > *almandoliero* ‘mandulafa’;

Új képzés: *corco* ‘parafa (anyag)’ > *corchiero* ‘paratölgy’.

Megjegyzés: Az *-a* végű gyümölcsnevekhez gyakran *-o* végű fanév társul (pl. *persica* – *persico*, *pira* – *piro*). Ilyen esetekben az *-*iero* képzős szavak az *-o* végűek szinonimái.

-il

‘hely, ahol a(z) ...-t tartják; -ól’, pl.

can ‘kutya’ > *canil* ‘kutyaól, kennel’;

Új képzés: *tauro* ‘bika’ > *tauril* ‘bikakarám’.

Megjegyzés: Állatnevekkel használatos.

-ina

‘anyag, amely ...-ból készült, amelyet ... jellemez, amely ...-val kapcsolatos’, pl.

caseo ‘túró, sajt’ > *caseina* ‘kazein, tejfehérje’;

Új képzés: *globulo* ‘golyó(cska); vértestecske’ > *globulina* ‘globulin’.

Megjegyzés: Főként szaknyelvi (kémiai) képző.

-ismo

1. ‘állapot, gyakorlat, amikor valaki vagy valami ...; -izmus’, pl.

despota ‘zsarnok, despota’ > *despotismo* ‘zsarnokság, despotizmus’;

Új képzés: *gigante* ‘óriás’ > *gigantismo* ‘óriásnövés’.

2. ‘[Orv.] a ...-többletből eredő rendellenes állapot’, pl.

plumbo ‘ólom’ > *plumbismo* ‘ólommérgezés’;

Új képzés: *caffeina* ‘koffein’ > *caffeinismo* ‘koffeinizmus’.

3. ‘...-tól eredő (vagy ...-val kapcsolatos) tanítás vagy gyakorlat’, pl.

Calvin ‘Kálvin’ > *calvinismo* ‘kálvinizmus’;

Új képzés: *Tito* > *titoismo* ‘titoizmus’.

4. ‘valami, ami ...-ra (vagy a ... nyelvére) jellemző’, pl.

hellen ‘hellén’ > *hellenismo* ‘hellenizmus’;

Új képzés: *Brooklyn* > *brooklynismo* ‘brooklynizmus, brooklyni nyelvi sajátosság’.

Megjegyzés: Gyakran az *-ista* végű főnevekkel és az *-isar* végű igékkel párban használatos. Felfogható az *-isar* származékának is ‘...-(izál)ás művelete, eljárása, gyakorlata stb.’ jelentésben. Melléknévi alapú képzéseit l. 141. §.

-ista

1. ‘aki a(z) ... művészetét, tudományát gyakorolja; -ista’, pl.

biologia ‘biológia’ > *biologista* ‘biológus’, *tympano* ‘dob’ > *tympanista* ‘dobos’;

Új képzés: *radiographia* ‘röntgenvizsgálat’ > *radiographista* ‘röntgenorvos’, *saxophono* ‘szaxofon’ > *saxophonista* ‘szaxofonos’.

2. ‘a(z) ... tan(ának) követője; -ista’, pl.

Calvin ‘Kálvin’ > *calvinista* ‘kálvinista’, *evolution* ‘evolúció’ > *evolutionista* ‘evolucionista’;

Új képzés: *Cesare* ‘Cézár’ > *cesarista* ‘Cézár párti/híve’, *collaboration* ‘együttműködés, kollaboráció’ > *collaborationista* ‘kollaboráns, (ellenséggel) együttműködő (személy)’.

Megjegyzés: Gyakran az *-ismo* végű főnevekkel és az *-isar* végű igékkel párban használatos. Felfogható az *-isar* származékának is ‘...-(izál)ó, ...-(izál)ásban hívó személy’ jelentésben. Az 1. jelentésben az *-ario* és *-ero* szinonimája. Melléknévi alapú képzéseit l. 141. §.

-ita

1. ‘...-beli lakos, polgár, szülött’, pl.

Neapole ‘Nápoly’ > *neapolita* ‘nápolyi (lakos)’;

Új képzés: *Brooklyn* > *brooklynita* ‘brooklyni lakos’.

2. ‘... tagja, követője vagy híve’, pl.

Jacobo ‘Jakab’ > *jacobita* ‘jakobinus’;

Új képzés: *Truman* > *trumanita* ‘Truman híve’.

Megjegyzés: Nincs külön nőnemű formája, ellentétben a rokon értelmű *-ano/-iano*-val. Az 1. jelentésben további *-ese* szinonimája van.

-ite

‘kőzet vagy más ásvány, amely ...-t tartalmaz, ...-ra hasonlít, ...-val jellemezhető, ...-val kapcsolatos’, pl.

ligno ‘fa (anyag)’ > *lignite* ‘lignit’, *meteoro* ‘meteor’ > *meteorite* ‘meteorit’;

Új képzés: *Wyoming* > *wyomongite* ‘wyomingit’.

Megjegyzés: Főként szaknyelvi (ásványtani) képző.

-itis

‘a(z) ... gyulladási betegsége’, pl.

appendice ‘függelék, toldalék, (féreg)nyúlvány’ > *appendicitis* ‘féregnyúlvány-gyulladás’;

Új képzés: *esophago* ‘nyelőcső’ > *esophagitis* ‘nyelőcsőgyulladás’.

Megjegyzés: Testrészek nevével használatos, főként szaknyelvi (orvosi) képző.

-oide

‘valami, ami ...-ra hasonlít vagy ... alakú; -oid’, pl.

anthropo- ‘ember-’ > *anthropoide* ‘emberszabású (majom)’, *globo* ‘gömb, golyó, glóbusz’ > *globoide* ‘globoid, földgömb alakú test’.

Új képzés: *entomo-* ‘rovar-’ > *entomoide* ‘rovarféle’, *disco* ‘korong, tárcsa’ > *discoide* ‘diszkoid, korong alakú test/folt’.

Megjegyzés: Főként szaknyelvi képző. Gyakran az *-oide* végű melléknevek főnevesedett formájának tekinthető.

-osis

‘a(z) ... rendellenes helyzete, állapota, vagy folyamata, a(z) ... által okozott vagy ...-val jellemezhető helyzet, állapot, folyamat; -ózis’, pl.

neuro- ‘ideg’ > *neurosis* ‘neurózis’, *tuberculo* ‘dudor, bűtyök, gumó’ > *tuberculosis* ‘tuberkulózis’.

Új képzés: *halito* ‘lehelet’ > *halitosis* ‘bűzös lehelet, (kórosan) rossz szájíz’.

Megjegyzés: Főként szaknyelvi (orvosi) képző. A melléknévi megfelelők képzője az *-otic*.

Melléknév képzése főnévből

139. §

MELLÉKNEVEK FŐNEVEKBŐL az alább felsorolt képzők segítségével képezetők. A melléknévszerűen használt főnévi értelmező jelzőkről l. 30. §. **N. B.** A csillaggal megjelölt képzők előtt tővégi *-c* írása megváltozhat – *a* és *o* előtt *-ci-*re, illetve *e* és *i* előtt *-ch-*ra –, hogy a kiejtés megmaradjon, vö. 137. §, 3. bekezdés.

-al (-ar, -ial)

‘...-hoz tartozó, ...-ra jellemző stb.’, pl.

natura ‘természet’ > *natural* ‘természetesen’;

Új képzés: *veneno* ‘méreg’ > *venenal* ‘méreg’.

Megjegyzés: Ez a legáltalánosabb és a legkevésbé specializált melléknévi képző. Az *-ar* változata részesítendő előnyben *l*-et tartalmazó főnevekkel kapcsolódva, pl. *bussola* ‘tájékoztató, irányító’ > *bussolar* ‘tájékoztató, irányító’. Az *interrogatorial* típus képezhető egyrészt az *interrogatorio* ‘kihallgatás, vallatás’ szóból, másrészt (az *-ial* képzőváltozattal) az *interrogator* ‘kihallgató, vallató, kérdező, vizsgáztató’ főnévből. E mintánál az *-ial* variáns használata a preferált.

-an (-ian)

‘...-hoz tartozó’, különösen ‘...-ban lakó’, pl.

urbe ‘város’ > *urban* ‘városi’, *Mohammed* ‘Mohamed’ > *mohammedan* ‘muzulmán, muszlim’, *Africa* ‘Afrika’ > *african* ‘afrikai’;

Új képzés: *Tolstoi* ‘Tolsztoj’ > *tolstoian* ‘tolsztoji’, *Asia* ‘Ázsia’ > *asian* ‘ázsiai’.

Megjegyzés: Hely- és személynevekkel használatos. Személynevek, valamint nem *-a*-ra vagy *-o*-ra végződő helynevek esetén a jobb hangzást biztosító *-ian* változatot részesítsük előnyben, pl. *Zamenhof* > *zamenhofian* ‘zamenhofi’, de szintén *Canada* ‘Kanada’ > *canadian* ‘kanadai’. E képző főnévi alakja *-ano* (*-iano*), nőnemben *-ana* (*-iana*).

-ari (-er, -ier)

‘...-hoz tartozó, ...-ból álló’, pl.

legenda ‘legenda’ > *legendari* ‘legendás’, *fragmento* ‘töredék’ > *fragmentari* ‘töredékes’;

Új képzés: *vestimento* ‘ruha, öltözék’ > *vestmentari* ‘ruha-, konfekció-’.

Megjegyzés: Az *-ario*, *-ero* és *-iero* képzős főnevek melléknévi alakjaként szolgál. Az *-er* és *-ier* alakváltozatokat lehet használni az *-ero*, illetve *-iero* főnévképzők párjaként.

-ate

‘...-val (...-kkal) rendelkező’, pl.

barba ‘szakáll’ > *barbate* ‘szakállas’, *vertebra* ‘gerinc’ > *vertebrate* ‘gerinces’;

Új képzés: *anello* ‘gyűrű’ > *anellate* ‘gyűrűs’.

Megjegyzés: Egybeesik az *-ar* típusú igék múlt idejű melléknévi igenevével, pl. *anellar* '(meg)gyűrűz' > *anellate* '(meg)gyűrűzött'

-*esc

1. 'olyan, mint ...; ...-hoz hasonló; ...-ra jellemző; ...-szerű', pl.
gigante 'óriás' > *gigantesc* 'óriási';
Új képzés: *elephante* 'elefánt' > *elephantesc* 'elefántszerű'.
2. '... mód(já)ra alkotott, készült stb.; ... stílusú', pl.
arabe 'arab' > *arabesc* 'arabos, arab/mór stílusú';
Új képzés: *Chopin* > *chopinesc* 'chopines, Chopin-stílusú'.

-*ese

'...-hoz tartozó', különösen '...-ban lakó', pl.
China 'Kína' > *chinese* 'kínai';
Új képzés: *Ural* 'Urál' > *uralese* 'uráli'.

Megjegyzés: Hely- és személynevekkel használatos. Az *-*ese* képzős főneveket l. 138. § fentebb.

-ic

'...-hoz tartozó, ...-val jellemezhető, kapcsolatos', pl.
cubo 'kocka, köb' > *cubic* 'kocka alakú, köb-';
Új képzés: *Bosporo* 'Boszporusz' > *bosporic* 'boszporuszi'.

-ifere

'...-t adó, termő, eredményező', pl.
cono 'kúp, toboz' > *conifere* 'nyitvatermő', *carbon* 'szén' > *carbonifere* 'széntartalmú';
Új képzés: *fungo* 'gomba' > *fungifere* 'gombatermő'.

-ific

'...-t létrehozó, okozó', pl.
pace 'béke' > *pacific* 'békés, békeszerető, csendes';
Új képzés: *lumine* 'fény' > *luminific* 'fénytermelő'.

-in

'...-hoz tartozó, ...-val kapcsolatos stb.', pl.
alkali [Vegy.] 'lúg' > *alcalin* 'lúgos, alkalikus';
Új képzés: *mure* 'egér' > *murin* 'egér-'.

Megjegyzés: Főleg állatnevekkel használatos. A főnevesedett *-ino*, *-ina* alakok használhatóak állatok kicsinyeinek megnevezésére.

-ista

'...-izmushoz vagy ...-istához tartozó', pl.
evolution 'evolúció' > *evolutionista* 'evolucionista';
Új képzés: *inflation* 'infláció' > *inflationista* 'inflációs, inflációpárti'.

Megjegyzés: Nincs különbség az *-ista* képzős, értelmezői jelzőként használt főnevekkel.

-oide

'olyan, mint ..., ... alakú', pl.
negro 'néger' > *negroide* 'negroid';
Új képzés: *disco* 'korong, tárcsa' > *discoide* 'diszkoid, korong alakú'.

Megjegyzés: Főként szaknyelvi képző. Alakváltozás nélkül főnevesedik.

-ose (-iose)

'...-val rendelkező, ...-ban bővelkedő, ...-ra jellemző', pl.
joco 'vicc' > *jocose* 'vicces', *religion* 'vallás' > *religiose* 'vallásos';
Új képzés: *incendio* 'tűzvész' > *incendiose* 'tűzvészben bővelkedő'.

Megjegyzés: *-ion* + *-ose* > *-iose*.

-otic

‘...-ózissal kapcsolatos’, pl.

neurosis ‘neurózis’ ~ *neurotic* ‘neurotikus, ideges’;

Új képzés: *thrombosis* ‘trombózis’ > *thrombotic* ‘trombózisos, trombotikus’.

Megjegyzés: Az *-osis* képzős főneveknek megfelelő szaknyelvi (orvosi) képző. Ugyanahhoz a tőhöz járul, mint az *-osis*.

Ige képzése főnévből és melléknévből

140. §

IGÉK FŐNEVEKBŐL ÉS MELLÉKNEVEKBŐL egyszerűen az *-ar* főnévi igenévi végződés, illetve az *-ificar* vagy *-isar* (vagyis *-i*-t követő *-ficar*, ill. *-sar*) képzők segítségével képezetők. E három típus jelentése közti különbséget könnyebb megérezni, mint leírni.

Az új képzések esetén az alábbiakat kell észben tartanunk: Az *-ar* végződésnek nincs önálló jelentése, csak a származék ige voltát jelzi. Az ige jelentését ekkor más tényezők határozzák meg. Illusztrálásul: az, hogy a *quanta* ‘kesztyű’ főnévből származó *quantar* ige jelentése ‘kesztyűt húz’ és nem ‘kesztyűszerűvé tesz’ (az *aciarar* ‘acélszerűvé tesz’ < *aciero* ‘acél’ mintájára) vagy ‘kesztyűvel megüt’ (a *martellar* ‘kalapáccsal üt’ < *martello* ‘kalapács’), az nem az *-ar* végződésen múlik, hanem a józan ész. Így az *-ar*-ral képzett új igék az aktuális jelentésüket a szöveggörnyezettől, a józan éstől vagy az éppen használt igekötőtől (előtagtól) kapják. Ez utóbira példa az *afatar* (< *fratre* ‘fivér’) ige, ahol az *a(d)*- ‘oda-, hozzá-’ igekötő itt valamivé válást jelöl, így a jelentés ‘testvérré, testvéreké tesz’; vagy az *invinagrar* (< *vinagre* ‘ecet’), ahol az *in-* ‘be(le)-’ igekötő belekerülésre utal, tehát a jelentés ‘beecetez; ecetbe tesz, márt’ lesz.

Az *-ificar*-ral képzett igék arra utalnak, hogy valamit olyanná tettünk, amilyen az korábban nem volt. Hasonló az *-isar* képző egyik jelentése is, azzal a különbséggel, hogy az adott valami csak egy új állapotba került, de nem veszítette el a korábbi azonosságát. Így a *petrificar* ‘el-/megkövesít, kővé mereszt’ ige olyan tevékenységet jelöl, aminek során valami olyan vált kővé, amely korábban más volt; míg a *vaporisar* ‘(el)párologtat, (el)porlaszt’ arra utal, hogy az anyag ugyanaz maradt, csak a minősége, halmazállapota változott meg. Az új képzésekben ez a különbség érvényesítendő. Például a *papiro* ‘papír’ főnévből képzett *papirificar* ‘papírt készít belőle’ ige tárgya a fa lehet, míg a *papirisar* ‘papírt készít belőle’ a farostra, háncsra utalhat, amely megmarad, csak papírrá nemezelődik.

-ar

1. ‘...-t használ, alkalmaz, tesz (*vhová, vmire*), ad (*vkinek, vminek*) stb.’, pl.

vulnere ‘seb’ > *vulnerar* ‘megsebesít’.

Új képzés: *anella* ‘gyűrű’ > *anellar* ‘(meg)gyűrűz, gyűrűt helyez (*vkire, vmire*), ad (*vkinek*)’, *garage* ‘garázs’ > *garagiar* ‘garázsban tart, garázsba tesz, garázsíroz’.

2. ‘...-vé tesz, alakít stb.’, pl.

sic ‘száraz’ > *siccar* ‘szárít, szárazzá tesz’;

Új képzés: *folle* ‘őrült, bolond’ > *follar* ‘megőrjít, megbolondít’.

Megjegyzés: Az *-ar* használatát igekötőkkel (előtagokkal) l. fentebb, ill. 155. §, 163. §.

-ificar

‘...-vé átalakít, tesz, változtat stb.’, pl.

ample ‘bő, tágas’ > *amplificar* ‘bővít, tágít’, *petra* ‘kő’ > *petrificar* ‘el-/megkövesít, kővé mereszt’;

Új képzés: *grasse* ‘zsír’ > *grassificar* ‘hizlal’, *glacie* ‘jég’ > *glacificar* ‘jéggé alakít’.

Megjegyzés: Ha főnévhez járul, felfogható a *-ific* melléknévképző és az *-ar* igeképző együttesének, pl. *pace* ‘béke’ + *-ificar*, ill. *pacific* ‘békés, békészerető, csendes’ + *-ar* > *pacificar* ‘megbékít, lecsendesít’.

-isar

1. ‘...-vé tesz’, pl.

pulvere ‘por’ > *pulverisar* ‘porít, porrá tör’;

Új képzés: *emulsion* ‘emulzió’ > *emulsionisar* ‘emulgeál’.

2. ‘...-t használ, ... (el)veit alkalmazza’, pl.

Pasteur > *pasteurisar* ‘pasztöröz’;

Új képzés: *collodio* ‘kollódium’ > *collodisar* ‘kollódiummal bevon’.

3. ‘...-vé tesz, alakít’, pl.

american ‘amerikai’ > *americanisar* ‘amerikanizál, elamerikaiasít’;

Új képzés: *minime* ‘legkisebb’ > *minimisar* ‘minimalizál, a lehető legkisebbre csökkent’.

Megjegyzés: Az *-ismo* és *-ista* képzős főnevek gyakran inkább az *-isar* képzős igék származékainak foghatók föl, semmint főnévi, illetve melléknévi alaptól történt képzéseknek.

Melléknévből történő képzések

141. §

I.B.a – FŐNEVEK MELLÉKNEVEKBŐL az alább felsorolt képzők segítségével képezetők. Az önállóan, főnévként használt melléktneveket illetően l. 38. §–41. §. **N. B.** A csillaggal megjelölt képzők előtt tővégi *-c* írása megváltozhat – *a* és *o* előtt *-ci*-re, illetve *e* és *i* előtt *-ch*-ra –, hogy a kiejtés megmaradjon, vö. 137. §, 3. bekezdés.

*-*essa*

‘az az állapot vagy minőség, amikor valaki vagy valami ...; -ság/ség’, pl.

polite ‘udvarias’ > *politessa* ‘udvariasság’, *ric* ‘gazdag’ > *ricchessa* ‘gazdagság’;

Új képzés: *apte* ‘megfelelő, alkalmas, hajlamos’ > *aptessa* ‘alkalmasság, rátermettség, hajlam’.

-ia

(ejtsd: *-ía*)

‘az az állapot vagy minőség, amikor valaki vagy valami ...; -ság/ség’, pl.

efficace ‘hatásos, hatékony’ > *efficacia* ‘hatásosság, hatékonyság’;

Új képzés: *felice* ‘boldog, szerencsés’ > *felicia* ‘boldogság, szerencse’, *fraudente* ‘csaló, csalárd, fondorlatos’ > *fraudentia* ‘csalás, csalárdság, fondorlat(osság)’.

Megjegyzés: Általában a *-nte* képzős melléktnevekhez járul. Az így kapott *-ntia* összetett képző egybeesik az igei alapú *-ntia* főnévképzővel, l. 148. §: *-antia*.

-ia

(ejtsd: *-ía*)

‘az az állapot vagy minőség, amikor valaki vagy valami ...; -ság/ség’, pl.

zeloze ‘féltékeny, irigy’ > *zelosia* ‘féltékenységi, irigység’;

Új képzés: *brachycephale* ‘rövid fejű, brachycephal’ > *brachycephalia* ‘rövidfejség, brachycephalia’.

Megjegyzés: Főként szaknyelvi összetételekkel használatos.

-ismo

1. ‘az az állapot vagy minőség, amikor valaki vagy valami ...; -izmus’, pl.

provincial ‘vidéki(es), tartományi’ > *provincialismo* ‘vidékiesség, provincializmus’;

Új képzés: *brutal* ‘állati(as), durva’ > *brutalismo* ‘állatiasság, kegyetlenség’.

2. ‘olyannal kapcsolatos tan vagy gyakorlat, ami ...; -izmus’, pl.

social ‘társadalmi, szociális, társas’ > *socialismo* ‘szocializmus’;

Új képzés: *atonal* [Zene] ‘atonális, hangnem nélküli’ > *atonalismo* [Zene] ‘atonalizmus’.

3. ‘a(z) ... népre vagy azok nyelvére jellemző dolog, sajátosság stb.; -izmus’, pl.

german ‘német’ > *germanismo* ‘germanizmus, német (nyelv) sajátosság’;

Új képzés: *polynesian* ‘polinéz’ > *polynesianismo* ‘polinéz (nyelvi) sajátosság’.

Megjegyzés: Főnévi alapú képzéseit l. 138. §.

-ista

‘olyannal kapcsolatos tan vagy gyakorlat követője, ami ...; -ista’, pl.

social ‘társadalmi, szociális, társas’ > *socialista* ‘szocialista’;

Új képzés: *atonal* [Zene] ‘atonális, hangnem nélküli’ > *atonalista* [Zene] ‘atonalista (zeneszerző)’.

Megjegyzés: Főnévi alapú képzéseit l. 138. §.

-itate

‘az az állapot vagy minőség, amikor valaki vagy valami ...; -itás’, pl.

regular ‘szabályos, szokásos’ > *regularitate* ‘szabályosság, rendszeresség’;

Új képzés: *cohesive* ‘kohéziós, tapadó’ > *cohesivitate* ‘kohézióképesség, tapadóképesség’.

Megjegyzés: Az *-itude* szinonimája; előnyben részesítendő, ha az alapszó képzett. Továbbképzéseiben az *-itate* toldalék *-it* alakúvá válik *a*-val kezdődő képzők előtt, pl. *autoritate* 'tekintély; szaktekintély; felhatalmazás; hatóság' + *-ari* > *autoritari* 'tekintélyelvű, ellentmondást nem tűrő'. (Azonban az *-itate*-vel új képzéseket lehetőleg ne alkossunk.)

-itude

'az az állapot vagy minőség, amikor valaki vagy valami ...; -ság/ség', pl.

certe 'bizonyos' > *certitude* 'bizonyosság';

Új képzés: *emerite* 'nyugalmazott' > *emeritude* 'emeritusság, nyugalmazott tanári státus'.

Megjegyzés: Az *-itate* szinonimája. Továbbképzéseiben az *-itudin-* alakú, pl. *latitude* '(földrajzi) szélesség' + *-al* > *latitudinal* '(földrajzi) szélességi, haránt/keresztben húzódó'.

142. §

I.B.b – MELLÉKNEVEK MELLÉKNEVEKBŐL új képzések csak egyetlen kicsinyítő képzővel, valamint az abszolút felsőfok *-issime* (l. 36. §) képzőjével alkothatók. Megjegyzendő, hogy a magyarhoz hasonlóan minden *-ista* képzős főnév melléknévként is használható, pl. *socialista* 'szocialista'. **N. B.** A csillaggal megjelölt képzők előtt a tövégi *-c* írása megváltozhat – *a* és *o* előtt *-ci-*re, illetve *e* és *i* előtt *-ch-*ra –, hogy a kiejtés megmaradjon, vö. 137. §, 3. bekezdés.

-ette

'kissé, némileg ...; -ocska/ecske; -s', pl.

belle 'szép' > *bellette* 'csinos';

Új képzés: *blanc* 'fehér' > *blanchette* 'fehéres'.

143. §

I.B.c – A HATÁROZÓSZÓK KÉPZÉSÉVEL a 45. §–47. § foglalkozott.

144. §

I.B.d – IGÉK MELLÉKNEVEKBŐL ugyanolyan eszközökkel képződnek, mint főnevekből. Erről l. 140. § fentebb.

Igéből történő képzések

145. §

AZ IGÉKHEZ JÁRULÓ KÉPZŐK általában kötőelemmel – tőképzővel, illetve kötőhanggal – kapcsolódnak az igetőhöz. A kötőelem alakja az igetípus és az adott képző függvényében változik.

A magyar gyakorlathoz hasonlóan a kötőelemet rendszerint a képző részének is tekinthetjük, így a gyakorlatban egy képzőnek – a többféle kötőelem függvényében – többféle alakja lehet, mint pl. *-ation*, *-ition*, *-ion*. Az *-*ada*, *-*age* és *-*eria* képzők kivételesek abban, hogy nem kötőelemmel kapcsolódnak, így csak egyalakúak. Az igéhez járuló képzők – a kötőrészük nélkül – az alábbiak:

-*ada
-*age
-*eria
-nte
-ntia
-mento
-bile
-ion
-ive
-ura
-or
-ori, *-orio*
-e

146. §

Minden igenek két töve van, és az adott képző szabja meg, hogy melyiket kell használni. Az elsődleges igező a főnévi igenévből képződik az *-ar*, *-er*, illetve *-ir* végződés elhagyásával. Ehhez a tőhöz az *-*ada*, *-*age*, *-*eria*, *-nte*, *-ntia*, *-mento*, *-bile* képzők járulnak. Közülük a négy utolsó kötőhanggal kapcsolódik. Ez az *-ar* típusú igeéknél mindig *-a-*; az *-er* típusú igeéknél *-i-* a *-mento* és *-bile* képzők előtt, illetve *-e-* a *-nte* és *-ntia* esetén; míg az *-ir* típusú igeéknél *-mento* és *-bile* előtt *-i-* áll, a *-nte* és *-ntia* képzők pedig *-ie*-vel kapcsolódnak. Példákat I. 152. §. N. B. Az itt használandó kötőhangzók megegyeznek a két melléknévi igenévnél használtakkal, vö. 93. §, 95. §.

147. §

Az elsődleges igezőhöz, azaz a végződés nélküli főnévi igenévhez járuló képzők kötőhangzóval bővített alakjainak listája az alábbi:

-*ada
-*age
-*eria
-ante
-ente
-iente
-antia
-entia
-ientia
-amento
-imento
-abile
-ibile

A fenti alakokhoz tartozó képzőket a következő szakaszokban tárgyaljuk. Megjegyzendő, hogy az *-ante* az alakváltozataival együtt nem más, mint a folyamatos melléknévi igenév képzője, és mint ilyen, a 93. § és követő szakaszokban ismertetésre került.

148. §

A másodlagos igező vagy szabálytalan – ezt az interlingua szótárból ismerhetjük meg (pl. a *figer*, *verter*, *cognoscer* alatt) –, vagy az elsődleges tőből képezzük *-ar* típusú igeékek esetén *-at-*, illetve az *-er* és *-ir* típusú igeékek esetén *-it-* tőképző elem hozzáadásával. Vagyis ez a tő nem más, mint a befejezett melléknévi igenév a véghangzó nélkül (vö. 95. § – 97. §). A másodlagos tőhöz járuló képzők: *-ion*, *-ive*, *-ura*, *-or*, *-ori*, *-orio*.

A szabálytalan másodlagos tövű igeéket részletesen az I. melléklet tárgyalja.

Az alább ismertetésre kerülő, **szabálytalan tövekkel kapcsolatos kollaterális igerendszert** vagy teljes egészében alkalmaznunk kell, vagy teljes egészében hagyjuk figyelmen kívül, de ne keverjük ötletszerűen az alakokat. A kollaterális rendszer az igeékek hármas csoportosításával szemben négy típust különböztet meg az alábbiak szerint:

1. Az *-ar* és *-ir* típusú igeékek változatlanok maradnak.
2. Az interlingua szótárban *-er* típusúnak jelzett igeékek két csoportra bomlanak:
  - a) azokra, amelyek főnévi igeneve változatlanul *-er*, illetve
  - b) azokra, amelyek főnévi igenevének végződése hangsúlytalan *-ere* lesz.

A hangsúlytalan *-ere* végű igeékek csoportja majdnem teljesen megegyezik azon igeékek csoportjával, amelyek az interlingua szótárban (az I. melléklet szerint) *-er* főnévi igenévvél vannak megadva és van szabálytalan másodlagos tövük. A kollaterális igerendszer használatakor tehát az *-er* és *-ere* típusok elkülönítése – az alább részletezett két szempont kivételével – azon alapszik, hogy az előbbieknél nincs, az utóbbiaknak pedig van rendhagyó másodlagos tövük. Ezen kívül még ahhoz, hogy definiáljuk, melyek az *-ere* típusú igeékek (a) fel kell sorolnunk, hogy közülük melyeknek nincs az interlingua szótárban szabálytalan másodlagos tövük, illetve (b) ki kell zárnunk a nem ide tartozó, de szabálytalan tövvel rendelkező igeéket.

(a) Az alábbi *-ere* főnévi igenevű igéknek nincs szabálytalan másodlagos tövük: *addere*, *appetere*, *arguere*, *congruere*, *in-* és *succumbere*, *edere* ‘eszik’, *edere* ‘szerkeszt; közöl, kiad’, *essere*, *fremere*, *furere*, *lambere*, *molere*, *perdere*, *petere*, *rendere*, *strepere*, *tremere*, *vergere*, *vivere*, valamint összetételeik.

(b) Az alábbi igék főnévi igeneve nem *-ere*-re végződik, annak ellenére, hogy van rendhagyó másodlagos tövük: *censer*, *compler*, *deler*, *docer*, *ad-*, *co-* és *inherer*, *indulger*, *luger*, *miscer*, *morder*, *mover*, *mulger*, *pender*, *posseder*, *rider*, *seder*, *as-*, *dis-*, *pre-*, *re-*, *sub-*, *obsider*, *sorber*, *sponder*, *suader*, *tener*, *tonder*, *torquer*, *torrer*, *vider*, valamint összetételeik.

Az *-ere* végű igék az összes származékuk tekintetében követik az *-er* típusú igék esetén megadott mintákat. A kollaterális igerendszer használata esetén az *-ite* képzős befejezett melléknévi igenevek (függetlenül attól, hogy *-er* vagy *-ere* típusú igékből képeztük-e őket) a hátulról a harmadik szótagon hangsúlyozódnak és nem esnek a kollaterális helyesírás 15. § h) pontja hatálya alá (tehát az *-e* véghangzó nem marad el).

149. §

Ha a másodlagos tő *-at-*, illetve *-it-* elemét nem a tő, hanem a képző részének tekintjük, akkor csak a rendhagyó tövű igék esetén szükséges a másodlagos tő megkülönböztetése, a szabályos igék kezelhetők egytövéként. Ebben az esetben az érintett képzők alakjai az alábbiak:

-ar típusú szabályos igék esetén (az elsődleges tőhöz járulva)	-er és -ir típusú szabályos igék esetén (az elsődleges tőhöz járulva)	Szabálytalan igék esetén (a másodlagos tőhöz járulva)
<i>-ation</i>	<i>-ition</i>	<i>-ion</i>
<i>-ative</i>	<i>-itive</i>	<i>-ive</i>
<i>-atura</i>	<i>-itura</i>	<i>-ura</i>
<i>-ator</i>	<i>-itor</i>	<i>-or</i>
<i>-atori</i>	<i>-itori</i>	<i>-ori</i>
<i>-atorio</i>	<i>-itorio</i>	<i>-orio</i>
<i>-ate</i>	<i>-ite</i>	<i>-e</i>

150. §

N. B. A rendhagyó tőből képzett alakok akkor is használhatók, ha egyébként szabályosnak is tekintünk minden igét. Így az olyan kettős alakok megengedhetők, mint *facer* ‘csinál, tesz’ > *factor* vagy *facitor* ‘csináló, készítő, gyártó’, *tender* ‘nyújt, feszít’ > *tensor* vagy *tenditor* ‘nyújtó, feszítő’ stb. Újképzések esetén általában a szabályos alakot részesítjük előnyben. Az *-ate* melléknévi igenévi képzővel és alakváltozataival – így a velük azonos melléknévekkel is – foglalkoznak a 95. § és követő szakaszok. A szabályosan az elsődleges ige-tőhöz járó *-bile* képző – az ige osztályának megfelelő kötőhangzón keresztül – a rendhagyó másodlagos tőhöz kapcsolódik, ha ez utóbbi *-pt-*, *-st-*, *-s-*, *-ss-* vagy *-x-* végű.

151. §

A főnévi igenevek főnévként való használatáról l. 83. §.

152. §

Főnevek és melléknévek igékből az alább felsorolt képzők segítségével képezhetők. A zárójelben megadott főnévi igenévi végződés az jelöltük, hogy az adott képző csak ahhoz a típusú igéhez járulhat. Hasonlóképpen – kiírva vagy *rh* rövidítéssel – megjelöltük a csak a rendhagyó másodlagos tövekkel használatos képzőalakokat. N. B. A csillaggal megjelölt képzők előtt tővégi *-c* írása megváltozhat – *a* és *o* előtt *-ci-*-re, illetve *e* és *i* előtt *-ch-*-ra –, hogy a kiejtés megmaradjon, vö. 137. §, 3. bekezdés.

-*ada

fn ‘folytonos vagy hosszan tartó ...-ás’, pl.
cavalcar ‘lovagol’ > *cavalcada* ‘lovaglás’;
Új képzés:

curre ‘fut’ > *currada* ‘futás’.

Megjegyzés: Főnévi alapú képzéseit l. 138. §. A hasonló, ill. rokon értelmű képzőket l. 154. §.

-*age

fn ‘...-ás mint tevékenység vagy folyamat’, pl.

acierar ‘acéllal bevon’ > *acierage* ‘acéllal való bevonás’.

Új képzések:

borrar ‘(meg/ki)töm’ > *borrage* ‘tömés (folyamata)’;

contrafac ‘utánoz, hamisít’ > *contrafaciage* ‘hamisítás, utánczás’.

Megjegyzés: Főnévi alapú képzéseit l. 138. §. További, *a*-val vagy *o*-val kezdődő képző előtt *-agi-* alakot vesz fel. A hasonló, ill. rokon értelmű képzőket l. 154. §.

-*eria

1. ‘hely, ahol ...(-nak)’, pl.

distillar ‘desztillál, lepárol’ > *distilleria* ‘lepárló(üzem), szeszfőzde’;

Új képzések:

blanchir ‘fehérít’ > *blancheria* ‘fehérítőüzem’, *piscar* ‘halászik’ > *pischeria* ‘halászhely’.

2. ‘...-ás mint művészet, kézművesség, kereskedelem’ vagy ‘...-ás gyakorlata; valamint ezek eredménye’, pl.

brodar ‘hímez, kézimunkázik’ > *broderia* ‘hímzés, kézimunka’;

Új képzés:

robar ‘lop, rabol’ > *roberia* ‘rablás’.

Megjegyzés: Főnévi alapú képzéseit l. 138. §. A hasonló, ill. rokon értelmű képzőket l. 154. §.

-amento (<-ar), -imento (<-er, -ir)

fn ‘...-ás mint tevékenység vagy ennek eredménye’, pl.

arrangiar ‘elrendez, elintéz, eltervez, rendbe tesz’ > *arrangiamento* ‘rendelkezés, elrendezés’;

abolir ‘megszüntet, érvénytelenít’ > *abolimento* ‘megszüntetés, érvénytelenítés’.

Új képzések:

fagottar ‘kötegel, nyalábba köt’ > *fagottamento* ‘kötegelés, nyalábba való kötés’;

fulger ‘(fel)villan, villog’ > *fulgimento* ‘(fel)villanás, villogás’.

Megjegyzés: A hasonló, ill. rokon értelmű képzőket l. 154. §.

-ante (<-ar), -ente (<-er), -iente (<-ir)

mn ‘...-ó, ami/aki ...’, pl.

abund ‘bővelkedik *vmiben*, bőven van’ > *abundante* ‘bőséges; bővelkedő, gazdag *vmiben*’;

coherer ‘összetapad, tapadós (lesz), következetes (lesz/marad)’ > *coherente* ‘tapadós, következetes’;

obedir ‘engedelmeskedik’ > *obediente* ‘engedelmes(kedő)’.

Új képzések:

florar ‘virágzik’ > *florante* ‘virágzó’;

subscriber ‘aláír’ > *subscribente* ‘aláíró’;

inhibir ‘(meg)tilt, gátol’ > *inhibiente* ‘tiltó, gátló’.

Megjegyzés: Azonos a folyamatos melléknévi igenévi képzővel. L. 93. § (különösen a megjegyzés).

-ante (<-ar), -ente (<-er), -iente (<-ir)

fn ‘...-ó, ami/aki ...’, pl.

brillar ‘ragyog, fénylik’ > *brillante* ‘briliáns, csiszolt gyémánt’;

studer ‘tanul, tanulmányoz’ > *studente* ‘tanuló, hallgató’;

emollir [Orv.] ‘(meg)puhít, (meg)lágylít’ > *emolliente* ‘lágylító-/puhítószér’.

Új képzések:

formar ‘alakít, formál, készít, formál’ > *formante* ‘formáns’;

diriger ‘vezet, igazgat, irányít’ > *dirigente* ‘igazgató, vezető, karmester’;

inhibir ‘(meg)tilt, gátol’ > *inhibiente* ‘gátló(szer)’.

Megjegyzés: A folyamatos melléknévi igenévi képző főnevesedése L. 93. § (különösen a megjegyzés). Jelentésében rokon az *-*ator*-ral, de jobban hangsúlyozza a folyamat tényét.

-antia (<-ar), -entia (<-er), -ientia (<-ir)

fn ‘...-ás, mint állapot vagy minőség’, pl.

tolerar ‘eltűr, elvisel; megenged’ > *tolerantia* ‘(el)tűrés, türelem; tolerancia’;

adolesc ‘fel nő, felsejlik’ > *adolescencia* ‘ifjúkor, kamaszkor’;

experir ‘kipróbál, megpróbál, megtapasztal’ > *experientia* ‘tapasztalat, megismerés, gyakorlat’.

Új képzések:

irradiar ‘kisugároz’ > *irradiantia* ‘kisugárzás’;

arder ‘ég, lángol; (el)éget’ > *ardentia* ‘hév, lángolás, hevesség’;

inciper ‘kezd’ > *icipientia* ‘kezdet; kezdeti, kezdődő volta (*vmnek*)’.

Megjegyzés: A folyamatos melléknévi igenév *-ia* képzős származéka. L. 93. § (különösen a megjegyzés) és 141. §.

***-abile* (<*-ar*), *-ibile* (<*-er*, *-ir*)**

mn ‘...-ható, ...-andó, érdemes ...-ni’, pl.

observar ‘megfigyel, észlel; betart; észrevételez’ > *observabile* ‘észlelhető; betartandó; figyelemre méltó’

admirar ‘(meg)csodál, gyönyörködik’ > *admirabile* ‘csodálatos, bámulatra méltó’;

leger ‘olvas’ > *legibile* ‘olvasható’;

audir ‘hall(gat)’ > *audibile* ‘hallható’.

Új képzések:

exaggerar ‘eltúloz’ > *inexaggerabile* ‘el nem túlozható’;

financiar ‘finanszíroz’ > *financiabile* ‘finanszírozható’;

finir ‘befejez’ > *finibile* ‘befejezhető’

franger ‘tör’ > *frangibile* ‘törékeny, (könnyen) törhető’.

Olyan igék esetén, amelyek rendhagyó másodlagos töve *-pt-*, *-st-*, *-s-*, *-ss-* vagy *-x-* végű, a *-bile* képző ehhez a töhöz kapcsolódik, nem az elsődlegeshez, pl.

perciper (<*-cip-* / <*-cept-*) ‘észlel, érzékel’ > *perceptibile* ‘észlelhető, érzékelhető’.

Új képzések:

tonder (<*tond-* / <*tons-*) ‘vág’ > *intonsibile* ‘vághatatlan’. L. még 150. §.

***-ation* (<*-ar*), *-ition* (<*-er*, *-ir*) , *-ion* (<*rh*)**

fn ‘...-ás mint tevékenység vagy ennek eredménye’, pl.

installar ‘elhelyez; beszerel, beállít’ > *installation* ‘beszerelés, beállítás; berendezés, felszerelés’;

addar ‘összead, hozzáad’ > *addition* ‘összeadás’;

audir ‘hall(gat)’ > *audition* ‘hallás’.

Új képzések:

atomisar ‘atomizál’ > *atomisation* ‘atomizáció’;

amollir ‘(meg)puhít, (meg)lágylít’ > *amollition* ‘lágylás, puhítás’.

Rendhagyó másodlagos tövel a rövid *-ion* képzővariáns használatos, pl.

convenir (<*-ven-* / <*-vent-*) ‘gyülekezik; megegyezik’ > *convention* ‘egyezmény, gyülekezet’.

Új képzések:

derelinquer (<*-linqu-* / <*-lict-*) ‘elhagy, abbahagy’ > *dereliction* ‘elhagyás; gondatlanság, hanyagság’;

consentir (<*-sent-* / <*-sens-*) ‘hozzájárul, beleegyezik’ > *consension* ‘hozzájárulás, beleegyezés’.

Megjegyzés: A hasonló, ill. rokon értelmű képzőket l. 154. §.

***-ative* (<*-ar*), *-itive* (<*-er*, *-ir*), *-ive* (<*rh*)**

mn

1. ‘hajlamos ...-ni’, pl.

sedar ‘enyhít, megnyugtat’ > *sedative* ‘nyugtató, csillapító, enyhítő’;

depler ‘elfogyaszt, kimerít’ > *depletive* [*sic!*] ‘kimerítő’;

fugir ‘menekül; elröppen (idő)’ > *fugitive* ‘menekülő, szökésben lévő; múltó, rövid életű’.

Új képzések:

isolar ‘elszigetel, izolál’ > *isolative* ‘elszigetel(őd)ésre hajlamos’;

moner ‘(meg)dorgál, (meg)int’ > *monitive* ‘dorgáló, intó, feddő; figyelmeztető’;

finir ‘befejez’ > *finitive* ‘végső, befejező’.

2. ‘...-(ód)ás célját szolgáló, ...-ásra való’, pl.

demonstrar ‘demonstrál’ > *demonstrative* ‘demonstratív’;

compler ‘elvégez, betetöz, kiegészít’ > *completive* [*sic!*] ‘kiegészítő, pótló, pótló’;

partir ‘(fel)oszt, elválaszt’ > *partitive* ‘rész-, részleges, (meg)osztó’.

Új képzések:

alligar ‘(össze)köt, (össze)kapcsol’ > *alligative* ‘kötő-, kapcsoló-’;

circumjacer ‘körülvesz’ > *circumjactive* ‘körülvevő, környező’;

guarnir ‘dekorál, feldíszít, rendbe hoz’ > *guarnitive* ‘dekoratív, díszítő (hatású)’.

Rendhagyó másodlagos tövel a rövid *-ive* képzővariáns használatos, pl.

reciper (*-cip-* / *-cept-*) 'kap, átvesz; elfogad; fog, vesz (adást)' > *receptive* 'fogékony, befogadó';

defender (*-fend-* / *-fens-*) 'véd, óv' > *defensive* 'védekező, defenzív'.

Új képzések:

eveller (*-vell-* / *-vuls-*) 'kitép, kiszakít' > *evulsive* 'evulzív, kiszakadással/kitépődéssel járó';

exhaurir (*-haur-* / *-haust-*) 'kimerít, elhasznál' > *exhaustive* 'kimerítő, alapos'.

-*ator (<-ar>), -itor (<-er, -ir>), -or (<rh>)

fn 'aki/ami ..., ...-ó/ő (élőlény, dolog)', pl.

administrar 'adminisztrál, igazgat' > *administrator* 'adminisztrátor, ügyintéző';

accelerar 'gyorsít' > *accelerator* 'gyorsító, gázpedál';

consumer 'fogyaszt, felhasznál' > *consumitor* 'fogyasztó (felhasználó)';

expedir 'elküld, felad' > *expeditor* 'feladó, küldő'.

Új képzések:

ponderar 'mérlegel, fontolóra vesz; eltűnődik' > *ponderator* 'mérlegelő; tűnődő';

siccar 'szárit' > *siccator* 'szárító';

urger 'sürget, siettet, hajt' > *urgitor* 'siettető, sürgető';

compartir 'feloszt' > *compartitor* 'felosztó'.

Rendhagyó másodlagos tövel a rövid *-or* képzővariáns használatos, pl.

distribuer (*-tribu-* / *-tribut-*) 'kioszt, kihord; kereskedik' > *distributor* 'kihordó, közvetítő (kereskedő)'.

Új képzések:

franger (*frang-* / *fract-*) 'tör' > *fractor* 'törő, zúzó; kőfejtő';

exhaurir (*-haur-* / *-haust-*) 'kimerít, elhasznál' > *exhaustor* 'kimerítő, elhasználó'

Megjegyzés: Jelentésében rokon az *-ante* stb. képzővel, amely előnyben részesítendő az *-escer* végű igék esetén. A megfelelő nőnemű alakok az *-atrice* stb. képzővel állnak elő.

-*atori (<-ar>), -itori (<-er, -ir>), -ori (<rh>)

mn '...-áshoz (mint tevékenységhez) tartozó, ...-ásra szolgáló', pl.

circular 'kering, köröz; köröztet' > *circulatori* 'keringési, kör-';

merer 'megérdemel, kiérdemel' > *meritori* 'érdemdús, dicséretre méltó, érdemleges';

transir 'átkel, átmegy' > *transitori* 'múló, mulékony, átmeneti'.

Új képzések:

ventilar 'szellőztet, levegőztet' > *ventilatori* 'szellőztető, levegőztető, légcseré-, ventilatorikus';

coercer 'kényszerít, elnyom, leigáz' > *coercitori* 'kényszerítő (erejű); korlátozó'.

Rendhagyó másodlagos tövel a rövid *-ori* képzővariáns használatos, pl.

deluder (*-lud-* / *-lus-*) 'kijátszik, becsap' > *delusori* 'csalóka, megtévesztő; légből kapott'.

Új képzések:

sentir (*sent-* / *sens-*) 'érez' > *sensori* 'érzék-, érző-, érzékelési, érzékekből származó';

accender (*-cend-* / *-cens-*) 'meggyújt, begyújt' > *accensori* 'gyújtó-'

Megjegyzés: Gyakran az *-ion* végű főnevek általános melléknévi formájának képzésére szolgál.

-*atorio (<-ar>), -itorio (<-er, -ir>), -orio (<rh>)

fn 'hely, ahol ...(-nak); berendezés vagy eszköz, amivel ...(-nak)', pl.

laborar 'dolgozik' > *laboratorio* 'laboratórium';

abatter 'leüt, lever' > *abattitorio* 'vágóhíd';

audir 'hall(gat)' > *auditorio* 'előadóterem'.

Új képzések:

fumar 'dohányzik, füstöl' > *fumatorio* 'dohányzószoza, füstölőház stb.';

biber 'iszik' > *bibitorio* 'ivó(hely), itatóhely';

blanchir 'fehérít' > *blanchitorio* 'fehérítésre való hely, készség'.

Rendhagyó másodlagos tövel a rövid *-orio* képzővariáns használatos, pl.

scriber (*scrib-* / *script-*) 'ír' > *scriptorio* 'íróasztal'

Új képzések:

calefacer (*-fac-* / *-fact-*) 'fűt' > *calefactorio* 'fűtőmű, fűtőház'.

-atrice (<-ar>), -itrice (<-er, -ir>), -rice (<rh>)

fn 'nő, aki ..., ...-ó (nő)', pl.

imperar 'uralkodik' > *imperatrice* 'császárnő, császárné';

consumer 'fogyaszt, felhasznál' > *consumitrice* 'női fogyasztó (felhasználó)';

expedir 'elküld, felad' > *expeditrice* 'női feladó, küldő'.

Új képzések:

crear 'alkot' > *creatrice* 'alkotónő';

moner '(meg)dorgál, (meg)int' > *monitrice* 'női dorgáló, intő, feddő';

audir 'hall(gat)' > *auditrice* 'női hallgató'.

Rendhagyó másodlagos tövel a rövid *-rice* képzővariáns használatos, ha a tő *-t*-re végződik. Egyéb rendhagyó tövel lehetőleg ne használjuk. Pl.

ager (*ag-* / *act-*) 'szerepel' > *actrice* 'színésznő'.

Új képzések:

sarcir (*sarc-* / *sart-*) '(ki/meg)javít, (meg)foltoz, rendbe hoz' > *sartrice* 'varrónő, szabónő'.

Megjegyzés: Rokon értelmű a hímnemű *-*ator* stb. variáns *-*essa* képzős származékával.

-atura (<-ar), -itura (<-er, -ir), -ura (<rh)

fn '...-ás mint tevékenység vagy ennek eredménye', pl.

filar 'fon, sző' > *filatura* 'fonás, szövés';

crear 'alkot, teremt' > *creatura* 'teremtmény';

vestir 'felöltöztet; felvesz (ruhát)' > *vestitura* 'ruha, öltözék'.

Új képzések:

martellar 'kalapál' > *martellatura* 'kalapálás';

nutrir 'táplál' > *nutritura* 'táplál(koz)ás, élelmezés'.

Rendhagyó másodlagos tövel a rövid *-ura* képzővariáns használatos, pl.

miscer (*misc-* / *mixt-*) 'kever' > *mixtura* 'keverék';

aperir (*-per-* / *-pert-*) 'nyit' > *apertura* 'nyílás'.

Új képzések:

tanger (*tang-* / *tact-*) 'érint' > *tactura* 'érintés';

sarcir (*sarc-* / *sart-*) '(ki/meg)javít, (meg)foltoz, rendbe hoz' > *sartura* 'javítás, rendbe hozás'.

Megjegyzés: A hasonló, ill. rokon értelmű képzőket l. 154. §.

-ate (<-ar), -ite (<-er, -ir), -e (<rh)

mn

1. '...(t)t, ...-va levő', pl.

concentrar 'összpontosít, koncentrálni' > *concentrate* 'koncentrált';

addormir '(el)altat' > *addormite* 'alvó, elaltatott';

posseder 'birtokol; hatalmában tart' > *possedite* 'birtokolt; megszállott'.

Új képzések:

civilisar 'civilizál' > *civilisate* 'civilizált';

perder 'elvesz(i)t' > *perдите* 'elveszett';

prohibir '(meg)tilt, meggátol' > *prohibite* 'tiltott'.

2. '...(t)t, aki/ami ...-(t)t', pl.

mediar 'közvetít' > *mediate* 'közvetett';

tacer 'csendben van, hallgat' > *tacite* 'néma, szótlan; hallgatólagos'.

Új képzések:

germinar 'csírázik; csíráztat' > *germinate* 'kicsírázott';

jacer 'fekszik' > *jacite* 'lefeküdt';

cader '(el/le)esik' > *cadite* '(le/el)esett';

faller 'elromlik, nem sikerül' > *fallite* 'elromlott'.

Rendhagyó másodlagos tövel a rövid *-e* képzővariáns használatos, pl.

confunder (*-fund-* / *-fus-*) 'összekever, összetéveszt' > *confuse* 'zavarodott, zavaros'.

Új képzések:

scriber (*scrib-* / *script-*) 'ír' > *scripte* '(meg)írt, írott'.

Megjegyzés: Azonos a befejezett melléknévi igenévvel, vö. 95. §–97. §.

153. §

Öt IGEI ALAPÚ MELLÉKNÉVKÉPZŐ van.

-ante (-ente, -iente)

Azt fejezi ki, hogy egy dolog vagy egy személy végrehajtja az igével kifejezett cselekvést (*causar* – *causante* 'okozó': *le factor causante le accidente* 'a balesetet okozó tényező').

-ative (-itive, -ive)

Azt fejezi ki, hogy egy dolog vagy egy személy hajlandó, alkalmas stb. végrehajtani az igével kifejezett cselekvést (*causar* – *causative* ‘kiváltó, előidézni képes’: *le distinction de plure factores causative* ‘a különböző kiváltó (előidézni képes) tényezők megkülönböztetése’).

-*atori (-itori, -ori)

Azt fejezi ki, hogy egy dolog vagy egy személy valamilyen módon összefügg vagy kapcsolatban áll az igével kifejezett cselekvéssel (*causar* – *causatori* ‘ok[ok]kal kapcsolatos’: *le aspecto causatori del problema* ‘a probléma okokkal kapcsolatos szempontja’).

-ate (-ite, -e)

Azt fejezi ki, hogy a – már befejeződött – cselekvést egy tárgy vagy egy személy szenvedte el (*causar* – *causate* ‘okozott’: *le accidente causate per su neglecto* ‘a gondatlansága által okozott baleset’).

-abile (-ibile)

Azt fejezi ki, hogy a cselekvés illethet vagy annak illetnie kellene egy tárgyat vagy egy személyt (*causar* – *causabile* ‘előidézhető, előidézendő’: *miraculos es causabile solamente per fortias supernatural* ‘a csodák csak a természetfeletti erők által idézhetők elő’).

154. §

AZ IGÉI ALAPÚ FŐNÉVKÉPZŐK közül néhány az igével kifejezett cselekvés, történés többé vagy kevésbé eltérő jellegét fejezi ki.

1. *-*ada*
2. *-*age*
3. *-*eria*
4. *-amento (-imento)*
5. *-ation (-ition, -ion)*
6. *-atura (-itura, -ura)*; valamint
7. *-antia (-entia, -ientia)* és
8. a főnévként használt főnévi igenév (*-ar, -er, -ir*).

A fentiek közti különbség gyakran a hangsúlyozni kívánt árnyalatnyi különbségeken múlik, és nagyon sok esetben az egyik képzést használhatjuk a másik helyett észrevehető jelentésváltozás nélkül. A gyakorlatban egy és ugyanazon igével nemigen használhatjuk az összes képzőt anélkül, hogy mesterkéltek ne lennénk, ha csak nem a jelentéskülönbségük bemutatására.

A *procurar* ‘beszerez’ igét példának választva a fenti képzőkkel az alábbi főneveket kapjuk eredményül:

1. *procurada*
  2. *procurage*
  3. *procureria*
  4. *procuramento*
  5. *procuration*
  6. *procuratura*
  7. *procurantia*
  8. *procurar*
1. Az *-*ada* képző olyan cselekvést fejez ki, amely lezárult és egy egységként nézzük akár a tevékenység eredményét, akár magát a cselekvés folyamatát tekintve. Többes számba tehető. A *procurada* szó jelenthet egy beszerzési utat kiemelve annak sikerét, illetve eredményét.
  2. Az *-*age* képző olyan befejezett vagy folyamatban lévő cselekvést fejez ki, amelyet egyszeri tettnek, vagy ilyen tettek egységként felfogott sorozatának tekintünk. Az ilyen szavak általában elvont tartalmúak, és mint ilyenek, nincs többes számuk. A *procurage* szó egyrészt a beszerzés folyamatát jelenti kiemelve az erre fordított erőfeszítést, költséget stb.; másrészt a beszerző személy foglalkozását fejezi ki, minthogy ez a foglalkozás beszerzési folyamatok sorozatából áll.
  3. Az *-*eria* képző olyan cselekvést jelöl, amely egy foglalkozás, munkakör, tevékenységi terület stb. része, beleértve az ennek megfelelő termelést egészében vagy egyedi termékeként. A *procureria* szó kifejezheti a beszerzéssel foglalkozó személy gyakorlati tevékenységét (a fenti másodlagos jelentéseivel együtt). Emellett azonban a szónak van egy másik, sokkal bevettebb jelentése: a hely, ahol a beszerző

dolgozik.

4. Az *-amento* képző a cselekvést a hatásai és az eredményei szempontjából írja le. A *procuramento* szó jelölheti a beszerzést, mint egy tettet, vagy a megfelelő cselekvést és a beszerzésre való törekvést.
5. Az *-ation* képző magát cselekvést fejezi ki, illetve olyan kézzelfogható folyamatként felfogott cselekvést, amely megismételhető, ezért többes számba tehető. A *procuration* szó a beszerzés meghatározott végrehajtását jelenti.
6. Az *-atura* képző a cselekvést a létrejövő egyedi termék szempontjából jelöli, de jelentheti magát az egyedi terméket, illetve a jelentés kiterjedhet arra a tevékenységre, amelyet az egyedi termék szimbolizál. A *procuratura* szó így kifejezheti a beszerzés tényét, valamint olyan szervezetet, hivatalt, amely bizonyos követelményeknek megfelelő dolgok beszerzésével foglalkozik.
7. Az *-antia* képző a cselekvést mint a cselekvő állapotát írja le. A *procurantia* szó jelölheti a beszerzést, mint egy megbízatást, amely bizonyos követelményeket támaszt a szóban forgó személlyel szemben.
8. Az *-ar* (főnévi igenévi) végződés a cselekvést cselekvésként, vagyis elvont fogalomként határozza meg, így nem tehető többes számba. A *procurar* szó beszerzést jelent.

N. B. A fenti képzők közti logikai különbségtételt ne vigyük túlzásba. A gyakorlatban a megfelelő képző kiválasztását gyakran nem logikai tényezők határozzák meg, így ezek a tényezők emiatt nem kevésbé lényegesek. A tényleges jelentést és értelmet, általánosságban szólva, befolyásolja az adott képzés nemzetközi (újlatin, angol) használata.

Összetételi előtagok

155. §

A SZÖSSZETÉTEL kifejezés alatt itt egy szó és egy előtag (igekötő, előképző), illetve két önálló szó kombinálásával történő szóképzést értünk. Mindkét esetben az első tag módosítja a második, az összetétel szófaját is meghatározó tag értelmét. Fontos, hogy a második tag az adott szófajává gyakran csak az összetétel során válik; pl. *rehabilitar* 'rehabilitál' esetén úgy tűnhet, hogy az igekötő a *habilitar* 'alkalmassá/lehetővé tesz, feljogosít' igehez járult, valójában azonban a *habile* 'ügyes, gyakorlott; hathatós; képes' szó a képzés alapja.

A következő pontok tekintetében ez utóbbi jelenséget szabályszerűnek tekintjük, ezért a továbbiakban már nem fogjuk ismételtén kifejtetni. Vö. 163. §.

156. §

Célszerű különbséget tenni a KÖZNYELVI ÉS SZAKNYELVI ELŐTAGOK között. Ez a különbségtétel azonban nem merev szabályokon nyugszik, hanem abból a (nemcsak az interlinguára, hanem minden modern nyelvre jellemző) tényből ered, hogy a tudományos szaknyelv olyan előtagokat is használ, amely egyébként ritkák a természetes nyelvek mindennapos szókincsében.

157. §

Az alábbi KÖZNYELVI ELŐTAGOK (igekötők, előképzők) járulhatnak főnevekhez, melléknevekhez, illetve igékhez (a szófaji függést minden esetben feltüntetjük):

ad- (a□-)

ige, 'oda-, hozzá-, be(le)-', pl.

judicar 'ítél(kezik)' > *adjudicar* 'odaítél, megítél; eldönt';

curre 'fut' > *accurre* 'odarohan, futva jön; segítségére siet';

costa 'part' > *accostar* 'partot ér, kiköt'.

Új képzés:

rider 'nevet' > *arridar* 'kinevet'.

Megjegyzés: A 'valami felé való mozgás' jelentés kiterjesztéseként az *ad-* előtag szintén kifejezhet 'valamivé változást', 'az intenzitás növekedését' stb.; pl. *clar* 'világos' > *acclarar* 'tisztábbá tesz, tisztáz'.

A véghangzója hasonul mássalhangzók előtt a *d*, *h*, *j*, *m* és *v* hangokat leszámítva.

ante-

fn, *mn*, *ige*. 'elő-, ... előtt(i) <időben és térben>', pl.

camera 'szoba' > *antecamera* 'előszoba';

penultime ‘utolsó előtti’ > *antepenultime* ‘utolsó előtti megelőző, hátulról a harmadik’;
diluvio ‘özönvíz’ > *antediluvian* ‘özönvíz előtti’;
poner ‘helyez, tesz, rak’ > *anteponer* ‘elé(je) tesz, elébe helyez’.

Új képzések:

eternitate ‘örökkévalóság’ > *anteeternitate* ‘örökkévalóság előtti állapot’;
marginē ‘(lap)szél, szegély, margó’ > *antemarginal* ‘levélszél előtti’ [Növ.];
arar ‘szánt’ > *antearar* ‘előszánt (előkészítve a valódi szántást)’.

Megjegyzés: A *pre-* szinonimája; ellentétes értelmű előtag: *post-*.

anti- (ant-)

fn, mn, ‘ellen-, anti-, ...-ellenes’, pl.

arctic ‘(északi-)sarki, sarkvidéki’ > *antarctic* ‘délsarki, déli sarkvidéki’;

papa ‘pápa’ > *antipapa* ‘ellenpápa’.

Új képzések:

idealista ‘idealista’ > *antiidealista* ‘antiidealista, idealistaellenes’;

Freud > *antifreudista* ‘antifreudista, Freud-ellenes’.

Megjegyzés: Az új képzésekben nem használható *ant-* alak magánhangzó és *h* előtt fordul elő, pl. *helminthe* ‘bélféreg’ > *anthelminthic* ‘féregűző’. Ellentétes értelmű előtag: *pro-*.

auto- (aut-)

fn, mn, ‘ön-, saját, auto-’, pl.

biographia ‘életrajz’ > *autobiographia* ‘önéletrajz’;

mobile ‘mozgó, mozgatható, hordozható’ > *automobile* ‘önjáró, önműködő; gépjármű’.

Új képzés:

analyse ‘elemzés, vizsgálat’ > *autoanalyse* ‘önelemzés, önvizsgálat’.

Megjegyzés: Az új képzésekben nem használható *aut-* alak magánhangzó előtt fordul elő, pl. *-onym* ‘név’ > *autonymo* ‘saját név (alatt megjelent könyv)’.

circum- (circu-)

ige, mn, ‘körül-, körbe-, ...-körüli’, pl.

navigar ‘hajózik, bejár (hajóval stb.)’ > *circumnavigar* ‘körülhajóz’;

polo ‘sar(o)k, pólus’ > *circumpolar* ‘sarkkörüli’;

vicin ‘szomszédos, határos, melletti’ > *circumvicin* ‘határos, körülötte fekvő’.

Új képzés:

zenit ‘zenit, tetőpont’ > *circumzenital* [Meteor.] ‘zenit körüli’.

Megjegyzés: Az új képzésekben nem használható *circu-* alak *i* előtt fordul elő, pl. *ir* ‘megy’ > *circuir* ‘körüljár, körbemegy’.

co-

fn, mn, ‘...-társ’, pl.

national ‘nemzeti, hazai, országos’ > *conational* ‘ugyanazon országbeli/nemzetbeli’;

hereditario ‘örökös’ > *cohereditario* ‘örököstárs’.

Új képzések:

naufrago ‘hajótörött’ > *conaufrago* ‘hajótörött társ’;

ideal ‘eszmény, ideál; eszményi, ideális’ > *coidealista* ‘ugyanazon eszmény híve’.

Megjegyzés: Egybeesik a *con-* előtag magánhangzó és *h* előtti *co-* alakjával.

con- (co-, col-, com-, cor-)

fn, mn, ige, ‘együtt-, azonos(an), kölcsönös(en)’, pl.

matre ‘anya’ > *commatre* ‘keresztanya’;

latere ‘oldal’ > *collateral* ‘járulékos, pót-, mellék-’;

temporanee ‘időbeli, időleges’ > *contemporanee* ‘egyidejű, kortárs-; korabeli’;

exister ‘létezik, van’ > *coexister* ‘egyidejűleg/együtt létezik/van’;

religion ‘vallás’ > *coreligionario* ‘hittestvér’.

Új képzések:

generic ‘általános; nem(zetség)hez tartozó’ > *congeneric* ‘azonos fajú, azonos nem(zetség)hez tartozó’;

fixar ‘(oda/meg)erősít; megszab, kijelöl; fixál, megköt’ > *confixar* ‘egymáshoz erősít’;

partitario ‘párthív’ > *compartitario* ‘ugyanannak a pártnak a híve’.

Megjegyzés: Alakváltozatai: *co-* magánhangzó és *h* előtt, *col-* *l* előtt, *com-* *b, p* és *m* előtt, *cor-* *r* előtt; a *co-* alak egybeesik a fenti *co-* előtaggal.

contra-

fn, ige, ‘ellen(t)-, kontra-’, pl.

balancia ‘mérleg; egyensúly; mérleg, egyenleg’ > *contrabalancia* ‘ellensúly’;

dicer ‘mond’ > *contradicer* ‘ellentmond’.

Új képzések:

manifesto ‘kiáltvány, manifesztum’ > *contramanoifesto* ‘ellenkiáltvány’;

fluer ‘folyik’ > *contrafluer* ‘ellenkezőleg folyik’.

dis-

fn, mn, ige

1. ‘szét-, külön-, osztott(an), szórt(an)’, pl.

rumper ‘tör’ > *disrumper* ‘széttör’.

Új képzés:

jacer ‘dob’ > *disjacer* ‘szétszór, eldob(ál)’.

2. ‘nem ..., -t(a)lan(ság) <ellentét>’, pl.

contente ‘(meg)elégedett’ > *discontente* ‘elégedetlen’;

harmonia ‘összhang, harmónia’ > *disharmonia* ‘összhang hiánya, diszharmónia’.

Új képzések:

credentia ‘hit’ > *discredentia* ‘hitetlenség’;

acido ‘sav’ > *disacidificar* ‘savtalanít’.

Megjegyzés: A 2. jelentésben szinonim a *non-* és *in-* előtagokkal.

ex-

fn, ‘korábbi, (meg)előző, volt’, pl.

presidente ‘elnök’ > *ex-presidente* ‘korábbi/volt elnök’.

Új képzés:

convicto ‘fegyenc, elítélt’ > *ex-convicto* ‘volt fegyenc/elítélt’.

Megjegyzés: Lehetőleg kötőjellel kapcsoljuk.

extra-

1. *fn, mn, ige*, ‘-n kívüli (rész stb.)’, pl.

dorso ‘hát’ > *extradorso* [*Ép.*] ‘boltív háta, bolthajtás külső felülete’;

muro ‘fal’ > *extramural* ‘falakon kívüli, a város határán kívüli’;

vaso ‘ér, véredény’ > *extravasas* ‘kiszivárog (erekből a vér); kifolyat (vért)’.

Új képzés:

lege ‘törvény’ > *extralegal* ‘törvényen kívüli’.

2. *mn*, ‘nagyon, rendkívül’, pl.

fine ‘finom(ított), tiszta, remek’ > *extrafine* ‘rendkívül finom’.

Új képzés:

longe ‘hosszú’ > *extralonge* ‘nagyon hosszú’.

Megjegyzés: Az 1. jelentésben ellentétes értelmű az *intra-* előtaggal.

gran-

rokonságnevekben ‘nagy-’, pl.

patre ‘apa’ > *granpatre* ‘nagyapa’;

amita ‘nagynéni’ > *granamita* ‘nagynéni (a szülő nagynénje)’.

Új képzés:

papa ‘papa, apu’ > *granpapa* ‘nagyapapa, nagyapu’.

Megjegyzés: A további fokozatokat (pl. *déd-*) a *pro-* előrag hozzáadásával képezhetjük, pl. *pro-granpatre* ‘dédapa’.

in- (i-, il-, im-, ir-)

1. *ige*, ‘be(le)-, rá-’, pl.

ducer ‘vezet’ > *inducer* ‘(bele)visz, rábír, rávesz, indukál’.

Új képzés:

capsula ‘kapszula, tok, kupak, bepárló csésze’ > *incapsular* ‘betokosít, tokba zár’.

Megjegyzés: Alakváltozatai: *il-* *l* előtt, *im-* *b*, *p* és *m* előtt, *ir-* *r* előtt. Valamiben, valamin lévő helyzetet; valamibe, valamire való mozgást; valamivé válást stb. fejez ki. Az *en-* szinonima műszaki szakkifejezésekben fordul elő, vö. 158. §.

2. *fn, mn*, ‘nem ..., -mentes, -t(a)lan(ság) <hiány>’, pl.
action ‘tett, eljárás, cselekedet, tevékenység, intézkedés’ > *inaction* ‘tétlenség, dologtalanság’;
regular ‘szabályos, szabatos, rendszeres’ > *irregular* ‘szabálytalan, rendszertelen’.
 Új képzés:
disciplina ‘fegyelem; tanszak, tantárgy; korbácsolás’ > *indisciplina* ‘fegyelmez(het)etlenség’.
 Megjegyzés: Alakváltozatai: *i- gn* előtt, *il- l* előtt, *im- b, p* és *m* előtt, *ir- r* előtt. Szinonim a *dis-* és *non-* előtagokkal.

inter-

- fn, mn, ige*, ‘-köz(t)i, -köze’, pl.
linear ‘vonalaz, vonalat rajzol’ > *interlinear* ‘sorok közé ír; ritkítva ír le/szed’;
acto ‘felvonás’ > *interacto* ‘színházi szünet, felvonásköz; közjáték’;
maxilla ‘állkapocs (csont)’ > *intermaxiliar* ‘felső állcsontok közti’.
 Új képzés:
racia ‘rassz, fajta, faj’ > *interracial* ‘különböző rasszok/fajok közti, több fajjal/fajtaival közös’.

intra-

- mn*, ‘-n belüli’, pl.
venose ‘vénás, (vivő)ér-’ > *intravenose* ‘intravénás, vivőérbe adott’.
 Új képzés:
pelvic [Anat.] ‘medence-, medencéhez tartozó’ > *intrapelvic* [Anat.] ‘medencén belüli’.
 Megjegyzés: Ellentétes értelmű az *extra-* előtaggal.

intro-

- ige*, ‘be(felé)-’, pl.
ducer ‘vezet’ > *introducer* ‘bevezet; behoz, bevisz, betesz; bemutat’.
 Új képzés:
suger ‘szív’ > *introsuger* ‘beszív, magába szív, elnyel’.
 Megjegyzés: Az *extro-* előtaggal ellentétes értelmű képzéseket ad, pl. *introversion* ‘befelé való fordulás, introverzió’ ~ *extroversion* ‘kifelé való fordulás, extroverzió’.

mis-

- ige*, ‘félre-, rosszul, tévesen’, pl.
interpretar ‘értelmez, tolmácsol, interpretál’ > *misinterpretar* ‘félreért, rosszul értelmez, félremagyaráz’.
 Új képzés:
nominar ‘(el/meg)nevez’ > *misnominar* ‘hibásan/tévesen nevez el/meg’.

non-

- fn, mn*, ‘nem ..., -mentes, -t(a)lan(ság) <hiány>’, pl.
conformista ‘alkalmazkodó, konformista’ > *nonconformista* ‘nem alkalmazkodó, nonkonformista’;
senso ‘érzék; ítélőképesség, ész; jelentés; irány’ > *nonsenso* ‘értelmetlenség, ostobaság’.
 Új képzések:
cyclic ‘körkörös, körben mozgó, ciklikus’ > *noncyclic* ‘nem ciklikus’;
usage ‘használat; szokás, gyakorlat’ > *nonusage* ‘nem használás, nem használatos volta *vminek*’.
 Megjegyzés: Szinonim a *dis-* és *in-* előtagokkal.

per-

- ige*, ‘át-’, pl.
forar ‘fúr’ > *perforar* ‘átfúr, átlukaszt, perforál’.
 Új képzés:
vader ‘megy’ > *pervader* ‘átjár, áthat, keresztülhatol’.
 Megjegyzés: Rokon értelmű a *trans-* előtaggal.
- ige*, ‘végig-, teljesen (meg-, át- stb.)’, pl.
venir ‘jön’ > *pervenir* ‘(sikeresen) megjön, megérkezik, végigmegy’.
 Új képzés:
leger ‘olvas’ > *perleger* ‘végigolvas’.
- [Vegy.] *fn, mn*, ‘per-’, pl.
oxydo ‘oxid (= oxigéntartalmú gyök)’ > *peroxydo* ‘peroxid (= maximális oxigéntartalmú gyök)’.
 Új képzések:
boric ‘borát’ > *perboric* ‘perborát’.

post-

fn, mn, ige, 'után-, ... után(i) <időben, térben és sorrendben>; utóbb, késve', pl.
poner 'helyez, tesz, rak' > *postponer* 'elhalaszt, elnapol; alárendel *uminek*, *umi* mögé helyez';
glacie 'jég' > *postglacial* 'jégkorszak utáni'.
 Új képzések:
pagar 'fizet' > *postpagar* 'késve/utóbb fizet';
impressionista 'impresszionista' > *postimpressionista* 'posztimpresszionista'.
 Megjegyzés: Ellentétes értelmű a *pre-* (és *ante-*) előtaggal.

pre-

fn, mn, ige, 'elő-, ... előtt(i) <időben, térben és sorrendben>; előre, korán', pl.
dominar 'uralkodik, ural' > *predominar* 'túlsúlyban van; diadalmaskodik *umin*, érvényesül';
historia 'történelem' > *prehistoria* 'őstörténet, történelem előtti kor';
matur 'érett' > *prematur* '(túlságosan) korai, idő előtti; korán érett/érő'.
 Új képzések:
gustar 'kóstol, ízlel; tetszik, örömet szerez' > *pregustar* 'előre megízlel, ízelítőt vesz/kap, megsejt';
newtonian 'newtoni' > *prenewtonian* 'Newton előtti'.
 Megjegyzés: Rokont értelmű az *ante-*, ellentétes értelmű a *post-* előtaggal.

pro-

1. *fn, mn*, '-barát, filo-, ... javára való', pl.
semita 'sémi, szemita' > *prosemita* 'filoszemita';
german 'német' > *progerman* 'németbarát'.
2. *ige*, 'elő(re)-, el-, ki-', pl.
longe 'hosszú' > *prolongar* 'meghosszabbít, elnyújt'.
 Új képzés:
traher 'húz, von' > *protraher* 'elhúz, húz-halaszt'.

Megjegyzés: Az 1. jelentésben ellentétes értelmű az *anti-* előtaggal. A rokonságnevekben történő használatát illetően l. *gran-* előtag fentebb.

re-

- ige*
1. 'vissza-', pl.
flecter '(meg/be)hajlít, (meg/le)hajt' > *reflecter* 'visszatükröz, visszaver'.
 Új képzés:
relancear 'hajít, vet, lök; indít, felbocsát, vízre bocsát' > *relancear* 'visszalök, visszataszít, visszaver'.
  2. 'újra-, újból, ismét', pl.
nove 'új' > *renovar* 'megújít, felújít'.
 Új képzés:
colonisar 'gyarmatosít, meghódít' > *recolonisar* 'újragyarmatosít'.
- Megjegyzés: Az 1. jelentésben szinonim a kifejezettebb *retro-* előtaggal.

retro-

- ige*, 'vissza-', pl.
ceder '(át)enged, felad' > *retroceder* 'visszahúzódik; visszaad, újra átenged'.
 Új képzés:
ducer 'vezet' > *retroducer* 'visszavezet, visszahoz, visszavisz, visszatérít'.
 Megjegyzés: Rokont értelmű a kevésbé kifejezett *re-* előtaggal. A *pro-* előtaggal ellentétes értelmű képzéseket ad, pl. *retrocession* 'visszahúzódás' ~ *procession* '(előre/fel)vonulás, folyamat, lefolyás'.

sub- (su□-)

- fn, mn, ige*
1. 'alá-, al(só)-, alatti', pl.
lingua 'nyelv' > *sublingual* [*Anat.*] 'nyelv alatti'.
 Új képzés:
currente 'áram, áramlat, folyás' > *subcurrente* 'alsó (felszín alatti) áramlat'.
  2. 'al-, mellék-, beosztott', pl.
division '(el/fel)osztás; osztály, részleg, egység' > *subdivision* 'alosztály, alegység'.
 Új képzés:
chef 'főnök, vezető, fő-' > *subchef* 'helyettes vezető'.

3. 'kissé, kevésbé, enyhén; enyhe', pl.
bullir 'forr' > *subbullir* 'lassan/gyengén forr'.

Új képzés:

inflammation [Orv.] 'gyulladás' > *subinflammation* [Orv.] 'enyhe gyulladás'.

Megjegyzés: A véghangzója hasonulhat a *c*, *f*, *g*, *m*, *p* és *r* mássalhangzók előtt. Ellentétes értelmű a *super-* előtaggal.

super-

fn, mn, ige

1. 'rá-, fölé-, fel(ső)-, feletti', pl.
poner 'helyez, tesz, rak' > *superponer* 'ráhelyez, tetejébe/egymásra helyez';
scarpa 'cipő' > *superscarpa* 'sárcipő, hócipő'.

Új képzés:

collar '(fel/rá/be)ragaszt' > *supercollar* 'ráragaszt'.

2. 'túl, túlzott(an)', pl.
pagar 'fizet' > *superpagar* 'túlfizet'.

Új képzés:

critic 'kritikus' > *supercritic* 'hiperkritikus, szórszálhasogató'.

Megjegyzés: Ellentétes értelmű a *sub-* előtaggal.

trans-

fn, mn, ige

1. '-n túl(i), -n felett(i)', pl.
portar 'visz, hord' > *transportar* 'szállít';
Alpes 'Alpok' > *transalpin* 'Alpokon túli';
ration '(indító)ok, indok, magyarázat; (józan) ész, értelem' > *transrational* 'józan éssen túli'.

Új képzés:

uranium 'urán' > *transuranic* 'transzurán'.

2. 'át-, keresztül-', pl.
parer '(fel/elő)tűnik, megjelenik; látszik' > *transparer* 'átlátszik, áttetszik'.

Új képzés:

luminar 'világítótest, világítás' [sic!] > *transluminar* 'átvilágít, átragyog'.

Megjegyzés: Az 1. jelentésében rokon értelmű az *ultra-*, a 2. jelentésében a *per-* előtaggal.

ultra-

fn, mn, ige, 'túl-, -n túl(i)', pl.

passar 'elhalad, elmegy' > *ultrapassar* 'túlmege';
violette 'ibolyaszínű' > *ultraviolette* 'ibolyántúli, ultraviola'.

Új képzések:

micrometro 'mikrométer, paránymérő' > *ultramicrometro* 'ultramikrométer';
stella 'csillag' > *ultrastellar* 'csillagokon túli'.

Megjegyzés: Rokon értelmű a *per-* előtaggal.

vice-

fn, 'al-, helyettes', pl.

rege 'király' > *vicerege* 'alkirály'.

Új képzések:

director 'igazgató' > *vicedirector* 'aligazgató, igazgatóhelyettes'.

158. §

Az alábbi SZAKNYELVI ELŐTAGOK járulhatnak főnevekhez, melléknevekhez:

a- (an-)

'nem ..., -mentes, ... nélkül(i), -t(a)lan(ság) <hiány>', pl.

esthesia 'érzés, érzékenység, esztézia' > *anesthesia* 'érzéketlenség, érzéstelenség; érzéstelenítés';
gnostic 'gnosztikus, megismeréssel kapcsolatos' > *agnostic* 'agnosztikus'.

Új képzés:

nocive 'káros, ártalmas' > *anocive* 'ártalmatlan'.

Megjegyzés: Magánhangzó és *h* előtt *an-* alakú. Vö. nem szaknyelvi *in-* és *non-* szinonimák.

amphi-

1. 'mindkét, kettős, kétoldali', pl.
bio- 'élet-' > *amphibie* 'kételtű, kétlaki'.
  2. 'kör-, ... körül(i)', pl.
theatro 'színház' > *amphiteatro* 'amfiteátrum, körszínház'.
- Új képzés:
nucleo 'mag' > *amphinucleo* [*Biol.*] 'centronuklesz (amfinukleusz)'.

ana-

- 'újra-, újból, ismét', pl.
baptismo 'keresztelés, keresztség' > *anabaptismo* 'anabaptizmus, újrakeresztelés'.
- Új képzés:
genese 'keletkezés; eredet, származás; genezis' > *anagenese* [*Fiziol.*] 'szövetfejlődés, szövetregeneráció, anagenezis'.
- Megjegyzés: Vö. nem szaknyelvi *re-* szinonima.

apo-

1. '(-tól) távol(i), el-, ki-', pl.
geo- 'föld-' > *apogee* 'földtávolban lévő'.
- Új képzés:
trachea 'légcső, trachea' > *apotracheal* 'apotracheális'.
2. [*Vegy.*] 'ből képzett, -val kapcsolatos', pl.
morphina 'morfin' > *apomorphina* 'apomorfin'.
- Új képzés:
quinina 'kinin' > *apoquinina* 'apokinin'.
- Megjegyzés: Magánhangzó és *h* előtt a várt alakja: *ap-*, vö. lat. *aphelium* 'naptávol'.

cata- (cat-)

1. 'le(felé)-, alá-', pl.
rhino- 'orr-' > *catarrhin* [*Áll.*] 'keskenyorrú <majom>, catarrhin'.
- Új képzés:
phyllo- 'levél-' > *cataphyllo* [*Növ.*] 'katafillum, levélkezdemény'.
2. 'vissz(a)-, ellen-, tükrö-', pl.
-optro- 'fénytörés-' > *catoptric* 'katoptrikai, fényvisszaverődés-tani'.
- Új képzés:
acustica 'akusztika, hangtan' > *catacustica* [*Fiz.*] 'visszhangtan'.

Megjegyzés: Magánhangzó és *h* előtt *cat-* alakú.

dia- (di-)

1. 'át-, keresztül-, között', pl.
metro 'mérték, méret' > *diametro* 'átmérő'.
- Új képzés:
nodo 'csomó' > *dianodal* [*Mat.*] 'dianodális'.
2. 'el-, szét-', pl.
stas- '(fel)állás-' > *diastase* 'szétválás, diasztázis'.
- Új képzés:
magnetic 'mágneses' > *diamagnetic* 'diamágneses'.

Megjegyzés: Magánhangzó előtt *di-* alakú. Vö. nem szaknyelvi *trans-* és *per-* szinonimák.

dys-

- 'hibás, zavart, fájdalmas', pl.
pepsia 'emésztés' > *dyspepsia* 'emésztési zavar'.
- Új képzés:
genese 'keletkezés; eredet, származás; genezis' > *dysgenese* 'fejlődési zavar, diszgenezis'.
- Megjegyzés: Vö. nem szaknyelvi *mis-* szinonima.

ecto- (ect-)

- 'kül-, külső, kívül', pl.
-derma 'bőr' > *ectoderma* [*Áll.*] 'ektoderma, külső csíralemez'.
- Új képzések:
cornea 'szaruhártya' > *ectocornea* 'ectocornea, szaruhártya külső rétege';

cranio ‘koponya’ > *ectocranial* ‘ektokraniális, a koponya külső felszínével kapcsolatos’.
Megjegyzés: Magánhangzó előtt *ect-* alakú. Vö. nem szaknyelvi *extra-* szinonima.

en- (em-)

‘be-’, pl.

demo [ógör.] ‘nép, démosz’ > *endemia* [Orv.] ‘endémia’.

Új képzés:

-derma ‘bőr’ > *endemic* ‘bőrön keresztül ható; intrakután, bőrbe (hám alá) adott’.

Megjegyzés: *em-* alakú *b, m, p, ph* előtt. Vö. nem szaknyelvi *in-* szinonima.

endo- (end-)

‘belső, -n belül(i)’, pl.

gamo- ‘házasság’ > *endogame* ‘endogám’;

osmose ‘ozmózis’ > *endosmose* ‘endozmózis’.

Új képzés:

phag- ‘evő-’ > *endophage* ‘endofág, saját törzsbelit megevő <kannibál>’.

Megjegyzés: Magánhangzó előtt *end-* alakú.

ento- (ent-)

‘belső, -n belül(i)’, pl.

-zoon ‘állat’ > *entozoon* ‘bélélősdí’.

Új képzés:

ot- ‘fül-’ > *entotic* ‘entotikus, fülön belüli, fül belsejében keletkező’.

Megjegyzés: Magánhangzó előtt *ent-* alakú.

epi- (ep-)

‘felül, rajta’, pl.

-tapho- ‘sír(emlék)’ > *epitaphio* ‘sír felirat’.

Új képzés:

gastro ‘has, gyomor’ > *epigastric* ‘gyomortáji’.

Megjegyzés: Magánhangzó és *h* előtt *ep-* alakú.

exo- (ex-)

‘külső, -n kívül(i)’, pl.

gamo- ‘házasság’ > *exogame* ‘exogám’;

osmose ‘ozmózis’ > *exosmose* ‘exozmózis’.

Új képzés:

phag- ‘evő-’ > *exophage* ‘exofág, más törzsbelit megevő <kannibál>’.

Megjegyzés: Magánhangzó előtt *ex-* alakú.

hyper-

‘-n felett(i), -n túl(i), túlságos(an), több, -emelkedés’, pl.

critic ‘kritikus’ > *hypercritic* ‘hiperkritikus, túl szigorúan bíráló, szórszálhasogató’;

tension ‘nyomás; feszesség, feszültség’ > *hypertension* ‘magas vérnyomás, hipertónia’.

Új képzés:

dimension ‘dimenzió, kiterjedés, méret’ > *hyperdimensional* ‘hiperdimenzionális’.

Megjegyzés: Vö. nem szaknyelvi *super-* szinonima.

hypo-

1. ‘alatt(i)’, pl.

-derma ‘bőr’ > *hypodermatic* ‘bőralatti, bőr alá adott, szubkután’.

Új képzés:

carpo- ‘gyümölcs-’ > *hypocarpio* ‘hipokarpium, termés alatti elhúsosodott szervrész (vacok, kocsány, szár)’.

2. ‘kevesebb, kevésbé, -csökkenés’, pl.

troph- ‘táp(anyag)-’ > *hypotrophia* ‘hipotrófia, nem kielégítő fejlettség/tápláltság’.

Új képzés:

esthesia ‘érzés, érzékenység, esztézia’ > *hypoesthesia* ‘érzéscsökkenés’.

3. [Vegy.] ‘alacsonyabb oxidációs állapot, egy vegyületsorozat korábbi tagja’, pl.

phosphato ‘foszfát’ > *hypophosphate* ‘hipofoszfát’.

Új képzés:

acide ‘sav’ > *hyoacide* ‘hipacid, savhiány(os), kevésbé savas, alacsony savtartalmú’.

Megjegyzés: Vö. nem szaknyelvi *sub-* szinonima. Az interlinguában nem használatos a magánhangzók és *h* előtti *hyp-* alak, vö. latin *hyp(o)aesthesia*, *hypaciditas*.

meta- (met-)

1. ‘mögött(i)’, pl.

carpo [Anat.] ‘kéztő, carpus’ > *metacarpus* ‘metacarpus, kézközép’.

Új képzés:

branchia [Áll.] ‘kopoltyú’ > *metabranhial* ‘metabranhiális, kopoltyú mögötti’.

2. ‘-n túl(i), -t meghaladó, magasabb rendű’, pl.

physica ‘fizika’ > *metaphysica* ‘metafizika’.

Új képzés:

mathematica ‘matematika’ > *metamathematica* ‘metamatematika, matematikai logika, bizonyításelmélet’.

3. ‘után(i), -t követő’, pl.

zoon ‘állat’ > *metazoon* ‘többsejtű állat’.

Új képzés:

arthritus ‘ízületi gyulladás’ > *metaarthritic* ‘metaarthriticus’.

4. [Vegy.] ‘származtatott, metamer vagy hasonló vegyület’, pl.

globulina [Biokém.] ‘globulin’ > *metaglobulina* ‘metaglobulin’.

Új képzés:

gelatina ‘zselatin’ > *metagelatina* ‘metazselatin’

Megjegyzés: Magánhangzó és *h* előtt *met-* alakú. Vö. nem szaknyelvi *trans-* és *ultra-* szinonimák.

para- (par-)

1. ‘mellett(i), oldalán, közelében, alatt(i)’, pl.

site- ‘étel-’ > *parasite* ‘parazita, élősködő’.

Új képzés:

centro ‘köz(ép)pont, centrum’ > *paracentral* ‘középpont közelébe lévő, paracentrális’.

2. ‘hibás, zavart, ... rendellenes állapot’, pl.

-dox- ‘vélemény’ > *paradoxe* ‘paradox, szokványostól eltérő, látszólagos ellentétet tartalmazó’.

Új képzés:

-phem- ‘hang’ > *paraphemia* ‘parafázia, paragrammatizmus (parafémia)’.

3. ‘-hoz hasonló, ... módosulata, [Vegy.] izomer, polimerizációs termék’, pl.

typhoide ‘tífuszos, tífusz-’ > *paratyphoide* ‘paratífuszos’.

Új képzés:

physic ‘fizikai; fizikális, testi’ > *paraphysic* ‘parafizikai, az okkultizmus egyik ágához kapcsolódó’

Megjegyzés: Magánhangzó és *h* előtt *par-* alakú.

peri-

‘kör-, ... körül(i)’, pl.

metro ‘mérték, méret’ > *perimetro* ‘kerület’.

Új képzés:

arteria ‘artéria, ütőér’ > *periarterial* ‘artéria körüli’.

Megjegyzés: Vö. nem szaknyelvi *circum-* szinonima.

syn- (syl-, sym-)

‘együtt(es); hasonló’, pl.

logos ‘logosz, ige, ok, lényeg’ > *sylogisar* ‘szillogizmusba foglal, szillogizmusokban okoskodik’;

chrono- ‘idő’ > *synchrone* ‘egyidejű, szinkrón’;

phon- ‘hang’ > *symphone* ‘jól/szépen hangzó, harmonikus; szimfonikus’.

Új képzés:

dactyl- ‘ujj-’ > *syndactyle* [Áll., Orv.] ‘ujjösszenövésével kapcsolatos’.

Megjegyzés: *syl-* alakú *l* előtt és *sym-* alakú *b, m, p, ph* előtt. Vö. nem szaknyelvi *con-* szinonima.

Valódi szóösszetételek

159. §

A KÉT ÖNÁLLÓ SZÓBÓL ALKOTOTT ÖSSZETÉTEL vagy a tagok egyszerű egymás mellé tételével képződik – mint a magyar ‘teáskanna’, ‘mennydörgés’, ‘libahús’ stb. szavak esetében –, vagy a tagok egy kötőhangzó segítségével kapcsolódnak – mint a tudományos-szaknyelvi ‘histori-o-gráfia’, ‘art-e-faktum’, ‘man-i-pulál’ stb. összetételeknél. Az interlinguában nem lehet olyan mértékben valódi összetételeket képezni, mint pl. a magyarban vagy még inkább a germán nyelvekben. Az interlinguában az összetételek kiváltására szolgáló kifejezési lehetőségek közül az alábbiak emelendők ki:

1. A magyar szóösszetételeknek az interlinguában sokszor képzett szó felel meg.
 ‘tejesember’ *lactero*
 ‘tejesasszony’ *lactera*
 ‘tejgazdaság, tejüzem, tejcsarnok’ *lacteria*
 ‘rizsföld’ *risiera*
 ‘disznópásztor’ *porchero*
 ‘disznóól’ *porchiera*
 ‘(sertéshúst árusító) hentesüzlet’ *porcheria*
 ‘szilvafa’ *pruniero*
 ‘málnabokor’ *frambesiero*
2. A magyar összetett szavak helyett az interlinguában sokszor előljárós szókapcsolat áll. A választott előjáró gyakran az összetételi szavak közti olyan logikai kapcsolatot tükröz, amely a magyarban rejtett: csak a kontextus és a józan ész fejezi ki. Pl. nem magukból a ‘hajóskapitány’ és a ‘tejesember’ szavakból tudjuk, hogy az utóbbi nem tejen hajózik, illetve az előbbi nem tengervízárusok parancsnoka.
 ‘autóbusz-állomás’ *station de omnibus*
 ‘pénztárkönyv’ *libro de cassa*
 ‘gőzhajó’ *nave a vapor*
 ‘kamarazene’ *musica de camera*
 ‘váróterem’ *sala a attender*
 ‘hátizsák’ *sacco a mano*
3. Sok esetben a magyarban összetett szavak az interlinguában melléknévi jelzős szerkezetekkel adhatók vissza.
 ‘napfény’ *lumine solar*
 ‘könnyzacskó’ *sacco lacrimal*
 ‘rézbőrű’ *pelle rubie*
 ‘véredény’ *vaso sanguinari*

160. §

Az új összetett szavak alkotása az interlinguában analógiákhoz kötött, bár az így felállított határokon belül szabadon képezhetők. Ez azt jelenti, hogy – a szabadon kombinálódó összetételi tagokat (vö. 161. §, 164. §) leszámítva – az új összetételekben szereplő elemeknek már egy vagy több meglévő, „hagyományos” szóösszetételben szerepelniük kell, ez utóbbi, már meglévő minták mutatják meg ugyanis, hogy az egyes szavak milyen alakban használatosak az összetételekben. Megjegyzendő, hogy a legtöbb összetételben a tagok között kötőhangzó áll. Ez azonban rendszerint hiányzik, ha a második tag magánhangzóval kezdődik. A kötőhangzó gyakran, de nem feltétlenül, megegyezik az önálló szóként használt első összetételi tag végmagánhangzójával. Az esetek többségében a kötőhangzó *o* vagy *i*.

Az alábbi példák mintegy egyenletként mutatják meg új, korábban még nem létező szóösszetételek alkotását: $A \times B > C$, azaz a meglévő *A* és *B* összetett szavak lehetővé teszik az új *C* összetétel képzését. **N. B.** Az itt újként feltüntetett interlingua képzések egy része természetesen szerepelhet az egyik vagy másik természetes nyelv szóincsében.

A	×	B	>	C	
<i>hepat-o-logia</i>	×	<i>appendic-ecto-mia</i>	>	<i>hepat-ecto-mia</i>	‘májeltávolítás’

A	×	B	>	C	
<i>cyan-o-typo</i>	×	<i>claustr-o-pho-bia</i>	>	<i>cyan-o-pho-bia</i>	‘félelem a kék színtől’
<i>sci-a--machia</i>	×	<i>necr-o-mantia</i>	>	<i>sci-a-matia</i>	‘az árnyékokból való jóslás’
<i>gene-a-logio</i>	×	<i>id-o-latria</i>	>	<i>gene-a-latria</i>	‘a leszármazás imádata’
<i>agr-i-cultu-ra</i>	×	<i>lign-i-cole</i>	>	<i>lign-i-cultura</i>	‘faművelés’
<i>micr-o--cosmic</i>	×	<i>pseud-o-classic</i>	>	<i>pseud-o--cosmic</i>	‘álkozmikus’

161. §

Egy tekintélyes számú szó olyan gyakran fordul elő összetételekben, hogy az ennek során használt alakjuk (a kötőhangzóval együtt, ha van) szinte elő- vagy utóképzőszerű. Közülük azokat, amelyek bármely más szóval szabadon kombinálhatók (függetlenül attól, hogy a másik szó előfordul-e hagyományos összetételekben, avagy sem) az alább soroljuk fel hagyományos példákkal és új képzésekkel együtt. Ezek különösen hasznosak lehetnek a tudományos és más szaknyelvekben. Vö. még 164. §.

SZABADON KOMBINÁLÓDÓ ELŐTAGOK

aero-

az *aere* ‘levegő’ összetételi alakja, pl.

aeronave ‘léghajó’, *aerodynamic* ‘aerodinamikai; áramvonalas’, *aerostatica* ‘aerosztatika; repüléstan’.

Új képzések:

aeropression ‘légnomás’, *aerophobia* ‘légiszony, huzatiszony’, *aerotherapia* ‘aeroterápia, léggyógyászat’, *aerotransport* ‘légi közlekedés/szállítás’.

archi-

‘fő-, a legfőbb, vezető; ős-; archi-, arki-’, pl.

archiepiscopo ‘érsek’.

Új képzések:

archidarwinista ‘fődarwinista, ősdarwinista’, *archilegal* ‘kétségtelenül/vitathatatlanul jogos’.

electro-

az *electric* ‘elektromos, villany-’, *electricitate* ‘elektromosság, villamosság’ stb. összetételi alakja, pl.

electromotor ‘villanymotor’, *electrotherapia* ‘elektroterápia’.

Új képzések:

electropulsion ‘elektromos meghajtás’, *electropiano* ‘elektromos zongora’.

equi-

az *eque* összetételi alakja, amelynek jelentése ebben az esetben *equal* ‘egyenlő(en), egyformá(n)’, pl.

equilateral ‘egyenlő oldalú’, *equivaler* ‘megfelel *uminek*, felér *umivel*, egyenlő értékű *umivel*’.

Új képzések:

equicurval ‘egyenlő hajlású/görbületű’, *equisonantia* ‘egyenlő/egyforma hangzás’.

hetero-

‘más-, eltérő’, pl.

heterosexual ‘heteroszexuális; másnemű’.

Új képzések:

heteroracial ‘másik rasszal/fajjal/fajtaival kapcsolatos; másfaj(táj)ú’.

homo- (hom-)

‘azonos, megegyező, azon-, egy-’ (magánhangzó előtt *hom-* alakú), pl.

homologe ‘homológ, megegyező lényegű/funkciójú’, *homocentric* ‘azonos középpontú, körkörös’.

Új képzések:

homolithic ‘azonos kőzetből álló’, *homopersonal* ‘egyszemélyes’.

homeo- (home-)

‘hasonló, hason-’ (magánhangzó előtt *home-* alakú), pl.

homeopathic ‘homeopatikus’.

Új képzések:

homeolithic ‘hasonló kőzetből álló’, *homeoracial* ‘hasonló rasszal/fajjal/fajtaival kapcsolatos; hasonfaj(táj)ú’.

hydro-

‘víz’, pl.

hydroelectric ‘hidroelektrikus, vízerőmű-’, *hydrocephalo* ‘vízfej(űség)’.

Új képzések:

hydrosaturate ‘vízzel telített’, *hydrochimia* ‘vízkémia, vízzel foglalkozó vegyészeti ág’.

iso-

az *equi-* ‘egyenlő(en)’ szinonimája, pl.

isometric ‘izometrikus, egyenlő méretű/mértékű’, *isodynamic* ‘izodinamikus, egyenlő térerősségű/táp-értékű’.

Új képzések:

isoradial ‘egyenlő sugarú’, *isoglotte* ‘egyforma (ugyanazt a) nyelvet beszélő’.

macro-

‘hosszú, nagy’ (gyakran a *micro-* ellentétéként), pl.

macroscopic ‘makroszkopikus, szabad szemmel látható’, *macroseismo* ‘nagy földrengés’.

Új képzések:

macroorganismo ‘makroorganizmus, szabad szemmel (is) látható szervezet’, *macropetale* ‘nagyszirmú’.

micro-

‘kis, kicsi’ (gyakran a *macro-* ellentétéként), pl.

microcosmo ‘mikrokozmosz’, *microcephale* ‘mikrokefál, kis koponyájú, kisfejtű’.

Új képzések:

microcellular ‘mikrocelluláris, mikroszkopikus sejtekkel/pórusokkal/stb. kapcsolatos, azokból álló’, *microphono* ‘mikrofon’.

neo-

‘új(abb), modern’, pl.

neolatin ‘újlatin’, *neonato* ‘újszülött’.

Új képzések:

neoromantic ‘neoromantikus’, *neo-jeffersonismo* ‘újjeffersonizmus, neojeffersonizmus’.

omni-

az *omne* ‘minden’ összetételi alakja, pl.

omnivore ‘mindenevő’, *omnipotente* ‘mindenható’.

Új képzések:

omniaudiente ‘mindent halló’, *omniprotector* ‘minden ellen védő’.

paleo-

‘rég, ó-, ősi’ (gyakran a *neo-* ellentétéként), pl.

paleozoic ‘paleozoikus, paleozoikum, a földtörténeti ókorral kapcsolatos’.

Új képzések:

paleohistoria ‘korai történelem’, *paleoindoeuropean* ‘ősi indoeurópai’.

pan-

‘össz-, egész-, egyetemes’, pl.

panamerican ‘pánamerikai, összamerikai’.

Új képzések:

pandualismo ‘egyetemes dualizmus, pándualizmus’, *panarchia* ‘egyetemes uralom’.

photo-

1. ‘fény’, 2. ‘fénykép(észet)’, pl.

photographia ‘fénykép’.

Új képzések:

photoanalyse 'a fény vizsgálata, fénnel történő vizsgálat', *photosculptura* 'fényképeszeti dombornymás'.

proto-

'eredeti, ősi, minta-', pl.

prototypo 'prototípus, törzsalak, ősalak, mintapéldány'.

Új képzések:

protoanimal 'ősállat', *protoreligion* 'ősvallás'.

pseudo-

'ál-', pl.

pseudoclassic 'álklasszicista'.

Új képzések:

pseudohuman 'álhumánus', *pseudotolerantia* 'áltolerancia'.

quasi-

'majdnem, látszólagos, szinte, fél(ig), -jelleg(ű), -hoz hasonló' (lehetőleg kötőjellel kapcsoljuk), pl.

quasi-delicto 'kvázideliktum, gondatlanságból elkövetett jogsértés'.

Új képzések:

quasi-ver 'félig igaz', *quasi-confidentia* 'látszólagos bizalom'.

radio-

1. 'sugár', 2. 'rádió', pl.

radiographia 'röntgenvizsgálat', *radiodiffunder* 'közvetít, sugároz'.

Új képzések:

radiotheoria 'sugárelmélet', *radiopropaganda* 'rádiópropaganda'.

tele-

'táv', pl.

telescopio 'távcső, teleszkóp', *television* 'televízió'.

Új képzések:

telediffunder 'nagy távolságra közvetít/sugároz', *teleanalyse* 'távelemzés'.

SZABADON KOMBINÁLÓDÓ UTÓTAGOK

N. B. A megadott alakok első magánhangzója valójában kötőhangzó. Olyan előtagok esetén, amelyek összetelti formájukban magánhangzóra vagy kötőhangzóra végződnek, az utótag kötőhangzója kieshet vagy az előtag kötőhangzójával helyettesíthető. Pl. *tele-* (amely kötőhangzó nélkül képez összetételeket) + *-ometro* > *telemetro*.

-icida

'-ölő, -mentesítő *fn*, -gyilkos', pl.

matricida 'anyagyilkos'.

Új képzések:

bufonocida 'varangypusztító', *dragonocida* 'sárkányölő'.

-icídio

'-ölés, -mentesítés, -gyilkosság', pl.

matricidio 'anyagyilkosság'.

Új képzések:

odoricidio 'szagmentesítés', *hippocidio* 'lovak legyilkolása'.

-omane

'(kórosan) -függő, -bolond, -őrült *mn*', pl.

megalomane 'megalomán, nagyzási hóbortban szenvedő'.

Új képzések:

alcoholomane 'alkoholfüggő, idült alkoholista', *telephonomane* 'kórosan telefonfüggő'.

N. B. Az alábbi származékai egyenrangúan használhatók: *-omano* '-függő stb. férfi', *-omana* '-függő stb. nő' és *-omania* '-függőség stb.'.

-ometer

‘-mérő (eszköz)’, pl.

serometro ‘savómérő’.

Új képzések:

crystallometro ‘kristálmérő’, *cardiometro* ‘kardiométer, szívteljesítmény-mérő’.

-ographo

1. ‘-gráf, -író, -regisztráló (eszköz)’, 2. ‘-gráfus, -író (személy)’, pl.

seismographo ‘szeizmográf, földrengésjelző’, *biographo* ‘életrajzíró, biográfus’.

Új képzések:

heliographo ‘heliográf: naptávíró, tükörtávíró; napfényidőtartam-regisztráló; napfényképező távcső’,

fluxographo ‘fluxusmérő, fluxusregisztráló; áramlás-, sebesség- vagy mennyiségmérő’.

N. B. Az alábbi származék egyenrangúan használható: *-ographia* ‘regisztráló rendszer vagy eljárás’.

-ologo

‘-lógus, tudós, szakértő’, pl.

graphologo ‘grafológus, írásszakértő’.

Új képzések:

petroleologo ‘olajszakértő’, *scientiologo* ‘szcienciológus; tudományszervezési szakember, szakértő; tudományszervező’.

N. B. Az alábbi származék egyenrangúan használható: *-ologia* ‘tudomány’.

-ophile

‘-kedvelő, -barát, -imádó *mn*’ (gyakran az *-ophobe* ellentétéként), pl.

bibliophile ‘bibliofil, könyvbarát’.

Új képzések:

heliophile ‘napimádó’, *palestinophile* ‘palesztinbarát’.

N. B. Az alábbi származékai egyenrangúan használhatók: *-ophilo* ‘-kedvelő stb. férfi’, *-ophila* ‘-kedvelő stb. nő’ és *-ophilía* ‘-kedvelés stb.’.

-ophobe

‘-gyűlölő *mn*’ (gyakran az *-ophile* ellentétéként), pl.

anglophobe ‘angolgyűlölő’.

Új képzések:

hispanophone ‘spanyolgyűlölő’.

N. B. Az alábbi származékai egyenrangúan használhatók: *-ophobo* ‘-gyűlölő stb. férfi’, *-ophoba* ‘-gyűlölő stb. nő’ és *-ophobia* ‘-gyűlölet stb.’.

-oscopo

‘-vizsgáló *fn*’, pl.

cranioscopo ‘kranioszkópus, koponyavizsgáló (szakember)’.

Új képzések:

röntgenoscopo ‘röntgenorvos’.

N. B. Az alábbi származékai egyenrangúan használhatók: *-oscopio* ‘vizsgálóeszköz’, *-oscopia* ‘vizsgálat’ és *-ophobia* ‘vizsgáló *mn*, vizsgálattal kapcsolatos’.

162. §

Az összetett számneveket illetően l. 119. §, a számnévi előtagokat pedig l. 128. §.

Vegyes szóalkotás (összetétel szóképzéssel)

163. §

Az előtagokkal vagy önálló szavakkal történő SZÓÖSSZETÉTEL gyakran együtt jár TOVÁBBI SZÓKÉPZÉssel. (Vö. 155. §.) Az olyan szó, mint az *infiltrar* ‘átítat, beszivárogtat’ szigorúan véve nem az *in-* és *filtrar* összetétele, hanem az *in-* ‘be-’ és *filtro* ‘szűrő’ tagok kapcsolatának továbbképzése *-ar* igevégződéssel. Hasonlóképpen a *heliocentric* ‘heliocentrikus’ sem az (egyébként nem létező) *heliocentro* szó származéka, hanem a *helio-* ‘nap-’ és *centro* ‘központ’ tagok *-ic* melléknévképzővel alkotott származéka. További példák:

semi- + *cupa* ‘kád, dézsa’ + *-io* > *semicupio* ‘ülőfürdő’
uni- + *latere* ‘oldal’ + *-al* > *unilateral* ‘egyoldalú, féloldali’
re- + *fresc* ‘friss’ + *-ar* > *refrescar* ‘felfrissít’
ad- + *commode* ‘kényelmes, megfelelő, alkalmas’ + *-ar* > *accommodar* ‘hozzáigazít, (hozzá)alkalmaz; elsimít, összebékít’

További példák találhatók még a számnévi összetételeknél (128. §), mivel ezek esetén a vegyes szóalkotás igen gyakori. A vegyes szóalkotásmódra nem vonatkoznak további speciális meglátások. Azonban az új alkotásoknál két analógiát is kell figyelembe venni (egyszer az összetételre, egyszer a képzésre), melyeknek külön-külön termékeny szóalkotási mintának kell lenniük. Ennek következtében a *semicupio* az elszigetelt *-io* képző miatt nem javasolt képzési modell, de a *refrescar* megfelelő minta a *repatriar* ‘hazatelepít, hazatelepül’ (< *patria* ‘haza, szülőföld’), *impipar* ‘betesz/(be)töm a pipájába/csövébe’ (< *pipa* ‘cső, sip, pipa’) stb.

N. B. E szóalkotásmód esetén a második tag időnként megváltozott tőalakban használatos; ezekről a tőalakokról az analóg képzésekből tájékozódhatunk. Pl. *mille* ‘ezer’ + *-enn-* (< *anno*) ‘év’ + *-io* > *millennio* ‘millennium, ezer év(es évforduló)’.

164. §

A főnévi és igei utótagú vegyes szóképzések melléknevet eredményeznek, ha a képző helyén melléknévi végződés van (*-e*; vagy semmi, ha az eredmény egyébként alakilag lehet melléknév). Példák:

- ② *collo* ‘nyak’ + ① *late* ‘széles’ > *laticolle* ‘vastagnyakú’
- ② *flor* ‘virág’ + ① *albe* ‘fehér’ > *albiflor* ‘fehér virágú’
- ② *forma* ‘forma’ + ① *cruce* ‘kereszt’ > *cruciforme* ‘kereszt alakú’
- ② *latere* ‘oldal’ + ① *multe* ‘sok’ > *multilatera* ‘sokoldalú, többoldalú’
- ② *linea* ‘vonat’ + ① *mixte* ‘kevert, vegyes’ > *mixtilinea* ‘kevert/vegyes vonalú’
- ② *lingua* ‘nyelv’ + ① *crasse* ‘háj, zsír’ > *crassilingue* ‘nehezen forgó nyelvű, kásás beszédű’
- ② *modo* ‘mód’ + ① *omne* ‘minden’ > *omnimode* ‘sokféle, változatos’
- ② *pede* ‘láb’ + ① *sol* ‘egyedül’ > *solipede* ‘féllábú’
- ② *remo* ‘evező’ + ① *tres* ‘három’ > *trireme* ‘háromsorevezős’
- ② *rostro* ‘csőr’ + ① *hamo* ‘kampó, horog’ > *hamirostre* ‘kampóscsőrű’
- ② *sono* ‘hang’ + ① *unda* ‘hullám’ > *undisone* ‘hullámszerűnek hangzó’
- ② *syllaba* ‘szótag’ + ① *poly-* ‘sok’ > *polysyllaba* ‘több szótagú’
- ② *coler* ‘(meg)művel, termeszt’ + ① *vino* ‘bor’ > *vinicole* ‘borterm(el)ő, szőlőterm(el)ő’
- ② *fluer* ‘folyik’ + ① *melle* ‘méz’ > *melliflue* ‘mézédess, méztartalmú’
- ② *franger* ‘tör’ + ① *saxo* ‘szikla, szirt, kő(zet)’ > *saxifrage* ‘kőtörő’
- ② *fugir* ‘(el)menekül’ + ① *verme* ‘féreg’ > *vermifuge* ‘féregűző’
- ② *loquer* ‘beszél’ + ① *ventre* ‘has’ > *ventriologue* ‘hasbeszélő’
- ② *parer* ‘szül’ + ① *vive* ‘élő’ > *vivipare* ‘eleve szülő’
- ② *vomir* ‘hány, okád’ + ① *igne* ‘tűz’ > *ignivome* ‘tűzokádó’
- ② *vorar* ‘(fel)fal, (el)nyel, zabál’ + ① *carne* ‘hús’ > *carnivore* ‘húsevő’ stb.

E szóalkotások mindegyike mintaként szolgálhat további olyan szavak képzésére, amelyekben a fenti második összetételi elemek egyike szerepel. Ezen elemek szabadon kombinálódó utótagként használhatók.

A kötőhangzó az így kialakuló utótag része lesz, amint ezt az alábbi példák mutatják:

- iforme*: *gambiforme* ‘lábszár alakú’; *milliforme* ‘ezeralakú’
- ilingue*: *acutilingue* ‘éles nyelvű’; *lentilingue* ‘lassan forgó nyelvű’.
- ipede*: *cervipede* ‘szarvaslábú’; *unipede* ‘féllábú, egylábú’
- isone*: *americanisone* ‘amerikainak hangzó’; *tonitrisone* ‘mennydörgésszerűen hangzó’
- icole*: *pinicole* ‘fenyőtermesztő’; *capillicole* ‘hajnövesztő’
- iloque*: *multiloque* ‘sokat beszélő, bőbeszédű’; *folliologue* ‘őrültként/tébolyultan beszélő’
- ipare*: *bufonipare* ‘varangyot szülő’; *ignipare* ‘tüzet szülő, tüzet hozó’
- ivome*: *injuriivome* ‘sértéseket okádó’; *aurivome* ‘aranyat okádó’ stb.

N. B. A fenti utótagok egyben a megfelelő főnevek, illetve igék összetételeiben előforduló alakváltozatai. Amennyiben ezeknek a főneveknek és igéknek származékaik vannak, ez utóbbiak szintén használhatók a fenti példákkal párhuzamos összetételekben. Pl. minthogy az *-icole* a *coler* igéből ered és a *coler*-nek olyan származékai vannak, mint *cultor*, *cultura* stb., minden *-icole* végű szóhoz képezhető *-cultor*, *-icultura* stb. végű

pár. Ugyanígy alkothatók az *acutilingual*, *tonitrisonante*, *pinicultura*, *multiloquentia*, *igniparente* stb. szavak.

165. §

Az előjárósók és kötőszók között sok összetett található, de ezek alapján új képzések nem alkothatók. Szigorúan véve e szófajok esetén nem is beszélhetünk szóalkotásról. Az olyan alakok, mint *depost*, *proque*, *malgrado* stb. egyediek és nem lehetnek alapjai mintái képzéseknek.

Meg kell azonban jegyezni, hogy számos előjárósónak van *que*-vel összetett (külön- vagy egybeírt) párja a kötőszavak közt. Példák:

ante 'előtt': *ante que* 'mielőtt/inkább (mint)hogym'
depost 'azután; később': *depost que* '(a)mióta (csak); azóta hogy; mivel; minthogy'
durante 'alatt <időben>': *durante que* '(a)míg; mialatt; miközben'
malgrado 'ellenére; dacára': *malgrado que* '(ám)bár; habár; noha'
per 'át; keresztül; által': *perque* 'mert; mivel'
post 'után': *post que* 'miután; mert'
pro '-ért': *proque* 'mert; mivel'
salvo '-n kívül; -t leszámítva': *salvo que* 'hacsak/hogy/mintha nem'
secundo 'szerint, mentén': *secundo que* 'aszerint hogy; amennyiben; úgy ... mint'
ultra '-n túl; -n felül': *ultra que* 'azon felül, hogy; eltekintve attól, hogy'
viste '-ra tekintettel; -hoz képest': *viste que* 'tekintve, hogy'

Az előjárósóként használatos egyéb szavak, mint *considerante*, *excepte* stb. is állhatnak kötőszóként *que* hozzáadásával.

Considerante su etate, ille es multo vivace
 '(Ő *hn*) A korát tekintve nagyon élénk'

Considerante que ille es multo vetule, ille es bastante vivace
 'Tekintve, hogy (ő *hn*) nagyon öreg, (ő *hn*) még eléggé élénk.'

166. §

Igen számos előjárósói és kötőszói funkciójú szókapcsolat létezik, és újak is képezhetők ugyanolyan szabádon, mint a magyarban az összetett névutók és kötőszavak.

con le exception de ...
 '... kivételével'

per medio de ...
 '... által, ... révén, ... segítségével'

in respecto a ...
 'tekintettel ...-ra, ami ...-t illeti, ...-re vonatkozóan, ...-val kapcsolatban'

pro le beneficio de ...
 '... javára, ... érdekében, ... kedvéért'

supponite que ...
 'feltéve, hogy ...'

167. §

N. B. Ha a gyakorlat megkívánja, két előjárósót kombinálhatunk az angol *in between* 'közben, közte; *tkp.* közöttben (-ban+között)', spanyol *de entre* 'közül; *tkp.* közöttből (-ból+között)' mintájára. Ezekben a második előjárósó az általános viszonyt fejezi ki, az első pedig az irányt egyértelműsíti.

Io va a in le foresta
 'Az erdőbe <az erdő belsejébe> megyek'

(Io va in le foresta

‘Az erdőben megyek *vagy* Az erdőbe megyek’

Illo cadeva a inter le libros

‘(Az *sn*) Leesett a könyvek közé <könyvek közötti helyre>’

Illa te accompagniara usque a trans le montanias

‘(Ő *nn*) El fog kísérni a hegyeken túlra’

I. melléklet

Kéttövű igék

Fontos megjegyezni, hogy az ebben a nyelvtanban használt „rendhagyó másodlagos ige” kifejezésnek nem szabad felidéznie a természetes nyelvekre jellemző szabálytalanságokkal terhes igerendszer rémképét. Az interlinguában a rendhagyó másodlagos ige nem az igeragozáshoz kapcsolódik. Ez a fő bizonyos főnévi és melléknévi származékokban fordul elő és azt teszi lehetővé, hogy ezen származékok alakja a természetes nyelvekben megszokott formájú lehessen, pl. a *scriber* igéből *scriptura* legyen *scribitura* helyett, a *corrumper*-ből *corruptive* lehessen *corruptitive* helyett, az *incider*-ből *incision* álljon elő *incidition* helyett stb.. Ennek ellenére a „szabályos” *scribitura*, *corruptitive*, *incidition* stb. formákat nem tarthatjuk hibásnak, sőt bármikor használhatjuk őket, ha ez stilsztikailag lehetséges, illetve előnyös.

A szóalkotás gyakorlata során ki fog derülni, hogy a rendhagyó másodlagos fő kevés problémát jelent, ellenben gyakran leegyszerűsíti a szóalkotás folyamatát. A *collider* igéből nehéz „szabályos” *collidition* alakot képezni azoknak, akiknek az anyanyelve a nyugati civilizációhoz, a latinitáshoz kapcsolódik. Ugyanakkor a „rendhagyó” *collis*-ből előálló *collision* alak „természetes” hatást tesz, így kulturális okokból könnyebben képezhető. És ez igaz a magyarra is, hiszen a megfelelő *kollízió* szó a választékos magyar nyelvben sem ismeretlen.

Végezetül nem szabad elfeledkeznünk arról az elvről, hogy a gyakorlati szóalkotás ritkán merül ki abban, hogy szavakat gyártunk mondhatni a légtérben egy másiktól, hanem sokkal inkább új információk formába öntését jelenti meglévő, ismert sablonok alapján. Illusztrációul: ha valaki képezni akar egy melléknévet az *extraher* ‘kiszed, kivon’ igéhez, akkor ehhez az *extractive* forma adódik. De nem az *-ive* képző megfelelő főhöz való, vesződséges kapcsolásának eredményeként, hanem azért, mert az *extractive* (vö. m. *extraktív*) már olyan ismert szavak jelentette mintához illeszkedik, mint az *extraher*, *extractor*, *extraction*, *extrahente* (vö. m. *extrahál*, *extraktum*, *extrakció*). Az új *extractive* származék tehát – lélektanilag és didaktikailag – nem az *extraher* ige elszigetelt származéka, hanem az *extraction*, *extractor* stb. jelenlétében öntött formát.

Minden olyan igenél, amelynek a másodlagos töve nem az elsődleges főből származik *-at*, illetve *-it* képző hozzáadásával, az interlingua szótár feltünteti mindkét fő alakját. Ennek ellenére hasznos lehet, ha az alábbiakban áttekintjük a rendhagyó másodlagos tövekkel kapcsolatos tudnivalókat. Az interlingua-angol szótárban nem szereplő ige főnévi igenévi formáit zárójelben tüntetjük fel.

A képzett igeeknek egyáltalán nincs rendhagyó másodlagos tövük. Így az olyan ige, mint *fusionar* (< *fusion*), *degrader* (< *grado*), *normalisar* (< *normal*), *falsificar* (< *false*), *blanchir* (< *blanc*) stb. mindig szabályosak.

Az összetett ige – legyenek azok igeekötővel (előtaggal) képzettek (*componer*, *imprimer*, *interroger* stb.) vagy valódi összetételek (*calefacer*, *benedicer* stb.) – követik az utolsó tagjuknak megfelelő egyszerű ige szabályos vagy rendhagyó másodlagos tövét. Fontos, hogy az igeekötős ige esetén az ige tömagánhangzója néha eltér az önálló igealak tömagánhangzójától. Ez a jelenség csak „hagyományos” alakok esetén tapasztalható, új képzésekben ne alkalmazzuk. Az ilyen főhangváltó igenél a rendhagyó másodlagos főben gyakran visszaáll a főhang eredeti – azaz az önálló igeiben használt – hangszíne, vagy egy harmadik formát vesz fel.

(a: i/a) *ager*: *ag-/act-*; *rediger*: *redig-/redact-*
 (a: i/e) *facier*: *fac-/fact-*; *conficer*: *confic-/confect-*
 (e: i/e) *leger*: *leg-/lect-*; *colliger*: *collig-/collect-*

Az *-ar* főnévi igenévi típusba tartozó igenél rendhagyó másodlagos fő csak három kivételes esetben fordul elő:

fricar: *fric-/frict-*
juvar: *juv-/jut-*
secar: *sec-/sect-*

Az *-ir* főnévi igeneves igenél rendhagyó másodlagos fő csak az alábbi kivételes esetekben fordul elő:

(*aborir*): *abor-/abort-*
aperir: *aper-/apert-*
coperir: *coper-/copert-*

experir: exper-/expert-
haurir: haur-/haust-
metir: met-/mens-
morir: mor-/mort-
patir: pat-/pass-
salir: sal-/salt-
sancir: sanc-/sanct-
sarcir: sarc-/sart-
sentir: sent-/sens-
venir: ven-/vent-

Az összes többi rendhagyó másodlagos tövel rendelkező ige főnévi igeneve *-er*-re végződik. Ez a kijelentés azonban nem fordítható meg: nem minden *-er* végű igének van rendhagyó másodlagos töve. Erről l. 148. §.

A rendhagyó másodlagos tövű *-er* osztályú igék az alábbiak szerint csoportosíthatók:

1. Ha az elsődleges tő a *c, l, n, p, r, u, x* betűk egyikére végződik, akkor a másodlagos tő rendszeren *-t* tölem hozzáadásával képződik. Példák:

docer: doc-/doct-
ducer: duc-/duct-
(*consuler*): *consul-/consult-*
tener: ten-/tent-
caper: cap-/capt-
raper: rap-/rapt-
parer: par-/part-
(*serer*): *ser-/sert-*
-luer: -lu-/lut-
tribuer: tribu-/tribut-
texer: tex-/text-

2. Ha az elsődleges tő *sc*-re végződik, akkor a másodlagos tő képzése során a *-t* tőképző hozzáadása előtt az *sc* kiesik vagy megváltozik (pl. *s*-szé, *x*-szé), mint az alábbi példákban:

crescer: cresc-/cret-
cognoscer: cognosc-/cognit-
miscer: misc-/mixt-
pascere: pasc-/past-
(*noscer*): *nosc-/not-*
quiescer: quiesc-/quiet-

3. A másodlagos tő *-t* képzőjének hozzáadásakor az elsődleges tő vége az alábbi változásokat szenved: a *b*-ből *p* lesz, a *g*-ből és *h*-ből *c*, az *m*-ből *mp*, a *qu*-ból *cu*, a *v*-ből pedig *u*. Példák:

scriber: scribe-/script-
sorber: sorb-/sorp-
ager: ag-/act-
reger: reg-/rect-
traher: trah-/tract-
veher: veh-/vect-
emer: em-/empt-
sumer: sum-/sumpt-
(*loquer*): *loqu-/locut-*
sequer: sequ-/secut-
solver: solv-/solut-
volver: volv-/volut-, volt-

4. Az alábbi esetekben az elsődleges tő végső *r(r)*-je a másodlagos tő *-t* képzője előtt *s*-szé változik:

gerer: ger-/gest-
haurir: haur-/haust-
querer: quer-/quest-
torrer: torr-/tost-
urer: ur-/ust-

5. Ha az elsődleges tő *d*-re vagy *t*-re (illetve *tt*-re) végződik, akkor ezek a másodlagos tőben *s*-re (illetve *ss*-re) változnak tőképző hozzáadása nélkül az alábbiak szerint:

(ceder): *ced-/cess-*
(seder): *sed-/sess-*
(cader): *cad-/cas-*
(-luder): *-lud-/lus-*
(scander): *scand-/scans-*
(uter): *ut-/us-*
(verter): *vert-/vers-*
(mitter): *mitt-/miss-*

Hasonlóan az elsődleges *ct* tövéig *x*-re változik. Példák:

(flecter): *flect-/flex-*
(necter): *nect-/nex-*

6. Az alábbi esetekben a másodlagos tő az *-s* tölem elsődleges tőhöz való hozzáadásával képződik (miközben az elsődleges tő vége hasonulhat, illetve egyszerűsödhet):

(celler): *cell-/cels-*
(censer): *cens-/cens-*
(currer): *curr-/curs-*
(figer): *fig-/fix-*
(-herer): *-her-/hes-*
(laber): *lab-/laps-*
(merger): *merg-/mers-*
(mulger): *mulg-/muls-*
(peller): *pell-/puls-*
(sparger): *sparg-/spars-*
(torquer): *torqu-/tors-, tort-*
(veller): *vell-/vuls-*

7. Az alábbi, egyébként a fenti csoportok egyikébe eső igék közös sajátossága, hogy az elsődleges tőben megtalálható *m*, illetve *n* a másodlagos tőben kiesik:

(contemner): *contemn-/contempt-*
(finger): *fing-/fict-*
(finder): *find-/fiss-*
(franger): *frang-/fract-*
(funder): *fund-/fus-*
(panger): *pang-/pact-*
(pinger): *ping-/pict-*
(rumper): *rump-/rupt-*
(scinder): *scind-/sciss-*
(stringer): *string-/strict-*
(tanger): *tang-/tact-*
(tunder): *tund-/tus-*
(vincer): *vinc-/vict-*

8. Egyéb, a fenti csoportokba nem sorolható rendhagyó jelenségek lépnek fel az alábbi igék esetén:

(compler): *comple-/complet-*
(deler): *dele-/delet-*
(mover): *mov-/mot-*
(vover): *vov-/vot-*
(cerner): *cern-/cret-*
(coler): *col-/cult-*
(siner): *sin-/sit-*
(sterner): *stern-/strat-*
(distinguer): *distingu-/distinct-*
(extinguer): *extingu-/extinct-*
(instinguer): *instingu-/instinct-*
(struer): *stru-/struct-*
(-ferer): *-fer-/lat-*

offerer: offer-/offert-, oblat-
fluer: flu-/fluct-, flux-
fruer: fru-/fruct-, fruit-
indulger: indulg-/indult-
(linquer): lingu-/lict-
poner: pon-/posit-, post-
premer: prem-/press-
prender: prend-/prens-, pris-
surger: surg-/surrect-
tender: tend-/tens-, tent-
(terer): ter-/trit-
torquer: torqu-/tort-, tors-
torrer: torr-/tost-
(tuer): tu-/tut-, tuit-
verter: vert-/vers-, -ors-
vider: vid-/vis-, vist-
volver: volv-/volut-, volt-

II. melléklet

Magyar-interlingua szójegyzék

A következő szótár a „Melléklet magyarul beszélők számára Ingvar Stenström 'Interlingua' című tankönyvéhez” c. Jeszenszky Ferenc mű leckénkénti szójegyzékeinek összesítése, kiegészítve a magyar nyelvű „Rövid interlingua nyelvtan és szójegyzék” kétnyelvű listájával, az ismétléseket kiszűrve.¹²

Az interlingua szavaknál az ékezetek nem tartozékok, csak tájékozódásképpen a hangsúlyt jelölik. A mellettük zárójelbe tett szavak vagy betűkapcsolatok a kiejtésre utalnak (az interlingua rendszerének megfelelő fonetikus átírásban).

(általános alany)	<i>on</i>	alanyeset	<i>nominativo</i>
(birtokviszony)	<i>de</i>	alászáll	<i>descender</i>
(fosztóképző)	<i>dis-</i>	alatt	<i>infra; sub</i>
(kérdést bevezet)	<i>an</i>	alatt (időben)	<i>durante</i>
(személytelen alany)	<i>il</i>	áldozat	<i>victima</i>
a legjobb	<i>le plus bon, le melior</i>	alig	<i>a pena</i>
a legrövidebb	<i>le plus curte</i>	alkalom	<i>occasion</i>
a lényeges	<i>lo essential</i>	áll	<i>sta</i>
a miénk	<i>nostre</i>	állam	<i>stato</i>
a szemközti ülőhely	<i>le sede opposite</i>	állandó	<i>constante</i>
a tárgya vminek	<i>le thema de</i>	állapot	<i>stato</i>
a tied	<i>tu</i>	állattan	<i>zoologia</i>
a tiétek	<i>vostre</i>	állít	<i>mantener</i>
a(z)	<i>(il)le</i>	állítástól a tényig	<i>del dicto al facto</i>
ad	<i>dar</i>	állni	<i>star</i>
adás	<i>emission</i>	állni vmiből	<i>consister de</i>
adomány	<i>dono</i>	állomás	<i>station</i>
adta neki	<i>le ha date</i>	álmodni	<i>soniar</i>
ág	<i>branca</i>	álom	<i>sonio</i>
aggodalom	<i>apprehension</i>	alszik	<i>dormir</i>
ágy	<i>lecto</i>	által	<i>per</i>
ahány	<i>quante</i>	általában	<i>in general</i>
ahol	<i>ubi</i>	általános	<i>general</i>
ajak	<i>labio</i>	-am, -om, -em, -öm (birtok)	<i>mi</i>
ajándék	<i>dono</i>	ámbár	<i>benqué, ben qué</i>
ajándékoz	<i>donar</i>	amely(et)	<i>que (qu=k)</i>
ajánl	<i>recommendar</i>	amelyek(et)	<i>que (qu=k)</i>
ajtó	<i>porta</i>	amennyi	<i>quante, quanto</i>
akar	<i>voler</i>	amennyiben	<i>in tanto que</i>
akár	<i>sia</i>	amennyire	<i>quanto</i>
akció	<i>action</i>	ami	<i>lo que</i>
aki(k)nek a	<i>cuje</i>	ami azt illeti	<i>quanto a</i>
aki(k)nek vmije	<i>cuje a</i>	ami(t)	<i>le qual</i>
aki(t)	<i>le qual; qui (qu=k)</i>	amikor	<i>quando</i>
akinek a(z)	<i>de qui</i>	amikor elment...mellett	<i>passante</i>
akkor	<i>tum, tunc; alora</i>	Anglia	<i>Anglaterra</i>
alacsony	<i>basse</i>	angol	<i>anglese</i>
aláírás	<i>signatura</i>	antik	<i>antique</i>
alak	<i>forma</i>	anya	<i>matre</i>
alakít	<i>Formar</i>	anya-	<i>materne</i>

¹² A szavak összesítése Reinkopf Róbert munkája.

anyag	<i>materia</i>	beszámol	<i>reportar</i>
anyai	<i>maternal</i>	beszámoló	<i>reporto</i>
anyanyelv	<i>lingua maternal/materne</i>	beszél	<i>parlar</i>
annyi	<i>tante, tanto</i>	beszélgetés	<i>conversation</i>
annyira	<i>tal, tanto, si</i>	beszélt	<i>parlava</i>
apa	<i>patre</i>	beteg	<i>malade</i>
ár	<i>precio</i>	betegség	<i>morbo</i>
arany	<i>auro</i>	betű	<i>littera</i>
arc	<i>facie, visage</i>	bezár	<i>clauder</i>
áruház	<i>magazin, merce</i>	billentyű	<i>valvula</i>
ásványi	<i>mineral</i>	bír (van neki)	<i>ha</i>
ásványvíz	<i>aqua mineral</i>	birtoklás	<i>occupation</i>
asszony	<i>seniora</i>	birtokol	<i>posseder</i>
asztal	<i>tábula</i>	birtokos eset	<i>genitivo</i>
át	<i>a transverso</i>	bizonyára	<i>certo</i>
átmegy	<i>transir</i>	bizonyos	<i>certe</i>
áttekintés	<i>synopse</i>	biztos	<i>secur</i>
autó	<i>automobile</i>	biztosít	<i>assecurar</i>
autóbusz	<i>autobus</i>	bocsánat	<i>excusa</i>
az	<i>celle</i>	bocsáss(atok, stb.) meg	<i>excusa!</i>
az (dolog)	<i>illo</i>	-ból, -ből	<i>ab, ex</i>
az (nő)	<i>illa</i>	boldog	<i>felice</i>
az egész	<i>le toto</i>	bolt	<i>boteca</i>
az övé	<i>le sue</i>	bor	<i>vino</i>
az övé	<i>su</i>	borotva	<i>rasorio</i>
azaz	<i>isto es, i. e.</i>	borotválkozni	<i>rasar se</i>
azelőtt	<i>retro</i>	borotválni	<i>rasar</i>
azokat	<i>los</i>	bőr (élő)	<i>cute</i>
azonnal	<i>immediatemente</i>	burgonya	<i>patatas</i>
azonnali	<i>immediate</i>	cél	<i>fin</i>
azonos	<i>identic</i>	ciklus	<i>cyclo</i>
azután	<i>postea</i>	cipő	<i>scarpa</i>
bajtárs	<i>camerada</i>	csak	<i>solmente, solo</i>
bal	<i>sinistre</i>	csaknem	<i>quasi</i>
bal	<i>leve</i>	család	<i>familia</i>
-ban, -ben, -ba, -be	<i>in</i>	cselekszik	<i>ager</i>
bankjegy	<i>nota de banca</i>	csend	<i>silentio</i>
barát	<i>amíco</i>	csendes	<i>silente</i>
barátságos	<i>affabile</i>	csenget	<i>facer sonar</i>
barátunk	<i>nostre amíco</i>	csengő	<i>campana</i>
bármelyik	<i>ulle</i>	csere	<i>excambio</i>
bármilyen	<i>ulle</i>	csésze	<i>tassa</i>
barna	<i>brun</i>	csillag	<i>stella</i>
bázis	<i>base</i>	csinál	<i>face</i>
befejez	<i>compler, finir</i>	csinálni	<i>facer</i>
bejárat	<i>entrada</i>	csoda	<i>meravilia</i>
bejelent	<i>annunciar</i>	csodál	<i>admirar</i>
béka	<i>rana</i>	csodás	<i>meraviliose</i>
belép	<i>entrar</i>	csók	<i>basio</i>
belevisz	<i>inducer</i>	csont	<i>osso</i>
belsejében vminek	<i>al interior de</i>	csoport	<i>gruppo</i>
belső	<i>interior</i>	csökkent	<i>diminuer</i>
belül	<i>intra</i>	csúnya	<i>fedé</i>
bemutató	<i>demonstration</i>	csütörtök	<i>jovedí</i>
benyomást gyakorol	<i>impressionar</i>	Dánia	<i>Danmark</i>

darab	<i>pecia</i>	egymás között	<i>inter alia</i>
dátum	<i>data</i>	egyszerű	<i>simple, simplice</i>
de	<i>mais</i>	együtt	<i>insimul</i>
de (hanem)	<i>ma, sed</i>	éjjel	<i>nocte</i>
de (helyett)	<i>in vice</i>	eközben	<i>interim, intertanto</i>
dél (égtáj)	<i>merídie, sud</i>	el	<i>avante, via</i>
dél (napszak)	<i>mediedie</i>	él	<i>viver</i>
delegál	<i>delegar</i>	elad	<i>vender</i>
delegátus	<i>delegato</i>	eladó	<i>venditor</i>
delfin	<i>delphino</i>	eladónő	<i>venditrice</i>
délután	<i>postmeridie</i>	elbűvölő	<i>charmante (ch=sh)</i>
délutántól	<i>del postmeridie</i>	elég	<i>satis</i>
demonstráció	<i>demonstration</i>	elég lenne	<i>sufficerea</i>
diák	<i>studente</i>	elegáns	<i>elegante</i>
diszkrét	<i>discrete</i>	elégedett	<i>contente</i>
dob	<i>jectar</i>	elegendő	<i>bastante</i>
dohányzik	<i>fumar</i>	elegendő van	<i>sufficer</i>
dohányzó	<i>fumator</i>	elegendőnek lenni	<i>bastar</i>
dolgozik	<i>travaliar</i>	elektronikus	<i>electronic</i>
dolog	<i>cosa</i>	élelmezési	<i>alimentari</i>
drága (költséges)	<i>car, expensive</i>	élelmiszer	<i>alimento</i>
ebben az esetben	<i>in tal caso</i>	elemi	<i>elementari</i>
ebéd	<i>lunch (lantch), prandio</i>	élénk	<i>vive</i>
ébreszteni	<i>eveliar</i>	elér	<i>attinger</i>
ébresztő	<i>eveliator</i>	élet	<i>vita</i>
eddig	<i>usque nunc</i>	életfontosságú	<i>vital</i>
édes	<i>dulce</i>	elfelejt	<i>oblidar</i>
ég	<i>arder</i>	elfog	<i>captivar, capturar</i>
égbolt	<i>celo</i>	elfogad	<i>acceptar</i>
egész	<i>integre</i>	elfoglalás	<i>occupation</i>
egész(en)	<i>integremente</i>	elfoglalt	<i>occupate</i>
egészség	<i>sanitate</i>	elhagy	<i>abandonar</i>
egészséges	<i>san</i>	elhatározás	<i>decision</i>
egy	<i>un</i>	elhatározni	<i>prender un decision</i>
egy bizonyos	<i>un certe</i>	elismerés	<i>approbation</i>
egy kissé	<i>un poco</i>	elkap	<i>capturar</i>
egy...sem	<i>nulle</i>	elkerül	<i>evitar</i>
egyáltalán nem	<i>non del toto</i>	elkerülhetetlen	<i>inevitabile</i>
egyedközi	<i>interindividual</i>	elkészíteni	<i>preparar</i>
egyedüli	<i>sol</i>	elkísér	<i>acompaniar</i>
egyenes	<i>recte</i>	ellen	<i>contra</i>
egyesíteni	<i>unir</i>	ellenére	<i>malgrado</i>
egyesített	<i>unite</i>	ellenkezik	<i>opponer</i>
egyesület	<i>association</i>	ellentét	<i>oppósito</i>
egyesült	<i>unite</i>	elme	<i>mente</i>
egyesült-államokbeli	<i>statounitese</i>	elmegy	<i>passar</i>
egyetem	<i>universitate</i>	elment	<i>passava</i>
egyetemi	<i>universitari</i>	elnök	<i>presidente</i>
egyetemi hallgató	<i>studente</i>	elnyeri vki jóindulatát	<i>tornar se in favor de</i>
egyetért	<i>consentir, esser de accordo</i>	elő-	<i>anti-, pre-</i>
egyetlen	<i>singule</i>	elő szervezeten kívül	<i>in vitro</i>
egyezik	<i>convenir</i>	előadás	<i>discurso</i>
egyház	<i>ecclesia</i>	előadást tartani	<i>pronunciar un discurso</i>
Egyiptom	<i>Egypto</i>	előadóterem	<i>auditorio</i>
egyiptomi	<i>egyptiano</i>	előfeltételez	<i>presupponer</i>

előny	<i>avantage</i>	értekezés	<i>essayo</i>
előnybe részesít	<i>preferer</i>	értelem	<i>ration</i>
előre	<i>pre-; in avantia</i>	érzelem	<i>emotion, sentimento</i>
előszőr	<i>primo</i>	érett	<i>sentiva</i>
előtt	<i>ante</i>	érzi magát	<i>sentir se</i>
előzőleg	<i>antea</i>	és	<i>e</i>
elrejt	<i>celar</i>	esemény	<i>occurrentia</i>
első	<i>prime</i>	esés	<i>cadita</i>
elsőbbség	<i>prioritate</i>	eset	<i>caso</i>
elszökik	<i>escappar</i>	esik	<i>cader</i>
éltető	<i>vivificante</i>	esik (eső)	<i>pluver</i>
eltűnik	<i>disparer</i>	eső	<i>pluvia</i>
elveszít	<i>perder</i>	esős	<i>pluviose</i>
elviselhető	<i>supportabile</i>	este	<i>vespere</i>
ember	<i>hómine</i>	estebéd	<i>dinar</i>
emberi lény	<i>humano</i>	estétől	<i>del vespere</i>
embrió	<i>embryon</i>	ész	<i>ration</i>
emel	<i>levar</i>	eszik	<i>mangiar</i>
emelet	<i>etage</i>	eszköz	<i>instrumento</i>
emelkedik	<i>sublevar se</i>	eszme	<i>idea</i>
említés	<i>mention(ar)</i>	észrevehető	<i>remarcabile</i>
én	<i>io</i>	észrevesz	<i>notar</i>
ének	<i>canto</i>	észrevett	<i>remarcava</i>
énekel	<i>cantar</i>	ésszerű	<i>rational</i>
énekes	<i>cantator</i>	étel	<i>repasto</i>
énekesnő	<i>cantatrice</i>	étkezés	<i>repasto</i>
engem	<i>me</i>	étterem	<i>restaurante</i>
én-je vkinek	<i>ego</i>	étvágy	<i>appetito</i>
enni	<i>mangiar (gi=j)</i>	év	<i>anno</i>
épít	<i>construer</i>	évszázad	<i>seculo</i>
építés	<i>construction</i>	ez	<i>isto</i>
építész	<i>architecto</i>	ez a(z)	<i>iste</i>
építészet	<i>architectura</i>	ez van	<i>isto es</i>
éppen	<i>justo</i>	ezelőtt	<i>retro</i>
éppen úgy	<i>assi ben</i>	ezüst	<i>argento</i>
épület	<i>edificio</i>	fa (élő)	<i>arbore</i>
épületet emel	<i>eriger</i>	fa (nem élő)	<i>ligno</i>
éra	<i>era</i>	fájdalom	<i>dolor</i>
érdekelt	<i>interessate</i>	falu	<i>village</i>
érdeklétti tenni	<i>interessar</i>	fáradt	<i>fatigate</i>
érdekes	<i>interessante</i>	fecseg	<i>garrular</i>
érdeklődés	<i>interesse</i>	fehér	<i>blanc</i>
érdeklődő	<i>interessate</i>	fej	<i>testa, cápite</i>
eredet	<i>origine</i>	fejleszt	<i>disveloppar</i>
eredeti	<i>original</i>	fejlesztés	<i>disveloppamento</i>
érett	<i>matur</i>	fekete	<i>nigre</i>
érez	<i>sentir</i>	feketepiac	<i>mercato nigre</i>
érint	<i>toccar</i>	fekszik	<i>jacer</i>
érintés	<i>tacto</i>	fél	<i>timer</i>
érintkezés	<i>communication</i>	fél (mn. és fn.)	<i>medie</i>
érkezni	<i>arrivar</i>	felé	<i>al incontro de, verso</i>
erőfeszítés	<i>effortio</i>	felejtés	<i>oblido</i>
erős hangon	<i>a forte voce</i>	felel	<i>responde</i>
erős(en)	<i>forte</i>	félelem	<i>timor</i>
-ért	<i>para; pro</i>	felelet	<i>responsa</i>

félénk	<i>timide</i>	fontos	<i>importante</i>
feleség	<i>marita</i>	fordít	<i>tornar, traducer</i>
felesleges	<i>superflue</i>	fordul	<i>capital</i>
felett	<i>supra</i>	föld	<i>terra</i>
felett	<i>súper</i>	földrajzi	<i>geographic</i>
felfedezni	<i>discoperir</i>	földtan	<i>geologia</i>
felfelé	<i>in alto</i>	főnév	<i>substantivo</i>
felfrissül	<i>refrescar</i>	főváros	<i>urbe capital</i>
felhívás	<i>appello</i>	főz	<i>cocer</i>
felismer	<i>recognoscer</i>	frekvencia	<i>frequentia</i>
felkelni	<i>levar se</i>	friss	<i>fresc</i>
fellendülés	<i>prosperitate</i>	furcsa	<i>estranie</i>
felmenni	<i>ascender</i>	fut	<i>currer</i>
feloldódás	<i>dissolution</i>	futár	<i>currero</i>
félóra	<i>medie hora</i>	füge	<i>fico</i>
feloszt	<i>divider</i>	fül	<i>aure</i>
feloszt vmire	<i>divider in</i>	fülke	<i>compartimento</i>
felosztás	<i>division</i>	fürdő	<i>banio</i>
felosztott	<i>es dividite</i>	gazdag	<i>ric</i>
felszín	<i>superficie</i>	gazdagság	<i>ricchezza</i>
felszolgáló	<i>servitor</i>	globális	<i>global</i>
felszólító mód	<i>imperativo</i>	gond	<i>pena</i>
feltételes mód	<i>conditional</i>	gondol	<i>pensa</i>
feltételez	<i>supponer</i>	gondolat	<i>pensata</i>
felül	<i>supra</i>	gondolni	<i>pensar</i>
felület	<i>superficie</i>	gondoskodik	<i>fornir</i>
felvétel	<i>registration</i>	gyakori	<i>frequente</i>
fennhangon	<i>a voce alte</i>	gyakorlati	<i>práctic</i>
fenntart	<i>pretender</i>	gyakran	<i>sovente</i>
fent	<i>in supra</i>	gyár	<i>fabrica</i>
fény	<i>hómine, lumine</i>	gyárt	<i>fabricar</i>
férfi	<i>viro</i>	gyenge	<i>debile</i>
férfiás	<i>viril</i>	gyengéd	<i>tenere</i>
férfiasság	<i>virilitate</i>	gyermek	<i>infante</i>
férj	<i>marito</i>	gyógykezeln	<i>medicar</i>
fest	<i>pinger</i>	gyógyszer	<i>medicamento</i>
fia vkinek	<i>filio</i>	gyomor	<i>stomacho</i>
fiatal	<i>júvene</i>	gyors	<i>rápide, preste</i>
fiatal nő	<i>juvena</i>	gyorsan	<i>presto, rapidamente</i>
figyelem	<i>attention</i>	gyök(ér)	<i>radice</i>
fiók	<i>filial</i>	győz	<i>vincer</i>
fiú	<i>puero</i>	győzelem	<i>victoria</i>
fiúunoka	<i>nepote</i>	győztes	<i>victor</i>
fivér	<i>fratre</i>	gyűjt	<i>colliger</i>
fix	<i>fixe</i>	gyűlés	<i>assemblea</i>
fizet	<i>pagar</i>	gyümölcslé	<i>succo de fructo</i>
fog (fn)	<i>dente</i>	ha	<i>si</i>
fogás (étel)	<i>platto</i>	háború	<i>guerra (u=w)</i>
foglalkozik vmivel	<i>occupar se de, tractar</i>	habozik	<i>hesitar</i>
fóka	<i>phoca</i>	hagy	<i>lassar</i>
folyékonyan	<i>fluente</i>	haj	<i>capillos</i>
folyik	<i>fluer</i>	hal	<i>pisce</i>
folyóirat	<i>periódico</i>	hála	<i>gratitude</i>
folytat	<i>continuar</i>	haladás	<i>progresso</i>
folytatás	<i>continuation</i>	halál	<i>morte</i>

halálos	<i>mortal</i>	hét	<i>septe</i>
halandó	<i>mortal</i>	hét (időegység)	<i>septimana</i>
hálás	<i>grate</i>	hétfő	<i>lunedí</i>
haldokló	<i>moriente</i>	hetilap	<i>septimanal</i>
halkan	<i>a voce basse</i>	hiány	<i>manco</i>
hallani	<i>audir</i>	hiányzik	<i>mancar</i>
hallgat	<i>tacer</i>	hiányzik vkinek	<i>mancar a alcuno</i>
hallgatni	<i>ascoltar</i>	hideg	<i>frigide, frigor</i>
hallgató	<i>tacente</i>	hidrológia	<i>hydrologia</i>
hallgatóság	<i>auditorio</i>	hidrológiai	<i>hydrologic</i>
hallott	<i>audiva</i>	hihetetlen	<i>incredibile</i>
halott	<i>morte, morite</i>	hipotézis	<i>hypothese</i>
hamar	<i>tosto</i>	hír	<i>nova</i>
hamarabb	<i>plus tosto</i>	hirtelen	<i>subite</i>
hang	<i>sono, voce</i>	hirtelenül	<i>subito</i>
hang-	<i>phono</i>	hisz	<i>creder</i>
hangosan	<i>a forte voce</i>	hisz magába	<i>creder se</i>
hangoztat	<i>facer sonar</i>	hiszen	<i>nam</i>
hangsúly	<i>accento</i>	hiteles	<i>authentic</i>
hangsúlyoz	<i>accentuar</i>	hitelesít	<i>pretender</i>
hangszalag	<i>phonobanda</i>	hív	<i>vocar</i>
hangszer	<i>instrumento</i>	hó	<i>nive</i>
hangzik	<i>sonar</i>	hogy	<i>que (qu=k)</i>
hány óra van?	<i>que hora es il?</i>	hogy mi?	<i>lo que</i>
hány órákor?	<i>a que hora?</i>	hogy vagy?	<i>como sta tu?</i>
hányadika van?	<i>que data es il?</i>	hogyan?	<i>como?</i>
harc	<i>lucta</i>	hol	<i>ubi?</i>
harisnya	<i>calcea</i>	hol	<i>ubi</i>
has	<i>ventre</i>	hold	<i>luna</i>
hasonló	<i>simile</i>	holland	<i>nederlandese</i>
használ	<i>usar</i>	Hollandia	<i>Nederland</i>
használhatatlan	<i>inusabile</i>	holnap	<i>deman</i>
használható	<i>usabile</i>	homlok	<i>fronte</i>
használt	<i>usate</i>	hónap	<i>mense</i>
hasznos	<i>utile</i>	honfitárs	<i>compatriota</i>
hasznosítani	<i>utilisar</i>	honnan?	<i>de ubi?</i>
hasznosított	<i>utilisate</i>	hordás	<i>portator</i>
hát	<i>dorso</i>	hosszan	<i>longe</i>
-hat, -het	<i>poter</i>	hosszú	<i>longe</i>
hatalmas	<i>potente</i>	hova?	<i>a ubi?</i>
hatalom	<i>potentia</i>	hoz	<i>portar</i>
határ	<i>limite</i>	-hoz, -hez, -höz	<i>a</i>
határolt	<i>limitate</i>	hozni	<i>apportar</i>
határozat	<i>resolution</i>	hozzáad	<i>adder</i>
hatás	<i>effecto</i>	hozzálátni vmihez	<i>attaccar</i>
havi	<i>mensual</i>	hölg	<i>seniora</i>
ház	<i>casa, domo</i>	hölg	<i>dama</i>
haza	<i>patria</i>	hős	<i>heróe</i>
haza (határozószó)	<i>a casa</i>	hűg	<i>soror</i>
házasság	<i>maritage</i>	hullám	<i>unda</i>
héber	<i>hebrée</i>	hús	<i>carne</i>
hely	<i>loco</i>	húz	<i>tirar</i>
helyez	<i>mitter, poner</i>	hülye	<i>idiota</i>
helyrehoz	<i>remediar</i>	idegen	<i>estranie</i>
helyzet	<i>position</i>	ideges	<i>nervose</i>

idő	<i>témpore</i>	játék	<i>joco</i>
időről időre	<i>al tempore de tempore</i>	játszik	<i>jocar</i>
időtartam	<i>tracto</i>	javaslat	<i>proposition</i>
-ig	<i>usque (a)</i>	javasol	<i>proponer</i>
igaz	<i>ver</i>	javítás	<i>reparation</i>
igaza vkinek	<i>ration</i>	jég	<i>glacie</i>
igei	<i>verbal; verbo</i>	jegy	<i>billet</i>
igen	<i>si</i>	jegyzet	<i>notitia</i>
igényel	<i>exiger</i>	jel	<i>nota, signo</i>
ígér	<i>promitter</i>	jelen	<i>presente</i>
ígéret	<i>promissa</i>	jelenlét	<i>presentia</i>
így	<i>assi</i>	jelenlévő	<i>presente</i>
ihlet	<i>inspirar</i>	jelenteni	<i>significar</i>
illat	<i>odor</i>	jelentőség	<i>signification</i>
illetni (csak szellemi értelemben)	<i>concerner</i>	jelez	<i>indicar</i>
illetően	<i>concernente</i>	jó	<i>bon</i>
illik	<i>convenir</i>	jobb	<i>melior</i>
illusztráció	<i>illustration</i>	jobb (irány)	<i>dextre</i>
ilyen	<i>tal</i>	jobban	<i>melio</i>
íme	<i>ecce</i>	jog	<i>derecto</i>
inas	<i>camerero</i>	jóindulat	<i>favor</i>
indiszkkrét	<i>indiscrete</i>	jól	<i>ben</i>
indulás	<i>partita</i>	jól áll egy helyen	<i>sta ben in un loco</i>
ing	<i>camisa</i>	jól szeretik egymást	<i>amar se ben</i>
injekció	<i>injection</i>	józan	<i>sobrie</i>
inkább	<i>plus tosto</i>	jön	<i>venir</i>
interlingva	<i>interlingua</i>	jövendő	<i>futur</i>
intervallum	<i>tracto</i>	Jupiter	<i>Jove</i>
intézet	<i>instituto</i>	kanál	<i>coclear</i>
ír	<i>scriber</i>	kap	<i>reciper</i>
irányul	<i>diriger se</i>	kapcsol	<i>junger</i>
írástudatlanság	<i>analphabetismo</i>	kapitány	<i>capitano</i>
írni	<i>scriber</i>	kapu	<i>porta</i>
irodalom	<i>litteratura</i>	kar	<i>bracio</i>
írott	<i>scribite</i>	karácsony	<i>Natal</i>
írva	<i>scribite</i>	karosszék	<i>sedia</i>
is	<i>anque, étiam</i>	kartárs	<i>collega</i>
iskola	<i>schola</i>	kártya	<i>carta</i>
ismer	<i>cognoscer</i>	kávét	<i>caffé</i>
ismeret	<i>cognoscentia</i>	kebel	<i>sino</i>
ismét	<i>de novo</i>	kedd	<i>martedi</i>
isten	<i>deo</i>	kedvel	<i>favorir</i>
Isten hozott	<i>benvenite</i>	kedvelem	<i>illo me gusta</i>
Istenhozzád	<i>adeo</i>	kedvenc	<i>favorite</i>
istennő	<i>dea</i>	kedves	<i>car</i>
iszik	<i>biber</i>	kefe	<i>brossa</i>
ital	<i>biberage</i>	kefél	<i>brossar</i>
itt	<i>ci, hic</i>	kegyetlen	<i>cruel</i>
ízlik	<i>gustar</i>	kegyetlenség	<i>cruelitate</i>
izzadság	<i>sudor</i>	kék	<i>azur</i>
izzás	<i>ardor</i>	kelet	<i>est</i>
izzik	<i>arder</i>	kell	<i>deber</i>
Japán	<i>Japon</i>	kellemes	<i>agradabile</i>
japán	<i>japonese</i>	kellemetlen	<i>disagradabile</i>
járványos	<i>epidemiologic</i>	kemény	<i>dur</i>

kemény víz	<i>aqua dur</i>	kijárat	<i>exito</i>
kényelmes	<i>confortabile</i>	kijelöl	<i>designar</i>
kenyér	<i>pan</i>	kik(et)	<i>qui (qu=k)</i>
kényszerít	<i>fortiar</i>	kikötő	<i>porto</i>
képes	<i>capace, potente, poter</i>	kilométer	<i>kilometro</i>
képes vmire	<i>capace de</i>	kimegy	<i>exir, sortir</i>
képesség	<i>capacitate, potentia</i>	kinevet	<i>derider</i>
kér	<i>peter, precar</i>	kinyilvánít	<i>manifestar</i>
kérdés	<i>question</i>	kinyit	<i>aperir</i>
kérdez	<i>demandar</i>	kipróbál	<i>probar</i>
kérdezni vkitől	<i>demandar a</i>	király	<i>rege</i>
kerék	<i>rota</i>	királyné	<i>regina</i>
kerékpár	<i>bicyclo</i>	királynő	<i>regina</i>
kerékpározik	<i>bicyclar</i>	királyság	<i>regno</i>
kérem	<i>per favor</i>	kisasszony	<i>senioretta</i>
kérem!	<i>si il vos place!</i>	kisebb	<i>minor</i>
keres	<i>cercar</i>	kiszámítani	<i>calcular</i>
kereskedelmi	<i>mercantil</i>	kiterjedt	<i>vaste</i>
kereskedő	<i>mercante</i>	kitölt	<i>reimpler</i>
keresztül	<i>a traverso de, trans</i>	kitör	<i>exploder</i>
kert	<i>jardin</i>	kitörés	<i>explosion</i>
kertész	<i>jardinero</i>	kitűnő	<i>excellente</i>
kerül vmibe	<i>costar</i>	kíváncsi	<i>curiose</i>
kés	<i>cultello</i>	kivétel	<i>exception</i>
késésben	<i>in retardo</i>	kivéve	<i>excepte</i>
késő	<i>tarde</i>	kivéve vhonnan	<i>salvo</i>
kész	<i>preste</i>	kivihető	<i>practicabile</i>
kesztyű	<i>guanto</i>	kivonat	<i>extracto</i>
kétoldalú	<i>bilateral</i>	kívül	<i>extra; foras, foris</i>
kétség	<i>dubita</i>	klinika	<i>clínica</i>
kettő	<i>duo</i>	kockázat	<i>risco</i>
kever	<i>miscer</i>	kolbász	<i>salsicia</i>
keverék	<i>mixtura</i>	kommunikáció	<i>communication</i>
kevés	<i>pauc(o), poc(o)</i>	komoly	<i>seriose</i>
kevesebb	<i>minus</i>	koncentráltni	<i>concentrar</i>
kéz	<i>mano</i>	konferencia	<i>conferentia</i>
kezd(ődik)	<i>comenciar</i>	kongresszus	<i>congresso</i>
kezdemenyezés	<i>initiativa</i>	kor	<i>etate</i>
kezdet	<i>comenciamento</i>	korábban	<i>plus tosto</i>
kezdeti	<i>initial</i>	korai	<i>de bon hora</i>
kezdő	<i>elementari</i>	korán	<i>de bon hora</i>
kezel vmit	<i>tractar</i>	kórház	<i>hospital</i>
kézikönyv	<i>manual</i>	korlát	<i>limite</i>
kézirat	<i>manuscripto</i>	korlátozott	<i>limitate, resolute</i>
ki(t)	<i>qui (qu=k)</i>	korona	<i>corona</i>
kiadás	<i>edition</i>	korreláció	<i>correlation</i>
kiált	<i>critar</i>	korszak	<i>epocha, era</i>
kiáltott	<i>critava</i>	korszerű	<i>moderne</i>
kicsi	<i>micre, parve</i>	kosár	<i>corbe</i>
kidolgoz	<i>elaborar</i>	kő	<i>petra</i>
kiejteni (beszédben)	<i>pronunciar</i>	kölcsönös viszony	<i>correlation</i>
kifejez	<i>exprimer</i>	költséges	<i>car, expensive</i>
kifejező	<i>expressive de</i>	könny	<i>lacrima</i>
kifejezője vminek, vkinek	<i>expressive de</i>	könnyű	<i>fácil, legier, leve</i>
kifejt	<i>explicar</i>	könyv	<i>libro</i>

könyvtár	<i>bibliotheca</i>	lány	<i>púera</i>
környezet	<i>ambiente</i>	lánya vkinek	<i>filia</i>
körül	<i>circa, circum</i>	lányunoka	<i>nepota</i>
körzet	<i>region</i>	lassú	<i>lente</i>
köszönet	<i>gratia</i>	lát	<i>vide</i>
köszönöm (köszöneteket)	<i>gratias</i>	latin	<i>latin</i>
köszönt	<i>salutava</i>	latin (nyelv)	<i>latino</i>
követ	<i>sequer</i>	latinul	<i>in latino</i>
követel	<i>exiger</i>	látni	<i>vider</i>
következésképpen	<i>per consequente</i>	látogat	<i>frequentar</i>
következő	<i>sequente</i>	látogatás	<i>visita</i>
következtetés	<i>conclusion</i>	látogatná	<i>irea vider</i>
közeledett	<i>se approachava (ch=sh)</i>	látott	<i>videva</i>
közeledik	<i>approchar se (ch=sh)</i>	látvány	<i>vista</i>
közeli	<i>proxime</i>	lecke	<i>lection</i>
közelít	<i>approchar (ch=sh)</i>	lefoglal	<i>reservar</i>
közgyűlés	<i>assemblea generál</i>	legalább	<i>al minus</i>
közmondás	<i>proverbio</i>	legutóbbi	<i>recente</i>
közöl	<i>communicar</i>	legutóbbiként	<i>recentemente</i>
közönség	<i>publico</i>	légy készen!	<i>sia preparete!</i>
közönséges	<i>ordinari</i>	legyen	<i>sia</i>
közös	<i>commun</i>	lehetetlen	<i>impossibile</i>
között	<i>inter</i>	lehetővé tesz	<i>render</i>
központ	<i>centro</i>	lehetséges	<i>possibile</i>
központi állomás	<i>station central</i>	lejön	<i>descender</i>
központosítás	<i>centralisation</i>	leköt	<i>absorber</i>
közül	<i>ex</i>	lekötött	<i>absorbeva</i>
közvetít	<i>transmitter</i>	léláncol	<i>incatenar</i>
közvetlen	<i>immediate</i>	lelkes	<i>enthusiastic</i>
kritika	<i>critica</i>	lelkesedés	<i>entusiasmo</i>
kritikus	<i>critic(o)</i>	lemez	<i>disco</i>
krízis	<i>crise</i>	lemezjátszó	<i>grammophono</i>
kulcs	<i>clave</i>	lenni	<i>esser</i>
kultúra	<i>cultura</i>	lent	<i>in infra</i>
kutat	<i>recercar</i>	lépcső	<i>scala</i>
kutatás	<i>recerca</i>	lépés	<i>passo</i>
küld	<i>inviar</i>	lerombol	<i>destruer</i>
küldött	<i>delegato</i>	lesz	<i>sera, devenir</i>
külföldi	<i>estranie</i>	leszármaztat	<i>derivar</i>
külföldi férfi	<i>estraniero</i>	létezik	<i>exister</i>
külföldi nő	<i>estraniera</i>	létrehoz	<i>producer</i>
különböző	<i>diverse</i>	leülni	<i>seder se</i>
különbség	<i>distantia</i>	leülők	<i>io me sede</i>
különféle	<i>varie</i>	levegő	<i>aere</i>
lábfej	<i>pede</i>	levél	<i>léttera, littera</i>
lábszár	<i>gamba</i>	levél (fáé)	<i>folio</i>
lágy	<i>molle</i>	leves	<i>suppa</i>
lágy víz	<i>aqua molle</i>	levezet	<i>derivar</i>
lakás	<i>appartamento</i>	levonja a következtetést	<i>concluder</i>
lakik	<i>habitar</i>	ló	<i>cavallo</i>
lakóház	<i>domicilio</i>	lombtalanít	<i>disfoliar</i>
lakos	<i>habitante</i>	lombtalanított	<i>disfoliate</i>
lakosság	<i>population</i>	ma	<i>hodie</i>
lámpaláz	<i>timor del scena</i>	madár	<i>ave</i>
lánc	<i>catena</i>	maga	<i>ipse, mesme, le mesme</i>

magas	<i>alte</i>	megtehető	<i>practicabile</i>
magát	<i>se</i>	megtölt	<i>plenar</i>
magnó	<i>magnetophono</i>	megvalósítás	<i>realisation</i>
majdnem	<i>quasi</i>	megy	<i>ir, vader</i>
már	<i>ja, jam</i>	meleg	<i>calide</i>
marad	<i>remaner, restar</i>	melegség, hő	<i>calor</i>
maradék	<i>resto</i>	melléknév	<i>adjectivo</i>
más(ik)	<i>áltere</i>	mellett	<i>juxta, presso (a), preter</i>
második	<i>secunde</i>	mellkas	<i>pectore</i>
másodperc	<i>secunda</i>	mély	<i>profunde</i>
másutt	<i>alterubi</i>	Melyik?	<i>que? (qu=k)</i>
még	<i>ancora</i>	mélység	<i>profundor</i>
még ... sem	<i>non mesmo</i>	menetel	<i>marchar</i>
meg fogja tanulni	<i>apprenderá</i>	menne	<i>irea</i>
meg kell állapítanunk	<i>nos debe constatar</i>	menü	<i>menu</i>
még nem	<i>nondum</i>	mennyezet	<i>tecto</i>
még...is	<i>mesmo</i>	mennyi	<i>quanto</i>
megakadályoz	<i>impedir</i>	mer, merészel	<i>osar</i>
megakadályozás	<i>impedimento</i>	mérés	<i>me(n)sura</i>
megáll	<i>stoppar</i>	merev	<i>rigide</i>
megállapítani	<i>constatar</i>	mert	<i>proque (qu=k)</i>
megállít	<i>arrestar, stoppar</i>	mérték	<i>me(n)sura</i>
megbocsátani	<i>excusar</i>	mese	<i>conto</i>
megegyezés	<i>convention</i>	mesél	<i>narrar</i>
megelégedés	<i>satisfaction</i>	méter	<i>metro</i>
megelőz	<i>preceder</i>	meztelen	<i>nude</i>
megenged	<i>permitte</i>	mi (személyes névmás)	<i>nos</i>
megengedni	<i>permitter</i>	mi(t)?	<i>que? (qu=k)</i>
megért	<i>comprender</i>	mialatt	<i>durante que</i>
megfelel	<i>convenir</i>	miatt	<i>pro; a causa de</i>
megfelelő	<i>correspondente</i>	miért	<i>proque (qu=k)</i>
meggondol	<i>considerar</i>	miért?	<i>proqué? (qu=k)</i>
meghal	<i>morir</i>	mik(et)?	<i>que? (qu=k)</i>
megházasodik	<i>maritar se</i>	miként	<i>como</i>
mégis	<i>támen, totevia</i>	mikor	<i>quando</i>
megjegyez	<i>notar</i>	miközben	<i>dum</i>
megjelenik	<i>apparer, parer</i>	milyen	<i>qual</i>
megkap	<i>obtener</i>	milyen?	<i>qual?</i>
megkísérel	<i>effortiar se</i>	mindazonáltal	<i>nonobstante</i>
megkönnyít	<i>facilitar</i>	mindegyik	<i>cata</i>
megköszön	<i>regratiar</i>	minden	<i>omne, tote, integre</i>
megköszönni vkinek vmit	<i>regratiar alcuno pro alque</i>	minden (fn.)	<i>toto</i>
meglátogatni	<i>visitar</i>	minden (mn.)	<i>tote</i>
meglehetősen	<i>assatis</i>	minden egyes	<i>cata</i>
meglep	<i>surprender</i>	mindenki	<i>tote le mundo</i>
meglepetés	<i>surpresa</i>	mindennapi	<i>quotidian</i>
megoldás	<i>solution</i>	mindenütt	<i>ubique</i>
megsebez	<i>ferir</i>	mindig	<i>semper, sempre</i>
megsebezni	<i>vulnerar</i>	mindkettő	<i>ambe</i>
megsért	<i>offender</i>	minket	<i>nos</i>
megszakítás	<i>interruption</i>	mint	<i>qua, como</i>
megszűnik	<i>cessar</i>	mintha	<i>quasi</i>
megtakarítás	<i>economisation</i>	miután	<i>pois que, post que; post haber</i>
megtámadni	<i>attaccar</i>	miután elkészített	<i>post haber preparate</i>
megtanul	<i>apprender</i>		

mivel	<i>pois que, post que</i>	nemzet	<i>nation</i>
mivel, hogy	<i>nam</i>	nemzetközi	<i>international</i>
mivelhog	<i>pois que, post que</i>	nép	<i>populo</i>
mód	<i>maniera</i>	népszerű	<i>popular</i>
modern	<i>moderne</i>	név	<i>nómine</i>
módszer	<i>methodo</i>	nevel	<i>educar</i>
mond	<i>dice</i>	nevet	<i>rider</i>
mondani	<i>dicer</i>	nevetés	<i>riso</i>
mondat	<i>phrase</i>	nevez	<i>appellar</i>
mormolni	<i>murmurar</i>	neveztet	<i>appellar se</i>
mos	<i>lavar</i>	névmás	<i>pronómine</i>
mosakodni	<i>lavar se</i>	néz	<i>reguarda</i>
mosolyog	<i>surriso</i>	nézet	<i>vista</i>
mosolyogni	<i>surrider</i>	nézni	<i>reguardar</i>
most	<i>nunc, ora</i>	nézőpont	<i>puncto de vista</i>
mozgat	<i>mover</i>	noha	<i>benqué, ben qué</i>
mögött	<i>detra, post</i>	Norvégia	<i>Norvegia</i>
múlt	<i>passato</i>	nő	<i>fémína</i>
munka	<i>travalio, obra</i>	női	<i>feminin</i>
munkás	<i>obrero</i>	nőnemű	<i>feminin</i>
mutat	<i>indicar, monstrar</i>	nővekedik	<i>crecser</i>
mű	<i>obra</i>	nővekszik	<i>augmentar</i>
műhely	<i>fabrica</i>	nővér	<i>soror</i>
műkedvelő	<i>amator</i>	nudista	<i>nudista</i>
művel	<i>cultivar</i>	nyak	<i>collo</i>
művelő	<i>cultivator</i>	nyár	<i>estate</i>
művészet	<i>arte</i>	nyári	<i>estive</i>
nagy	<i>grande</i>	nyelv	<i>idioma, lingua</i>
nagyapa	<i>granpatre</i>	nyelvi	<i>linguistic</i>
nagyobb	<i>major</i>	nyelvközi nyelv	<i>interlingua</i>
nagyon	<i>multo</i>	nyer	<i>ganiar</i>
nagyon hosszú	<i>longissime</i>	nyilvános	<i>public</i>
-nak a, -nek a	<i>de</i>	nyilvántartás	<i>registro</i>
-nak, -nek	<i>a</i>	nyilvánvaló	<i>evidente</i>
-nál, -nél	<i>a, apud, presso</i>	nyugalom	<i>calma</i>
nap	<i>die, jorno</i>	nyugat	<i>west</i>
Nap	<i>Sol</i>	nyugodt	<i>quiete, tranquille</i>
nedves	<i>humide</i>	nyugtalan	<i>inquieta</i>
negyed	<i>quarto</i>	nyugtat	<i>calmar</i>
néha	<i>a vices</i>	óceán	<i>oceano</i>
néhány	<i>alcun, alicun, qualche</i>	óhajt	<i>desirar</i>
nehéz	<i>difficile</i>	óhajtás	<i>desiro</i>
neked	<i>a te; te</i>	ok	<i>causa, ration</i>
nekem	<i>me</i>	okoz	<i>causar</i>
nélkül	<i>sin</i>	oktató	<i>instructor, instruer</i>
nélkülözhetetlen	<i>indispensabile</i>	olasz	<i>italiano</i>
nem	<i>non, no</i>	olcsó	<i>módic</i>
nem lényeges	<i>non importa</i>	olcsón	<i>a precio basse</i>
nem nagyon	<i>non multo</i>	oldal	<i>latere</i>
nem...többé	<i>non...plus</i>	oltás	<i>injection</i>
nem...valami	<i>non...ulle</i>	olvas	<i>leger</i>
néma	<i>mute</i>	olvasmány	<i>lectura</i>
nemde?	<i>nonne?</i>	olvasó	<i>lector</i>
német	<i>german</i>	olyan	<i>si, tal</i>
nemzedék	<i>generation</i>	olyan...hog	<i>si...que</i>

olyan...miként	<i>tanto...como</i>	perc	<i>minuta</i>
olykor	<i>a vices</i>	periódus	<i>período</i>
-on, -en, -ön	<i>sur, súper</i>	peron	<i>platteforma</i>
óra (eszköz)	<i>horologio</i>	piac	<i>mercato</i>
óra (időegység)	<i>hora</i>	pici	<i>micre</i>
orca	<i>gena</i>	pillanat	<i>momento</i>
óriási	<i>gigante</i>	pillanatocska	<i>momentetto</i>
orosz	<i>russe, russo</i>	piros	<i>rubie</i>
Oroszország	<i>Russia</i>	poggyász	<i>bagage</i>
orr	<i>naso</i>	pohár	<i>vitro</i>
ország	<i>pais</i>	pokol	<i>inferno</i>
orvos-	<i>medical</i>	pokoli	<i>infernal</i>
orvos	<i>médico</i>	polc	<i>planca</i>
orvosi	<i>medical</i>	polgár	<i>cive</i>
orvosi könyv	<i>libro de medicina</i>	polgári	<i>civil</i>
orvosol	<i>remediar</i>	pontos	<i>exacte</i>
orvosolni	<i>medicar</i>	posta	<i>posta</i>
orvosság	<i>medicamento</i>	postás	<i>postero</i>
orvostudomány	<i>medicina</i>	produkál	<i>producer</i>
ostoba	<i>stupide</i>	produkció	<i>production</i>
osztály	<i>departimento</i>	produktum	<i>producto</i>
óta	<i>depost, desde</i>	professzor	<i>professor</i>
ott	<i>ibi, illac</i>	program	<i>programma</i>
otthon (határozószó)	<i>in casa</i>	provokál	<i>provocar</i>
ő (férfi)	<i>ille</i>	publikál	<i>publicar</i>
ő (férfi)	<i>illo</i>	pult	<i>tabula a vender</i>
ő (nő)	<i>illa</i>	-ra, re	<i>a; pro</i>
ők (személyek)	<i>illes</i>	rádió	<i>radio</i>
ökör	<i>bove</i>	ragyog	<i>brillar</i>
öltözködni	<i>vestir se</i>	ragyogó	<i>brillante</i>
öltöztetni	<i>vestir</i>	rák	<i>cancere</i>
Őn(ök)	<i>vos</i>	rákellenes	<i>anticancerose</i>
öreg	<i>vetule, vetere</i>	reggel	<i>matino</i>
öröm	<i>gaudio, placer</i>	reggeli	<i>jentáculo</i>
örül	<i>gauder</i>	régi	<i>ancian</i>
ősz	<i>autumno</i>	régiség antikvitás	<i>antiquate</i>
összehasonlít	<i>comparar</i>	régóta	<i>depost longe</i>
összeomlás	<i>collapso</i>	remeg	<i>tremular</i>
összeszed	<i>compilar</i>	remél	<i>sperar</i>
összhangban van vmivel	<i>conforme a</i>	rend	<i>ordine</i>
összpontosítás	<i>concentration</i>	rendel	<i>commandar</i>
öt (férfit)	<i>le</i>	rendelkezésre álló	<i>disponibile</i>
öt (nőt)	<i>la</i>	rendetlenség	<i>disordine</i>
pad	<i>banco</i>	rendkívül nagy	<i>enorme</i>
padsor	<i>rango de bancos</i>	rendkívüli	<i>extraordinari</i>
pajtás	<i>camerada</i>	repül	<i>volar</i>
panaszkodik	<i>lamentar</i>	repülőgép	<i>avion</i>
pánik	<i>panico</i>	rész	<i>parte</i>
pár	<i>par</i>	részekhez	<i>a partes</i>
park	<i>parco</i>	részes eset	<i>dativo</i>
példa	<i>exemplo</i>	réz	<i>cupro</i>
péntek	<i>venerdí</i>	rezgésszám	<i>frequentia</i>
pénz	<i>moneta, pecunia</i>	riport	<i>reporto</i>
pénztár	<i>cassa</i>	ritka	<i>infrequente, rar</i>
pénztárosnő	<i>cassera</i>	rokon (nem vérrokon)	<i>affin</i>

rokonság	<i>affinitate</i>	sötét	<i>obscur</i>
rokonszenv	<i>sympathia</i>	Spanyolország	<i>Espania</i>
rokonszenves	<i>sympathic</i>	stádium	<i>stadío</i>
-ról, -ről	<i>de</i>	strukturális	<i>structural</i>
-ról, -ről (csak elvont értelemben)	<i>re</i>	sugall	<i>suggerer</i>
rossz	<i>mal</i>	súlyos	<i>grave, pesante</i>
rosszabb	<i>pejor</i>	süllyeszt	<i>bassar</i>
rosszabbul	<i>pejo</i>	süt	<i>frir</i>
rosszul	<i>mal</i>	svéd	<i>svedese</i>
rózsa	<i>rosa</i>	Svédország	<i>Svedia</i>
rózsabokor	<i>rosiero</i>	szabad	<i>libere</i>
rögzít	<i>fixar</i>	szabadalom	<i>licentia</i>
rögzített	<i>fixe, haveva fixate</i>	szabványosít	<i>standardisar</i>
rövid	<i>curte, breve</i>	száj	<i>bucca</i>
rövidebb	<i>plus curte</i>	szakosít	<i>specialisar</i>
ruha	<i>roba</i>	szakosított	<i>specialisate</i>
ruhatár	<i>guardaroba</i>	szálloda	<i>hotel</i>
ruházat	<i>vestimento</i>	szalma	<i>palea</i>
saját	<i>proprie</i>	szám	<i>número</i>
saját maga	<i>ipse, mesme, le mesme</i>	számár	<i>asino</i>
sajnál	<i>regrettar</i>	számára	<i>para</i>
sajnos	<i>regrettabilemente</i>	számára	<i>pro</i>
sajt	<i>caseo</i>	számítógép	<i>computator</i>
sajtó	<i>pressa</i>	számlát készít	<i>facer le conto</i>
sápadt	<i>pallide</i>	számol	<i>contar</i>
sápadtság	<i>pallor</i>	számos	<i>numerosa</i>
sapka	<i>cappello</i>	számtalan	<i>innumerable</i>
sárga	<i>jalne</i>	szándék	<i>intention</i>
sebesülés	<i>vulnere</i>	szándékozni	<i>intender</i>
sebesült	<i>vulnere</i>	száraz	<i>sic</i>
segéd	<i>auxiliar</i>	szavatol	<i>garantir</i>
segéd-	<i>auxiliari</i>	szavatosság	<i>garantia</i>
segít	<i>adjutar</i>	százados	<i>capitano</i>
segítség	<i>appoio</i>	szegény	<i>paupere, poure</i>
sejt	<i>cellula</i>	zéles	<i>large</i>
sem	<i>ni</i>	szem	<i>oculo</i>
sem...sem	<i>ni...ni</i>	személy	<i>persona</i>
semmi	<i>nihil, nil</i>	személyes	<i>personal</i>
senki	<i>nemo</i>	szemle	<i>revista</i>
sértés	<i>offensa</i>	szemre hány	<i>reprochar</i>
siet	<i>esser pressate, hastar se</i>	szemrehányás	<i>reproche</i>
siettet	<i>hastar</i>	szentelni	<i>dedicar</i>
sikerül	<i>succeder, successo</i>	szenvet	<i>suffrer</i>
sír	<i>plorar</i>	szenvedés	<i>suffrentia</i>
skandináv	<i>scandinavo</i>	szép	<i>belle</i>
só	<i>sal</i>	-szer, -szor, -ször	<i>vice</i>
sógor	<i>fratre affin</i>	szerda	<i>mercuridí</i>
soha	<i>non...jammais, núnquam</i>	szerelem	<i>amor</i>
sóhaj	<i>sufflo</i>	szerény	<i>modeste</i>
sok(at)	<i>multe</i>	szeret	<i>amar</i>
sokaság	<i>multitude</i>	szeretet	<i>amor</i>
sokoldalú	<i>multilateral</i>	szeretetre méltó	<i>amabile</i>
során	<i>durante</i>	szerint	<i>secundo</i>
sós	<i>salin</i>	szérum	<i>sero</i>
sőt	<i>mesmo</i>	szerv	<i>organo</i>

szervezet	<i>organisation</i>	tanítás	<i>inseniamiento</i>
sziget	<i>insula</i>	tanítómester	<i>magistro</i>
szín	<i>color</i>	tankönyv	<i>manual</i>
színházi	<i>theatral</i>	tantárgy	<i>subjecto</i>
színpad	<i>scena</i>	tanulmány	<i>studio</i>
színpadias	<i>theatral</i>	tanulmányi program	<i>programma de studio</i>
szinte	<i>quasi</i>	tanulmányozni	<i>studiar</i>
szív	<i>cardiac, corde</i>	tanya	<i>ferma</i>
szívélyes	<i>cordial</i>	tapintat	<i>tacto</i>
szívesen	<i>voluntarie</i>	tapsol	<i>applauso</i>
szó	<i>parola</i>	tapsolni	<i>applauder</i>
szó van vmiről	<i>il se tracta de</i>	tárgy	<i>thema</i>
szoba	<i>cámara</i>	tárgyeset	<i>accusativo</i>
szójegyzék	<i>vocabulario</i>	társadalomtudomány	<i>scientias sociál</i>
szokatlan	<i>inusual</i>	társaság	<i>compania</i>
szokja	<i>soler</i>	tart	<i>mantener, tener</i>
szokott	<i>sole</i>	tartalmaz	<i>continer</i>
szolgálat	<i>servicio</i>	tartalom	<i>contenido</i>
szombat	<i>sábbato</i>	tartani	<i>durar</i>
szomorú	<i>triste</i>	tartozik	<i>pertiner</i>
szomszédos	<i>vicin</i>	tartozik vmihez, vkihez	<i>appertiner a</i>
szónok	<i>orator</i>	tavas	<i>primavera</i>
szónoki emelvény	<i>tribuna</i>	távoli	<i>lontan</i>
szórakoztató	<i>amusante</i>	távolság	<i>distantia</i>
szorgalmas	<i>diligente</i>	távozni	<i>partir</i>
szorgalom	<i>diligentia</i>	taxi	<i>taxi</i>
szószék	<i>cathedra</i>	te	<i>tu</i>
szótár	<i>dictionario</i>	tegnap	<i>heri</i>
szóvivő	<i>porta-voce</i>	tehát	<i>dunque</i>
szőke	<i>blonde</i>	tej	<i>lacte</i>
szörnyű	<i>terribile</i>	tejszín	<i>crema</i>
szöveg	<i>texto</i>	tekint	<i>considerar</i>
szüksége van	<i>besoniar</i>	tekintve	<i>viste</i>
szükséges	<i>necesse</i>	teknőc	<i>tortuca</i>
szükséglet	<i>besonio</i>	tél	<i>hiberno</i>
születési	<i>natal</i>	tele	<i>plen</i>
születik	<i>nascere</i>	telefon	<i>telephono</i>
szülők	<i>parentes</i>	telel	<i>hibernar</i>
szünet	<i>pausa</i>	televízió	<i>television</i>
szürke	<i>gris</i>	teljesen	<i>integremente</i>
tábor	<i>campo</i>	téma	<i>thema</i>
tag	<i>membro</i>	templom	<i>ecclesia</i>
tájékoztatás	<i>information</i>	tenger	<i>mar</i>
tájékoztatni	<i>informar</i>	tény	<i>facto</i>
tájszólás	<i>dialecto</i>	térd	<i>geniculo</i>
takar	<i>coperir</i>	terem	<i>sala</i>
tál	<i>platto</i>	teremt	<i>crear</i>
talál	<i>trovar</i>	Teremtő	<i>Creator</i>
találkozás	<i>incontro</i>	teremtő	<i>creator</i>
találkozik	<i>incontrar</i>	terjeszt	<i>diffunder</i>
talán	<i>forsan</i>	terjesztés	<i>diffusion</i>
támadás	<i>attacco</i>	természet	<i>natura</i>
tanács	<i>consilio</i>	természetesen	<i>naturalmente</i>
tanár	<i>professor</i>	termeszt	<i>cultivar</i>
tanít	<i>inseniar</i>	termesztő	<i>cultivator</i>

terület	<i>area</i>	ujj	<i>digito</i>
terv	<i>plano</i>	újra	<i>de novo</i>
tervez	<i>projectar</i>	újság	<i>jornal</i>
test	<i>corpore</i>	unokája vkinek	<i>granfilio</i>
tesz	<i>facere</i>	úr	<i>dómino, senior</i>
tető	<i>tecto</i>	ural	<i>dominar</i>
tetszik	<i>placer</i>	Úristen	<i>Domino Deo</i>
ti	<i>vos</i>	úszik	<i>natar</i>
tílt	<i>prohibir</i>	út	<i>strata, via</i>
tíltakozás	<i>protesto</i>	után	<i>depost, post</i>
tiszta	<i>nette</i>	utána	<i>postea</i>
tisztelt	<i>estimate</i>	utazás	<i>viage</i>
titkos	<i>secrete</i>	utazik	<i>viagiar</i>
titok	<i>secreto</i>	utca	<i>strata</i>
tó	<i>laco</i>	útítárs	<i>con-viagiator</i>
-tól, -től	<i>ab</i>	útítársnő	<i>con-viagiatrice</i>
torok	<i>gorga</i>	utolsó	<i>ultime</i>
továbbá	<i>in addition</i>	utolsó fok	<i>ultime grado</i>
több (több, mint...)	<i>plus</i>	üdvözet	<i>salute</i>
több mint	<i>plus que</i>	üdvözl	<i>salutar</i>
több... (néhány)	<i>plure, plur</i>	ügyesség	<i>habilitate</i>
tökéletes	<i>perfecte</i>	ügynökség	<i>agentia</i>
történet	<i>historia</i>	ül	<i>sede</i>
történik	<i>evenir, occurrer</i>	ülés	<i>session</i>
tragikus	<i>trágic</i>	ülni	<i>seder</i>
tréfa	<i>joco</i>	ült	<i>sedeva</i>
tud	<i>poter, saper</i>	ünnepele	<i>celebrar</i>
tudniillik	<i>a saper</i>	ünnepélyes	<i>solemne</i>
tudomány	<i>scientia</i>	ünnepelés	<i>celebration</i>
tudományos	<i>scientific</i>	üres	<i>vacue</i>
tudósít	<i>reportar</i>	úrlap	<i>formulario</i>
tudósítás	<i>reportero</i>	üt	<i>batter, frappar</i>
tudta volna	<i>haberea potite</i>	ütem	<i>tacto</i>
túl	<i>ultra</i>	vagy	<i>o</i>
túl sok	<i>nimie, nimis</i>	vaj	<i>butyro</i>
túl vmin	<i>trans</i>	vajon	<i>esque (qu=k)</i>
túlnépesedés	<i>super-population</i>	-val, -vel	<i>con</i>
túloz	<i>exaggerar</i>	valaha	<i>jammais, unquam</i>
túlságosan	<i>troppo</i>	valahol	<i>alicubi</i>
tükör	<i>speculo</i>	valami	<i>alique</i>
tűnik	<i>apparere, parer</i>	valamikor	<i>aliquando</i>
tűnni	<i>sembler</i>	válasz	<i>responsa</i>
tűrelmes	<i>patiente</i>	válaszol	<i>responde</i>
tűrelmetlenség	<i>impatientia</i>	válaszolni	<i>responder</i>
tűz	<i>foco</i>	választ	<i>seliger</i>
tűzhely	<i>focar</i>	válik vmivé	<i>devenir</i>
udvarias, csiszolt	<i>polite</i>	váll	<i>humero</i>
ügy	<i>assi</i>	valódi	<i>authentic</i>
ügy, ahogy	<i>de sorta que</i>	valójában	<i>de facto</i>
ügy, hogy	<i>de maniera que</i>	valószínű	<i>probabile</i>
ügy, mint	<i>de sorta que</i>	válság	<i>crise</i>
ugyanaz	<i>le mesme</i>	válságos	<i>critic(o)</i>
ugyanazt	<i>lo mesme</i>	változik	<i>cambiar</i>
ugyanis	<i>nam</i>	van	<i>il ha</i>
új	<i>nove</i>	van (létezik)	<i>Es</i>

van neki vmije	<i>haber</i>	visz	<i>portar</i>
vannak	<i>son</i>	viszontlát	<i>revider</i>
vár	<i>attender, expectar</i>	viszontlátásra!	<i>a revider!</i>
váratlan	<i>inexpectate</i>	viszony	<i>relation</i>
város	<i>urbe</i>	viszonylagos	<i>relative</i>
városi	<i>citae, urban</i>	viszonylagosság	<i>relativitate</i>
vasárnap	<i>domínica</i>	visszafelé	<i>retro</i>
vásárol	<i>comprar, emer</i>	visszajön	<i>revenir</i>
vásárolna	<i>comprarea</i>	visszatér	<i>retornar</i>
vasút	<i>ferrovia</i>	visszavág	<i>replicar</i>
vasutas	<i>ferroviero</i>	vita	<i>debatto, discussion</i>
vég	<i>fin</i>	vitatkozik	<i>discuter</i>
végül	<i>finalmente</i>	vizsga	<i>examine</i>
vél	<i>opinar</i>	vizsgálat	<i>examination</i>
vélemény	<i>opinion</i>	vizsgálzik	<i>Examinar</i>
véna	<i>vena</i>	vizsgálzó	<i>examinando</i>
vendéglő	<i>restaurante</i>	vizsgáztató	<i>examinator</i>
venni (kézbe)	<i>prender</i>	vki (férfi)	<i>alcuno</i>
ver	<i>batter</i>	vki (nő)	<i>alcuna</i>
vér	<i>sanguine</i>	vmi rossz van	<i>il face mal</i>
vesz (kézbe)	<i>prende</i>	vmihez viszonyítva	<i>in relation a</i>
vesz (vásárol)	<i>emer</i>	vminek a feneke, alja	<i>fundo</i>
veszély	<i>periculo</i>	vminek a mentében	<i>preter</i>
vetkőztet	<i>disvestir</i>	volt	<i>era, esseva</i>
vezet	<i>ducer</i>	von	<i>traher</i>
vezet vhova	<i>ducer a</i>	vonat	<i>tráino (i=y)</i>
vidám	<i>allegre</i>	vonatkozó	<i>relative</i>
vidék	<i>campania</i>	vonz	<i>attraher</i>
világ	<i>globo, mundo</i>	vonzerő	<i>attraction</i>
világegyetem	<i>universo</i>	vonzó	<i>attractive</i>
világi	<i>mundial</i>	zaj	<i>ruíto</i>
világméretű	<i>global</i>	zavarba hozni	<i>embarassar</i>
világos	<i>clar</i>	zavarodott(an)	<i>embarassate</i>
villa	<i>furchetta</i>	zene	<i>musica</i>
villám	<i>fulmine</i>	zenei	<i>musical</i>
villamosság	<i>electricitate</i>	zenei hang	<i>tono</i>
villany-	<i>eléctric</i>	zenész	<i>musico</i>
virág	<i>flor</i>	zokni	<i>calcetta</i>
virágzás	<i>prosperitate</i>	zöld	<i>verde</i>
virágzó	<i>prospere</i>	zöltség	<i>verdura</i>

III. melléklet – Példaszövegek

Colonisation del Nove Anglaterra

Alexis de Tocqueville

(Extracto de: DEL DEMOCRATIA IN AMERICA)

Traducite del texto original francese per Erich Berger

Il es in le colonias anglese del nord, melio cognoscite sub le nomine de Statos del Nove Anglaterra, que se ha combinate le duo o tres ideas principal que forma le base del theoria social del Statos Unite.

Le principios del Nove Anglaterra se ha in le comenciamiento expandite in le statos vicin; postea illos ha ganiate pauc a pauc le plus distantes, e finalmente, si il es permissibile exprimer se assi, illos ha ‘penetrate’ le confederation integre. Ultra le limites de isto, illos influentia nunc tote le mundo american. Le civilisation del Nove Anglaterra ha essite como iste focos incendite super le summitates, que, post haber expandite lor calor circa se mesme, tinge ancora de lor claritate le ultime confinios del horizonte.

Le foundation del Nove Anglaterra ha offerite un nove spectaculo; toto esseva ibi singular e original.

Quasi omne colonias ha habite como prime habitantes homines sin education e sin ressources, que le miseria e le misconducta pulsava foris del pais que les habeva vidite nascer, o speculatores avide e interprenditores industrial. Il ha colonias que non pote reclamar mesmo un tal origine. San Domingo ha essite fundate per piratas, e in nostre tempore le cortes de Anglaterra se carga de popular Australia.

Le emigrantes qui veniva establir se super le costas del Nove Anglaterra, pertineva omnes al classes opulente de lor patria matre. Lor reunion super le solo american presentava ab le origines le phenomeno singular de un societate ubi se trovava ni grande seniores ni plebe, e, pro assi dicer, ni povros ni ricos. Il habeva, proportionalmente, un plus grande massa de lumine expandite inter iste homines que intra alicun nation europeas de nostre dies. Omnes, forsan sin exceptar un sol, habeva recipite un education assatis avantiata, e alicunos inter illes habeva facite cognoscer se in Europa per lor talentos e lor scientia. Le altere colonias habeva essite fundate per aventureros sin familias; le emigrantes del Nove Anglaterra apportava con illes admirable elementos de ordine e de moralitate; illes vadeva al deserto accompagnate de lor uxores e infantes. Sed lo que les distingueva super toto de omne alteros, esseva le objecto de lor interpresa. Il non esseva le necessitate que les fortiava abandonar lor pais. Illes lassava ibi un invidiabile position social e medios pecuniari assecurate. Non plus vadeva illes al nove mundo pro ameliorar lor situation e accrescer lor richessas. Illes se rapeva del dulcor de lor patria pro obedir a un necessitate purmente intellectual: exponente se al miserias inevitabile del exilio, illes voleva facer triumphar un idea.

Le emigrantes, o como illes mesme si ben se appellava, le peregrinos (‘pilgrims’), pertineva a ille secta del Anglaterra, a que le austeritate de su mores habeva facite dar le nomine de puritan. Le puritanismo non esseva solmente un doctrina religiose; illo se confundeva etiam in alicun punctos con le plus absolute theorias democratic e republican. De illac illo habeva su adversarios le plus periculose.

Persequite per le governmento del patria matre, ferite in le rigor de lor principios per le progression quotidian del societate in le medio del qual illes viveva, le puritanos cercava un terra que esserea tanto barbare e tanto abandonate per le mundo que ibi il esserea ancora permittite a uno viver de su maniera e precar Deo in libertate.

Le passionas religiose e politic, que lacerava le imperio britannic durante tote le regno de Carolo Primo, pulsava omne anno nove greges de sectarios super le costas de America. In Anglaterra le foco del puritanismo continuava trovar se locate in le classes medie. Il es de intra le classes medie que sortiva le majoritate del emigrantes. Le population del Nove Anglaterra se accresceva rapidamente e durante que le hierarchia del rangos classificava le homines in le patria matre ancora de maniera despotic, le colonia presentava de plus in plus le nove spectaculo de un societate homogenee in omne su partes.

Le democratia, tal que le antiquitate non habeva osate soniar lo, exiva toto grande e toto armate del medio del vetule societate feudal. Contento de remover a longe de se germinas de perturbation e elementos de nove revolutiones, le governmento anglese videva iste numerose emigration sin regrettar lo. Illo lo favorisava

mesmo al limites de su poter e pareva a pena occupar se del destino de illes qui veniva super le solo american a cercar un asylo contra le duressa de su leges.

On poterea dicer que illo reguardava le Nove Anglaterra como un region livrate al sonios del imagination, un region que on debeva abandonar al libere essayos del innovatores.

Le colonias anglese – e isto esseva un del causas principal de lor prosperitate – ha semper gaudite de plus libertate interior e de plus independentia politic que le colonias del altere populos. Sed in nulle parte iste principio de libertate esseva applicate plus completamente que in le Statos del Nove Anglaterra.

Le civilisation anglo-american es le productio de duo elementos perfectemente distincte que alibi se ha frequentemente facite guerra, sed que in America on ha succedite a incorporar de alicun maniera le un in le altere e a combinar miraculosemente. Io vole parlar del spirito de religion e del spirito de libertate.

Le ordine

Anton Chekhov

Traducite del texto original russe per Nicolai Rabeneek.

Registrator collegial Lev Pustiakov, preceptor al progymnasio militar, habitava juxta su amico, le locotenente Ledenzov. A iste ille se dirigeva le matino del nove anno.

“Ascolta, Grisha, lo que io vole demandar te,” ille diceva al locotenente post le costumari gratulationes del nove anno, “io non te importunarea si il non esseva assolutamente necessari. Presta me pro hodie, mi columbetto, tu ordine de Stanislas. Nam io dina hodie al domo del mercante Spichkin. E tu le cognosce, iste bandito Spichkin: ille adora ordines e omnes que non ha qualcunqu in le butoniera o pendente al collo ille considera como quasi villanos. E de plus, tu sape, ille ha duo filias... Nastia e Zina... Io te preca como amico... Tu me comprende, mi caro. Face me iste favor.”

Rubescente e balbutiante Pustiakov presentava su demanda, intertanto reguardante timidemente le porta. Le locotenente blasphemava, il es ver, sed consentiva.

A duo horas post meridie Pustiakov vadeva in un fiacre al Spichkines; ille habeva le pellicia un pauc aperite e reguardava su pectore. Ibi radiava le auro e brillava le colores de email del Stanislas prestate.

“De un maniera o altere on senti pro se mesme plus de respecto,” pensava le preceptor e tussettava. “Un parve cosa, pote valer cinque rublos al plus, e causa nonostante tante sensation!”

Quando ille arrivava al domo de Spichkin ille aperiva le pellicia largemente e se poneva sin haste a pagar le cochiero. Il le pareva que le cochiero se petrificava al vista del epaulettes, del buttones, e del Stanislas. Contento de se mesme Pustiakov tussettava e entrava in le domo. Quando ille se disvestiva de su pellicia in le antecamera ille jectava un reguardo in le sala. Ibi un dece-cinquena de personas sedeva jam al longe tabula a dinar e mangiava. On audiva voces e le tintinnar de plattos.

“Qui ha sonate ibi?” se faceva audir le voce del maestro del domo. “Ah, Lev Nikolaich! Entra, io vos preca, vos es un pauc tarde sed non importa... Nos nos ha justo nunc sedite al tabula!”

Pustiakov expandeva le pectore, levava le capite, e fricante le manos entrava in le sala. Sed ibi ille videva alique horribile. Al tabula, juxta Zina, sedeva su collega Tremblant, preceptor del lingua francese. Monstrar le ordine al francese significava provocar un multude de questiones le plus desagradabile, significava facer se ridicule e contemptibile pro semper... Le prime pensata de Pustiakov esseva de aveller le ordine o de curren retro; sed le ordine esseva attaccate multo solidemente e un retraite esseva jam impossibile. Hastivissimo ille coperiva le ordine con su dextera, se faceva le plus parve possibile inclinante se disgratiosemente in un saluto general sin serrar le mano a alicuno, e se sedeva pesantemente super le sol sede non occupate exactemente opposite a su collega, le francese.

“Ha bibite nimis, evidentemente!” pensava Spichkin vidente su facie confuse.

Un platto de suppa esseva placiante ante Pustiakov. Ille prendeva le coclear in le mano sinistre, sed quia il occorreva a ille que in societate respectabile il non es permittite mangiar con le mano sinistre, ille declarava que ille habeva jam dinare e non poteva mangiar plus.

“Io ha jam mangiate... Merci...” ille balbutiava. “Io visitava mi oncle, le protopresbytero Yeleiev, e ille me persuadeva de... de... dinar a presso de ille.”

Le anima de Pustiakov esseva plen de angustia constringente e de enoio irate: le suppa oleva tanto gustose e le sturion vaporate emitteva un odor inusualmente appetibile. Le preceptor tentava coperir le ordine con le mano sinistre pro liberar le dextera, sed etiam isto semblava a ille non multo conveniente.

“On lo remarcarà... Alora mi bracio jacera super tote mi pectore como si io me poneva a cantar. Domino mie, si solmente le dinar esseva finite! Io pote dinar plus tarde al albergo!”

Post le tertie platto ille regardava le francese timidemente, con un sol oculo, pro si dicer. Tremblant, qui pro alicun ration esseva multo confuse, regardava Pustiakov e etiam non mangiava. E post que le duo haveva regardate le uno le altero, illes deveniva ancora plus confuse e fixava le oculos super su plattos vacue.

“Ille lo ha remarcate, le porco!” pensava Pustiakov. “Io lo vide super su miserabile facie que ille lo ha remarcate! Le bandito es un intrigante. Jam deman ille informara le director.”

Le hospite e le invitatatos mangiava le quarte platto e, como le fato lo haveva determinate, illes mangiava etiam le quinte...

Un senior grande, con large nares capillute, con un naso curvate e oculos congenitalmente constringite, se levava. Ille passava le mano super su capite e exclamava:

“Eh – eh – eh... io... io... eh propone, eh, biber al salute del damas hic presente.”

Le seniores se levava con ruito e elevava su bicarios. Un “hurrah” sonava a alte voces per tote le habitation. Le damas surrideva e se poneva a lassar toccar lor vitros. Pustiakov etiam se levava e prendeva su vitro in le mano sinistre.

“Lev Nikolaich, presenta per favor iste vitro a Nastasia Timofeievna!” se adressava un senior a ille e le passava al mesme tempore un bicario. “Persuade la de biber!”

A su plus grande horror Pustiakov esseva fortiate iste vice de poner su dextera in action. E finalmente le Stanislas con su banda crispate videva le lumine del die e luceva brillantemente. Le preceptor pallidiva, bassava le capite e regardava timidemente verso le francese. Iste le regardava equalmente con oculos surprise e questionante. Su labios se distorqueva in un sorriso astute e le expression confuse desapareva lentemente de su visage...

“Julij Avgustovich!” le hospite se adressava al francese. “Si il vos place, passa me ille bottilia!”

Indecisemente Tremblant extendeva su dextera verso le bottilia e... oh, qual fortuna! Pustiakov percipieva un ordine super su pectore; e illo non esseva simplemente un Stanislas, illo esseva un integre Anna! Ergo etiam le francese haveva fraudate! Pustiakov erumpeva in risos de gaudio e finalmente se placiava confortabilmente super su sede... Nunc non jam esseva necessari celar le Stanislas! Ambos esseva culpabile del mesme peccato e consequentemente le uno non poteva calumniar le altero o facer le risibile...

“Ah, ah... hm!...” grunniva Spichkin quando ille videva le ordine super le pectore del preceptor.

“S-si!” diceva Pustiakov. “Il es sorprendente, Julij Avgustovich! Quante paucos inter nos esseva proponite ante le ferias! Como nos es numerose e totevia solmente vos e io ha recipite un! Es multo sur-pren-den-te!”

Tremblant nutava hilaremente e al mesme tempore exponeva le reverso sinistre de su jachetta ubi resplendeva le ordine de Anna del tertie grado.

Post le dinar Pustiakov se promenava per omne le cameras e monstrava le ordine al seniorettas. Su anima esseva leve e libere ben que le fame constringeva su stomacho.

“Si io haveva sapite alique de iste fraude,” ille pensava con invidia, regardante Tremblant qui justo tunc parlava con Spichkin super ordines, “io me haberea simplemente attaccate un Vladimir. Qual damno que io non considerava illo!”

Solo iste pensata le inquietava. In omne altere respectu ille esseva integremente felice.

Visita al mercato

Apuleio

(Extracto de: *LE ASINO DE AURO*)

Traducite del texto original latin per Erich Berger.

Postquam mi effectos esseva deponite in mi camera, in mi via al banios, io primo va al Forum Cuppedinis pro emer alicun comestibiles. Ibi io vide exponite pisces splendide. Habente demandate lor precio, io lo rejecta proque illo amonta a vinti-cinque drachmas... e io los eme pro vinti.

Como io va via, Pythias, mi condiscipulo in Athenas, crucia mi cammino. Post alicun tempore ille me recognosce e hasta verso me amicalmente. Ille me imbracia e me basia affabilemente. “Mi Lucio,” ille dice, “un longe tempore ha vermente passate depost que nos ha vidite nos; in facto il esseva le momento quando nos lassava nostre magistro Clytio. Sed que es le ration de tu viage a hic?” “Tu lo sapera deman,” io replica. “Sed que es isto? Gratulationes! Nam io vide tu escorta e iste virgas e tu habito que justo congrue con un magistrato.” “Io vigila super le precios del mercato e io es edil; e si tu desira emer alique, io lo fornira con placer.” Io declinava, perque io haveva jam emite satis pisces pro mi cena. Sed post haber vidite le corbe e succutite le pisces pro obtener un melior vista de illos, Pythias diceva: “A qual precio ha tu emite iste piscalia?” “A pena,” io diceva, “io poteva fortiar le piscator acciper vinti drachmas.” Habente audite isto, ille sasiva immediatamente mi dextera e me duceva retro al mercato del alimentos: “E de qui,” diceva ille, “ha tu emite iste vilitate?”

Io le monstra un vetulo qui sedeva in un angulo. Immediatemente Pythias, in su capacitate de edil, crita a ille con voce multo aspere: “Non mesmo mi amicos e nostre hospites estranie tu sparnia, tu qui a un tal precio valuta ti ridicule pisces e qui reduce per le caritate del comestibiles le flor de Thessalia a un imagine de solitude equal a un rocca. Sed tu non essera impunita. Io te facera saper de qual maniera le improbos debe esser corrigite sub mi autoritate.” E post jectar le contento del corbe super le solo, ille ordina a un official marchar super le pisces e fullar omnes. Contenta de su severitate mi amico Pythias me consilia vader via e dice: “Me suffice, car Lucio, iste grande vergonia del vetulo.” Consternate per su actos e multo stupefacte, io vade al banios, private per le forte mesuras de mi providente condiscipulo e de mi moneta e de mi cena.

Energia

Watson Davis

(Articulo del serie: *IN LE FUTURO*)

Traducite del texto original anglese (Science News Letter, 1950, 13, p. 199) per Erich Berger.

Energia es necessari pro toto que occorre in le mundo. In tempores passate le plus grande parte del energia applicate esseva fornite per le fortia muscular del homines e del animales domestic.

Hodie carbon, petroleo, aqua, e ligno nos da le grosso del fortia motor. Vostre musculos e mies es exempte de labor nimis dur.

Fundamentalmente tote le energia de nostre terra veni del sol. Le calor e le lumine del sol – octo minutas distante de nos in tempore de viage del radiation – es cosa vital.

Tote carbon e tote petroleo es lumine fossilisate del sol. Nos vive del energia immagazinate de eras passate. Nos expende extraordinari ricchessas accumulate eones ante que nostre ultime atavos cominciava evolver. Si nos non haveva tanto de illos, omne pecia de carbon e omne gutta de petroleo esserea como tante auro o uranium. Illos es irrenovabile.

Le energia que nos cape per subjugar le cadita de aqua retenite per grande dicas, es le production de iste anno. Ita etiam le ligno que nos arde usa un lumine solar relativamente recente, un energia solar que ha un etate de solo alicun annos. Le energia del homine veni del calorias de nostre alimento usualmente cresce solo alicun menses retro.

Per via experimental le fission del uranium – como in le bomba atomic – ha aperite un nove fundo de energia item irrenovabile e extreme limitate malgrado le facto que un libra de materia integralmente convertite in energia fornirea tote le fortia electric del Statos Unite de America pro quasi un mense.

Nos certo non es al bordo penose de un carentia de energia sed un reguardo al futuro deberea inquietar nos pro le amor de nostre infantes.

Le carbon e le petroleo es si preciose a causa del substantias chimic que illos contine que il esserea logic de prohibir arder los pro obtener fortia motor. Nos prepara aperir le grande depositos de schistos petroleofere.

Nostre uso del importationes currente del lumine que le sol infunde super nos, es pietosemente inefficace. Le campos e silvas usa solmente un parve fraction del radiation que illos recipe. Sed nos non pote mesmo construir un fabrica si efficace como le folio verde.

Nos indige un tanto vigorose effortio de recerca super le energia pro le futuro como lo a que le germanos nos fortiava in le disveloppamento del energia atomic. Nos deberea consecrar a illo un milliardo de dollares e dece mille del melior cerebros. Nos debe:

- a) Discoverir le secreto del folio verde (photosynthese) e refacer lo chimicamente e mechanicamente con efficacia real.
- b) Cercar plantas, sia algas sia alteres, que pote melio capturar le lumine solar pro alimentos, productos chimic, e materias de combustion.
- c) Reexplorar le fortia motor veniente del differentias de temperatura in le oceano, del fluxo e refluxo, del sufflo del ventos, e del calor directe del lumine solar. Risos del vangloriose exploitatores de nostre amplissime provision de energia non deberea discouragiar nos.
- d) Studiar le sol e le stellas per trovar nove directivas concernente le conversion de materia in energia, nam illo es lo que provide de combustibile iste corpores flammante.
- e) Trovar elementos, ultra uranium e thorium, que contine usabile energia nucleari.

Le administration de recercas scientific

L Sprague de Camp

Traducte del texto original anglese (Astounding Science Fiction, julio 1951, pp. 128 et seq.) per Hugh E. Blair, ilustrante le uso del ortografia regularizat, del participios passat irregular, e del distinction de infinitivos in -er e -ere. Vide 15. §, 57. §, 79. §, 116. §, 134. §, 148. §.

Scientistas varia justo como nos alteros. Ha sapientes e fatuos, sobrios e dissipatos, solitarios e gregarios, cortesos e inciviles, puritanos e licentiosos, industriosos e pigros, et cetera. Como genere iles exhibi certe tendencias. Per exemplo, iles son totos de alte intelligentia. Le scientista pote essere stupide re certe cosas, ma il debe haver le basic potentia mental que es requisit pro devenir scientista; il non pote essere moron in le stricte senso psicometric.

Essente plus inteligente que le homines medie, forsan le scientistas tende anque a essere plus judiciose, ma isto non impedi alcunus inter iles de cadere in difficultates amorose, de essere decepte per obvie mistificationes e fraudes, o de imbraciar doctrinas pseudoscientific.

Le psicologo Sheldon pensa que le scientistas tende verso su tipo ectomorfic in lor fisico e cerebrotonic in lor temperamento. De lo que io ha viste de scientistas io so inclinat a concurre. Le ectomorfo es le homine magre, e le cerebrotonico es le individualista pensative, introvertite, nervose, quiet, e maestro de se mesme. Il ama laborar solo, prefere ideas a homines, e invetera ben, deveniente arugat e coriacee in vice de grasse de pancia e de gena.

De tot le homines, le scientistas son, in general, le individualistas le plus obstinat e refractori del mundo, comunmente inofensive ma capace de perseguere lor fines con le intensitat fanatic de un mania. Si non era assi, iles non vel jamais submitere se al longe e intense processo educational requisit a facere un scientista.

Ubi e como labora le scientistas? Un minoritat bastante parve – geologos, meteorologos, biologos, archeologos, et cetera – va via in expeditiones inter le quales iles labora in lor officios o instrue in scolas e universitates. Le resto labora in laboratorios governamental o privat. Le privadas son los de companias manufacturari, de universitates, e de altere institutiones como museos e centros medical, e de alcun individuos ben proviste.

Laboratorios son rarmente tan net e lucente como ilos apare in le cinemas re scientistas nobile. In su vice ilos son incombrat de pecias de cabo electric, de tubaje e vitraje, de suportos, de lunches de mecanicos e vetule magazines tecnic, de cinerieras facte de parafernales scientific disjectat, et cetera.

In multe sortas de labor ha un rude corelation inter le general habitos de labor de un homine – netitat, agradabilitat, punctualitat, et cetera – e le merito de su labor. Ma al scientistas isto non se aplica. Alcun bonissime scientistas son personas disordinat qui seque nul horario regular e qui grunni a totes. Es necessari un bon administrator pro ben evaluar le merito del homines sub il e pro transvider tal cosas superficial como lor disnetitat de aparentia o lor character desagradabile.

Pois, como obtener un bon administrator? Question difficilissime! Si vostre scientista le plus competente es anque un bon administrator, vos es fortunat e non ha problema. Ma isto es infrequente, proque le qualitates que face le melior scientista son nulmente los del melior administrator.

Iste contradictiones e difficultates son minus evidente in laboratorios que face tests rutinari de ingenieria. In tal organizationes un ingeniero manea un trupa de tecnicos sin grados in plus o minus le mesme maniera in que il vel manear un departamento de production.

Ma tan tosto que on admite alcun originalitat o pensamento, on ha “recerca,” e quanto plus recerca on ha, quanto plus “pur” le scientia es, tanto plus grande son le difficultates administrative. Ilos anque augmenta con le grandor del organization, atingente un maximo in le laboratorios del governmentamento e in los del grande companias privat.

Alcun veces, como io ha dicte, un bon scientista es anque un bon administrator, e in tal casos non existe problema. Ma altere veces on ha de concocere un schema special pro altiar tal o tal scientista (in paga e respecto) del rango subalterne al position superior que il merita sin actualmente ponere le in carga de un departamento. On le apela “consultante” o “ingeniero senior” o tal, e on le recompensa per dar le minus labor a papiro e plus libertate, in vice del reverso, le qual es le lot normal del executivo.

Ecce un exemplo del absurditates inherente in iste paradoxo: Durante le secunde Guera Mundial haveva un fisico de fama mundial qui laborava al Projecto Manhattan a Los Alamos. Pro dar le un rango comensurat con su position in le campo scientific, le governmentamento del Statos Unit haveva de emplear le a un de su ratas le plus alte, le qual significava que quando le carta del organization era planat iste homine era le tertio in comando a Los Alamos. Ordinariamente isto significava nulo; le primo e le secundo maneava toto e permiteva al tertio seder in su sede a cerebrar. Ma veniva le tempore quando le primo e le secundo era ambos via al mesme tempore, e nostre heroe se trovava director non solo in teoria ma in practica. Un mantenitor entrava pro vider le director e dava al fisico un longe reporto re alcun hasardo periculose de incendio que il haveva trovat, le qual debeva essere adjustat immediatmente. Quando le mantenitor haveva finit, le fisico le reguardava vago e diceva: “Ma isto non ha cosa a facere con fisica!” E allora il tornava in alto le oculos e se retirava de nove al Nirvana del plus alte fisica mathematic.

Le lot del administrator scientific es bastante exigente. Il ha de ir tan lontan como possibile in dar a su scientistas le optime conditiones de labor, ma il pote rarmente ir bastante lontan pro lor gusto. Iles vole laboratorios stockat con equipamento ilimitat que iles pote simplemente prendere del stockario sin mesmo signar un recepta. Sub tal conditiones le administrator non vel saper lo que ocure, e si le officio central venira querere que faceva su genios pro justificar su expensa, il vel haver grande difficultat a replicar.

Al altere latere le administrator ha de guardar se contra le superorganization, un morbo que floresce in grande organizationes in general, e in departamentos governamental in particular. Ha personas qui ama cel parve cartas con lor lineas e cassas como un porco ama le fango. Si on les da un mano libere iles va elaborar tante relationes interserat, tante lineas de autoritat, e tante committees; iles va ordinar tante meetings e consultationes e memoranda in octuplicato que le organization es paralisat per mer complexitat.

Le superorganization es specialmente perniciose pro scientistas, qui generalmente ama laborar solo e qui ha in un certe grado devenit scientistas a fin de poter facere lo.

Uno qui tenta manear homines o activitates pro alcun proposito debe expectar difficultates, ma isto non es un ration adequat pro abandonar un projecto meritose. Pro succeder, un expedition o un laboratorio non debe essere un que non ha difficultates de personalitates o de administration ma un que atinge su objectives in despecto de ilos.

Tárgymutató

Betűrendes tárgymutató

A ELÖLJÁRÓSZÓ

részeshatározó kifejezésére 26. §, 76. §; főnévi igenévvel 84. § *k*.

ABSZOLÚT FELSŐFOK

36. §.

ALAKI ALANY

59. §; de *vö.* még ÁLTALÁNOS ALANY.

ALANY

1. ALAKI ALANY, ÁLTALÁNOS ALANY.

ALANYESET

személyes névmásoké 54. §–61. §, 63. §; vonatkozó névmásoké 76. §.

ÁBÉCÉ

1. §.

ÁLTALÁNYS ALANY

60. §; de *vö.* még ALAKI ALANY.

BEFEJEZETT JELEN

105. § k.

BEFEJEZETT MELLÉKNÉVI IGENÉV

95. §–97. §; szórendje személyes névmással 69. §; szenvedő 113. §.

BEFEJEZETT MÚLT

105. § k.; feltételes mód helyett (lehetetlen feltétel esetén) 106. §.

BIRTOKOS ESET

előljárószóval kifejezve 26. §, 76. §; vonatkozó névmásé 76. §; 1. még BIRTOKOS NÉVMÁS.

BIRTOKOS NÉVMÁSOK

64. §–65. §; táblázatos forma 54. §.

DÁTUMOK

132. §.

DE ELÖLJÁRÓSZÓ

birtokos szerkezet kifejezésére 26. §, 76. §; főnévi igenévvel 84. §, 89. §.

EGYEZTETÉS

nincs a mellékneveknél 32. §, értelmezőkben 30. §, harmadik személyű személyes névmásokban 58. §, 61. §.

ELDÖNTENDŐ KÉRDÉS

116. §.

ELÖLJÁRÓSZÓK

165. §–167. §; nyelvtani esetek visszaadására 26. §, 76. §; főnévi igenév előtt 84. §–86. §, 89. §; előljárószói szókapcsolatok 166. §; kettős 167. §; 1. még FUNKCIÓSZAVAK.

ELÓTAGOK

155. §–158. §, valamint 161. § *a)*, 164. §; a teljes listát 1. KÉPZŐK.

ELVÁLASZTÁS

13. §.

ESETEK

1. NÉVSZÓRAGOZÁS, ALANYESET, BIRTOKOS ESET, RÉSZESHATÁROZÓS ESET.

ESSER IGE

mint a szenvedő szerkezet segédigéje 112. § *k.*; fakultatív rendhagyó alakok 101. §, 104. §.

ÉKEZET

nem használatos az interlingua szavakban 1. §; jövevényszavakban 9. §; 1. még HANGSÚLY.

ÉRTELMEZŐ

30. §.

FACER IGE

mint műveltető segédige 70. §, 88. §.

FELSŐFOK

1. FOKOZÁS; ABSZOLÚT FELŐFOK.

FELSZÓLÍTÓ MÓD

110. §; óhajtó mód ~ helyett 111. §; főnévi igenév ~ helyett 91. §.

FELTÉTELES MÓD

107. § k.; múlt idő használata ~ helyett (lehetetlen feltétel esetén) 103. §.

FOKOZÁS

melléknevek 34. §–38. §; határozók 50. §; rendhagyó alakok 37. §.

FOLYAMATOS MELLÉKNÉVI IGENÉV

93. § k.; szórendje személyes névmással 69. §; szenvedő 113. §.

FŐNÉV

22. §–30. §; 1. még FŐNÉVI HASZNÁLAT, TULAJDONNÉV; főnévként használt melléknevek 38. §–41. §; magyar főnévi minőségjelzős szerkezetek és jelöletlen összetételek megfelelői 28. §; szóképzés főnevekből 138. §–140. §; főnevek képzése 138. §–141. §, valamint 152. §, 154. § és 1. SZÓÖSSZETÉTEL.

FŐNÉVI HASZNÁLAT

1. még FŐNÉV; melléknevek 38. §–41. §; mutató névmások 78. §; törtszámnevek 126. §; főnévi igenév 83. §.

FŐNÉVI IGENÉV

81. §–92. §; végződése 82. §; főnévi igeneves szerkezetek előjárósókkal és anélkül 84. §–89. §; szórendje személyes névmással 69. §; kérdésekben 92. §; szenvedő 113. §; az általános tudnivalókat illetően 1. IGE.

FUNKCIÓSZAVAK

134. §.

FÜGGŐ BESZÉD

117. §.

HABER IGE

mint segédige 105. § k.; fakultatív rendhagyó jelen idő 101. §.

HANGHOSSZ

magánhangzók 12. §; mássalhangzók 1. HOSSZÚ MÁSSALHANGZÓK.

HANGLEJTÉS

12. §.

HANGSÚLY

nem jelöli ékezet 1. §; szabályok 10. § k.; jövő időben 107. §.

HATÁROZATLAN NÉVELŐ

1. NÉVELŐ.

HATÁROZÓSZÓ

43. §–53. §; elemi 44. §, 47. §; képzett 45. §–47. §; ~i számnév 130. §; ~s szerkezetek 48. §; helye (mondatbeli szórend) 52. § k.; fokozás 50. §; 1. még FUNKCIÓSZAVAK.

HATÁROZOTT NÉVELŐ

1. NÉVELŐ.

HELYESÍRÁS

1. §–9. §; kollaterális 15. §; változása képzés során 137. §; változása többes számban 25. §.

HELYESÍRÁSI VÁLTOZÁS

képzés során 137. §; többes számban 25. §.

HÍMNEM

1. TERMÉSZETES NEM.

HOSSZÚ MÁSSALHANGZÓK

6. §; elhagyása a kollaterális helyesírásban 15. § a).

IDEGEN SZAVAK

I. JÖVEVÉNYSZAVAK.

IDÓPONTOK KIFEJEZÉSE

133. §.

IGE

80. §–117. §; segéd~ 101. §, 104. § k., 108. §, 112. § k.; kéttövű 146. §–150. §, valamint 152. §; szóképzés ~'kből 145. §–154. §, 83. §; ~képzés 140. §, 144. § és SZÖSSZETÉTEL; l. még *ESSER* IGE; *FACER* IGE; *HABER* IGE; FELSZÓLÍTÓ MÓD; FELTÉTELES MÓD; FŐNÉVI IGENÉV; JELEN IDŐ; JÖVŐ IDŐ; MELLÉKNÉVI IGENÉV; MÚLT IDŐ; ÓHAJTÓ MÓD; ÖSSZETETT IGEALAKOK.

IGEALAKOK, IGEIDŐK, IGE MÓDOK

I. *ESSER* IGE; *FACER* IGE; *HABER* IGE; FELSZÓLÍTÓ MÓD; FELTÉTELES MÓD; FŐNÉVI IGENÉV; JELEN IDŐ; JÖVŐ IDŐ; MELLÉKNÉVI IGENÉV; MÚLT IDŐ; ÓHAJTÓ MÓD; ÖSSZETETT IGEALAKOK.

IGEIDŐK EGYEZTETÉSE

I. FÜGGŐ BESZÉD.

IGERAGOZÁS

I. IGE; nincsenek személyragok 98. §; összefoglaló táblázat 115. §.

ÍRÁSJELEK HASZNÁLATA

I. KÖZPONTOZÁS.

JELEN IDŐ

99. §–101. §; fakultatív rendhagyó alakok 101. §.

JÖVEVÉNYSZAVAK

9. §; a kollaterális nyelvváltozatban 15. §; többes száma 25. §.

JÖVŐ IDŐ

107. § k.

KETTŐSHANGZÓK

5. §.

KÉPZŐK

l. még SZÖSSZETÉTEL, SZÓKÉPZÉS, SZÓALKOTÁS, VÉGZŐDÉSEK, VÉGZŐDÉSEK, TERMÉSZETES NEM, ELŐTAGOK, UTÓKÉPZŐK.
A képzők és a képzőszerű összetételi tagok listája: *a-* 158. §, 140. §; *-abile* 152. § k., 145. §–147. §; *ad-* 157. §; *-ada* 138. §, 152. §, 154. §, 137. §, 145. §–147. §; *aero-* 161. §; *-age* 7. §, 138. §, 152. §, 154. §, 15. §, 137. §, 145. §–147. §; *-al* 139. §; *-alia* 138. §, 137. §; *-amento* 152. §, 154. §, 145. §–147. §; *amphi-* 158. §; *-an* 139. §, 138. §; *-ana* 138. §, 158. §; *-ano* 138. §, 139. §; *-anta* 118. §; *ante-* 157. §; *-ante* 93. §, 152. § k., 41. §, 141. §, 145. §–147. §; *anti-* 157. §; *-antia* 93. §, 152. §, 154. §, 141. §, 145. §–147. §; *apo-* 158. §; *-ar* (mn.) 139. §; *-ar* (ige) 140. § 154. §; *archi-* 161. §; *-ari* 139. §, 138. §; *-aria* 138. §; *-ario* 138. §, 139. §; *-astra*, *-astro* 138. §, 137. §; *-ata* 138. §, 137. §; *-ate* 95. §, 139. §, 152. § k., 149. § k.; *-ation* 152. §, 154. §, 145. §, 149. §; *-ative* 152. §, 153. §, 149. §; *-ato* 138. §; *-ator* 152. §, 149. §; *-atori* 152. § k., 149. §; *-atorio* 152. §, 149. §; *-atrice* 152. §; *-atura* 152. §, 154. §, 149. §; *auto-* 157. §; *bi-* 128. §; *cata-* 158. §; *centi-* 128. §; *circum-* 157. §, 158. §; *co-* 157. §; *con-* 157. §, 158. §; *contra-* 157. §; *deca-*, *deci-*, *di-* 128. §; *dia-* 158. §; *dis-* 157. §; *dodeca-* 128. §; *dys-* 158. §; *-e* 97. §, 152. § k., 145. §, 149. §; *ecto-* 158. §; *electro-* 161. §; *en-* 158. §, 157. §; *-ena* 129. §; *endo-* 158. §; *-ente* 93. §, 152. § k., 41. §, 141. §, 145. §–147. §; *-entia* 93. §, 152. §, 154. §, 141. §, 145. §–147. §; *ento-* 158. §; *epi-* 158. §; *equi-* 161. §; *-er* 139. §; *-era* 138. §; *-eria* 138. §, 152. §, 154. §, 10. §, 137. §, 145. §–147. §; *-ero* 138. §, 137. §, 139. §; *-esc* 139. §, 137. §; *-ese* 138. § k., 41. §, 137. §; *-esime* 125. §, 10. §; *-essa* 138. §, 141. §, 137. §, 152. §; *-eto* 138. §; *-etta* 138. §, 137. §; *-ette* 142. §, 137. §; *-etto* 138. §, 137. §; *ex-* 157. §; *exo-* 158. §; *extra-* 157. §, 158. §; *extro-*, *gran-* 157. §; *hecto-*, *hemi-*, *hepta-* 128. §; *hetero-* 161. §; *hexa-* 128. §; *homeo-*, *homo-*, *hydro-* 161. §; *hyper-*, *hypo-* 158. §; *-ia* (*'ia*) 138. §, 141. §, 152. §; *-ia* (*-ia*) 138. §, 141. §, 10. §; *-ial* 139. §; *-ian* 139. §, 138. §; *-iana* 138. §; *-iano* 138. §, 139. §; *-iardo* 118. §; *-ibile* 150. §, 152. § k., 145. §–147. §; *-ic* 10. §, 139. §, 138. §; *-ica* 10. §, 138. §; *-icida*, *-icidío* 161. §; *-ico* 10. §, 138. §; *-icole* 164. §; *-iente* 93. §, 152. § k., 41. §, 141. §, 145. §–147. §; *-ientia* 93. §, 152. §, 154. §, 141. §, 145. §–147. §; *-ier* 139. §; *-iera* 138. §, 137. §; *-iero* 138. §, 137. §, 139. §; *-ifere* 139. §, 10. §; *-ific* 10. §, 139. §, 140. §; *-ificar* 140. §, 137. §; *-iforme* 164. §; *-il* 138. §, 41. §; *-ilingue* 164. §; *-illion* 118. §; *-iloque* 164. §; *-imento* 152. §, 154. §, 145. §–147. §; *-in* 139. §; *in-* 157. §, 140. §, 158. §; *-ina* 138. § k.; *-ino* 139. §; *inter-*, *intra-*, *intro-* 157. §; *-ion* 152. §, 154. §, 139. §, 145. §, 148. § k.; *-iose* 139. §; *-ipare*, *-ipede* 164. §; *-isar* 140. §, 15. §, 138. §; *-ismo* 138. §, 141. §, 140. §; *iso-* 161. §; *-isone* 164. §; *-issime* 36. §, 10. §, 137. §, 142. §; *-issimo* 47. §, 10. §, 137. §; *-ista* 138. § k., 141. § k., 140. §; *-ita* 138. §; *-itate* 141. §; *-ite* (fn.) 138. §; *-ite* (mn.) 95. §,

152. § k., 148. § k.; *-ition* 152. §, 154. §, 145. §, 149. §; *-itis* 138. §; *-itive* 152. §, 149. §; *-itor* 152. §, 149. §; *-itori* 152. § k., 149. §; *-itorio* 152. §, 149. §; *-itrice* 152. §; *-itide* 141. §; *-itura* 152. §, 154. §, 149. §; *-ive* 152. § k., 145. §, 148. § k.; *-ivome* 164. §; *kilo-* 128. §; *macro-* 161. §; *medie-* 126. §; *-mente* 45. §, 130. §; *meta-* 158. §; *micro-* 161. §; *milli-* 128. §; *mis-* 157. §, 158. §; *mono-*, *multi-*, *myria-* 128. §; *neo-* 161. §; *non-* 157. §; *-o* (hat.) 47. §, 130. §; *octa-* 128. §; *-ographia*, *-ographo* 161. §; *-oide* 138. § k.; *-ologia* 161. §; *-ologo* 161. §, 10. §; *-omana*, *-omane*, *-omania*, *-omano* 161. §; *-ometro*, *omni-* 161. §; *-ophila*, *-ophile*, *-ophilia*, *-ophilo*, *-ophoba*, *-ophobe*, *-ophobia*, *-ophobo* 161. §; *-or* 152. §, 145. §, 148. § k.; *-ori* 152. § k., 145. §, 148. § k.; *-erio* 152. §, 145. §, 148. §; *-oscopia*, *-oscopie*, *-oscopio*, *-oscopo* 161. §; *-ose* 139. §; *-osis* 138. §, 139. §; *-otic* 139. §, 138. §; *paleo-* 161. §; *pan-* 161. §; *para-* 158. §; *penta-* 128. §; *per-* 157. §; *peri-* 158. §; *photo-* 161. §; *pluri-* 128. §; *poly-* 128. §; *post-*, *pre-*, *pro-* 157. §; *proto-*, *pseudo-* 161. §; *quadri-* 128. §; *quasi-*, *radio-* 161. §; *re-*, *retro-* 157. §; *-rice* 152. §; *semi-*, *sesqui-* 128. §; *sub-*, *super-* 157. §, 158. §; *syn-* 158. §; *tele-* 161. §; *te-tra-* 128. §; *trans-* 157. §, 158. §; *tri-* 128. §; *ultra-* 157. §, 158. §; *uni-* 128. §; *-ura* 152. §, 154. §, 145. §, 148. § k.; *vice-* 157. §.

KÉRDŐ MONDAT

116. §; főnévi igenévvvel 92. §.

KÉRDŐSZÓCSKA

116. §; főnévi igenévvvel 92. §.

KÉTTÖVŰ IGÉK

148. §.

KIEJTÉS

1. §–12. §.

KOLLATERÁLIS NYELVVÁLTOZAT

helyesírás 15. §; szóalakok 57. §, 79. §, 116. §, 134. §; melléknévi igenevek (igei melléknevek) 97. §; *-ere* végű igék 148. §.

KÖTŐMÓD

nem létezik az interlinguában 80. §; a kivételes *sia* alak 111. §.

KÖTŐSZÓK

165. §; összetett 166. §; írásjelek a ~kal 16. §; l. még NYELVTANI SEGÉDSZÓK.

KÖZÉPFOK

1. FOKOZÁS.

KÖZPONTOZÁS

16. §, 52. §.

MAGÁZÁS

57. §.

MÁSODLAGOS (RENDAHGYÓ) IGETÖVEK

1. KÉTTÖVŰ IGÉK.

MELLÉKNÉV

31. §–42. §; számnévi 118. §–127. §; önállóan, főnévként használva 38. §–41. §, valamint 64. §, 78. §; fokozás 34. §–37. §; helye (jelzői szórend) 33. §; nincs ragozása és nem egyeztetjük 32. §; jelzői tulajdonnevek (tulajdonnevekkel alkotott összetételek) 29. §; ~i jelzős kifejezések 28. §; szóképzés ~ból 45. §–47. §, 140. §–144. §; ~képzése 139. §, 142. §, valamint 152. §, 154. § és l. SZÓÖSSZETÉTEL. Vö. még MELLÉKNÉVI IGENÉV, MUTATÓ NÉVMÁS.

MELLÉKNÉVI IGENÉV

93. §–97. §; rendhagyó 97. §; vö. FOLYAMATOS MELLÉKNÉVI IGENÉV, BEFEJEZETT MELLÉKNÉVI IGENÉV.

MUTATÓ NÉVMÁS

78. §–79. §.

MÚLT IDŐ

egyszerű 102. §–104. §; az *esser* ige fakultatív rendhagyó alakja 104. §; feltételes mód helyett (lehetetlen feltétel esetén) 103. §; l. még BEFEJEZETT JELEN, BEFEJEZETT MÚLT.

NAGY KEZDŐBETŰ

14. §.

NEM

1. NYELVTANI NEM ÉS TERMÉSZETES NEM.

NÉVELŐ

17. §–21. §; főnévi névmásként 21. §; határozott 17. §, 18. §, 21. §; határozatlan 19. §–21. §.

NÉVMÁSOK

54. §–79. §; szórendje igével 53. §, 69. §–71. §, 73. §; önálló (főnévi) használat 64. § k., 78. § k.;
1. BIRTOKOS NÉVMÁS; MUTATÓ NÉVMÁS; SZEMÉLYES NÉVMÁS, VISSZAHATÓ NÉVMÁS, VONATKOZÓ NÉVMÁS.

NÉVSZÓRAGOZÁS

nincs főnévragozás 26. §; nincs melléknévragozás 32. §; névmások esetei 54. §, 62. § k.; l. még
ALANYESET, BIRTOKOS ESET, RÉSZESHATÁROZÓS ESET.

NŐNEM

1. TERMÉSZETES NEM.

NYELVTANI NEM

nincs nyelvtani nem 23. §, de vö. TERMÉSZETES NEM.

NYELVTANI SEGÉDSZAVAK

1. FUNKCIÓSZAVAK.

ÓHAJTÓ MÓD

111. §.

ÖSSZETETT IGEALAKOK

1. BEFEJEZETT JELEN, BEFEJEZETT MÚLT, JÖVŐ IDŐ, FELTÉTELES MÓD; a névmások helye az ~ban 70. §.

ÖSSZETÉTEL

1. SZÓÖSSZETÉTEL.

ÖSSZETÉTELI ELŐTAGOK

1. ELŐTAGOK.

RAGOZÁS

1. IGERAGOZÁS, NÉVSZÓRAGOZÁS.

RENDAHAGYÓ ALAKOK

a jövevéyszavak többes számában 25. §; származtatott határozószóké 47. §, 49. §; fokozáskor 37. §;
igetöveké 146. §, 148. § k., 152. §.

RENDAHAGYÓ (MÁSODLAGOS) IGETÖVEK

1. KÉTTÖVŰ IGÉK.

RÉGMÚLT

1. BEFEJEZETT MÚLT.

RÉSZESHATÁROZÓS ESET

elöljárószóval kifejezve 26. §, 76. §; személyes és visszaható névmásoké 54. § k, 71. § k..

SEGÉDIGÉK

összetett múltban 105. §; jövő időben és feltételes módban 108. §; szenvedő szerkezetben 112. §.

SEGÉDSZAVAK

1. FUNKCIÓSZAVAK.

SEMLEGESNEM

1. TERMÉSZETES NEM.

SZÁMNÉV

118. §–133. §; határozói 130. §; tő~ 118. §–124. §; sor~ 125. §; gyűjtő~ 129. §; tizedes tört 123. §; tört~
126. §; szorzó~ 127. §; ~i előtagok 128. §.

SZEMÉLYES NÉVMÁS

54. §–63. §, 69. §–73. §; táblázatos forma 54. §; nemek megkülönböztetése harmadik személyben 58. §,
61. §; esetalakok 63. §; helye (mondatbeli szórend) 69. §–71. §, 73. §; elmaradása 59. §; általános v.
határozatlan l. ÁLTALÁNOS ALANY.

SZENVEDŐ SZERKEZET

112. §–114. §; helyettesítése visszaható igével 68. §; szenvedő főnévi, melléknévi igenevek 113. §.

SZÓALKOTÁS

135. §–167. §; l. még SZÓKÉPZÉS, SZÓÖSSZETÉTEL.

SZÓFAJOK

17. §–133. §; VÖ. FŐNÉV, HATÁROZÓ, IGE, MELLÉKNÉV, NÉVELŐ, NÉVMÁS, SZÁMNÉV stb.

SZÓKAPCSOLATOK

I. SZÓSZERKEZETEK.

SZÓKÉPZÉS

135. §–154. §; főnevekből 138. §–140. §; melléknévekből 45. §–47. §, 140. §–144. §; igékből 145. §–154. §; főneveké 138. §, 141. §, valamint 152. §, 154. §; melléknéveké 139. §, 142. §, valamint 152. §, 154. §; határozószóké 45. §–47. §; igéké 140. §, 144. § és I. SZÓÖSSZETÉTEL.

SZÓÖSSZETÉTEL

155. §–162. §; előtagokkal 156. §–158. §; valódi 159. §–162. §; számnévi előtagok 128. §; vegyes szóalkotás (~ képzéssel) 163. § k., l. még 140. §; tulajdonnevekkel 29. §.

SZÓREND

jelzős szerkezeteké 33. §; határozószóké 52. § f); személyes és visszaható névmásoké 69. §–71. §, 73. §, 88. §; kérdő mondatban 116. §.

SZÓSZERKEZETEK

határozós 48. §; elöljárószói és kötőszói funkciójú 166. §; főnévi igeneves 84. §–89. §.

SZÓTAGOLÁS

I. ELVÁLASZTÁS.

TÁBLÁZATOK ÉS ÁTTEKINTÉSEK

kiejtés 4. §; melléknévek fokozása 37. §; o/a végződéssel nem főnevesedő („egyalakú”) melléknévek 41. §; személyes névmások 54. §–68. §; birtokos névmások 54. §; szenvedő alakok 112. §; igeragozás 115. §; tőszámnévek 118. §; számnévi előtagok 128. §; funkciószavak 134. §; utóképzők 138. §–154. §, 161. § b), 164. §; előtagok 157. §–158. §, 161. § a).

TÁRGYÉSET

71. § k.

TEGEZÉS

57. §.

TERMÉSZETES NEM

névelők főnévi névmási használata esetén 21. §; főneveknél 24. §; értelmezőknél 30. §; melléknévek főnevesedésekor 40. § k.; l. még SZEMÉLYES NÉVMÁS, MUTATÓ NÉVMÁS; megkülönböztetését lehetővé tevő szerkezet harmadik személyű birtokos névmás helyett 65. §.

TÖBBES SZÁM

főneveké 25. §, 29. §; főnévként használt melléknéveké 39. §; személyes névmásoké 61. §; fakultatív ~ az *esser* ige jelen idejében 101. §.

TULAJDONNEVEK

írása nagy kezdőbetűvel 14. §; ~kel alkotott összetételek (jelzői ~) 29. §.

UTÓKÉPZŐK

főnevekhez járuló 138. §–140. §; melléknévekhez járuló 141. §–142. §, 45. §; igékhez járuló 145. §–154. §; vö. még 161. § b), 164. §, a teljes listát l. KÉPZŐK.

VÉGZŐDÉSEK

főneveké 22. §; melléknéveké 31. §, 136. §, 164. §; határozószóké 47. §; mutató névmásoké 78. §; igéké 81. §, 146. §; idegen 136. §; a kollaterális helyesírásban 15. § h); szóképzésnél 136. §; természetes nemet kifejező 39. §–41. §, 58. §, 78. §.

VISSZAHATÓ NÉVMÁS

alakjai 66. §; használata 67. § k.; szórend 69. §–71. §, 73. §.

VONATKOZÓ NÉVMÁS

74. §–77. §; határozatlan ~ (*lo que*) 21. §; írásjelek a ~okkal 16. §.

Szakaszszámok szerinti tárgymutató

Szakaszszám	Tárgy	Oldalszám
1. §–14. §	Helyesírás és kiejtés	12–15.
15. §	Kollaterális helyesírás	16.
16. §	Központozás	16.
17. §–21. §	Névelők	18–19.
22. §–30. §	Főnevek	20–21.
31. §–42. §	Melléknévek	22–27.
43. §–53. §	Határozók	27–30.
54. §–79. §	Névmások	31–37.
80. §–117. §	Igék	38–49.
118. §–133. §	Számnevek	50–56.
134. §	Funkciósavak	57.
135. §–137. §	Szóalkotás	65–66.
138. §	Főnév képzése főnévből	66.
139. §	Melléknév képzése főnévből	71.
140. §	Ige képzése főnévből és melléknévből	73.
141. §–144. §	Melléknévből történő képzések	74–75.
145. §–154. §	Igéből történő képzések	75–82.
155. §–157. §	Összetételi előtagok	83–83.
158. §	szaknyelvi előtagok	88.
159. §–162. §	Valódi szóösszetételek	92–96.
163. §–167. §	Vegyes szóalkotás (összetétel szóképzéssel)	96–98.
I. melléklet	Kétfőtű igék	100.
II. melléklet	Magyar-interlingua szójegyzék	104.
III. melléklet	Példaszövegek	120.

Függelék – Az *Interlingua–English Dictionary* (IED) bevezetése¹³

A Nemzetközi Segédnyelvi Szervezet (*International Auxiliary Language Association*) – csakúgy mint a segédnyelvi mozgalom egésze – történetében az *Interlingua–angol szótár* (*Interlingua–English Dictionary*) megjelenése fontos előrelépést jelent. Nem azzal a szándékkal tettük közzé, hogy egy gyökeresen új megoldást adjunk, egy olyan egyetemes csodaszert, amely – elfogadása esetén – megszüntet minden, a nyelvek bibliai összezavarásából eredő bajt. Mi csupán a „múlt összegzését” akartuk elvégezni azzal, hogy első ízben elkészítettük a nemzetközi nyelv olyan szótárát, amely az évszázad utolsó háromnegyedében alkotó interlingvisták által képviselt legalapvetőbb gondolat szigorúan következetes és tudományosan pontos alkalmazásán alapul. Oszttjuk elődeink nézetét abban, hogy a világnak nem kell várnia arra, hogy valaki megalkossa az ideális univerzális nyelvet, mert tényként leszögezhető, hogy a nemzetközi nyelv már potenciálisan létezik a művelt emberiség hatalmas csoportjai által használt nyelvi alakzatok közös elemeiben. Erre a tényre alapoztuk azokat az elveket, szabályokat és eszközöket, amelyek az *interlingua–angol szótár* készítését vezérelték.

Erőfeszítéseink olyan szorosan kötődnek az elődeinkéhez, hogy lehetetlen és felesleges lenne itt a részletekbe menően a hálánkat kifejeznünk. Nem egy új munkát teszünk le, amely elválk és elkülönül az ő munkásságtól, hanem sokkal inkább az általunk és általuk a nemzetközi szókincs standardizálása irányába tett erőfeszítések közös eredményét adjuk közre. Ha ezt eredményesen valósítottuk meg, akkor munkánk hosszú ideig jelentős marad. A gyakorló interlingvistát meglepheti, hogy ez a kötet nem tartalmaz javaslatot olyan nyelvtani rendszerre, amely működtethetné a nemzetközi szótárát¹⁴, és olyan részt sem, amely kiegészítené az *interlingua–angol szótár* a nemzetközi szókincs angol alapú levezetésével. Az ilyen és hasonló kiegészítő, járulékos kiadványok igénye jogos, de csak a nemzetközi szókincs szisztematikus kialakítása után valósíthatók meg. Ennek az alapnak a megteremtése, ennek a szisztematikus munkának az elvégzése e szótár törekvése és célja. A benne lévő nemzetközi szókincs – amelyet számos interlingvisztikai rendszer használt, használ és fog használni a jövőben különbözőképp és különböző következetességgel –, most már olyan módszertani összeállításban jelenik meg, amely kész kiszolgálni az interlingvisták igényeit, tartozzanak azok bármely iskolához is, és hasonlóképpen a zsinórmértéke is lehet a jövőbeni kiegészítő és részletező kiadványoknak – az *interlingua* különböző formáival kapcsolatos, különböző nyelveken kiadott nyelvtanoknak, szótáraknak és tankönyveknek.

A szótár miértjének és mikéntjének az összefoglalásául az alább elmondandókat különböző fejezetekbe osztottuk. Az első, *Elmélet és elvek* című rész összegzi azokat a tárgyat illető adatokat, amelyek meghatározták a megközelítésünket. Ez azoknak a megfontolásoknak és következtetéseknek az ismételt kifejtése, amelyek a legtöbb interlingvistát vezérelték dr. Zamenhof eredeti eszperantó tervezete óta.

A második, *Módszertan és eljárások* című rész egy gyakorlati receptkönyvet tartalmaz, és a szótárba felvett anyag összegyűjtése és kialakítása során követett eljárás leírását adja.

Amennyire az etnikus nyelvek is változnak, annyira változik a későbbiekben a nemzetközi szókincs is, de nem hagyhatjuk, hogy a jövőbeni problémák kezelése szubjektív döntésektől függjön. A megoldásoknak egy bármely nemzetközi nyelvi tény feldolgozására alkalmas eljárás alkalmazásából kell erednie. Így egyidejűleg az is a módszertani rész feladata, hogy olyan normatív közeget biztosítson, amelyből hasonló esetekben, de eltérő feltételek között a nyelvészeti akadémiák kiindulhatnak.

A befejező rész egy felhasználói útmutató, amely működésében mutatja be a szótár szerkezetét¹⁵.

13 Az alábbiakban közöljük az *Interlingua–English Dictionary* 2. kiadásának (1971) *Introduction* (Bevezetés) c. részének a fordítását, mert ez összegzi az *interlingua* szókészlet összeállításának alapelveit. A szöveget az *interlingua* nyelvtantól eltérően nem adaptáltuk magyar környezetre, csak az angol stb. szavak, kifejezések jelentéseit vettük fel az eredetihez képest. *Forrás:* <<http://www.interlingua.com/ied/>>.

14 Ezt az IED-től elkülönített nyelvtant ismerteti jelen a dokumentum fő része, a különválasztás okához vö. még 8. oldal. [A fordító]

15 Ennek a harmadik, *Helyesírás és kiejtés*, ill. *A szótárban használt rövidítések* c. fejezeteket tartalmazó résznek a fordítását nem adjuk, mivel nem tartalmaz többletinformációt az *Interlingua nyelvtan*hoz képest. [A fordító]

Elmélet és elvek

A NEMZETKÖZI NYELVEK

Az újabb időkben a semleges segédnyelv élharcosai mind kevésbé önkényes eszközökre kezdenek támaszkodni. Mind tudatosabban arra korlátozták törekvéseiket, hogy létező etnikus nyelvekből nyert szavakat és nyelvtani szabályokat alkalmazzanak és dolgozzanak fel. Ezeket a szavakat és szabályokat – így szól az érvelés – nem a semmiből kell bevezetni, hiszen ezeket már a gyakorlatban alkalmazzák és alkalmazták. Senkinek nem lehet aziránt kétsége, hogy ezek hatásosan és jól szolgálnak.

Ez a trend kétségtelenül azok kezére játszik, akik úgy vélik, hogy egy létező nagy nyelv lehet a legígéretesebb választás az univerzális segédnyelv szerepére. Úgy tűnhet, ezek a javaslatok bizonyos fokig összhangban vannak az interlingvisztika és, általában véve, a segédnyelvek történetéből levonható tanulságokkal. Azonban a történelem azt is megmutatja nekünk, hogy egyetlen etnikus nyelvet sem használtak addig segédnyelvként, amíg az anyanyelvi beszélői nem tettek szert politikai vagy kulturális vezető szerepre. Egy etnikus nyelv második világnyelvként való használata magával vonja azt, hogy beszélői egyetemes fölényre tartsanak igényt, ugyanakkor egy nép sincs olyan helyzetben, hogy ilyen igény támasszon, és minden érintett felet egyetértésre kényszerítsen.

A második, avagy segédnyelvek léte nagyon régi és nagyon gyakori jelenség. A kései görög is ilyen volt. Különösen fontos volt azért, mert ezen a nyelven írták és terjesztették az Újszövetséget. A középkori latin esete is hasonló volt, és ilyen – bár eltérő területen és eltérő szinten – a jelenkori *Pidgin English*, a kelet-afrikai szuahéli, a hindusztáni, a mandarin-kínai és még egy tucatnyi más, úgynevezett *lingua franca* példája. Azonban ezek között egyetlen ember alkotta segédnyelv sincs, és egyetlen egy ember alkotta segédnyelv sem érte el még a legcsekélyebbük mindennapi gyakorlati jelentőségét sem.

Az etnikumok feletti nyelvek sosem azért terjedtek el, mert az emberek meg akarták volna érteni a határ túlsó oldalán élő szomszédait, vagy hogy elkerüljék, legyőzzék a súrlódásokat, a háborút és a gyűlölködést, amelyeket gyakran a nyelvi határok elkerülhetetlen következményének tekintenek. Ténylegesen az adott etnikumnál szélesebb körben használt nyelvek jelentős, tisztán haszonelvű vagy általános kulturális igények révén váltak idegen területen második, ill. segédnyelvvé.

Így vagy úgy, ezek a nyelvek egy „expanziós mozgalomhoz” kapcsolódtak, ill. azzal azonosultak, amely terjesztette őket, miközben a nyelvek pedig a mozgalmat szolgálták és terjesztették.

A középkori latin, hogy csak egy példát említsünk, az egyház missziós „dinamizmusának” köszönhetette a széleskörű elterjedtségét, miközben az egyház nem tudta volna a feladatát betölteni a nyelv egyetemessége nélkül.

Ezek az adatok alátámaszthatják azt az általános megállapítást, hogy egy segédnyelvet sem – legyen az széles vagy csak szűk körben elterjedt – fogadtak el és használtak addig, amíg mögé nem állt egy meghatározott erő, amely segítette azért, mivel gyakorlati segédeszközként szükség volt rá.

A modern kisegítő világnyelv problémájára alkalmazva ez az alábbiakat jelentené. Vagy azt tapasztaljuk, hogy már elindult egy fent említett expansziós mozgalom, és ebben az esetben a modern világ már rendelkezik egy olyan nyelvvel, amelyet nem lehet és nem is kell felváltani egy ember alkotta nyelvvel. Vagy nincs ilyen mozgalom, de ekkor tiszta idő- és energiapazarlás minden arra irányuló erőfeszítésünk, hogy bevezessünk egy ilyen általános segédnyelvet, minthogy ilyen nem létezhet.

Ezen alternatívák közül az első igaz. Modern világunkat teljesen áthatja az a hatalmas befolyás, amely a földgolyó mérhetetlen távolságait órák alatt bejárhatóvá csökkentette, és dolgokat, gondolatokat és problémákat terjesztett szét az összes kontinens összes sarkába. Ha egy címkét kellene adnunk annak az erőnek, amely felelős a jelenlegi világunkat az elmúlt évszázadokétól megkülönböztető jóért és rosszért, ez a címke a tudomány és a technika ereje lehetne. De ha továbbmenve megkérdezzük, hogy a tudománynak és a technikának ez a világméretű lendülete vajon magával vitte-e a világ sarkaiba a saját nyelvét, ahhoz hasonlóan, ahogy a középkori római egyház magával vitte a latint mindenhová, ahová expansziós befolyása eljutott, akkor a válasz meglehetősen habozó lesz. Igen, bizonyos tekintetben van ilyen nyelv. Gyakran beszélünk a tudomány és a technika nyelvéről. De ha ennek alapján arra a következtetésre jutnánk, hogy a tudomány és a technika nyelvét kell választanunk mai időnk egyetlen lehetséges világméretű segédnyelvének, akkor hirtelen azzal szembeülnünk, hogy a tudomány és a technika nyelve nem a szó teljes értelmében vett nyelv, hanem legfeljebb

nemzetközi szavak és kifejezések kiterjedt halmaza, amely a nyelveinkben némileg egymástól eltérő alakban jelenik meg.

Sajnos nem elemezhetjük itt tovább azt a figyelemre méltó felvetést, hogy meglehet egészen természetes az, hogy a tudomány és a technika képtelen túljutni a hatalmas méretű szakszókincs világméretű elterjesztésének fázisán, és nem tud ebből egy teljes értékű nyelvet kifejleszteni. Ugyanis ez a jelenség jól magyarázható azzal a ténnyel, hogy a tudomány és a technika világa egy olyan diszkrét fogalomrendszer, amely nem áll össze egy teljes és koherens egésszé; más szóval, a tudomány és a technika „nyelve” azért nem egy valódi nyelv, mert a tudomány és a technika eszmerendszere nem alkot egy filozófiai rendszert.

Interlingvisztikai szempontból ez azt jelenti, hogy annak ellenére, hogy a tudomány és a technikai nyelve nem teljes értékű, és csak nagy számú, nemzetközi elterjedtségű, ugyanakkor különböző sajátos, ámbar könnyen felismerhető etnikai alakban megjelenő szót és kifejezést tud nekünk adni, mégis egy teljes nyelv magját alkotja. Ha csak töredékesen is, de ez jelenti az egyetlen birtokunkban lévő nemzetközi nyelvet. A gyakorló interlingvista feladata így az, hogy kiválassza a nemzetközi szavakat, és ezt követően kövesse a bővülésüket, majd egy teljesen kifejlesztett nyelvvé rendezze őket össze – természetesen egy olyan nyelvvé, amely, jóllehet az alapját és a létjogosultságát a tudományos-technikai tények tömegéből veszi, ugyanakkor felöleli a művészeteket és minden más emberi tevékenységet is egészen a mindennapi életünk legegyszerűbb ügyeiig.

A NEMZETKÖZI SZAVAK

Tágan értelmezve nemzetközinek az a szó minősülhet, amely egynél több etnikus nyelvben megtalálható. A német *Haus* ‘ház’ és *Automobil* ‘automobil’ szavak például azonosak az angol *house* és *automobile* szavakkal a csekély írásbeli és kiejtésbeli eltérés ellenére. A jelentés természetesen a szavak alapvető részét képezi. Így ha jelentésükben eltérnének, mint az angol *also* ‘is’ és a német *also* ‘tehát’, nem tekinthetnénk őket azonosnak.

Kétféle nemzetközi szó van. A német *Haus* és az angol *house* abba a típusba tartozik, ahol a nemzetköziség két vagy több nyelv közös eredetének tulajdonítható; az ilyen, rokonság okán elterjedt szavak szűkebb értelemben véve nemzetköziek. Ugyanakkor a német *Automobil* és az angol *automobile* nemzetközisége a szavak egyik nyelvből a másikba való átkerülésének köszönhető; bár néha pontatlanul rokonoknak nevezzük az ilyen típusú szavakat, de ezeket a kölcsönzés okán nemzetközi szavakat meg kell különböztetnünk.

A legátfogóbb értelmében a „nemzetközi szó” fogalom nagy számú olyan szót is felölel, amelyek jóformán csak néhány kevésbé jelentős nyelvben fordulnak elő. A nemzetközi szavak elterjedtségük tekintetében rendkívüli mértékben különböznek. Gyakorlati szempontból csak azokat a nemzetközi szavakat kell figyelembe venni, amelyek elég széles körben elterjedtek a földnek azon területein, ahol nemzetközi kapcsolatokban résztvevő és annak egyszerűsítésében érdekelt emberek laknak.

Ahogy a nemzetközi szavak különböznek az elterjedtségükben, ugyanúgy csoportosíthatjuk őket a forrásnyelv, illetve a „kisugárzási központ” szerint. Vannak fontos és kevésbé fontos kisugárzási központok, és mindkettőből származnak nemzetközileg széles körben elterjedt szavak.

Az *iglu* szó például meglehetősen elterjedt: előfordul az eszkimóban, az angolban, a franciában, az oroszban és számos más nyelvben. De az eszkimó, ahonnan ez a szó származik, ettől még nem lesz lényeges kisugárzási központ.

Az ilyen kisebb „kisugárzási központok” figyelmen kívül hagyhatók anélkül, hogy emiatt a nemzetközi szókincs fontos elemei elvesznének, amennyiben megállapítható, hogy a figyelmen kívül hagyott központok hozzájárulása másutt megjelenik. Az eszkimó mint kisugárzási központ elvetése nem jár az *iglu* nemzetközi szó kimaradásával, ha az angolt, orosz, franciát, illetve más, e szót ismerő nyelveket tekintetbe vesszük.

A vizsgált nyelvek számának csökkentése a nemzetközi szókészlethez való hozzájárulás alapján nem jelenti azt, hogy az eredményül előálló listáról lemaradnának a távoli eredetű nemzetközi szavak.

Gyakorlati megfontolások miatt korlátozni kell azt a kört, amelyből a „nemzetközi szavakat” gyűjtjük. De a lehető leginkább nemzetközi szókészlet összegyűjtése érdekében a szűkített körnek két követelményt kell kielégítenie. Először is a nemzetközi szavak erős kisugárzási központjának kell lennie, olyannak, amely nagymértékben járult hozzá az egész világon a nemzetközi szavak készletéhez. Másodszor pedig a más nyelvekből eredő szavak iránt nagy befogadóképességgel kell rendelkeznie.

Az angol nyelv majdnem ideális módon kielégíti a második követelményt. Aligha van más nyelv, amelyik az angollal versenyezhetne a „befogadó erő” tekintetében. Valóban, csak kevés fontos szócsoporthoz ölelne fel az angol nyelv „látóhatárán” kívül eső, de széles körben elterjedt nemzetközi szavak listája. Talán itt az az eléggé alapvető szókincs a kivétel, amely az iszlám világból sugárzott át Spanyolországba, Kelet-Európába és Ázsia egyes részeibe, de az angolul beszélő világba nem.

Ami az első, a nemzetközi szavak kisugárzási erejével kapcsolatos követelményt illeti, a helyzet bonyolultabb. Nincs egy olyan nyelv, amely annyira a többiek fölött állna a nemzetközi szókincshez való hozzájárulása tekintetében, mint amennyire az angol kiemelkedik az idegen szavak befogadásában.

A nemzetközi szavak legfontosabb csoportját kétségkívül a tudomány és a technikai szakkifejezések alkotják. Az esetek túlnyomó többségében a nemzetközi szakszókincs latin és görög, illetve latinosított görög elemekből épül fel. Ez azonban, mindent figyelembe véve, nem jelenti egyik nyelv hozzájárulását sem, de még a görög és latin együttesét sem, minthogy tekintélyes számú olyan szót foglal magában, amelyek, bár klasszikus elemekből állnak, de teljesen ismeretlenek voltak mindkét klasszikus nyelv anyanyelvi beszélői számára. Szókratész görögül beszélt egész életében, de sosem használt telefont, és nem tudta, hogy az ezt jelentő szó az ő anyanyelvéből származik.

Az e típusba tartozó szavak közös eredetük okán a teoretikus neolatin nyelv csoportjába sorolhatók. Ezt a nyelvet ugyan nem beszélik sehol, de kibontható a különféle modern újlatin nyelvekből. Egy csoportnak véve – továbbá a latin örökség közös végrehajtójának, ezáltal a nemzetközi szakszókincs többségét adó neolatin forrás legteljesebb képviselőjének tekintve – őket, az újlatin nyelvek adják a nemzetközi szavak legjelentősebb kisugárzási központját.

AZ ALAKVÁLTOZATOK ÉS A PROTOTÍPUSAIK

A teendőnek csak az egyik eleme annak meghatározása, hogy mely szavakat tekintünk a nemzetközi szókincs részének; a következő elem a nemzetközi nyelvbe felveendő alak meghatározása. Az adott szó forrásnyelve nem segít megoldani ezt a problémát. Például az elterjedt nemzetközi szavak listáján a német *Statistik* és az angol *penicillin* szó (melyek német, ill. angol eredetűek) ilyen formában leírva továbbra is német és angol szavak lennének egy nem pedig „nemzetköziesítettek”. A formájukat „nemzetköziesíteni” kell, azaz egységesíteni és normalizálni az etnikus nyelvekben előforduló változatok alapján. Az eredményül előálló prototípusok se nem angolok, se nem németek, de nem is latinok vagy görögök, nem erre vagy arra a nyelvre jellemzőek, hanem bennük az ebben és abban a nyelvben lévő alakváltozatok egyaránt azonnal felismerhetők. A nemzetközi szótárban a szónak olyan alakban kell szerepelnie, amelynek mind a *Statistik*, mind a *statistics* és a *statistique* formák a németre, angolra, illetve franciára jellemző egyedi sajátosságok kialakította alakváltozatai lehetnek.

A nemzetközi szavak alakváltozatainak együttes áttekintésekor nem lehet minden jövőbeli új esetre alkalmazható, ellenőrizhető módszertanunk az egységesített, normalizált prototípus megtalálására, hacsak maguk az alakváltozatoknak, és ennél fogva a hozzájuk tartozó nyelveknek, nincs olyan közös alapjuk, amelyben az egységesítés és a normalizálás gyökerezhet.

A latin ilyen közös alap az újlatin nyelvek esetén. Az újlatin nyelvek alkotják továbbá a nemzetközi szavak legjelentősebb kisugárzási központját, így két szempontból is olyan kutatási területet képeznek, ahol a nemzetközi szavak gyűjtése a legígéretesebbnek tűnik.

AZ FORRÁS- AVAGY REFERENCIANYELVEK

Az angol felel meg a legteljesebben az idegen eredetű nemzetközi szavak befogadására vonatkozó követelménynek. Az újlatin nyelvek teljesítik leginkább a nemzetközi szavak termékeny kisugárzásáról szóló feltételt. Ebből következően az angol és az újlatin nyelvek közösen alkotják azt a legmegfelelőbb, korlátozott kört, amely alkalmas forrás a nemzetközi szavak rendszerezett gyűjtésére. Ezekre a nyelvekre forrás- avagy referencianyelvekként fogunk utalni.

Az angol felvétele nem mond ellent annak a kíváncsiságnak, hogy a nemzetközi szókincs összeállításakor megvizsgált nyelveknek közös alappal kell rendelkezniük. Az angol is részes abban az alapon, amely az újlatin nyelveket összetartja. A szókincse annyira újlatin, hogy ebben a tekintetben – nem vizsgálva a többi nyelvi szegmenst – maga is újlatin nyelvnek minősülhet.

Az angol és az újlatin nyelvek együttese, amelyre ezután angloromán csoportként fogunk hivatkozni, közel félmilliárd¹⁶ beszélővel dicsekedhet. Az emberiségnek ez a negyede nem tartalmaz olyan jelentékenynek minősíthető csoportokat, amelyek ne lennének részei a nemzetközi kapcsolatoknak, és ne lennének érdekelt benne. Meg kell hagyni azonban, hogy nem öleli fel a nemzetközi kapcsolatokban résztvevő és érdekelt teljes népességet, de a többségüket bizonyosan igen.

Néhány példán keresztül bemutatjuk, hogy az angloromán nyelvcsoporthoz olyan kört alkot, ahonnan a legkülönbözőbb eredetű nemzetközi szavak összegyűjthetők. A héber גֶּהֶנּוֹם (*gêhinnôm*¹⁷) ‘pokol’ szó széles nemzetközi elterjedtségű, de nem kell a hébert megvizsgálni ahhoz, hogy felvegyük a nemzetközi szókincsünkbe, mivel a szó megjelenik az angolban mint *Gehenna*, a spanyolban is mint *gehena*, az olaszban is mint *geenna*. Az az arab szó, amely az angolban *alcove* alakú, hasonlóan „előállítható” a korlátozott nyelvkörből, vö. olasz és portugál *alcova*, spanyol *alcoba* és francia *alcove*. Egy orosz eredetű nemzetközi szó az angolban *mammoth*-ként jelenik meg, a franciában *mammouth*-ként, a spanyolban *mamat*-ként és az olaszban *mammut*-ként. Német eredetre példa az angol *feldspar*, francia *feldspath*, olasz *feldispato*, spanyol *feldespat*.¹⁸

Az amelletti érvelés, hogy a nemzetközi szókészletet korlátozott nyelvi körből állítsuk össze, nem zárja ki annak a lehetőségét, hogy a határokat kitoljuk a mélyebb merítés érdekében. Az angloromán csoport egy-két nyelve helyett néhány, a nemzetközi téren legalább hasonló jelentőségű nyelv felvehető, természetesen feltéve, hogy a vizsgált elemeket továbbra is egy közös alap fogja össze, vagyis a súlypont az angloromán körön belül marad. E szótár összeállításakor a kutatás körét csak annyira szélesítettük, hogy a német és az orosz beleférjen. Azt a döntést, hogy más nyelvekkel nem jártunk el így, kiterjedt elemzések előzték meg, amelyek igazolták, hogy ezzel csak a módszertanunk válna bonyolultabbá, de az eredmény észrevehető mértékben nem módosulna.

ÖSSZEFOGLALÁS

Minden nyelvről elmondható, amely valaha is a saját etnikumánál szélesebb körű jelentőségre tett szert, hogy az eredeti határait kulturális vagy haszonérdekeltségen alapuló expanziós lendület révén érte el. Azaz nélkülözhetetlen kulturális, illetve hasznát hozó eszközként működtek. A modern nemzetköziséget nagymértékben meghatározza a legszélesebb értelemben vett tudomány és technika. A tudomány és technika nyelve a modern nemzetközi nyelv, avagy interlingva¹⁹. Ez szigorúan véve nem egy teljes nyelv, hanem inkább az interlingva magjául szolgáló nemzetközi szavak és kifejezések igen kiterjedt tárháza. A nemzetközi szókészlet nagyon változatos forrásokból merít, de a súlypontja a görög-latin tradíció körében marad. Ez a szókincs a forrás-, avagy referencianyelvek homogén csoportjának határain belül gyűjthető össze. Ez a csoport az angloromán nyelvek csoportja, a némettel és az oroszral esetlegesen kiegészülve, amely korunkban nemcsak a görög-latin tradíciót képviseli, hanem befogadott minden, más központból eredő jelentős nemzetközi szót is.

Módszertan és eljárások

A NEMZETKÖZI SZAVAK ALKALMASSÁGI KRITÉRIUMAI

Azok a szavak kerülhetnek a nemzetközi szókészletbe, amelyek közismertek az angloromán nyelvkörben. Az alábbi nyelvi egységek vizsgálándók meg egyenként: olasz, francia, angol, valamint az egységként tekintett spanyol és portugál. A két ibériai nyelvet nem azért tekintjük egynek, mintha különálló fontosságukat megkérdőjeleznénk, hanem azért, mert az újlatin nyelveken belül nagyon hasonlóak. Gyakran a véletlen hozta, hogy egy szó hiányzik a fenti nyelvi egységek egyikének szókincséből, ezért ez még nem elég ahhoz, hogy kihagyjuk a nemzetközi szókészletből. A német és az orosz bármely angloromán forrásnyelv helyett szerepelhet. Mindent összevéve a nemzetköziség kritériumának meghatározása nagy vonalakban az alábbi: Egy szót akkor tekintünk nemzetközinek, ha jelenléte igazolható – egymásnak megfelelő formában és jelentésben – legalább

16 1996-os adatok szerint az angloromán csoport beszélőinek száma 1,2 milliárd, amely ennek ellenére a föld lakosságának már csak 1/5-e.

17 A héber szavak esetén a latin betűs átírásra a biblikus transliterációt használjuk.

18 Ezek a nemzetközi szavak a magyarban is megtalálhatók: *gyehenna* < héber גֶּהֶנּוֹם (*gêhinnôm*) ‘pokol; ered. kínnak völgye’, *alkóv* < arab القُبَّة (*al-qubá*) ‘a boltív(es helység)’, *mamut* < orosz *мамонт* (*mamont*) < jakut *v. tunguz* < *mamut* ‘föld alatt élő’, ill. (a nemzetközi alakhoz közel álló tükörfordításként) *földpát* < német *Feldspat*. N.B. Látható, hogy a *mamut* esetén az orosz sem forrás, hanem közvetítő nyelv.

19 Az angol eredetivel szemben megkülönböztetéssel élünk: az *interlingua* alakot használjuk, ha az általános értelemben vett nemzetközi nyelvről van szó, szemben az *interlingua* formával, amely az IALA által javasolt megvalósítást jelenti.

három nyelvben az olasz, a spanyol–portugál, a francia és az angol közül úgy, hogy ezeket helyettesítheti a német és az orosz.

E szabály gyakorlati alkalmazása számos részletproblémát vet fel.

1 – Nem mindig világos és egyszerű az a döntés, hogy egy szó előfordul-e egy adott nyelvben. Egyrészt nem korlátozhatjuk a vizsgálatot csupán a kiválasztott szótárakban található címszavakra, ugyanakkor nem vehetjük figyelembe a legaprólékosabb szógyűjtemények minden egyes rejtett bejegyzését sem. A szakszavakat szakszótárakban kell keresnünk, míg a mindennapi kifejezéseket a mindennapi nyelvet feldolgozó általános szótárakból kell venni. Továbbá a vizsgálatot nem minden alkalommal szűkíthetjük le csak a modern szótárakra. Például a francia *tuer* ‘megöl’ ige ugyan nem mutat rokonságot a hasonló jelentésű olasz *uccidere* szóval, de nyoma van a franciában a régebbi *occire* igeinek, sőt még a spanyolban is, ahol a *matar* a ‘megöl’ jelentésű szó, megmaradt a régebbi, olasz *uccidere*vel és francia *occire*-rel rokon ige, ha másként nem is, de az *occiso* ‘meggyilkolt’ melléknévi igenévi formában. Ebben az esetben – miként a hasonlóakban is – érvelhetünk azzal, hogy a *tuer* és *matar* szavak által elfedve, egyben jelképezve is, léteznek az olasz *uccidere*nek megfelelő alakok, így teljesült a közvetlenül a latin *occidere* igéből származó, ‘megöl’ jelentésű szó tekintetében a nemzetköziség feltétele.

Teljes következetességgel alkalmazva ez az eljárás azt eredményezi, hogy minden latin szónak megfelelő alak bekerül a nemzetközi szótárba, feltéve hogy a mögöttük álló fogalom ilyen vagy olyan formában megjelenik a mai nyelvekben. Első ránézésre a szavak jelenkori nemzetköziségére vonatkozó szabály ilyen széles értelmezése önkényesnek tetszhet. Azonban közelebbről megvizsgálva beleütközünk abba a ténybe, hogy a nyugati világ nyelvei mindig a klasszikus, és ezen belül is elsősorban a latin szóanyaghoz fordulnak, amikor új szavakat kell gyártani, amikor új eszméket, tényeket és dolgokat kell elnevezni, és akkor is, ha egy már létező kifejezésnek kell szinonimát alkotni.

2 – A különböző forrásnyelvekben előforduló szóalakok megfelelésére vonatkozó elvnel némi mozgásteret kell biztosítani. Az angol *automobile* ‘gépkocsi’ és *fidelity* ‘hűség’ szavak teljesen megfelelnek a francia *automobile* és *fidelté*, valamint a spanyol *automóvil* és *fidelidad* szavaknak. Ez utóbbi mindenütt a latin *fidélitas*, *fidelitat*- szó közvetlen leszármazottja, és mindenütt egy melléknévből áll, amelyhez ugyanannak a főnévképzőnek az etimológiailag megfelelő alakváltozatai járnak²⁰. Az előbbi pedig mindenhol egy modern összetétel, amely újfent minden esetben etimológiailag azonos tagokból áll. Azonban az olasz *amaritudine* ‘keserű íz, keserűség’ szóhoz hasonló esetekben azt találjuk, hogy sem a spanyol, sem a francia megfelelőknél nincs teljes etimológiai azonosság. A francia *amertume* és a spanyol *amargor*, valamint az olasz *amarore* és *amarezza* szinonimák esetén az eredeti latin képző lecserélődött egy másikra. Nem szabad, hogy az ilyen, jelentésváltozással nem járó képzőcserék megakadályozzák azt, hogy az adott szavakat teljes jogú nemzetközi szónak tekintsük, mivel az alaki eltérés nem von maga után jelentésbeli eltérést is.

E pontnál számos példát az angol melléknevek szolgáltatnak, amelyek gyakran abban térnek el a más nyelvekben található megfelelőiktől, hogy még egy felesleges, jelentést nem hordozó képzőt is tartalmaznak. A *fanatical* ‘fanatikus’ szóban az *-al* képző nem hordoz jelentést; nem okoz semmiféle jelentésbeli változást a *fanatic* szinonimájához képest, és nem jelez értelmi különbséget közte és a francia *fanatique*, olasz *fanatico* stb. között. Ugyanez igaz az angol *voracious* ‘falánk’ típusra, amelyben a „felesleges”, azaz jellegzetesen angol és jelentést nem hordozó *-ious* képző található. A francia megfelelő a *vorace*, az spanyol a *voraz* stb.

3 – Számos olyan szó van, amelyek – paradox módon – nem fordulnak ugyan elő egy adott nyelvben, de potenciálisan jelen vannak benne. Az angolban pl. a *versatile* ‘sokoldalú’ – *versatility* ‘sokoldalúság’, *visible* ‘látható’ – *visibility* ‘láthatóság’ képzéstípus olyan közönséges, hogy a *proximity* ‘közelség’ szónál a megfelelő melléknévi pár kivételes hiányát a tanulók sajátos angol rendhagyó esetnek tekintik. Lennie kellene egy **proxim* ‘közeli’ vagy esetleg **proximous* melléknévnek. Az angol *-ity* képző gyakorisága és nyilvánvaló volta megengedi azt a kijelentést, hogy a *proximity* főnév mögött létezik – ha nem is ténylegesen, de potenciálisan – egy melléknév, amely a valójában létező olasz *prossimohoz* köthető, és így számít a képzett főnév alapjául szolgáló egyszerű melléknév nemzetköziségének vizsgálatakor. Ez az érvelés nem lenne alkalmazható, ha a *proximity* mögötti melléknév sehol sem létezne önállóan. Más részről viszont alkalmazható azokban az esetekben, ahol a helyzet fordított, azaz ahol az egyszerű szó teljesen nemzetközi, miközben a származékszó az, amelyik csak „potenciálisan” létezik.

²⁰ Valójában ez az angol *fidelityre* nem igaz, mivel az nem a latin *fidélitas* közvetlen folytatója, hanem a középkori francia *fidelité* átvétele. Ennek megfelelően az angolban nem is létezik a latin *fidélis*, francia *fidèle*, spanyol *fiel* ‘hű(séges)’ szavaknak megfelelő melléknév.

Azoknak a képzőknek, amelyek ugyan csak korlátozott előfordulású képzésekben fordulnak elő, mindazonáltal mégis lehetővé teszik, hogy a származék a nemzetközi szókinszbe kerüljön, gyakoriaknak és nyilvánvalóknak kell lenniük. Az ennek a kritériumnak megfelelő képzők a szótárban külön szócikként szerepelnek. A teljes listájuk megtalálható alább a 148. oldalon.

Amit elmondtunk a korlátozott előfordulású képzésekről, az ugyanúgy igaz a szóösszetételekre is. Az olaszban ‘gyufa’ jelentéssel a *fiammifero* szó bír. Ez teljesen nemzetközi és egyértelmű tagok összetétele. A szó, mint olyan, csak egy nyelvben fordul elő, de potenciálisan nemzetközivé teszi az, hogy az összetételi tagjai minden forrásnyelvben jelen vannak. Nem ritka, hogy egy teljesen nemzetközi fogalmat számos és etimológiailag teljesen független kifejezés fejez ki, ekkor a nemzetközi szókészletbe felveendő megfelelő fordulatot úgy találhatjuk meg, hogy az összes egynyelvű alakra egészében megnézzük a forrásnyelvékbéli potenciális megjelenésüket.

A NEMZETKÖZI SZAVAK ALAKJA

A nemzetközi szavak szótárunkba kerülő alakja nem lehet olasz, francia, spanyol, portugál, angol, német vagy orosz: ennek is nemzetközinek kell lennie. Ez azt jelenti, hogy mindent el kell távolítani belőlük, ami csak egyetlen nyelvre jellemző sajátosság. A spanyol *tierra* ‘föld’ szó esetén a nemzetközi alak nem tartalmazhatja az *-ie-* kettőshangzót, mert az jellegzetes spanyol fejlemény. A francia *aimer* ‘szeret’ igének megfelelő nemzetközi alak nem végződhet *-er-*re, mivel ez csak a franciában alakult így. Hasonlóképp, ha az angol *voracious* ‘falánk’ szó bekerül a szótárba, akkor nem szerepelhet ott az *-ious* végződéssel, mert ez egy sajátos angol bővítmény.

Másrésről a szó nemzetközi alakjának olyannak kell lennie, hogy az egyes nyelvekben lévő megfelelőjének minden, az arra a nyelvre jellemző sajátossága megmagyarázható legyen a választott nemzetközi alakból való, a kérdéses nyelvre érvényes átalakítással. Tehát egy olyan prototípusnak kell lennie, amelynek a forrásnyelvi alakok csak speciális változatai. Például a francia *terre*, spanyol *tierra*, portugál és olasz *terra* szavak prototípusa *terra*. A francia *-e* végződés és a spanyol kettőshangzó sajátos francia, illetve spanyol fejlemények az eredeti semleges szóvégi *-a-*ból és eredeti semleges *-e-* magánhangzóból. Jóllehet az így előállt nemzetközi *terra* alak úgy néz ki, mint az olasz, portugál és a latin megfelelő, de ez a „nemzetközi” forma, és nem olasz, portugál vagy latin. Nagyon sok esetben a prototípus – csakúgy, mint ebből következően a szavak nemzetközi alakja – nem esik egybe az etimológiai kiinduló formával, azaz a latin eredetű szavaknál a latin elődalakkal. De ez nem feltétlenül van így. Ha a *tierra* kettőshangzója nem egy spanyol sajátosság lenne, hanem az olaszban és a franciában is előfordulna, akkor a prototípus és innen a nemzetközi alak nem *terra*, hanem **tierra* lenne.

Egy jellemzőbb (és bonyolultabb) eset a latin *causa* szóé, amelyik a modern nyelvekben két külön szóként jelenik meg: az egyiket az olasz, spanyol, portugál *causa* és a francia, angol *cause* képviseli, a másikat pedig az olasz, spanyol *cosa*, a portugál *cousa* és a francia *chose*. Az előbbi prototípusa *causa* ‘ok, per, ügy’, az utóbbié *cosa* ‘dolog’, amelyből a francia, illetve portugál nyelvre jellemző hangtörvényekkel állnak elő a sajátos francia és portugál eltérések, a francia szókezdő *ch-* és szóvégi *-e*, valamint a portugál *-ou-*. A latin *-au-* kettőshangzó *-o-*vá alakulása jellegzetes nemzetközi fejlemény.

Szem előtt tartva azt az elvet, hogy általános nemzetközi alakokat alkossunk, nem szabad, hogy csak egyetlen nyelvben megtalálható jegyek hassanak a prototípusokra. Az ilyen jegyek tehát figyelmen kívül hagyandók, feltéve, hogy ezzel az eredménnyel nemzetközisége nem esik a kikötött szint alá.

A VÉGZŐDÉSEK

Mint minden más formáns, a képzők is egy meghatározott prototipikus alakban jelennek meg, amelyek nem változnak szóról szóra rendszertelenül. Nyelvtörténeti tény, hogy az angol *agile* ‘agilis’ és a *fossil* ‘fosszilis’ szavak képzője ugyanaz, így ha ezek a többi forrásnyelvben azonosnak mutatkoznak (mint ahogy ez ténylegesen így is van), akkor az angol különbségtételének az *-ile* és az *-il* között nem szabad nyomot hagynia a nemzetközi alakokban.

Az a közös alak, amelyből az angolban *-al* formájú képző a különböző nyelvekben kifejlődött, szakszóval a latin *-alis* képző függő eseteinek rag nélküli tőalakja, azaz az *-ale*. Ez az *-ale* az őse mindegyik forrásnyelvi alaknak, de az eredeti formát csak az olasz tartotta meg. Minden más referencianyelv elhagyta a szóvégi *-e*-t. Tehát ez a képző nemzetközi formájául szolgáló prototípusból is elmarad, amely így *-al* lesz.

Némileg bonyolultabb a helyzet annál a hasonló képzőnél, amely a latin *-ilis*-ből fejlődött ki. Az olaszban a szóvégi *-e* itt is minden esetben megtalálható, de az angol *civil* ~ *agile*, spanyol *civil* ~ *agil*, olasz *civile* ~ *agile* és francia *civil* ~ *agile* párok egymás mellé állítása két prototipikus alakhoz vezet: az egyik az *-il*, amely hangsúlyos és nincs benne szóvégi *-e*, a másik az *-ile*, amely *-e*-t tartalmaz és hangsúlyos szótag után áll.

Ezeket az adatokat fordítva is megvizsgálhatjuk, így kiderül – a szótárba felveendő szavakra alkalmazott általános szabályként –, hogy az *-l-* (valamint *-n-* és *-r-*) utáni szóvégi *-e* annak jele, hogy a hangsúlynak a hátulról a harmadik szótagra kell esnie, vö. *agile* ‘agilis, mozgékony’ (de *civil* ‘polgári, udvarias, civil’), *automobile* ‘gépkocsi’ (de *infantil* ‘gyermek[i]’), *ordine* ‘rend, rendjel, parancs’ (de *asasin* ‘orgyilkos’), *arbore* ‘fa’ (de *professor* ‘professzor’) stb. Bővebben l. később a Kiejtés c. részben²¹.

A FŐNÉVI IGENEVEK VÉGZŐDÉSE

A fent vázolt prototipikus eljárás *-are*, *-ere* és *-ire* főnévi igenévi végződéseket eredményezne. Mint az *-al*, és az *-il* esetén, itt is csak az olaszban marad meg rendszerszerűen a szóvégi *-e*. Azonban az angol az újlatin igéket az újlatin főnévi igenévi végződés nélkül veszi át, így nem segít abban, hogy a francia és az ibériai nyelvek érvénytelenítsék a szóvégi *-e*-t. És minthogy az angol „tartózkodása” az olasz javára sem dönti el a kérdést, csak az a lehetőségünk marad, hogy a főnévi igenév is kövesse a hasonló esetek, pl. az *-al*, *-il* képzők, mintáját. Ezért a főnévi igenévi végződés prototipikus alakjai az *-ar*, *-er* és *-ir* lesznek.

Minthogy a latin *-ere* végű igék két alosztálya világosan nyomon követhető az újlatin nyelvekben mint az utolsó²², illetve az utolsó előtti²³ szótagon hangsúlyozott csoport, a főnévi igenév végződése e két csoport esetén eltérően lehetne prototipizálható. Az eredményként előálló különbségtétel a nagyobbik csoportot alkotó, szóvégi hangsúlyú *-er* végű, valamint a kevésbé gyakori, hátulról a harmadik szótagon hangsúlyozott *-ere* végű igék közt nagy mértékben megfelelne továbbá két eltérő szóképzési típusnak. Az *-er* végűek „gyenge” származékokat mutatnak, ahol *-it-* betoldás jelenik meg az *-ion*, *-ive*, *-ura* stb. képzők előtt, míg az *-ere* végűek esetén ezek a képzők az „erős”, azaz változatlan tőhöz járulnak. Ebben a szótárban ilyen különbségtételre nem került sor.²⁴

A MELLÉKNEVEK VÉGZŐDÉSE

A speciális problémát vet fel a mellékneveknek az a csoportja, ahol minden újlatin nyelvben megmaradt a különbség a hím- és a nőnemű forma közt. Itt a prototipizálás ellentétbe kerül egy nyelvtani vonatkozással, ezért ezt itt most meg kell tárgyalnunk, jöllehet a nyelvtani kérdéseknek általában nincs helye egy pusztán szókészleti fejtegetésben. Az angol, francia *grand*, olasz, spanyol, portugál *grande* prototípusaként könnyedén adódik a *grande* ‘nagy’. Azonban az angol *saint* ‘szent’ melléknévhez hasonló nemzetközi szavak esetén a végeredmény eldöntetlen, mivel itt a latin eredeti ragozási rendszere nemcsak úgy él tovább, hogy külön többes számú alak létezik, de úgy is, hogy külön alak használatos hím- és nőnemben. Míg az angol, francia *saint*, spanyol, portugál, olasz *santo* prototípusa²⁵ **sancto* lenne, addig angol *saint*, francia *sainte*, spanyol, portugál, olasz *santa* alakoké **sancta*. Amikor férfi és női szentek megnevezésére főnévként használjuk, a *sancto* és *sancta* alakok megfelelőek. De melléknévként csak akkor lehetnének használatosak, ha a nemzetközi nyelv nyelvtana megőrizné a nemek megkülönböztetését.

Lehet azzal számolni, hogy a nemzetközi szókészlet egy nemeket megkülönböztető nyelvtani rendszerrel fog együttműködni. Ilyen törekvések ismertek, de határozott kisebbségben vannak. Ebben a szótárban azt az eljárást követtük, amelyet a nemzetközi szókészlet legtöbb használója előnyben részesít. Minden melléknevet úgy kezelünk, mintha a latin és az újlatin nyelvek csak egy melléknévi típust ismernének, ahol nincs különbség hím- és nőnem közt. Az eredményként kapott szótári elemek így nem mutatnak a végződésükben különbséget a *grande* és a *sancte* típus esetén.

21 Ezt a részt nem fordítottuk le, mivel nem tartalmaz többletinformációt az *Interlingua nyelvtan*hoz képest. Ez utóbbi megfelelő, hangsúlyra vonatkozó pontját l. 10. §, 14. oldal.

22 Vö. latin *-ēre*, II. (ē-tővű) konjugáció (> ia. *-er*).

23 Vö. latin *-ēre*, III. (mássalhangzós, u-, ill. i-tővű) konjugáció (> ia. kollaterális *-ere*).

24 Azonban kollaterális variánsként később az *Interlingua nyelvtan* elismeri az *-ere* végű főnévi igenevek osztályát, vö. 148. §, 76. oldal.

25 Ennél a szónál a végződést leszámítva is problematikus a prototípuselv, mivel önmagában vége a forrásnyelvi alakok nem indokolják a csak a latin eredetiben megtalálható *-c-* megjelenését, a korrekt prototipikus alak így **sante* (**santo*, **santa*) lenne. A *-c-* felvételét csak az olyan tudósnyelvi származékok indokolnák, mint a. *sanctify*, fr. *sanctifier*. Ezzel szemben áll az ol. *santificare*, valamint az, hogy a spanyolban és a portugálban *sanct*-ként prototipizálható alak csak a sp. *sancción*, p. *sanção* ‘szankció (szentesítés; büntetés)’ jelentésű szóban található meg, de ezt a nemzetközi szótárba egyébként is külön lemmaként kell felvenni, hiszen nem képezhető egy ‘szent’ jelentésű melléknévből, mivel a nemzetközi szótár szerint az *-ion* képző csak igéhez járulhat. Vö. még a. *sanctuary*, fr. *sanctuaire*, de ol., sp. *santuario*, p. *santuário* ‘szentély’; sőt a. *sanctity*, de fr. *sainteté*, ol. *santità*, sp. *santidad*, p. *santidade* ‘szent(életi)ség’.

A NEMZETKÖZI SZAVAK ALAKJA SZÁRMAZÉKOKBAN

A prototípus, ahogy eddig definiáltuk, az a legközelebbi dokumentált vagy hipotetikus ősforma, amelyből minden forrásalak kifejlődhet a különböző referencianyelvekben ható egyes törvények és tendenciák alapján. Ebből következik, hogy a latinból származó főnevek és mellénevek esetén a prototípus rendszeresen nem esik egybe az eredeti alanyesetrel (vagyis a szótárakban szereplő alakokkal), sőt nem is azon alapul, hanem sokkal inkább a latin függő esetek rag nélküli (azaz csonkolt) tőalakját veszi fel. Az azért van így, mivel az újlatin nyelvek, amikor – a latinból való kiválásuk során – elhagyták a főnevek és mellénevek ragozását, rendszert nem az egyik esetalakot tartották meg a többi rovására, hanem általában a különböző függő esetalakok egyfajta vegyülékét őrizték meg. A francia *ped*, spanyol *pie* stb. nem a latin *pes* 'láb' alakból származik, hanem a latin *pede* formából, amely a tárgyeseti *pedem*, birtokos eseti *pedis* stb. kombinációjának tekinthető. Történetesen a latin függő esetalakok töve (azaz a nemzetközi prototípus alapjaként szereplő tő) jelenik meg szintén a főnévi és melléknévi származékokban. Az angol *temporal* 'időleges, időbeli, világi' szó (vegyük bár az angol, vagy más nyelvi változatait) nem a latin *tempus* 'idő' tövéből jön, hanem a *temporis*, *tempore* stb. alakok tövéből. Az angol *pontifical* 'főpapi' alak nem a latin *pontifex* 'főpap' tövéből alapul, hanem a *pontificem* stb. tövéből.

Az angol *pontiff* 'főpap' és a megfelelő újlatin szavak nemzetköziséget megalapozó prototípusa *pontifice*. A *pontifical* szóé és újlatin megfelelőié a *pontifical*. Az alakbeli állandóság a *pontifice* – *pontifical* prototípus-pár esetén (az angol *pontiff* – *pontifical* és német *Pontifex* – *pontifikal* párokkal ellentétben) a nemzetközi szótár egyik fontos jellemzője. Ez megengedi azt az értelmezést, hogy a *pontifical* alak a *pontifice* szó egy speciális használatú formája legyen – mint ahogy az is –, hasonlóan, ahogy az angol *brotherly* 'testvéri' szót tekinthetjük a *brother* 'testvér, fivér' egy speciális, esetünkben melléknévi formájának. Ha ez a sajátosság a nemzetközi nyelv egyik általános jellemzője, akkor a származékszavaknak mindig hatással kell lenniük a nemzetközi szókészletet alkotó prototipikus alakokra. Például az olasz *tempo*, spanyol *tiempo*, portugál *tempo*, francia *temps* prototípusának, tekintettel a származékaira, *tempore* 'idő' alakúnak kell lennie, annak ellenére, hogy ezek legközelebbi közös ősfarmája a *tempus*, vagy legalábbis – ha a franciát kihagyjuk – *tempo*. Az olasz *cuore*, spanyol *corazón*, portugál *coração*, *cor*, francia *coeur* szavak nem *core* alakban jelennek meg a szótárban, amely a vulgáris latin *cor*, *coris* ragozást tükrözné (a klasszikus latin *cor*, *cordis* helyett), hanem *corde* 'szív' alakban normalizáljuk őket a középkori latinban a *corde* tőből *-ial* képzővel képzett *cordial* 'szívélyes' melléknévi származék figyelembe vételével.

SZÓCSALÁDOK

Az a hatás, amelyet a származékszavak kifejtenek a prototipizáláskor, világos alaki állandóságot biztosít a nemzetközi szótárban a szóképzés során. Azok a többé-kevésbé terjedelmes szócsaládok, amelyekké a származékok gyakran összeállnak, minden referencianyelvben léteznek. Sok esetben azonban elmosódnak sajátos tendenciák, illetve nyelvtörténeti „véletlenek” következtében, és így a prototipizálási technika egyik legfontosabb feladata, hogy visszaállítsa ezek lehető legteljesebb körét. Az angol *letter* – *literal* vagy *publish* – *publication* szópárok a nemzetközi szótárban világos alaki állandósággal jelentkeznek, mint *littera* 'betű, levél' – *litteral* 'betű szerinti, betűkkel kifejezett', *publicar* 'közzé tesz, kiad' – *publication* 'közzététel, kiadás, kiadvány'. Ez a lehető legfontosabb dolog ahhoz, hogy önálló származékszavakat szabadon képezhessünk a segédnyelvekben.

Az elv, amely megszabja a nemzetközi szókészlet szócsaládjainak határait, az alaki és a jelentéstani leszarmazás párhuzamán alapul. Minthogy az angol *causal* 'oki' szó jelentése az angol *cause* 'ok' szó jelentéséből ered, így a megfelelő prototipizált szó megjelenik az alakilag összefüggő nemzetközi *causa* – *causal* szópárban. Másrészt viszont a *causal* jelentése nem származtatható a 'dolog' jelentésből (annak ellenére, hogy az ilyen értelmű francia *chose*, spanyol *cosa* stb. a latin *causa* történeti folytatói), így a 'dolog' jelentésnek megfelelő nemzetközi szó nem ugyanide tartozik, hanem önálló *cosa* alakban jelentkezik. A nemzetközi szókészlet szempontjából a *cosa* és a *causa* két külön szócsaládba tartoznak, jóllehet az újlatin forrásnyelvekben mindketten egyetlen, a latin *causa* szóra visszamenő etimológiai család tagjai.

A prototipizálási eljárás ilyen és hasonló szempontjai és eredményei különösen fontosak bizonyos igék és származékszavaik esetén. Hasznosnak lehet, ha itt részletesebben megvizsgálunk néhány igecsaládot.

A *tener* 'tart' ige az olasz *tenere*, spanyol *tener*, portugál *ter*, francia *tenir* prototípusa. A latin előzmény a *tenere*, amely a képzett és összetétellel nyert származékszavai révén nagy szócsalád „feje”. Az angolban is megjelenő nemzetközi származékok közt van a *tenace* 'kitartó', *tenacitate* 'kitartás', *tenor* 'folyás, menet; tartalom, értelem; tenor (hang)'. A *tenere* latin összetételeiben egy jellemző magánhangzó-változás lép fel, vö.

abstinere, continere, obtinere stb. (az olyan, mindkét típusbeli származékokkal, mint *abstinentia* és *retentio*). A mai nyelvek nem tartották meg ezt és a hasonló magánhangzó-változásokat az összetett főnévi igenevekben, hanem az egyszerű igeforma alapján képezték őket újra, pl. spanyol *tener* – *abstener*, francia *tenir* – *contenir* stb. Azonban néhány ilyen összetétel nemzetközi származéka (*abstinente, continente* stb.) miatt visszaáll az eredeti latin minta, és a nemzetközi szókincsben *abstinere, continere, pertinere* főnévi igenevek jelennek meg a *detener, intertener, mantener, obtener, retener, sustener* alakokkal szemben.

Ezen igecs család esetén a különböző ágakat viszonylag világos jelentésbeli folytonosság kapcsolja össze. A ‘tart’ jelentés mindenütt megőrződött: *continere* ‘tartalmaz’, ill. ‘visszatart’, *mantere* ‘fenntart’, *detener* ‘birtokában tart, felügyelete alatt tart’ stb. Példaként arra, ahol az etimológiai igecs család egyik ága a referencianyelvekben, és ebből következően a nemzetközi szókészletben is teljesen elválik mind alakilag, mind a jelentést tekintve, álljon itt a latin *pendere* ‘függ’, ill. ‘mér(legel), nyom (súlyt)’ ige²⁶ és a *pensum* ‘valami, ami ki van mérve; súly; napi munka, feladat’ származéka. Ennek gyakorító *pensare* ‘megmér’, ill. átvitt értelmű ‘mérlegel, tekintetbe vesz’ formája két külön szócsaládot adott az újlatin nyelvekben. A ‘(meg)mér; nyom (súlyt)’ jelentő szó az olaszban a *pesare*, a spanyolban és portugálban *pesar*, a franciában *peser* (vö. még angol *to poise* ‘[ki]egyensúlyoz’). Ezek teljesen elváltak alakilag és jelentésüket tekintve is a ‘gondol(kozik)’ értelmű újlatin igétől: olasz *pensare*, spanyol és portugál *pensar*, francia *penser*, amelyeknek a prototipikus alakja *pensar* a *pensative* ‘elgondolkodó, tünődő’, *pensator* ‘gondolkodó’ stb. származékokkal. A mai nyelvekben ez utóbbi szavak egyike sem mutatkozik sem alakilag, sem szemantikailag a ‘mér’-ből való származékának. Emiatt a ‘(meg)mér; nyom (súlyt)’ jelentésű szó nemzetközi alakját ezek nem befolyásolják, az *pesar* lesz, amely felfogható a (fent említett latin *pensum*-ból származó olasz, spanyol, portugál *peso*, francia *poids* ‘súly’, valamint angol *poise* ‘egyensúly’ prototípusaként előálló) *peso* ‘súly’ főnév származékának. A *peso* – *pesar* így egy új, a *pensar*-tól független szócsaládot alkot.

Némileg különböző a helyzet a latin *prehendere, prendere* ‘megfog’ szócsaládjának esetén. A latin *prehensio, prensio* ‘megfogás’ a forrásnyelvekben az olasz *prensione*, spanyol *prensión*, portugál *preensão*, francia *préhension*, angol *prehension* alakokban jelentkezik, amelyekből a *prehension, prension* prototípusokat kapjuk. Az összevont latin *prensio* forma egy másik, az elsőtől teljesen elvált szócsaládot is eredményezett. Ennek a családnak az alapját az olasz *prigione*, spanyol *prisión*, portugál *prisão*, francia, angol *prison* ‘börtön; fogság’ szavak képviselik. Hangtanilag mindegyik etnikus változat közös jellemzője az *s* előtti latin *n* elhagyása, valamint az *e* tömagánhangzó *i*-vé változása. A jelentést tekintve szintén nem érzünk kapcsolatot a ‘börtön’ és a ‘megfogás’ között. Továbbá a *prison* stb. szón alapuló származékok – pl. angol *prisoner* ‘fogoly’, *to imprison* ‘bebörtönöz’ és az újlatin megfelelőik – csak a közvetlen alapjukkal vannak szoros kapcsolatban, az eredeti latin *prehendere* családjával egyáltalán nem. Így ezek a különálló *prision, prisionero, imprisonar* stb. szócsaládot eredményezik.

NEM LATIN PÉLDÁK

A prototipizálásra eddig bemutatott szemléltető példák vagy latin eredetű, vagy latin alapú szavakkal foglalkoztak. További példák szükségesek az alábbi csoportok esetén: 1) A görög eredetű szavak, beleértve a – közvetlenül, vagy a latinon keresztül átvett – klasszikus alakokat és a görög szóanyagból építkező neologizmusokat is. 2) Azok a teljesen meghonosodott germán eredetű szavak, amelyek a klasszikus kor után kerültek be az újlatin nyelvekbe. 3) Az angloromán csoporton kívüli különböző forrásokból származó, különböző időpontokban átvett, többé vagy kevésbé meghonosodott idegen szavak.

1 – A görög eredetű szavak esetében elég gyakran megtörténik, hogy a származtatott jelentéssel bíró képzések alakilag elváltak az alapjuknak tekinthető szavaktól. Ezért a szókészlet prototipizálása során az előbbieknél nincs hatásuk az utóbbiak alakjára. Így az angol *therapeutic* ‘terápiás, terapeutikus’ nemzetközi formájának sincs kihatása a *therapy* ‘terápia’ szóéra, mivel annak ellenére, hogy az egyik világosan a másikhoz tartozó melléknév, nem állítható fel köztük közvetlen leszármazási kapcsolat. Végső soron mindkettő egy harmadik alakból, a görög *θεραπευειν* (*therapeuein*) igéből származik. A ‘terápia’ a nemzetközi szókészletben *therapia*, a ‘terapeutikus’ pedig *therapeutic* formában jelentkezik. Alakilag a kettő jelentésbeli összefüggése ugyanolyan kevésbé kerül figyelembe vételre a nemzetközi szókészletben, mint amennyire kevésbé bármelyik forrásnyelv szókészletében. Emiatt a szótárban két össze nem függő címszóként szerepelnek.

26 Valójában ez két külön latin ige volt, amelyeknek csak bizonyos alakjai estek egybe, azok közül is néhány csak írásban, mert az nem jelölte a hanghosszt: *pendere* (*pendeō*) ‘függ’, ill. *pendere* (*pendō*) ‘mér(legel), nyom (súlyt)’. Vagyis a két ige A főnévi igenevek végződése c. részben (140. oldal) említett két külön latin alosztályba tartozott: ezeket megkülönböztetve az előbbi prototípusa *pendere*, az utóbbi **pendere* lenne a nemzetközi szókincsben. A szöveg további részében csak az utóbbi ige származékai kerülnek említésre. Az előbbi a várt *pendere* alakban megtalálható az interlingua szótárban.

Más esetekben a képzéssel létrejövő alaki kapcsolat még létezett a görögben, de teljesen megszakadt a modern nyelvekben, amelyek ezeket a szavakat teljesen a *therapia* – *therapeutic* mintájára kezelik. A különválás gyakran annak a ténynek a következménye, hogy egy adott görög szócsalád tagjait a latin vagy a mai nyelvek önálló szavakként vették át, és ezeknek ugyanezen szócsalád (ugyanazon nyelv által, de elkülönülten átvett) más görög szavaival való kapcsolata alakilag a befogadó nyelvekben már nem nyilvánvaló. A görög *φλεγματικός* (*phlegmatikosz*) ‘nyálkás; hidegvérű’ valójában a *φλέγμα* (*phlegma*) ‘láng; gyulladás; nyálka’ szó *φλέγματ-* (*phlegmat-*) függő tövéből képzett származékszó, azonban ez utóbbi szó nem fordul elő a függő tövének megfelelő alakban egyik mai nyelvben sem, és bizonyosan hiányzik az anglorómai forráscsoport mindegyik tagjából. Mindenütt a görög-latin alanyeseti forma jelenik meg, és ennek megfelelően a nemzetközi szókészletbe a *phlegma* ‘nyálka, hidegvér’ alak került be a hozzátársuló *phlegmatic* ‘nyálkás; hidegvérű’ melléknévtől nem befolyásolva.

A legtöbb görög eredetű szónál azonban a szócsaládok alaki állandósága ugyanolyan világosan jelenik meg a nemzetközi szókészletben, mint a latin eredetű szavak esetén.

2 – Kétségtelenül a germán nyelvek és nyelvjárások alkotják a görög után azt a legfontosabb csoportot, amely hozzájárult a nemzetközi szókészlethez. Ebbéli szerepük az alábbi két megfigyeléshez vezet.

Nagyon sok olyan germán eredetű angol szó van, amelyek az indoeurópai rokonság okán kapcsolatban vannak a többi forrásnyelv szavaival. A példánk az angol *beech* és a spanyol *haya* ‘bükk’, az angol *father* és az olasz *padre* ‘apa’, az angol *brother* és a francia *frère* ‘fivér’ stb. Minden ilyen esetben a germán alakot (feltéve persze, hogy tökéletes alaki és jelentésbeli megfelelés van) figyelembe lehet venni a kérdéses szó nemzetköziségének meghatározásakor. Ami a prototípusképzést illeti, az e kategóriába eső szavak nemzetközi alakját kizárólag az újlatin változatok alapján szabad meghatározni. A germán rokon alakok felvétele indoeurópai alapon történő prototipizálást jelentene, amely túl szűk körű ahhoz, hogy a nemzetközi szókészlet forrása legyen. Így a francia *frère*, olasz *fratello* (amely végéről a képző elhagyható) és az angol *brother* megalapozzák annak a szónak a nemzetköziségét, amelynek prototipizált *fratre* alakja a germán változat figyelembe vétele nélkül lett megalkotva.

Rokon és számottevően fontosabb probléma azon germán eredetű szavaké, amelyek átvett formái bekerültek az újlatin forrásnyelvekbe, függetlenül attól, hogy a folytatói megvannak-e az angolban, avagy sem. Az e csoportba tartozó szavak többségét az újlatin nyelvek a középkorban vették át, amikor – különösen a jog és a hadviselés terén megnyilvánuló – germán fölény éreztette a hatását Nyugat-Európa egész területén. Ha az ilyen szavak megfelelő formái léteznek az angolban (és általában léteznek is), akkor azok az újlatin alakok változatainak tekinthetők, és ezek számítanak a kérdéses szavak nemzetköziségének meghatározásakor, de a prototipizálás során nem veendő figyelembe. A francia *hareng*, olasz *aringa*, spanyol, portugál *arenque* mind a nyugati germán *haring* ‘hering’ újlatin változatai, így rokonok az angol *herring* és a német *Hering* szavakkal. A szó jelentése nem vet fel problémát, a referencianyelvekben csorbítatlan nemzetközisége tapasztalható. A prototípus meghatározásakor az angol és német alakok felvétele germán alapú eredményt adna. Az angol és német kizárása ugyanakkor a *haringo* prototípusra vezet, és ebben az alakban is került be a szó a standardizált nemzetközi szókincsbe.

3 – Ami a különböző, anglorómai csoporton kívüli forrásból újabban átvett idegen szavak prototipizálását illeti, különbséget kell tenni azok között, amelyek teljesen beilleszkedtek minden befogadó nyelvbe, és azok között, amelyek megtartották eredeti alakjukat és mindig érződik rajtuk az „idegenség”. Az első csoportba nagyon sok olyan Európán kívüli szó tartozik, amelyek a spanyolon vagy a portugálon keresztül kerültek be az európai nyelvekbe. Sok esetben az ibériai nyelvekben az eredeti hangtani alakhoz közelebbi formát találunk, mint az onnan továbbkölszönző nyelvekben. Például az angol *carafe* ‘hasas vizeskancsó, demizson’ megfelelői a többi forrásnyelvben az alábbiak: olasz *caraffa*, francia *carafe*, illetve spanyol-portugál *garrafa*. Ez utóbbi, amely a leginkább megközelíti az eredeti arab غَرَفَة (*garrāfat*) alakot, a modern formák közös **garrafa* formájú prototípusát eredményezné, hacsak az egyetlen nyelvegységre korlátozódó szókezdő *g*-t nem bírálná felül az, hogy mindenütt másutt *c*- található. Emiatt a kapott nemzetközi alak *carrafa*.

Ezekből a viszonylag új kölcsönszavakból nem túl gyakran képződnek származékszavak. Ahol mégis vannak ilyenek, azok ugyanúgy befolyásolják a prototípus képzését, ahogy a többi esetben is. Példának a ‘tea’ jelentésű nemzetközi szót hozzuk. Az olasz *tè*, spanyol *te*, francia *thé*, angol *tea* megfelel e növénynek és a főzetének a dél-kínai *min* dialektus hsziameni változatában használt *t’e*²⁷ nevének. A portugál *cha* és az olasz *cía* (amely

27 Az arab szavak esetén az ISO 233-2:1993 szabvány szerinti nemzetközi átírást használjuk.

28 A nyelvjárási kínai szavak esetén a Wade–Giles-féle átírást használjuk (a hangsúlyjelölés elmarad, ha a rendelkezésre álló forrásokból a hangsúly nem derül ki).

egy speciális szó teanövényre) a mandarin-kínai 茶 *chá*²⁹ megfelelőt tükrözi. E két ág összehangolása nagyon problematikus lenne, ha nem létezne a nemzetközi *theina* 'tein = koffein' származékszó, amelyből elvonható az alapszó prototípusa, a *the*.

Végezetül, azok a nemzetközi szavak, amelyek többé-kevésbé a napjainkban kerültek be a forrásnyelvekbe, és ott megtartották az idegen jellegüket, ugyanígy szerepelnek a standardizált nemzetközi szókincsben is. Példák: az olaszból való az *allegro* 'allegro', *aria* 'ária', *imbroglio* 'bonyodalom'; a spanyolból a *cargo* 'szállítmány, rakomány', *matador* 'matador', *rancho* 'pásztorszállás; farm, tanya'; a franciából a *bouquet* '(virág)csokor; buké', *bureau* 'íróasztal; iroda(i) helység', *chassis* 'alváz'; az angolból a *budget* 'költségvetés', *interview* 'interjú', *reporter* 'riporter', *standard* 'szabvány'; a németből a *hinterland* 'háterszág', *kirschwasser* 'cseresznyepálinka', *landwehr* 'honvédség'. Néhány esetben a befogadó nyelvek önálló származékszavakat képeztek ezekből a kölcsönszavakból; ezeknél csak a végződést kell meghatározni. Így *interviewar* lett felvéve az *interview* mellé, *standardisar* a *standard* mellé stb. A szótárban az ilyen „idegen” szavak ékezetek nélkül szerepelnek, kivéve, ha azok elmaradása helytelen kiejtést sugallna. Így *defaite* van a francia *défaite* 'megfutamodás' szóból, ugyanakkor megmarad a német *kümmel* 'kömény(mag)'. Az angol szavak írásmódja utal arra, hogy brit vagy amerikai alapról nemzetköziesedtek.

A MEGHATÁROZÁSOK ÖSSZEFOGLALÁSA

Az alábbi meghatározásokat magyarázatul szántuk. A megelőző analízisek összefoglalását adják azért, hogy értelmezésül és megfelelő illusztrációul szolgáljanak.

1. Alkalmassági kritériumok. — *Egy szó akkor felel meg a nemzetközi szókészletbe való bekerülési kritériumoknak, ha – egyező jelentésben, valamint etimológiailag leszármazó, legfeljebb egy jelentés nélküli képzővel bővült formában – előfordul a forrásul szolgáló nyelvegységek (olasz, spanyol-portugál, francia és angol, valamint német és orosz) közül legalább háromnak a jelenlegi vagy a történeti szókincsében. Ide értendő minden olyan származékszó is, amelyik „bevett” képző hozzáadása vagy elvétele révén különbözik az alapszótól akár az alakját, akár a jelentését tekintve, feltéve, hogy ilyen származékok legalább egy felsorolt nyelvegységben léteznek.*

2. Alak, avagy forma. — *Az az alak (avagy forma), amely alatt egy szó annak rendje és módja szerint bekerülhet a nemzetközi szókészletbe, lehet: a prototípus, a legközelebbi dokumentált alak vagy a forrásnyelvi változatoknak, valamint a származékaikban található töveknek a közös elméleti előzményalakja. Úgy határozandó meg, hogy a forrásnyelvi változatok, illetve a származékaikban található tövek csak az adott nyelvre jellemző sajátosságok révén térjenek el tőle – azzal a kikötéssel, hogy az eredményül előálló alakot sosem befolyásolhatják csak egyetlen forrásnyelvi variánsban létező vonások.*

A NEMZETKÖZI SZAVAK JELENTÉSE

Azok a kritériumok, amelyek megszabják, hogy mi szerepeljen, illetve ne szerepeljen a nemzetközi szókincsben, egyaránt tekintettel voltak arra, hogy a szavaknak egyaránt van *alakjuk* és *jelentésük*. Egy adott szó esetén mind az alaknak, mind a jelentésnek el kell érnie a kívánt nemzetköziséget ahhoz, hogy biztosítsák a szó megjelenését a standardizált szókincsben. Mégis, miközben ebben a vonatkozásban a felmerülő problémákat megfelelő szabályok fedik le, már ami az *alakkal* kapcsolatos kérdéseket illeti, a *jelentés* nemzetköziségének megállapítása gyakran kényes dolog.

Nemlegesen fogalmazva, azokat a szavakat ki kell zárni a nemzetközi szókészletből, amelyek ugyan elegendő számban megvannak „egyező alakban” a forrásnyelvekben, de jelentésük eltérő. Ez a pont a prototipizált *planger* szóval illusztrálható, amely megfelel az olasz *piangere*, spanyol *plañir*, francia *plaindre* és (a régies, ill. nyelvjárási) angol *to plain* alakoknak. A latin *plangere* elődalak értelme 'üt, ver (zajjal); mellét veri (gyász jeléül); siránkozik, jajveszékel' volt. Az olasz változat jelentése 'sír, zokog, könnyezik; (meg)sirat', a spanyol 'siránkozik, nyöszörög', a franciáé 'sajnál'; az angolban a szó korábban 'panaszkodik' értelmű volt. A különböző nyelvekben különböző módokon fejlődött a változatok jelentése, és a szó egyáltalán nem szerepelhetne a nemzetközi szókészletben, ha nem volna a *planger se de* 'panaszkodik *umire/vkire*' kifejezés, mivel ennél az újlatin változatok biztosítják a három nyelvre kiterjedő egyezést.

Ennek ellenére a *planger* ige etnikus nyelvekben lévő különböző jelentéseiről még mindig feltehetnénk, hogy szegről-végről összefüggenek, és érvelhetnénk azzal, hogy az olasz *piangere* és a francia *plaindre* jelentései-

29 A mandarin-kínai szavak esetén a hivatalos pinjin (*pinyin*) átírást használjuk hangsúlyjelöléssel.

ben tapasztalható eltérés csak a mértékében más, mint pl. a francia *liberté* és az angol *liberty* ‘szabadság’ szavak nem teljesen egyező jelentései közti eltérés.

Azonban a *liberté* – *liberty* pár esetén az eltérések a sajátos asszociációk és a hagyományos nyelvhasználat okozta mellézköngéknek és konnotációknak tudhatók be. Ugyanakkor a francia *plaindre* fogalmi szinten, nem csak egyszerű konnotáció miatt tér el az olasz *piangere* szótól, és ha egy közös fogalmi alapot akarunk e két szónak találni, akkor vissza kell mennünk a latinhoz, mivel ilyen alap nincs meg egyik mai változatban sem.

Ha ebben az értelemben a fogalmat úgy határozzuk meg, mint a szóalakban megfelelő jelentésként kikristályosodó gondolati magot, akkor ebből az következik, hogy a *liberté* és a *liberty* ugyanazt a fogalmat fejezi ki, a *plaindre* és a *piangere* pedig különbözött. Az előző szópárnál tapasztalható konnotációs eltérések nem befolyásolják a nemzetközi szókészletbe való felvételt, a második pár fogalmi eltérései viszont kizárják azt. Az ettől független kérdés, hogy a visszaható *planger se* részeként azonban szerepelhet.

A nemzetközi szavakhoz az a magfogalom társítandó jelentésül, amely az etnikus nyelvi változatokban együttesen megtalálható. Ez nem jelenti azt, hogy a nemzetközi szavakat ne befolyásolhatnák konnotációk, érzelmi mellézköngék és hasonlók. Ezek a dolgok, pontosan úgy, ahogy mindegyik etnikus nyelvben is, a stílus részét képezik. Ha mondjuk a *perla* nemzetközi szóhoz a ‘gyöngyragylók belsejében keletkező gyöngyház gömböcske, amelyet drágakőként használnak’ jelentést társítottuk, akkor nyilvánvalóan nincs ok arra, hogy ezt ne alkalmazhatnánk egy kitűnő háztartási alkalmazottra. Ha így járunk el, akkor az alpmeghatározás nem vész el, éppen úgy, ahogy az angol *pearl* ‘gyöngyszem’ szó ilyen használata sem azt jelenti, hogy az a ‘kitűnő háztartási alkalmazott’ fogalmat takarná, csak azt sugallja, hogy a kitűnő háztartási alkalmazott olyan értékes, mint a gyöngyragylók gyöngyház gömböcskéje. Itt a jelentésbeli kapcsolat a fogalmi mag és a metafora közt él. Ha ez a kapcsolat megszakadna, akkor a ‘kitűnő alkalmazott’ jelentés ugyanehhez a szóalakhoz társuló második fogalom lenne. Ez utóbbi jelenségre példa az angol *star* ‘csillag’ szó, amely alatt anélkül érthetünk színpadon vagy képernyőn szereplő nagyságokat, hogy égitesthez kellene hasonlítanunk őket. Ez a jelentésváltozás amúgy nem nemzetközi. A ‘csillag’ jelentésű német vagy francia szavak természetesen szintén alkalmazhatók kiváló színészekre, de úgy, hogy eközben világos az a metaforikus kép, hogy az illetőt a színészi művészet egén világító égitestnek nevezzük. Mindkét nyelvben az angol *star* elvált jelentését (a ‘kiváló színész’ fogalmat) jövevényszóként gyakran maga ez az angol szó fejezi ki.

Azokban az esetekben, ahol a fogalmi mag és a pusztán metaforikus jelentésbővülés közti jelentésbeli szakadás elegendően nemzetközi, vagy az adott szó forrásául szolgáló nyelvben nagyon korán megtörtént, akkor az eredmény az, hogy a nemzetközi alak két vagy több fogalmi magot képvisel. Így a latin szempontjából tökéletes átmenet volt az *intendere* ige jelentésváltozása esetén: a ‘kinyújt *umit*, kinyúlik *umi* felé’-ből a ‘figyelmet fordít *umire*’-n keresztül a ‘szándékozik’-ig. A ‘figyelmet fordít *umire*’ jelentéskiterjesztésből a középkori latin egy új magjelentést, magfogalmat alakított ki, a ‘(meg)ért’-et, amely továbbélt az újlatin nyelvekben. A francia *entendre* ige jelenlegi ‘hall’ jelentése további, de csak egy nyelvre korlátozódó fejlemény. Bár a ‘szándékozik’ és a ‘(meg)ért’ ugyanakkor a szemantikus őznek (‘figyelmet fordít *umire*’) a leszármazottai, nemzetközileg két külön fogalomként jelentkeznek. Az *intender* nemzetközi szó két alapjelentését alkotják.

Az itt adott áttekintés értelmében a fogalmak nem mindig nemzetköziek. Az angol *akimbo* szóval kifejezett ‘csípőre tett kézzel’ gondolati mag nyilvánvalóan egy nyelvre jellemző. Más nyelvek kifejezésekkel írják körül, pl. francia *les mains sur les hanches*, de a francia szempontjából ez csak olyan kevésbé fogalom, amennyire a *les mains sur les épaules* ‘vállra tett kézzel’ az.

Ezen a téren az angol különösen gazdag. E fogalmak többségét a germán rétegbe tartozó szavak fejezik ki, mint *bleak* ‘sivár, zord’, *to befriend* ‘baráti szolgálatot tesz’, *brittle* ‘törékeny’ stb.; de van jó sok újlatin eredetű angol szó, amelyeket a nyelv speciális angol fogalmak kifejezésére használ, mint *casual* ‘okbéli’, *eventual* ‘végső, végleges’, *domineer* ‘basáskodik’ stb.

Ezek és a hasonló, egy nyelvre jellemző fogalmak nem jelennek meg ilyen formában a nemzetközi szókészletben. Ezek olyan gondolati egységek, ill. elképzelések, amelyek csak egy nyelvben kristályosodtak ki meghatározott szavakban tiszta magként. A többi nyelv különböző, nem kikristályosodott fordulatokkal fejezi ki őket, és így van ez a nemzetközi szókészletben is, amelynek a nemzetközi nyelvhasználatot kell követnie.

A nemzetközi szókincs

A szótár mintegy 27 000 címszóból áll. Ez nem a nemzetközi szókészlet teljes feldolgozása, de a teljességre nem is gondolhattunk.

Merész becslések szerint a fenti módszerekkel nyerhető nemzetközi szavak száma, ha a lehetőségeket teljesen kiaknáznánk, több százezerre rúgna.

Az ilyen „teljes körű” nemzetközi szókészlet elemeinek nagy többsége rendkívül szakosított kifejezés. Mint-hogy túlnyomóan a tudomány és technika nyelvéből származnak, illetve általában a tanulmányaink során sajátítjuk el őket, a súlyuk nagymértékben alátámasztja azt az érvet, hogy a nemzetközi nyelv potenciálisan létezik az etnikus nyelvekben, és már csak ki kell vonni belőlük. Azonban sok e csoportba sorolható kifejezés annyira nemzetközi, hogy miután megtaláltuk őket az egyik nyelvben, feljogosítva érezzük magunkat, hogy más nyelvben is használjuk őket – beleértve a nemzetközi nyelvet is – anélkül, hogy előzőleg a megfelelő szótárhoz fordultunk volna.

Ha találkozunk az angol *cyclonoscope* ‘ciklonoszkóp’ szóval, akkor nem is kell pontosan tudnunk, hogy mit jelent, még kevésbé megnéznünk a szótárban ahhoz, hogy kikövetkeztessük, a német megfelelője *Zyklonoskop*, a francia formája *cyclonoscope*, az olasz változat *ciclonoscopio* stb. Minthogy a lényegében ezek a szavak nem csupán angolok, franciák, németek stb., hanem nemzetköziek. A *cyclonoscope* nemzetközi változata *cyclonoscopio*.

De tovább is mehetünk. Nemcsak számtalan nemzetközi szakkifejezés gyűjthető össze, de végtelen számban vannak további olyan szavak is, amelyek sehol sem találhatók meg, mégis a nemzetközi szókincs körén belül, így magában a nemzetközi nyelvben is, potenciálisan léteznek. Amikor például Lovejoy, a filozófus, egyik munkájában a saját céljaira bevezette a *retrotensive* szót, természetesen elmagyarázta az olvasóinak, hogy mi a jelentése ennek az újonnan megalkotott kifejezésnek, azonban a fordítók egy szótárban sem tudták megnézni, hogy ezt hogyan kell visszaadni egy másik nyelven. Mégis nehézség nélkül eldől, hogy a spanyol, olasz és portugál alak *retrotensivo*, a német *retrotensiv*, a francia *rérotensif* stb. Egy másik példa: ha egy feltaláló előjön egy új szerkentyűvel, amely a cigarettacsikket távolítja el a szipkából egy adott nikotinkoncentráció elérése pillanatában, és ezt a szerkentyűt angolul *autojectornak* kívánja elnevezni, akkor kevés kétségünk lehet aziránt, hogy mi lesz a neve más nyelveken, amikor az eszköz megérkezik távoli országokba a civilizáció útját követve. A németek *Autojectornak*, a franciák *autojecteurnek*, az olaszok *autoieettorenak* stb. hívnák.

Az emlékezetünkbe vésendő dolog az, hogy ha a nemzetközi szókincs keretén belül angolról fordítunk más nyelvekre, akkor nem azért vagyunk képesek azonnal visszaadni az olyan szavakat, mint *retrotensive* vagy *autojector*, mert tudjuk, hogy mit jelentenek, hanem azért, mert világos a felépítésük. És ha ezeknek a szerkezeti mintáknak a tudatában képesek vagyunk megmondani egy nyilvánvalóan nemzetközi angol szóról, hogy mi lesz a francia, spanyol, portugál, olasz, német, orosz, illetve még számos más nyelvi megfelelője, akkor hasonlóan könnyen elérhető ezen szavak nemzetközi nyelvbeli alakjának felépítése is a nemzetközi nyelvben bevett megfelelő szerkezeti minták ismeretében. A szótárnak ezért bő példanyagot kell magában foglalnia a tudomány és technika világának összes területét felölelő mindenféle és -fajta szóképzés köréből.

Annak a kérdésnek a megválaszolása, hogy a szótár hogyan teljesíti a fenti elvárást, összeköthető annak a kérdésnek a megválaszolásával, hogy hogyan lettek a benne szereplő szavak kiválasztva.

A nemzetközi nyelv szótárának összeállítása merőben eltérő problémákat vet fel, mint amilyenekkel a tényleges nyelvhasználati tradícióval bíró, teljesen megállapodott nyelvek szótárainak összeállításakor szembesülünk. Ha például egy 27 000 szavas – értelmező vagy két nyelvű – angol szótár összeállítását tűzzük ki célul, akkor a szótáríró első feladata az, hogy a teljes angol szókészletből kiválassza azt a 27 000 szót, amelyet a szótárhasználók a leggyakrabban keresnének. Vagyis összességében az angol nyelv 27 000 leggyakoribb szavát kellene felvenni.

Azonban a nemzetközi nyelv leggyakoribb 27 000 szava illetéknéppen nem azonosítható. Egyrészt azt sem tudjuk, hogy egy adott nemzetközi szó gyakori-e, avagy sem, másrészt a szótárba felveendő szavak kiválasztását sem tudjuk alapozni egyik forrásnyelvben vett fontosságukra sem.

A nemzetközi szókészlet kérdése kapcsán az általunk alkalmazott megközelítés egyik sarkalatos pontja, hogy a kiindulópont sosem lehet az alábbi kérdés: „Hogy mondjuk a nemzetközi nyelvben azt, hogy »asztal«, »fánk«, »súlyzó«, vagy más egyéb szó, amely eszünkbe jut?”. Azért lehet a hasonló „Hogy mondjuk azt, hogy »asztal«, »fánk«, »súlyzó« franciául, németül vagy arabul?” kérdésre úgy felelni, hogy „Az asztal ez, a súlyzó

az, a fánk pedig nem létezik”, mert ezeknek a nyelveknek a szókészlete teljesen megállapodott, és azt a válaszadáshoz tanulmányozhatjuk.

Elsőként a nemzetközi szókincs nagyját kell úgy összeállítanunk, hogy nem indulunk ki sem az angolból, sem más egyedi nyelvből. Továbbá, ha másodlagosan felmerül az a kérdés, hogy ennek meg ennek az egyedi nyelvbéli szónak mi a nemzetközi alakja, akkor a megválaszt megelőzően tételesen vizsgálnunk kell, hogy az adott dolog, tény vagy fogalom nemzetközi-e. Mivel senkitől sem várható el, hogy megadja a fánk szót franciául, németül vagy oroszul, ha belátható, hogy az ismeretlen dolog ezen nyelvek beszélői előtt; ugyanezt a jogot fent kell tartanunk a nemzetközi nyelven beszélők és írók esetében is.

Fordítva, a nemzetközi szókincsnek, hogy egy teljes értékű nyelv szókinccseként határozhatjuk meg, képesnek kell lennie arra, hogy minden, valóban nemzetközi fogalom megfelelőjét felöllelje. Ebből azonban nem következik az, hogy a nemzetközi nyelv ne tudjon nem nemzetközi fogalmakat is kifejezni. Az oroszok, németek és franciák a fánk esetén élhetnek a saját nyelvükben különféle körülírással még akkor is, ha erre a dologra nincs bevett kifejezés. Pontosan ugyanez az, és semmi több, ami elvárható a nemzetközi nyelv esetén is.

A szótárunk készítése során az egyes nyelvekben előforduló fogalmak nemzetköziségének, és ebből következően a nemzetközi szókincsbe való felvételük indokoltságának vizsgálatát azután végeztük el, miután a nemzetközi szavak kezdeti készletét már összeállítottuk.

A kezdeti készlet összeállításának alapjául a főbb forrásnyelvekben lévő, adott etimológiai szócsaládokhoz tartozó szavak teljes gyűjteményei szolgáltak. Ezen etimológiai családok kiválasztását természetesen általánosságban is befolyásolta az a tudás, hogy fizikailag képtelenség lenne a forrásnyelvek teljes szókészlete tekintetében ilyen módon eljárni, illetve az, hogy a lat. *corpus* ‘test’, ill. a gör. *λίθος* (*lithosz*) ‘kő’ stb. szavakból eredő szócsaládoknak elsőbbséget kell adni a lat. *jurgare* ‘perlekedik’ vagy a gör. *λίμος* (*limosz*) ‘éhség’ stb. szavakból eredő szócsaládokkal szemben (amelyekből olyan nem nyilvánvaló szavak erednek, mint az a. *objurgation* ‘korholás, feddés’, ill. az a. *bulimy*, m. *bulimia* ‘kóros falánkság; farkaséhség’).

Az etimológiai szócsaládok felsorakoztatására támaszkodó módszer egyik eredménye az, hogy lehetővé teszi a kutatóknak, hogy egy pillantással felmérhesse, mely egymásnak etimológiailag megfelelő szavak léteznek a különböző vizsgálatba vont nyelvekben. Például az angol *necessitous* ‘szűkölködő’ szónak van olasz *necessitoso* megfelelője, megjelenik a franciában, mint *necessiteux*, de hasonló szó nem létezett a latinban, és ma sem létezik a spanyolban és a portugálban. Másrészt az a. *necessity* ‘szükség’ szónak van a gyakorlatban mindegyik etimológiai megfelelője. Az a. *necessitude* létezett a latinban és a régi olaszban, de ténylegesen sehol sem élő.

Fontosabb az, hogy a teljes etimológiai szócsaládok gyűjteményei felfedik a képzési mintákat, amelyek az egyes nyelvekben gyakran nem nyilvánvalóak vagy töredékesek, akár olyan tisztasággal is, hogy az eredményt elfogadhatjuk mögöttes prototípusként, ill. a képzés nemzetközi sémájaként. Az a. *paucity* ‘vmi csekély, szűkös volta’ például világosan *-ity* képzős származékknak tűnik, de angol alapról nem tudjuk megmondani, hogy mely másik szóból ered. Az ibériai nyelvek és az olasz tisztázzák a kérdést. Az alapszó *poco* ‘kevés’ alakban található meg bennük, a régi olaszban *pauco* formában, melyből magyarázható az a. *paucity*. Ugyanígy a fr. *crétacé* ‘krétakor(i)’ szó csak homályos, ill. „tudós” kapcsolatot mutat a fr. *craie* ‘kréta’ szóval. De amikor a fr. *craie* az ol. *creta* szóval együtt jelenik meg, a világos ol. *creta* – *cretaceo* minta mutatja meg a nem nyilvánvaló, de létező folytonosságot a fr. *craie* – *crétacé* pár tagjai közt.

A PRODUKTÍV SZÓKÉPZÉS

Minél tisztábbak egy adott nyelvben a szóképzési minták, annál szabadabban hozhatunk létre lehetséges új és alkalmi szóalkotásokat. Ha nem lennének az angolban olyan *-ity* végű szavak, amelyeknek az alapmelléknéve nem létezik (vagyis, ha nem létezhetne az a. *paucity* ‘vmi csekély, szűkös volta; »paucitás«’szó *paucous ‘»paukózus«’nélkül), akkor fordítva, a *strangity* ‘»idegenitás«’ és *sacrity* ‘»szakritás«’ szavak is kevésbé képtelennek tűnének.

Ami a nemzetközi szókinccset illeti, a képzési minták világossága olyannyira lényeges szempont, hogy a szótárban ezt azzal is ki kívántuk hangsúlyozni, hogy a szinte kizárólagosan ragaszkodtunk ahhoz az elvhez, miszerint egy szót sem veszünk fel anélkül, hogy az összes világos összetételét, származékát, valamint a képzésének alapjául szolgáló tövet is meg ne engedjük volna. Így a *marin* ‘tengeri’ melléknév felvételekor, vele együtt felvettük a *submarin* ‘tenger alatti’ összetételét, a *marinero* ‘tengerész’ származékát és a *mar* ‘tenger’ tövét. Természetesen a tisztán fel nem ismerhető származékok és tövek nem jelenhetnek meg az alapszó jogán. A *marin* melléknév *marina* ‘tengerészet, flotta’ főnévi származéka, nem a *marin* leszármazottjaként jelenik meg a

szótárban, mivel senki sem fogja fel a *marina* szó jelentését a *marin* melléknév és az *-a* végződés kapcsolataként. A *marina* szó saját jogán szerepel a szókincsben: az adott jelentésben önmagában nemzetközi szó.

Annak érdekében, hogy felállíthassuk azt a szabályt, hogy minden, a nemzetközi szókincsbe felvett szó magával hozza a hozzá kapcsolódó, tőle egy meghatározott alakú és jelentésű elemmel eltérő szavakat is, fel kellett állítanunk a standard képzők és előtagok listáját, és meg kellett határoznunk a standard alakjukat és jelentésüket. Ezen képzők és előtagok kiválasztása a korábban említett teljes szócsaládok vizsgálatával volt lehetséges.

A szótárunk szempontjából minden itt felsorolt képző és előtag produktívnak tekintendő. Azaz minden olyan szó – még akkor is, ha csak egyetlen forrásnyelvben fordul elő – belekerült a szótárba, amelyik velük lett képezve teljesen nemzetközi alapon. Minden produktív képző és előtag külön szócikként szerepel a szótárban a jelentésük (jelentéseik) kimerítő elemzésével. Avagy fordítva: minden, a szótárban külön szócikként szereplő képző vagy előtag egyben produktívnak is minősül.

A PRODUKTÍV KÉPZŐK ÉS ELŐTAGOK LISTÁJA

<i>a-</i>	<i>-abile</i>	<i>ad-</i>	<i>-ada</i>	<i>-age</i>
<i>-al</i>	<i>-alia</i>	<i>-amento</i>	<i>amphi-</i>	<i>an-</i>
<i>-an</i>	<i>ana-</i>	<i>-ano</i>	<i>ante-</i>	<i>-ante</i>
<i>anti-</i>	<i>-antia</i>	<i>apo-</i>	<i>-ar</i>	<i>-ari</i>
<i>-ario</i>	<i>-astra</i>	<i>-astro</i>	<i>-ata</i>	<i>-ate</i>
<i>-ation</i>	<i>-ative</i>	<i>-ato</i>	<i>-ator</i>	<i>-ator</i>
<i>-atoria</i>	<i>-atorio</i>	<i>-atura</i>	<i>auto-</i>	<i>cata-</i>
<i>circum-</i>	<i>co-</i>	<i>con-</i>	<i>contra-</i>	<i>dia-</i>
<i>dis-</i>	<i>dys-</i>	<i>en-</i>	<i>-ente</i>	<i>-entia</i>
<i>epi-</i>	<i>-eria</i>	<i>-ero</i>	<i>-esc</i>	<i>-ese</i>
<i>-essa</i>	<i>-eto</i>	<i>-etta</i>	<i>-ette</i>	<i>-etto</i>
<i>ex-</i>	<i>extra-</i>	<i>hyper-</i>	<i>hypo-</i>	<i>-ia</i>
<i>-ian</i>	<i>-iano</i>	<i>-ibile</i>	<i>-ic</i>	<i>-ica</i>
<i>-ico</i>	<i>-iente</i>	<i>-ientia</i>	<i>-iera</i>	<i>-iero</i>
<i>-ifere</i>	<i>-ific</i>	<i>-ificar</i>	<i>-imento</i>	<i>in-</i>
<i>-in</i>	<i>-ina</i>	<i>inter-</i>	<i>intra-</i>	<i>intro-</i>
<i>-ion</i>	<i>-isar</i>	<i>-ismo</i>	<i>-issime</i>	<i>-issimo</i>
<i>-ista</i>	<i>-ita</i>	<i>-itate</i>	<i>-ite</i>	<i>-ition</i>
<i>-itis</i>	<i>-itive</i>	<i>-itor</i>	<i>-itori</i>	<i>-itoria</i>
<i>-itorio</i>	<i>-itide</i>	<i>-itura</i>	<i>-ive</i>	<i>meta-</i>
<i>mis-</i>	<i>non-</i>	<i>-oide</i>	<i>-or</i>	<i>-ori</i>
<i>-orio</i>	<i>-ose</i>	<i>-osis</i>	<i>-otis</i>	<i>para-</i>
<i>per-</i>	<i>peri-</i>	<i>post-</i>	<i>pre-</i>	<i>pro-</i>
<i>re-</i>	<i>retro-</i>	<i>sub-</i>	<i>super-</i>	<i>syn-</i>
<i>trans-</i>	<i>ultra-</i>	<i>-ura</i>	<i>vice-</i>	

Ami a szóösszetételt illeti, az produktívnak minősül, ha mindkét összetételi tag előfordul más, modellként szolgáló, teljesen nemzetközi összetételekben. A *telegraphia* és *microscopio* nemzetközi szavakból a *micrographia* képzés logikus, önmagát magyarázó összetételként adódik a nemzetközi szókincsben, feltéve, ha megtalálható legalább egy a forrásnyelvben.

A produktív összetételi modellek közt szerepel a *portamoneta* ‘pénztárca’ típus, amely egy igealakból (az *-r* végződését vesztett főnévi igenévből) és egy főnévből áll össze. Az ilyen összetételek jelentése az alábbi: „az a dolog vagy személy, amely az első tag által kifejezett cselekvést hajtja végre a második taggal kifejezett tárgy vonatkozásában”. A másik tag a helyzet logikája diktálta módon lehet egyes vagy többes számú. Ha, mint a *guardacostas* ‘parti őrség; partőr’ esetén, a második tag többes számú, az összetétel többes száma nem eredményez új alakot. A ‘parti őrségek; partőrök’ is *guardacostas*.

A különböző szóösszetételi típusok felvétele nem történt meg olyan mértékben, mint a képzőkkel történő szóalkotás esetén.

Amíg, az említett határok közt, minden megtettünk azért, hogy kimerítően számba vegyük a szócsaládokat, és minden kapcsolódó elemüket felvegyünk a szótárunkba, addig a nemzetközi szókincs szavaiból felépített csoportok nem feltétlenül alkotnak a szó tágabb értelmében vett etimologikus szócsaládokat. A nemzetközi szókincs a forrásnyelvek szókincsén alapul, de nem azonos azzal. Ugyanúgy ahogy az angol a nyugati germánon alapul (mint a német is), de nem azonos vele. Vagy például, ahogy az angol *dollar* ‘dollár’ szó angol szempontból nem a *dale* ‘völgy’ származéka, jóllehet a nyugati germán szempontjából ez az etimológiai kapcsolat tény. Hasonlóképpen vannak olyan szócsoporthoz. Ha vesszük például a *jada* ‘jáde(kő)’ szót, ugyanúgy képezhetjük belőle a *jadificar* ‘jádésít, azaz jádévá alakít, jádéhoz hasonlóvá tesz’ szót, ahogy a *pluralista* ‘pluralista *fn*’ főnévből is képezhetjük a *pluralistic* ‘pluralista *mn*, pluralisztikus’ melléknevet. Semmi más nem lehet a gátja az ilyen szóalkotásoknak, mint az, hogy az eredményül előálló szavakkal tudunk-e mit kezdeni. Így tovább is mehetünk, és olyan szószerkezeteket is képezhetünk, mint *jadification* ‘jádésítés’ és *jadifictional* ‘jádésítási, jádésítő’, ill. *pluralisticitate* ‘pluraliszticitás, pluralistásítás’. Meg kell hagyni azonban, hogy van egy (az újlatin hagyományból és nyelvhasználatból eredő) pszicholingvisztikai gát, amely a nyelvhasználók többségét meg fogja akadályozni³⁰ abban, hogy olyan és hasonló, ámbár elméletileg lehetséges típusú képzéseket hozzanak létre, mint a *judal* ‘jádés, jáde-’, ill. *pluralistal* ‘pluralista *mn*, pluralisztikus’.

SZABAD KÉPZÉS

A szótárunk szócsaládai közül természetesen nem is kevés olyan található, amely egyetlen szóból áll. Bizonyos értelemben ezek lehetséges szócsaládok. Ámbár szótárunk nem tartalmaz a forrásnyelvekből egyáltalán nem igazolható szavakat, nincs ok arra, hogy a nyelvhasználók ne élhessenek szabadon a rendelkezésükre álló képzési és összetételi eszközökkel. Ekképpen az egy szóból álló családok kibővíthetők pontosan ugyanúgy, ahogy újabb képzések is adhatók bármely nagyobb csoporthoz. Ha vesszük például a *jada* ‘jáde(kő)’ szót, ugyanúgy képezhetjük belőle a *jadificar* ‘jádésít, azaz jádévá alakít, jádéhoz hasonlóvá tesz’ szót, ahogy a *pluralista* ‘pluralista *fn*’ főnévből is képezhetjük a *pluralistic* ‘pluralista *mn*, pluralisztikus’ melléknevet. Semmi más nem lehet a gátja az ilyen szóalkotásoknak, mint az, hogy az eredményül előálló szavakkal tudunk-e mit kezdeni. Így tovább is mehetünk, és olyan szószerkezeteket is képezhetünk, mint *jadification* ‘jádésítés’ és *jadifictional* ‘jádésítási, jádésítő’, ill. *pluralisticitate* ‘pluraliszticitás, pluralistásítás’. Meg kell hagyni azonban, hogy van egy (az újlatin hagyományból és nyelvhasználatból eredő) pszicholingvisztikai gát, amely a nyelvhasználók többségét meg fogja akadályozni³⁰ abban, hogy olyan és hasonló, ámbár elméletileg lehetséges típusú képzéseket hozzanak létre, mint a *judal* ‘jádés, jáde-’, ill. *pluralistal* ‘pluralista *mn*, pluralisztikus’.

Szótárunk szép számmal tartalmaz szókettősöket, melyek egyik tagját sem hagyhattunk ki a szókincsből, mivel nemzetközies. A legtöbbjük a szócsaládok teljességére vonatkozó elvnek köszönhetik a felvételüket. Az egyik ilyen pl. a *vindication* ‘bosszú; igény’ nemzetközi szó, amely az angol *to vindicate* igével és a *vindication, revindicare* stb. nemzetközi származékokkal igazolt *vindicare* ‘bosszút áll, megbosszul, megtorol; vindikál, igényt tart, követel’ igét vonja maga után. Miután ezeket az alakokat azonosítottuk és felvettük a nemzetközi szótárba, a forrásnyelvek még a francia és angol *vengeance*, spanyol *venganza* szavak további egyezését mutatják, ami indokolja a *vengiar* ‘bosszút áll, megbosszul, megtorol’ szópár felvételét. Minthogy a nemzetközi szókincs összeállítása kapcsán leírtakon túlmenően a szótárunkban nem kívánunk szabályokat adni, tartózkodnunk kell attól, hogy egy szó két egyformán nemzetközi formája közül az egyiket előnyben részesítsük. A nyelvhasználó szabadon választhat közülünk. Hasonló következményei vannak annak az elvnek, hogy egy adott szócsalád függő töve megszabja az alapszó alakját. Mind az *iridescentia* ‘irizálás, színjátás’, mind az *irisation* ‘ua.’ igazolható nemzetközi szavak. Az előbbi az (olaszból igazolható) *iride* ‘írisz = szivárvány; [Orv.] szivárványhártya; [Növ.] nőzirom’ alapalakot vonja magával, az utóbbi pedig az *iris* ‘ua.’ felvételét tenné indokoltá még akkor is, ha önmagában nem is lenne nemzetközi. Ezért van *iris* – *iride* kettős.

Az a törekvésünk, hogy szótárunkat a nemzetközi szókincs egészét átfogó munkává tegyük, a korábbi segédnyelvi tervezetek iránt való nyitottságot követelt. Ennek legfontosabb következményei a sokkal inkább a nyelvtan, semmint a szótárszerkesztés tárgykörébe esnek. Azonban ez a két terület átfedésben van bizonyos, elsősorban nyelvtani funkcióval bíró szótípusok esetén. Néhány régebbi segédnyelvi rendszer olyan alakokkal –elsősorban kötszavakkal, elöljárószavakkal, névmásokkal és nem származtatott határozószavakkal – él, amelyek nem felelnek meg a szótárunk összeállításakor használt elveknek. Ennek ellenére minden ilyen alakot felvettünk. Ezek szögletes zárójelek közt szerepelnek; a forrásul szolgáló segédnyelvet nem tüntettük fel.

Köszönetnyilvánítás

Ezen szótár elkészítése a Nemzetközi Segédnyelvi Szervezet (*International Auxiliary Language Association*, IALA) története egy jelentős szakaszának a végét jelenti. Nehéz megmondani, hogy a projekt pontosan mikor indult, mivel sok, a megvalósítás során felhasznált ötlet, valamint számos, értékes nyersanyagul szolgáló füg-

³⁰ Amennyiben feltesszük, hogy az interlingvából valóban funkcionáló nemzetközi nyelv lesz, a használói között túlsúlyba fognak kerülni azok, akiknek nincs számottevő újlatin műveltségük, így ekkor az ilyen pszicholingvisztikai gát a nyelvhasználók többségére nem lesz jellemző. Még a művelt magyarok esetén sem várható, hogy meg tudják ítélni, mi a „várható” újlatin alakja a *jáde* szó melléknévi formájának. [A fordító]

getlen tanulmány eredete több mint egy évtizedre vezethető vissza, és ezek nem feltétlenül annak ismeretében fogalmazódtak meg, hogy mi fel fogjuk használni őket. Ezek szerzőinek és összeállítóinak ezúton szeretnénk hálánkat és lekötelezettségünket kifejezni.

Az IALA interlingvisztikai kutatásért felelős jelenlegi igazgatójaként örömmel fejezem ki nagyrabecsülésemet elődeim erőfeszítéseiről. Az alapokhoz, melyekre építkeztünk, igen jelentős mértékben járult hozzá E. Clark Stillmann úr, aki abban a megtiszteltetésben részesített, hogy barátomul tudhatom, és akit az interlingvisztika területén tanáromnak mondhatok. A szótárunk hasonlóképpen adós dr. André Martinet-nak sok, eredetileg általa megfogalmazott alapvető elgondolásért.

Az IALA által a múltban támogatott vagy felvállalt különböző projektek szerzői közül különösen Helen S. Eaton kisasszony az, akinek a jelen munkához nyújtott közvetett hozzájárulását kiemelhetem és munkatársaimmal együtt különösen méltányoltam végig a jelen nyomdakész kézirat összeállítása során. Ezzel nemcsak az Eaton kisasszony által kiadott *Semantic Frequency Listre* utalunk, hanem a többi kéziratos tanulmányra is, amelyeket az IALA irattára a neve alatt őriz.

Gyakran megállapították már, hogy egy új segédnyelvi rendszer felvázolása alig több, mint egy hosszú hétvégi munka. Egy szótár összeállítása viszont teljesen más jellegű feladat: meghaladja egy hétvége, sőt meglehet egy egész élet keretét. Ez a szótár sem lett volna elképzelhető egyetlen szerző munkájaként, csapatomunka és együttműködés eredménye. Csak felsorolom az IALA kutatócsoportja azon volt és jelenlegi tagjainak a nevét, akik részt vettek e munkával kapcsolatos feladatok különböző fázisaiban, minthogy mindegyikük tudni fogja magáról, hogy mely téren voltak az erőfeszítéseik különösen fontosak és így különösen értékesek. Nem köszönet, de hálás nagyrabecsülés illeti dr. Dora Bergert, Erich Berger urat, Chassia Topaze Heldt asszonyt, Francis H. Heldt urat, dr. Christine Meyert, Nikolai Rabeneck urat, dr. Leonie Sachst/Sachsot, Louis Sibuet urat és dr. Bernhard Valentinit.

A szótár éppen a szerkesztési munkák utolsó szakaszában volt, amikor Alice V. Morris asszony 1950. augusztus 15-én meghalt. Morris asszony elkötelezettsége az IALA munkájának előrehaladása iránt éveken keresztül kifejeződött abban, hogy minden törekvésünkben a legtevékenyebben részt vett. Az IALA kutatási osztályának elnöke volt, de ez a pozíciója nem akadályozta meg abban, hogy emellett a szervezet kutatócsoportjának is a legodaadóbb és legfáradhatatlanabb tagja legyen. A legutóbbi, a nyelvészeti kutatásainak határt szabó betegsége előtt Morris asszony a legtöbb munkáját szoros együttműködésben végezte tanult és széleskörű ismeretekkel rendelkező munkatársával, Hugh E. Blair úrral, aki később csatlakozott az IALA általános kutatócsoportjához. Ez a projekt sokat nyert Blair úr elszánt munkájából és mindig helyénvaló kritikáiból.

Az IALA ügyvezető igazgatója, Mary Bray asszony sohasem tért ki a pluszmunka elől, amikor az igazgatási kötelezettségein túlmenő szerkesztési tanácsért vagy gyakorlati segítségért fordultunk hozzá. Az ő örömteli közreműködő szelleme technikai és nem technikai nehézséget elsimított el. Kiemelendő, hogy fáradhatatlanul önfeláldozó irodai munkatársakat szervezett számunkra, akik magas morálja tántoríthatatlan maradt a számos sivár óra alatt is. Irodai dolgozóink – Louise Engelke kisasszony, Patricia Walsh Galvin asszony, Ethel Hanson kisasszony és Margaret Timm asszony – ezt a szótárt saját munkájuknak tekinthetik, mint ahogy jelentékeny mértékben az is.

Nem bocsáthatjuk ezt a munkát a nyilvánosság elé anélkül, hogy fel ne kérnénk a világ minden részének gyakorlati és elméleti interlingvistáit konstruktív kritikára. Ez nemcsak a technikai hiányosságokra és hibákra vonatkozik, amelyek egy ilyen műnél elkerülhetetlenek, és amelyeket örömmel fogunk javítani a következő kiadásokban. Itt főként a bemutatott módszertant és eljárást illető kérdésekre gondolunk, valamint azokra a vezéreszmékre, amelyek hatással voltak a kialakult eredményre. Ki kívánjuk terjeszteni ezt a felhívást a kritikai alapú együttműködésre is, valamint az összehasonlító és általános nyelvészeket is felkérjük erre. Nyelvészeti kutatások szolgáltatták a szótárunk elkészítését lehetővé tévő interlingvisztikai módszertant. Ha egy nyelvész felfedezi ennek értékét, akkor felfedezheti azt is, hogy az interlingvisztika tudományának egy olyan ága, ahol az elvont tudományosság és a gyakorlati idealizmus összeolvad.

Alexander Gode

Fordítói kiegészítések

Nyelvtani szójegyzék

Alább következik az angol eredeti és a magyar fordításban szereplő nyelvtani kifejezéseket összevető szójegyzék. Megjegyzendő, hogy a fordításkor a magyar hagyományoknak megfelelően nem különböztettük meg az alkalmi főnévi használatot (*pronominal use*) a valódi főnevesedéstől (*substantitvization*).

ANGOL-MAGYAR SZÓJEGYZÉK

<i>absolute superlative</i>	abszolút felsőfok	<i>compounding</i>	(szó)összetétel
<i>accent</i>	hangsúly	<i>compounding derivation</i>	vegyes szóalkotás
<i>accent mark</i>	ékezet	<i>compounding form</i>	összetételkor használt alakváltozat
<i>accusative</i>	tárgyeset	<i>condition, contrary-to-fact</i>	lehetetlen feltétel
<i>address, familiar form of</i>	tegezés	<i>conditional (tense)</i>	feltételes mód
<i>address, polite form of</i>	magázás	<i>conjunction</i>	kötőszó
<i>adjectival function</i>	jelzői használat	<i>conjunctive</i>	kötőszóval bevezetett
<i>adjective</i>	melléknév	<i>clause</i>	tagmondat
<i>adjective, demonstrative</i>	mutató névmás	<i>conjunctive phrase</i>	összetett kötőszó
<i>adjective, numeral</i>	jelzői számnév	<i>consonant</i>	mássalhangzó
<i>adjective, participial</i>	jelzői melléknévi igenév	<i>consonant, double</i>	hosszú mássalhangzó
<i>adjective, possessive</i>	birtokos névmás	<i>contrary-to-fact condition</i>	lehetetlen feltétel
<i>adjective, post-verbal</i>	rendhagyó melléknévi igenév	<i>date</i>	dátum
<i>adverb</i>	határozószó	<i>dative</i>	részeshatározós eset
<i>adverb, derived</i>	képzett határozószó	<i>decimal numeral</i>	tizedes tört
<i>adverb, primary</i>	elemi határozószó	<i>declension</i>	névszóragozás
<i>adverbial numeral</i>	határozói számnév	<i>definite article</i>	határozott névelő
<i>adverbial phrase</i>	határozói szerkezet	<i>demonstrative adjective</i>	mutató névmás
<i>affix</i>	képző	<i>demonstrative pronoun</i>	főnévi (használatú) mutató névmás
<i>agreement</i>	egyeztetés	<i>derivation</i>	(szó)képzés <képzővel>
<i>apposition</i>	értelmező (jelző)	<i>derivation, compounding</i>	vegyes szóalkotás (összetétel szóképzéssel)
<i>appositive</i>	értelmező (jelző)	<i>derivative</i>	képzett forma
<i>article</i>	névelő	<i>derived adverb</i>	képzett határozószó
<i>article, definite</i>	határozott névelő	<i>deriving stem</i>	függő tő
<i>article, indefinite</i>	határozatlan névelő	<i>diacritical sign</i>	ékezet
<i>auxiliary verb</i>	segédige	<i>diphthong</i>	kettőshangzó
<i>capitalization</i>	nagybetűsítés, nagy kezdőbetű	<i>double consonant</i>	hosszú mássalhangzó, gemináta
<i>cardinal numeral</i>	tőszámnév	<i>double preposition</i>	kettős előjárószo
<i>case form</i>	eset(alak)	<i>double-stem verb</i>	kétfőtű ige
<i>clause</i>	tagmondat	<i>duration of sound</i>	hanghossz
<i>clause, conjunctive</i>	kötőszóval bevezetett tagmondat	<i>ending</i>	végződés
<i>clause, relative</i>	vonatkozó mellékmondat	<i>familiar form of address</i>	tegezés
<i>collateral (variant)</i>	kollaterális (változat)	<i>female</i>	nő(nemű)
<i>collective numeral</i>	gyűjtőszámnév	<i>feminine</i>	nőnem(ű)
<i>comparative</i>	középfok	<i>foreign word</i>	idegen szó
<i>comparison</i>	fokozás	<i>formation</i>	szóalkotás <képzéssel és összetétellel>
<i>compound tense</i>	összetett igealak	<i>fractional numeral</i>	törtszámnév

<i>future (tense)</i>	jövő idő	<i>participle, present</i>	folyamatos melléknévi igenév
<i>gender, grammatical</i>	nyelvtani nem	<i>particle, interrogative</i>	kérdőszócska
<i>gender, natural</i>	természetes nem	<i>passive (voice)</i>	szenvedő (szerkezet)
<i>genitive grammatical</i>	birtokos eset	<i>passive infinitive</i>	szenvedő főnévi igenév
<i>gender grammatical subject</i>	nyelvtani nem	<i>past participle</i>	befejezett melléknévi igenév
<i>grammatical word</i>	alaki alany	<i>past tense</i>	(egyszerű) múlt idő
<i>quest word</i>	funkciószó, nyelvtani segédzó	<i>perfect tense</i>	befejezett jelen (idő)
<i>imperative (mood)</i>	jövevényező	<i>person</i>	(nyelvtani) személy
<i>indefinite article</i>	felszólító mód	<i>personal inflection</i>	személyragozás
<i>indefinite personal pronoun</i>	határozatlan névelő	<i>personal pronoun</i>	személyes névmás
<i>indefinite relative pronoun</i>	általános alany	<i>personal pronoun, indefinite</i>	általános alany
<i>indefinite passive infinitive</i>	határozatlan vonatkozó névmás	<i>phrase</i>	kifejezés, szerkezet
<i>inflection, passive inflection, personal inflectional stem</i>	szenvedő főnévi igenév	<i>phrase, adverbial</i>	határozói szerkezet
<i>inflection, personal inflectional stem</i>	igeragozás	<i>phrase, conjunctive</i>	összetett kötőszó
<i>interrogative particle</i>	személyragozás	<i>phrase, prepositional</i>	előjárószerzői szókapcsolat
<i>intonation</i>	függő	<i>pluperfect tense</i>	befejezett múlt idő, régmúlt
<i>irregular</i>	kérdőszócska	<i>plural</i>	többes szám(ú)
<i>male</i>	hanglejtés	<i>polite form of address</i>	magázás
<i>masculine</i>	rendhagyó, szabálytalan	<i>position</i>	szórend
<i>multiplicative compound</i>	hím(nemű)	<i>possessive (case)</i>	birtokos eset
<i>multiplicative numeral</i>	hímnem(ű)	<i>possessive adjective</i>	birtokos névmás
<i>natural gender</i>	számnévi összetétel	<i>postverbal adjective</i>	rendhagyó melléknévi igenév
<i>neuter</i>	szorzószámnév	<i>prefix</i>	előtag
<i>nominative</i>	természetes nem	<i>preposition</i>	előjárószerző
<i>noun</i>	semlegesnem	<i>preposition, double</i>	kettős előjárószerző
<i>numeral</i>	alanyeset	<i>prepositional phrase</i>	előjárószerzői szókapcsolat
<i>numeral adjective</i>	főnév	<i>present participle</i>	folyamatos melléknévi igenév
<i>numeral, adverbial</i>	számnév	<i>present tense</i>	(egyszerű) jelen idő
<i>numeral, cardinal</i>	jelzői számnév	<i>primary adverb</i>	elemi határozószerző
<i>numeral, collective</i>	határozói számnév	<i>pronominal use</i>	(alkalmi) főnévi használat
<i>numeral, decimal</i>	tőszámnév	<i>pronoun</i>	névmás
<i>numeral, fractional</i>	gyűjtőszámnév	<i>pronoun, demonstrative</i>	főnévi (használatú) mutató névmás
<i>numeral, multiplicative</i>	tizedes tört	<i>pronoun, indefinite</i>	határozatlan vonatkozó névmás
<i>numeral, ordinal</i>	tört számnév	<i>relative</i>	
<i>optative (mood)</i>	óhajtó mód	<i>pronoun, personal</i>	személyes névmás
<i>optional</i>	fakultatív	<i>pronoun, personal indefinite</i>	általános alany
<i>ordinal numeral</i>	sorszámnév	<i>pronoun, reflexive</i>	visszaható névmás
<i>orthography</i>	helyesírás	<i>pronoun, relative</i>	vonatkozó névmás,
<i>part of speech</i>	szófaj	<i>pronunciation</i>	kiejtés
<i>participial adjective</i>	jelzői melléknévi igenév	<i>proper noun</i>	tulajdonnév
<i>participle</i>	melléknévi igenév	<i>punctuation</i>	központosítás, írásjelek
<i>participle, past</i>	befejezett melléknévi igenév		használat

<i>question</i>	kérdő mondat, kérdés	<i>substantive</i>	főnévi használatú, főnévi alak
<i>reflexive construction</i>	visszaható szerkezet	<i>substantivization</i>	főnevesedés, főnévi használat
<i>reflexive pronoun</i>	visszaható névmás	<i>suffix</i>	utóképző
<i>relative clause</i>	vonatkozó mellékmondat	<i>superlative</i>	felsőfok
<i>relative pronoun</i>	vonatkozó névmás	<i>syllabification</i>	elválasztás, szótagolás
<i>relative pronoun, indefinite</i>	határozatlan vonatkozó névmás	<i>tense</i>	igeidő; ragozott igealak / igeforma
<i>reported speech</i>	függő beszéd	<i>tense, compound</i>	összetett igealak
<i>sequence of tenses</i>	igeidő-egyeztetés	<i>tense, past</i>	(egyszerű) múlt idő
<i>singular</i>	egyes szám(ú)	<i>tense, perfect</i>	befejezett jelen (idő)
<i>spelling</i>	helyesírás	<i>tense, pluperfect</i>	befejezett múlt (idő)
<i>stem</i>	tő	<i>tense, present</i>	(egyszerű) jelen idő
<i>stem, deriving / inflectional</i>	függő tő	<i>termination</i>	végződés
<i>stress</i>	hangsúly	<i>time of day</i>	időpont
<i>subject</i>	alany	<i>verb</i>	ige
<i>subject case</i>	alanyeset	<i>verb stem</i>	ígető
<i>subject, grammatical</i>	alaki alany	<i>verb, double-stem</i>	kétfőtű ige
<i>subjunctive (mood)</i>	kötőmód	<i>vowel</i>	magánhangzó
		<i>word building</i>	szóalkotás
		<i>word order</i>	szórend

MAGYAR-ANGOL SZÓJEGYZÉK

abszolút felsőfok	<i>absolute superlative</i>	előljárósói szókapcsolat	<i>prepositional phrase</i>
alaki alany	<i>grammatical subject</i>	előtag	<i>prefix</i>
alakváltozat, összetételkor használt	<i>compounding form</i>	elválasztás	<i>syllabification</i>
alany	<i>subject</i>	értelmező (jelző)	<i>apposition; appositive</i>
alany, alaki	<i>subject, grammatical</i>	eset(alak)	<i>case form</i>
alany, általános	<i>personal pronoun, indefinite</i>	eset, alany-	<i>nominative, subject case</i>
alanyeset	<i>nominative, subject case</i>	eset, birtokos	<i>genitive, possessive (case)</i>
általános alany	<i>indefinite personal pronoun</i>	eset, részeshatározós	<i>dative</i>
befejezett jelen (idő)	<i>perfect tense</i>	eset, tárgy-fakultatív	<i>accusative</i>
befejezett melléknévi ige-név	<i>past participle</i>	felsőfok	<i>optional</i>
befejezett múlt idő	<i>pluperfect tense</i>	felszólító mód	<i>superlative</i>
birtokos eset	<i>genitive, possessive (case)</i>	feltétel, lehetetlen	<i>imperative (mood)</i>
birtokos névmás	<i>possessive adjective</i>	feltételes mód	<i>contrary-to-fact condition</i>
dátum	<i>date</i>	fokozás	<i>conditional (tense)</i>
egyes szám(ú)	<i>singular</i>	folyamatos melléknévi igenév	<i>comparison</i>
egyeztetés	<i>agreement</i>	főnév	<i>present participle</i>
egyszerű jelen idő	<i>present tense</i>	főnevesedés	<i>noun</i>
egyszerű múlt idő	<i>past tense</i>	főnévi (használatú) mutató névmás	<i>substantivization</i>
ékezet	<i>accent mark, diacritical sign</i>	főnévi alak	<i>demonstrative pronoun</i>
elemi határozószó	<i>primary adverb</i>	főnévi használat (alkalmi)	<i>substantive</i>
előljárósó	<i>preposition</i>	főnévi használat (valódi)	<i>pronominal use</i>
előljárósó, kétfőtű	<i>double preposition</i>	főnévi használatú	<i>substantivization</i>
		főnévi igenév, szenvedő	<i>substantive</i>
			<i>passive infinitive</i>

funkciósó	<i>grammatical word</i>	jelen idő, befejezett jelen idő, egyszerű jelzői használat	<i>perfect tense present tense adjectival function</i>
függő beszéd	<i>reported speech</i>		
függő tő	<i>deriving / inflectional stem</i>	jelzői melléknévi igenév	<i>participial adjective</i>
gemináta	<i>double consonant</i>	jelzői számnév	<i>numeral adjective</i>
gyűjtőszámnév	<i>collective numeral</i>	jövevénytő	<i>guest word</i>
hanghossz	<i>duration of sound</i>	jövő idő	<i>future (tense)</i>
hanglejtés	<i>intonation</i>	képzés <képzővel>	<i>derivation</i>
hangsúly	<i>accent</i>	képzés <képzővel v. összetétellel>	<i>formation</i>
hangsúly	<i>stress</i>	képzett forma	<i>derivative</i>
határozatlan névelő	<i>indefinite article</i>	képzett határozószó	<i>derived adverb</i>
határozatlan vonatkozó névmás	<i>indefinite relative pronoun</i>	képző	<i>affix</i>
határozói számnév	<i>adverbial numeral</i>	kérdés	<i>question</i>
határozói szerkezet	<i>adverbial phrase</i>	kérdő mondat	<i>question</i>
határozószó	<i>adverb</i>	kérdőszócska	<i>interrogative particle</i>
határozószó, elemi	<i>primary adverb</i>	kettős elöljárószó	<i>double preposition</i>
határozószó, képzett	<i>derived adverb</i>	kettőshangzó	<i>diphthong</i>
határozott névelő	<i>definite article</i>	kéttövű ige	<i>double-stem verb</i>
helyesírás	<i>orthography</i>	kiejtés	<i>pronunciation</i>
helyesírás	<i>spelling</i>	kifejezés	<i>phrase</i>
hím(nem[ű])	<i>male, masculine</i>	kollaterális (változat)	<i>collateral (variant)</i>
hosszú mássalhangzó	<i>double consonant</i>	kötőmód	<i>subjunctive (mood)</i>
idegen szó	<i>foreign word</i>	kötőszó	<i>conjunction</i>
idő, befejezett múlt	<i>pluperfect tense</i>	kötőszó, összetett	<i>conjunctive phrase</i>
idő, egyszerű jelen	<i>present tense</i>	kötőszóval bevezetett tagmondat	<i>conjunctive clause</i>
idő, egyszerű múlt	<i>past tense</i>	középfok	<i>comparative</i>
idő, ige	<i>tense</i>	központozás	<i>punctuation</i>
idő, jelen	<i>present tense</i>	lehetetlen feltétel	<i>contrary-to-fact condition</i>
idő, jövő	<i>future (tense)</i>	magánhangzó	<i>vowel</i>
idő, múlt	<i>past tense</i>	magázás	<i>polite form of address</i>
időpont	<i>time of day</i>	mássalhangzó	<i>consonant</i>
ige	<i>verb</i>	mássalhangzó, hosszú	<i>double consonant</i>
ige, kéttövű	<i>double-stem verb</i>	mellékmondat, vonatkozó	<i>relative clause</i>
igéalak / igeforma, ragozott	<i>tense</i>	melléknév	<i>adjective</i>
igéalak, összetett	<i>compound tense</i>	melléknévi igenév	<i>participle</i>
igeidő	<i>tense</i>	melléknévi igenév, befejezett	<i>past participle</i>
igeidő-egyeztetés	<i>sequence of tenses</i>	melléknévi igenév, folyamatos	<i>present participle</i>
igenév, befejezett melléknévi	<i>past participle</i>	melléknévi igenév, jelzői	<i>participial adjective</i>
igenév, folyamatos melléknévi	<i>present participle</i>	melléknévi igenév, rendhagyó	<i>postverbal adjective</i>
igenév, jelzői melléknévi	<i>participial adjective</i>	mód, feltételes	<i>conditional (tense)</i>
igenév, melléknév	<i>participle</i>	múlt idő	<i>past tense</i>
igenév, rendhagyó melléknévi	<i>postverbal adjective</i>	múlt idő, befejezett	<i>pluperfect tense</i>
igenév, szenvedő főnévi	<i>passive infinitive</i>		
igeragozás	<i>inflection</i>		
igető	<i>verb stem</i>		
írásjelek használata	<i>punctuation</i>		
jelen idő	<i>present tense</i>		

múlt idő, egyszerű mutató névmás	<i>past tense demonstrative adjective</i>	szám, többes számnév számnév, gyűjtő-	<i>plural numeral collective numer- al</i>
mutató névmás, főnévi (használatú)	<i>demonstrative pronoun</i>	számnév, határozói	<i>adverbial numer- al</i>
nagybetűsítés, nagy kez- dőbetű	<i>capitalization</i>	számnév, jelzői	<i>numeral adjective</i>
nem, nyelvtani	<i>grammatical gender</i>	számnév, sor- számnév, szorzó-	<i>ordinal numeral multiplicative nu- meral</i>
nem, természetes névelő	<i>natural gender article</i>	számnév, tő- számnév, tört-	<i>cardinal numeral fractional numeral</i>
névelő, határozatlan	<i>indefinite article</i>	számnévi összetétel	<i>multiplicative compound</i>
névelő, határozott	<i>definite article</i>	személy	<i>person</i>
névmás	<i>pronoun</i>	személyes névmás	<i>personal pronoun</i>
névmás, birtokos	<i>possessive adjec- tive</i>	személyragozás	<i>personal inflec- tion</i>
névmás, főnévi (használa- tú) mutató	<i>demonstrative pronoun</i>	szenvető (szerkezet)	<i>passive (voice)</i>
névmás, határozatlan vonatkozó	<i>indefinite relative pronoun</i>	szenvető főnévi igenév	<i>passive infinitive</i>
névmás, mutató	<i>demonstrative adjective</i>	szerkezet	<i>phrase</i>
névmás, személyes	<i>personal pronoun</i>	szerkezet, határozói	<i>adverbial phrase</i>
névmás, visszaható	<i>reflexive pronoun</i>	szóalak <képzővel v. összetétellel képezve>	<i>formation</i>
névmás, vonatkozó	<i>relative pronoun</i>	szóalkotás	<i>word building</i>
névszóragozás	<i>declension</i>	szóalkotás <eredménye>	<i>formation</i>
nő(nem[ű])	<i>female, feminine</i>	szóalkotás, vegyes	<i>compounding de- rivation</i>
nyelvtani nem	<i>grammatical gender</i>	szófaj	<i>part of speech</i>
nyelvtani segédészó	<i>grammatical word</i>	szókapcsolat, elöljárószói	<i>prepositional phrase</i>
nyelvtani személy	<i>person</i>	szóképzés <képzővel>	<i>derivation</i>
óhajtó mód	<i>optative (mood)</i>	szóképzés <képzéssel, ill. összetétellel; vmint en- nek eredménye>	<i>formation</i>
összetétel	<i>compounding</i>	szóösszetétel	<i>compounding</i>
összetételkor használt alakváltozat	<i>compounding form</i>	szórend	<i>position</i>
összetett igealak	<i>compound tense</i>	szórend	<i>word order</i>
összetett kötészó	<i>conjunctive phrase</i>	szorzószámnév	<i>multiplicative nu- meral</i>
ragozás (igéé)	<i>inflection</i>	szótagolás	<i>syllabification</i>
ragozás (névszóé)	<i>declension</i>	tagmondat	<i>clause</i>
ragozás, személy-	<i>personal inflec- tion</i>	tagmondat, kötészóval be- vezetett	<i>conjunctive clause</i>
ragozott igealak / igefor- ma	<i>tense</i>	tárgyeset	<i>accusative</i>
régmúlt	<i>pluperfect tense</i>	tegezés	<i>familiar form of address</i>
rendhagyó	<i>irregular</i>	természetes nem	<i>natural gender</i>
rendhagyó melléknévi igenév	<i>postverbal adjective</i>	tizedes tört	<i>decimal numeral</i>
részeshatározós eset	<i>dative</i>	tő	<i>stem</i>
segédige	<i>auxiliary verb</i>	többes szám(ú)	<i>Plural</i>
segédészó, nyelvtani	<i>grammatical word</i>	tört, tizedes	<i>decimal numeral</i>
semlegesnem	<i>neuter</i>		
sorszámnév	<i>ordinal numeral</i>		
szabálytalan	<i>irregular</i>		
szám, egyes	<i>singular</i>		

törtszámnév	<i>fractional numeral</i>	visszaható névmás	<i>reflexive pronoun</i>
tőszámnév	<i>cardinal numeral</i>	visszaható szerkezet	<i>reflexive con- struction</i>
tulajdonnév	<i>proper noun</i>	vonatkozó mellékmondat	<i>relative clause</i>
utóképző	<i>suffix</i>	vonatkozó névmás	<i>relative pronoun</i>
végződés	<i>ending</i>	vonatkozó névmás, hatá- rozatlan	<i>indefinite relative pronoun</i>
végződés	<i>termination</i>		
vegyes szóalkotás	<i>compounding de- rivation</i>		

Dokumentumverziók

Változat	Dátum	Megjegyzések
1.	2004.11.19.	első nyilvános kibocsátás
1.1	2006.03.05.	rögzítési, fordítási hibák javítása (Külön köszönet <i>Jeszenszky Ferenc</i> nek) értelmező és gyakorlati kiegészítések (Külön köszönet <i>Jeszenszky Ferenc</i> nek) tárgymutató dokumentumverziók nyelvtani szójegyzék
1.2	2009.08.01.	a fordítói megjegyzések bedolgozása internetes változat kiadása
1.2.1	2009.09.19.	apró helyesírási hibák javítása elválasztás alkalmazása újrátördelés köszönetnyilvánítás
1.3	2011.06.30.	<i>Jeszenszky Ferenc</i> rövid tanulmányának beillesztése <i>Reinkopf Róbert</i> szótárának beillesztése a II. mellékletbe címnegyed hozzáadása
1.3.1	2012.12.31.	apró helyesírási és formázási javítások <i>Jeszenszky Ferenc</i> elérhetőségeinek eltávolítása sajnálatos elhalálása miatt szerverváltás miatti javítások
1.3.2	2015.12.20.	Borító- és hátlap beillesztése apró hibák javítása

Tartalomjegyzék

A magyar kiadáshoz.....	6
Előszó.....	7
Második kiadás.....	7
Előszó a második kiadáshoz.....	7
Előszó az első kiadáshoz.....	8
Mi az interlingva?.....	9
Mi az interlingva haszna?.....	9
Bevezetés.....	10
Általános elvek.....	10
Helyesírás.....	12
Helyesírás és kiejtés.....	12
Kollaterális helyesírás.....	16
Központosítás.....	16
Szófajok.....	18
Névelők.....	18
Főnevek.....	20
Melléknévek.....	22
Határozók.....	27
Névmások.....	31
Igék.....	38
Számnevek.....	50
Funkciósavak.....	57
Szóalkotás.....	65
Főnév képzése főnévből.....	66
Melléknév képzése főnévből.....	71
Ige képzése főnévből és melléknévből.....	73
Melléknévből történő képzések.....	74
Igéből történő képzések.....	75
Összetételi előtagok.....	83
Valódi szóösszetételek.....	92
Vegyes szóalkotás (összetétel szóképzéssel).....	96
I. melléklet.....	100
Kéttövű igék.....	100
II. melléklet.....	104
Magyar-interlingua szójegyzék.....	104
III. melléklet – Példaszövegek.....	120
Colonisation del Nove Anglaterra.....	120
Le ordine.....	121
Visita al mercato.....	123
Energia.....	123
Le administration de recercas scientific.....	124
Tárgymutató.....	126
Betűrendes tárgymutató.....	126
Szakaszszámok szerinti tárgymutató.....	132
Függelék – Az Interlingua–English Dictionary (IED) bevezetése.....	133
Elmélet és elvek.....	134
Módszertan és eljárások.....	137
A nemzetközi szókincs.....	146
Köszönetnyilvánítás.....	149
Fordítói kiegészítések.....	151
Nyelvtani szójegyzék.....	151
Dokumentumverziók.....	157

Az **interlingua** vagy **interlingva** (saját neve *interlingua* vagy *interlingua de IALA*) egy prototípus-módszerrel szerkesztett naturalista mesterséges nyelv, melyet az *International Auxiliary Language Association* (Nemzetközi Segédnyelv Egyesület) készítette *Alexander Gottfried Gode von Aesch* (1907 – 1970) vezetésével. A végleges változat – közel negyed évszázados munka után – 1951-ben készült el. Szerkesztésekor a mai nyelvekben is élő elemek prototípusát (eredeti hangalakját) keresték meg a latin alapján, így a nyelvet első olvasatra általában bárki megérti, aki latinul tud vagy ismeri valamelyik újlatin nyelvet. Leegyszerűsítve, az interlingva lényegében egy „újlatin átlagnyelv”.

1957-ben alakult meg az *Union Mundial pro Interlingua* (*UMI* – Interlingua Világszervezet). 1967-ben az *ISO* elismerte, mint a nemzetközi terminológia számára alkalmas nyelvet. Rendszeresen jelennek meg folyóiratok, szakkönyvek és egyéb publikációk a nyelven. Beszélőinek számát néhány száz és néhány ezer közöttire becsülik.

Forrás: Wikipédia

Mesterséges nyelvek sorozat